

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1975

40538

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

ΔΩΡΕΑΝ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΑΝΤΩΝΙΟΥ Α. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΓΩΓΗ
ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΟΥ

Γ' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΑΘΗΝΑΙ 1975

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

ΗΤΩΤΑ ΥΟΤ ΥΟΤΙΑΟΠ

ΥΟΙΣΔΑΚΜΥΣ Τ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΑΥΡΩΝΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γνωστό ότι τα πρώτα πρόσωπα που γνωρίζουμε με τον έρχομό μας στον κόσμο είναι τα πρόσωπα της οικογενείας μας (γονείς, αδέρφια κλπ.), τα όποια αποτελούν μια ξεχωριστή ομάδα, την οικογένεια. Μετά διαπιστώνουμε ότι πολλές οικογένειες κατοικούν στο ίδιο μέρος και σχηματίζουν άλλες ομάδες, τους συνοικισμούς, που τους λέμε Κοινότητες ή Δήμους. Στη συνέχεια μαθαίνουμε ότι πολύ μεγαλύτερες ομάδες ανθρώπων αποτελούν τα Κράτη και τα Έθνη. Τέλος μας είναι γνωστό σήμερα ότι τα Κράτη για λόγους οικονομικούς, πολιτικούς, άμυντικούς κλπ. δημιουργούν ευρύτερα σύνολα, τις διεθνείς ενώσεις (ΕΟΚ, Συμβούλιον της Ευρώπης, ΟΗΕ, ΝΑΤΟ κλπ.).

Όλες οι παραπάνω ανθρώπινες ομάδες, από την οικογένεια μέχρι τα Ήνωμένα Έθνη, που κάθε μία χωριστά αποτελεί μια ιδιαίτερη κοινωνία, δεν είναι αποτέλεσμα μόνον της πολιτιστικής εξέλιξης του ανθρώπου. Οι βασικότερες και σταθερότερες από αυτές και συγκεκριμένα οι κοινωνίες της οικογενείας, του συνοικισμού (χωριού ή πόλεως) και του Έθνους οφείλονται σε μια φυσική ανάγκη που οδηγεί τον άνθρωπο στο να ζήσει μαζί με τους συνανθρώπους του. Αυτή τη φυσική ανάγκη του ανθρώπου για κοινωνική ζωή ήθελε να εκφράσει ο φιλόσοφος Άριστοτέλης, όταν έλεγε πως ο άνθρωπος είναι «όν κοινωνικόν».

Μια ανθρώπινη κοινωνία όμως για να μπορέσει να σταθεί και να εκπληρώσει την αποστολή της πρέπει να είναι οργανωμένη. Η οργάνωση αυτή στηρίζεται πάντοτε σε κανόνες δικαίου. Στις μικρές κοινωνίες και μάλιστα στην οικογένεια οι κανόνες αυτοί είναι άγραφοι, ενώ στις μεγάλες είναι γραμμένοι και λέγονται Νόμοι ή ὄροι Διεθνῶν Συνθηκῶν.

Δεν χρειάζεται πολύ σκέψη για να καταλάβει κανείς ότι πρέπει να εφαρμόζονται πιστά οι κανόνες που ισχύουν σε μια κοινωνία και από εκείνους που έχουν την εξουσία και από τα μέλη της. Για να συμβαίνει αυτό πρέπει να γνωρίζη ο καθένας καλά ποιά είναι ή θέση του μέσα στην κοινωνία που ζει, ποιές είναι οι υποχρεώσεις του και ποιά είναι τα δικαιώματά

του. Αυτό ακριβώς είναι τὸ ἔργο τοῦ μαθήματος τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου. Σκοπὸς του δηλαδή εἶναι νὰ γνωρίσῃ στὸ μαθητὴ τὴν ὀργάνωση τοῦ Κοινωνικοῦ συνόλου καὶ κυρίως τοῦ Κράτους στὸ ὁποῖο ζῆ καὶ νὰ βοηθήσῃ στὴν ἀνάπτυξη μιᾶς συνειδήσεως, ποὺ θὰ τὸν κἀν ἄξιο καὶ χρήσιμο μέλος του.

Ἀπὸ τὸ σκοπὸ ποὺ ἐπιδιώκεται μὲ τὴ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου καταλαβαίνουμε καὶ τὴν ἀξία του. Θὰ καταλάβουμε ὁμως καλύτερα τὴν ἀξία τοῦ μαθήματος ἂν σκεφθοῦμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, τὸν ὁποῖο θέλει νὰ ἀναδείξῃ σὲ ἄξιο καὶ χρήσιμο μέλος τῆς κοινωνίας, ἔχει μέσα στὴν κοινωνία τὴ θέση ποὺ ἔχει τὸ κύτταρο στὸ σῶμα. Ὅπως, ὅταν πάσχῃ τὸ κύτταρο, πάσχῃ καὶ τὸ σῶμα, ἔτσι ὅταν ὑστερῇ ὁ ἄνθρωπος σὰν μέλος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, ὑποφέρει καὶ καθυστερεῖ τὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Μετὰ ἀπὸ ὅλα αὐτὰ γίνεται ἀντιληπτὴ ἡ χρησιμότητα τοῦ μαθήματος. Μὲ τὴ διδασκαλία τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου στὸ Σχολεῖο ὁ σημερινὸς μαθητὴς καὶ αὐριανὸς ὑπεύθυνος πολίτης τοῦ Κράτους καὶ κάθε ἄλλου ὀργανωμένου κοινωνικοῦ συνόλου μαθαίνει πῶς εἶναι ὀργανωμένο τὸ καθεὶνα καὶ ποιά ἀποστολὴ ἔχει. Ἐπειτα πληροφορεῖται τίς ὑποχρεώσεις καὶ τὰ δικαιώματα ποὺ ἔχει σὰν μέλος αὐτοῦ, τέλος δὲ συνειδητοποιεῖ τὴν ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἐνεργὸ καὶ ὑπεύθυνο πρόσωπο μέσα στὸ ὀργανωμένο κοινωνικὸ σύνολο καὶ νὰ προσφέρῃ θετικὲς ὑπηρεσίες σ' αὐτό.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

1. Ἡ Κοινότητα ἢ ὁ Δήμος μας

“Ολοι μας πρέπει νά γνωρίζουμε καλά τήν Κοινότητα ἢ τὸ Δήμο πού ζοῦμε. Γι’ αὐτὸ στὸ πρῶτο μάθημα τῆς **Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου** θὰ μελετήσουμε, ὅσο μπορούμε πιὸ καλά, τὸν τόπο μας. Γιὰ νὰ τὸ κατορθώσουμε αὐτό, πρέπει νὰ χρησιμοποιήσουμε τίς γνώσεις πού μᾶς δίνουν τὰ μαθήματα τῆς Γεωγραφίας καὶ τῆς Ἱστορίας καὶ νὰ ἐξετάσουμε τὸν τόπο μας **Γεωγραφικά, δημογραφικά καὶ ἱστορικά.**

α) Γεωγραφικά.

Στὴ γεωγραφικὴ μελέτη τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου μας θ’ ἀναφέρουμε ποῖο ὄνομα ἔχει, σὲ ποῖο Νομὸ ἀνήκει καὶ σὲ ποῖο σημεῖο τοῦ Νομοῦ βρίσκεται. Στὴ συνέχεια θὰ καθορίσουμε τὰ σύνορα καὶ θὰ σημειώσουμε τίς Κοινότητες ἢ τοὺς Δήμους πού βρίσκονται γύρω γύρω. Ἐπειτα θὰ ἐξετάσουμε ποιά ἔκταση ἔχει καὶ ποῖο εἶναι τὸ ὑψόμετρο ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας. Μετὰ θὰ μελετήσουμε τὴ μορφή τοῦ ἐδάφους καὶ θ’ ἀναφέρουμε τὰ ὀνόματα πού ἔχουν τὰ βουνά, οἱ κάμποι, τὰ ποτάμια κλπ. τῆς περιφερείας τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου μας. Τέλος, ἀφοῦ ἐξετάσουμε τὸ κλίμα, τίς καλλιέργειες πού γίνονται, τὴν ἐμπορικὴ, βιοτεχνικὴ καὶ βιομηχανικὴ κίνηση, τίς

άσχολίες τών κατοίκων και τή συγκοινωνία, θά έχουμε μιὰ καλή γεωγραφική γνώση τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου πού ζοῦμε.

β) Δημογραφικά.

Κατά τή δημογραφική μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας θ' ἀσχοληθοῦμε ἀποκλειστικά μέ τήν ἐξέταση τών κατοίκων. Ἀπό τήν τελευταία ἀπογραφή τοῦ 1971 θά πληροφορηθοῦμε τόν πληθυσμό και μέ μιὰ σύγκριση πρὸς τόν προηγούμενο ἢ τὸ σημερινὸ πραγματικὸ πληθυσμὸ θά ἰδοῦμε ἂν ἀυξήθηκε ἢ ἔμεινε στάσιμος ἢ ἐλαττώθηκε. Κατόπιν θά ἐξετάσουμε τοὺς λόγους τῆς μεταβολῆς ἢ στασιμότητας τοῦ πληθυσμοῦ. Ἄν διαπιστώσουμε ἐλάττωση ἢ και στασιμότητα τοῦ πληθυσμοῦ, αὐτὸ θά σημαίνει ὅτι ἓνα μέρος του φεύγει, διότι φυσιολογικά ὁ πληθυσμὸς πρέπει νὰ αὐξάνη. Ἔτσι θά προχωρήσουμε νὰ βροῦμε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ἐγκαταλείπουν τὸν τόπο μας οἱ κάτοικοι και τὸν τόπο πού πηγαίνουν· ἂν δηλαδὴ πηγαίνουν στὶς μεγάλες πόλεις (ἀστυφιλία) ἢ φεύγουν γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ (μετανάστευση). Ἄν διαπιστώσουμε ὅτι ὁ πληθυσμὸς αὐξήθηκε και μάλιστα πολὺ (ὅπως π.χ. συμβαίνει στὴν Ἀθήνα, τὸν Πειραιὰ κλπ.), αὐτὸ θά σημαίνει ὅτι ἔρχονται πολλοὶ και ἀπὸ ἄλλα μέρη τῆς Πατρίδας μας. Γι' αὐτὸ θά ἐξετάσουμε τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους προτιμοῦν νὰ ἔρχονται στὸν τόπο μας γιὰ μόνιμη ἐγκατάσταση.

Ἀκόμη, γιὰ νὰ κάνουμε μιὰ καλὴ δημογραφικὴ μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας, θά ὑπολογίσουμε πόσοι κάτοικοι ἀναλογοῦν σὲ κάθε τετραγωνικὸ χιλιόμετρο. Τοῦτο θά μᾶς τὸ δώσει μιὰ διαίρεση στὴν ὁποία διαιρετέος θά εἶναι ὁ ἀριθμὸς τών κατοίκων και διαιρέτης ἢ ἔκταση τῆς περιοχῆς τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας. Ἔτσι θά διαπιστώσουμε ἂν ἡ περιοχὴ μας εἶναι πυκνοκατοικημένη ἢ ἀραιοκατοικημένη και ἂν ὑπάρχουν δυνατότητες αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἢ ὄχι και γιατί.

Τέλος, στὴ δημογραφικὴ μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας θά ἐξετάσουμε τὴν οἰκογενειακὴ κατάσταση, τὴ μόρφωση, τὴ θρησκευτικὴ κατάσταση, τὴν ἐπαγγελματικὴ τακτοποίηση και τὴν οικονομικὴ δυνατότητα τών κατοίκων και σύμφωνα μέ ὅλες τὶς παραπάνω δημογραφικὲς παρατηρήσεις μας θά βγάλουμε τὸ συμπέρασμα ποιά κατὰ τὴ γνώμη μας οικονομικὰ και κοινωνικὰ μέτρα πρέπει νὰ ληφθοῦν γιὰ νὰ καλυτερεύση ἡ ζωὴ τών κατοίκων τῆς περιοχῆς μας.

γ) Ίστορικά.

Ἡ ἱστορική μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου πού ζοῦμε πρέπει ν' ἀναφέρεται πρῶτα στό πότε ἐμφανίστηκε σάν συνοικισμός καί μάλιστα σέ ποιά περίοδο τῆς ἱστορίας μας. Ἐπειτα θά ἐξετάσουμε ἀν ἀναφέρεται ἢ ὄχι στά μεγάλα γεγονότα τῆς φυλῆς μας καί ποιά σπουδαῖα πρόσωπα ἀνέδειξε. Μετά ἀπό αὐτά θά ἔλθουμε στή νεώτερη ἱστορία τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας καί θ' ἀναφέρουμε πότε ἔγινε Κοινότητα ἢ Δήμος καί σέ ποιά διοικητική κατάσταση βρισκόταν προηγουμένως. Κατόπιν θά ἐξετάσουμε τί προσέφερε στους τελευταίους ἀγῶνες τῆς Πατρίδας μας καί ποιά θέση παίρνει στή σύγχρονη ἱστορία της. Θ' ἀναφέρουμε τέλος τὰ ὀνόματα τῶν σπουδαιότερων προσώπων πού τυχόν ξεκίνησαν ἀπό τὸν τόπο μας καί ἔτσι θά κλείσουμε καί τὴν ἱστορική μελέτη τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου μας μὲ τὴ βεβαιότητα ὅτι ἡ γεωγραφική, δημογραφική καί ἱστορική μελέτη τοῦ τόπου μας μᾶς ἔφερε πιὸ κοντὰ σ' αὐτόν.

2. Διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

Στὸ θέμα τοῦτο θά ἐξετάσουμε τί λέμε Κοινότητα καί τί Δήμο, ποιά εἶναι τὰ στοιχεῖα τους, ποιὲς προϋποθέσεις χρειάζονται γιὰ τὴν ἀναγνώρισή τους, πῶς ἀναγνωρίζονται, ποιά εἶναι τὰ διοικητικά τους ὄργανα, πῶς ἐκλέγονται καί ποιὲς εἶναι οἱ ἀρμοδιότητές τους.

α) Ὅρισμός καί στοιχεῖα τῆς Κοινότητας καί τοῦ Δήμου.

Κοινότητα ἢ Δήμο λέμε τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού κατοικοῦν σὲ ὀρισμένη ἐδαφικὴ περιφέρεια τῆς χώρας μας καί ἔχουν ὀργανωθῆ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν τοπικῶν τους ἀναγκῶν.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ τὰ στοιχεῖα κάθε Κοινότητας ἢ Δήμου εἶναι δύο, τὰ ἐξῆς: 1) ἡ ἐδαφικὴ περιφέρεια καί 2) οἱ μόνιμοι κάτοικοί της. Ἐτσι ἐδαφικὴ περιφέρεια χωρὶς κατοίκους ἢ μετακινούμενες ὁμάδες ἀνθρώπων δὲν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν Κοινότητα ἢ Δήμο.

Ὅλη ἡ χώρα μας εἶναι χωρισμένη σὲ Κοινότητες καί Δήμους καί κάθε κομμάτι της ἀνήκει σὲ κάποια Κοινότητα ἢ Δήμο. Ἡ ἐδαφικὴ περιφέρεια κάθε Κοινότητας ἢ Δήμου εἶναι ὀρισμένη καί τὰ σύνορά της κανονίζονται ἀπὸ μιὰ ἐπιτροπὴ πού κάνει ὁ Νομάρχης.

Οί μόνιμοι κάτοικοι κάθε Κοινότητας ή Δήμου λέγονται **δημότες** αὐτῶν καί ἔχουν δικαιώματα καί ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν Κοινότητα ἢ τὸ Δῆμο τους. Ἡ ιδιότητα ὅτι εἶναι ἓνας δημότης κάποιας Κοινότητας ἢ Δήμου φαίνεται ἀπὸ τὸ **δημοτολόγιο**, τὸ βιβλίο δηλαδὴ στὸ ὁποῖο γράφονται οἱ δημότες κατὰ οἰκογένειες. Γιὰ τοὺς ἄνδρες ἡ ιδιότητα αὐτὴ φαίνεται καί ἀπὸ τὸ **μητρώο ἄρρένων**, τὸ βιβλίο δηλαδὴ στὸ ὁποῖο γράφονται κατὰ χρονολογία γεννήσεως.

Τὴν ιδιότητα τοῦ δημότη μιᾶς Κοινότητας ἢ Δήμου ἀποκτᾶ κανεὶς α) ἂν γεννηθῆ ἀπὸ δημότες τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου, β) ἂν τὸ ζήτηση μὲ αἴτηση ὕστερα ἀπὸ μόνιμη ἐγκατάσταση δυὸ ἐτῶν σὲ μιὰ Κοινότητα ἢ Δῆμο, ὅποτε χάνει τὴν ιδιότητα τοῦ δημότη ποὺ εἶχε προηγουμένως, καί γ) μὲ τὸ γάμο της ἢ γυναίκα, ἂν τὸ ζήτηση μὲ αἴτησή της. Στὶς δυὸ τελευταῖες περιπτώσεις πρόκειται γιὰ **μεταδημότευση**. Πάντως κάθε Ἑλληνας πολίτης εἶναι δημότης κάποιας Κοινότητας ἢ Δήμου καὶ κανένας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δημότης δύο ἢ περισσότερων Κοινοτήτων ἢ Δήμων, διότι τοῦτο ἀπαγορεύεται ἀπὸ τὸ Νόμο.

β) Προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἀναγνώριση Κοινότητας ἢ Δήμου.

Γιὰ ν' ἀναγνωρισθῆ μιὰ **Κοινότητα**, πρέπει νὰ ὑπάρχουν οἱ ἐξῆς προϋποθέσεις:

- 1) Νὰ εἶναι ἀνεξάρτητος συνοικισμὸς μὲ δικό του ὄνομα (τοπωνύμιο).
- 2) Νὰ ἔχη πληθυσμὸ πᾶνω ἀπὸ 500 κατοίκους.
- 3) Νὰ ἔχη δημοτικὸ σχολεῖο.
- 4) Νὰ ἔχη οἰκονομικὴ δυνατότητα γιὰ τὶς ἀνάγκες της.
- 5) Νὰ τὸ ζήτησουν τὰ 3/4 τῶν ψηφοφόρων κατοίκων της μὲ αἴτησή τους.

Ἡ αἴτηση ὑποβάλλεται διὰ τῆς Νομαρχίας στὸ Ἐργασίον Ἐσωτερικῶν. Τότε ὁ Ἐργασίον Ἐσωτερικῶν προτείνει τὴν ἔκδοσιν Προεδρικοῦ Διατάγματος, τὸ ὁποῖο ἀναγνωρίζει τὴν Κοινότητα καὶ καθορίζει ποιά θὰ εἶναι ἡ ἔδρα της καὶ ποῖο τὸ ὄνομά της.

Γιὰ νὰ γίνῃ μιὰ πόλη (Κοινότητα) Δῆμος πρέπει νὰ ὑπάρχῃ μιὰ ἀπὸ τὶς ἐξῆς δύο προϋποθέσεις:

- 1) Νὰ ἔχη πληθυσμὸ πᾶνω ἀπὸ 10.000 κατοίκους.

2) Νά είναι πρωτεύουσα Νομού, όποτε γίνεται Δήμος ανεξάρτητα από τόν πληθυσμό πού έχει.

Ἡ ἀναγνώριση τοῦ Δήμου γίνεται μέ Προεδρικό Διάταγμα, τό όποιο πρέπει νά ἐκδοθῆ μέσα σέ δύο μήνες ἀπό τότε πού δημοσιεύονται τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπογραφῆς καί ἀποδεικνύεται ἔτσι ὅτι μιὰ πόλη έχει πληθυσμό πάνω ἀπό 10.000 κατοίκους, ἢ ἀπό τότε πού ὀρίζεται μιὰ πόλη ὡς πρωτεύουσα Νομοῦ.

Μερικές πόλεις, ὅπως τὰ Μέθανα, τό Λουτράκι, ἡ Αἰδηψός, ἡ Πύλος κ. ἄ. ἔγιναν Δήμοι χωρίς νά ἔχουν πληθυσμό πάνω ἀπό 10.000 κατοίκους ἢ νά εἶναι πρωτεύουσες Νομῶν. Στήν περίπτωση αὐτή ἡ ἀναγνώριση ἔγινε γιά λόγους τουριστικούς, ἱστορικούς κλπ.

γ) Διοικητικά ὄργανα τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

Ἡ Κοινότητα διοικεῖται:

1) Ἀπό τό **Κοινοτικό Συμβούλιο** τό όποιο ἀποτελεῖται:
ἀπό 5 μέλη σέ Κοινότητες μέ πληθυσμό μέχρι 1.000 κατοίκους,
ἀπό 7 μέλη σέ Κοινότητες μέ πληθυσμό ἀπό 1.001 - 2.000 κατοίκους,
ἀπό 9 μέλη σέ Κοινότητες μέ πληθυσμό ἀπό 2.001 - 4.000 κατοίκους,
ἀπό 11 μέλη σέ Κοινότητες μέ πληθυσμό ἀπό 4.001 - 7.000 κατοίκους
καί
ἀπό 15 μέλη σέ Κοινότητες μέ πληθυσμό ἀπό 7.001 καί ἄνω κατοίκους.

2) Ἀπό τόν **Πρόεδρο**.

Ἡ Κοινότητα διοικεῖται:

1) Ἀπό τό **Δημοτικό Συμβούλιο**, τό όποιο ἀποτελεῖται:
ἀπό 9 μέλη σέ Δήμους μέχρι 4.000 κατοίκους,
ἀπό 11 μέλη σέ Δήμους ἀπό 4.001 - 7.000 κατοίκους,
ἀπό 15 μέλη σέ Δήμους ἀπό 7.001 - 20.000 κατοίκους,
ἀπό 19 μέλη σέ Δήμους ἀπό 20.001 - 30.000 κατοίκους,
ἀπό 25 μέλη σέ Δήμους ἀπό 30.001 - 100.000 κατοίκους καί
ἀπό 31 μέλη σέ Δήμους ἀπό 100.001 καί ἄνω κατοίκους.

2) Ἀπό τή **Δημαρχιακή Ἐπιτροπή**, ἡ όποία ἀποτελεῖται ἀπό τό Δήμαρχο, ὡς πρόεδρο, καί ἀπό δύο μέλη τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου σέ Δήμους πού ἔχουν μέχρι δεκαεννέα Συμβούλους ἢ ἀπό τέσσερα μέλη στοὺς λοιπούς.

3) Ἀπό τό **Δήμαρχο**.

δ) Έκλογή των διοικητικών και των άλλων οργάνων της Κοινότητας ή του Δήμου.

1. Το Κοινοτικό και το Δημοτικό Συμβούλιο εκλέγονται κάθε τέσσερα χρόνια με γενικές εκλογές, που λέγονται δημοτικές και κοινοτικές εκλογές. Οί δημότες κάθε Κοινότητας ή Δήμου, οί όποιοί έχουν συμπληρώσει τό 21ο έτος της ηλικίας τους, είναι γραμμένοι στους εκλογικούς καταλόγους, έχουν εκλογικό βιβλιάριο, και δέν τους έχουν αφαιρεθῆ με δικαστική απόφαση τά πολιτικά τους δικαιώματα, εκλέγουν κατά τις δημοτικές και κοινοτικές εκλογές τους Κοινοτικούς και Δημοτικούς άρχοντες.»

Δικαίωμα νά βάλουν ύποψηφιότητα για κοινοτικοί ή δημοτικοί Σύμβουλοι έχουν όλοι οί δημότες της Κοινότητας ή του Δήμου, άν έχουν συμπληρώσει τό 25ο έτος της ηλικίας τους, άν δέν τους αφαιρέθηκαν τά πολιτικά δικαιώματα και άν δέν είναι υπάλληλοι. Για τήν έκθεση ύποψηφιότητας γίνονται άπαραίτητα συνδυασμοί. Σε κάθε συνδυασμό πρέπει νά περιέχεται αριθμός ύποψηφίων ίσος με τόν αριθμό των Συμβούλων που θά εκλεγούν ή τό πολύ διπλάσιος. Έτσι π.χ. σε μιá Κοινότητα που εκλέγει 7 Συμβούλους κάθε συνδυασμός μπορεί νά έχη τό λιγότερο 7 και τό περισσότερο 14 ύποψηφίους.

2. Ο Πρόεδρος του Κοινοτικού Συμβουλίου εκλέγεται για όλη τήν κοινοτική περίοδο, δηλαδή για τέσσερα χρόνια, είναι δέ εκείνος του όποιου ό συνδυασμός έπηρε τήν πλειοψηφία των Συμβούλων.

Ο Αντιπρόεδρος του Κοινοτικού Συμβουλίου εκλέγεται πάντοτε από τό Κοινοτικό Συμβούλιο για τέσσερα χρόνια με μυστική ψηφοφορία.

3. Ο Δήμαρχος εκλέγεται επίσης κατά τις εκλογές, είναι δέ αυτός του όποιου ό συνδυασμός έπλειοψήφησε κατά τις άρχικές ή τις επαναληπτικές εκλογές. Ο Δήμαρχος εκλέγεται για όλη τή δημοτική περίοδο, δηλαδή για τέσσερα χρόνια.

Ο άναπληρωτής του Δημάρχου δέν εκλέγεται, αλλά είναι πάντοτε, σύμφωνα με τό νόμο, ό Σύμβουλος του συνδυασμού του Δημάρχου που πήρε τους περισσότερους σταυρούς προτιμήσεως στις εκλογές. Και αυτός όρίζεται για τέσσερα χρόνια.

4. Η Δημορχιακή Έπιτροπή εκλέγεται κατά τή συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της πρώτης Κυριακής του Ίανουαρίου κάθε έτους για ένα χρόνο.

5. Τέλος ο Πρόεδρος, ο Αντιπρόεδρος και ο Γραμματέας του Δημοτικού Συμβουλίου εκλέγονται για ένα χρόνο την πρώτη Κυριακή του Ιανουαρίου κάθε έτους από το Δημοτικό Συμβούλιο και δεν μπορούν να είναι μέλη της Δημαρχιακής Επιτροπής.

6. **Κοινοτική και δημοτική περίοδος.** Την τετραετία για την οποία εκλέγονται τα Κοινοτικά και Δημοτικά Συμβούλια τη λέμε ανάλογα κοινοτική ή δημοτική περίοδο. Η κοινοτική και δημοτική περίοδος αρχίζει την 1η Ιανουαρίου και λήγει την 31η Δεκεμβρίου μετά από τέσσερα χρόνια.

Οί κοινοτικές και δημοτικές εκλογές γίνονται κάθε τέσσερα χρόνια, την πρώτη Κυριακή μετά τις 10 Οκτωβρίου. Μόνο αν μεσολάβησε άλλο γεγονός είναι δυνατό να αναβληθούν. Αυτό έγινε στις προτελευταίες κοινοτικές και δημοτικές εκλογές, οι οποίες, αντί να γίνουν τον Οκτώβριο του 1963, έγιναν τον Ιούλιο του 1964, επειδή μεσολάβησαν οι βουλευτικές εκλογές του Νοεμβρίου 1963 και του Φεβρουαρίου του 1964, και στις τελευταίες, οι οποίες εξ αιτίας της δικτατορίας (1967 - 1974) έγιναν στις 30 Μαρτίου 1975.

Η ανάληψη των καθηκόντων των εκλεγμένων Συμβουλίων λέγεται εγκατάσταση των Δημοτικών και Κοινοτικών Αρχών. Η εγκατάστασή τους, όταν οι εκλογές γίνονται κανονικά, γίνεται την 1η Ιανουαρίου, όποτε και αρχίζει η κοινοτική και δημοτική περίοδος.

ε) Άρμοδιότητες των κοινοτικών και δημοτικών οργάνων.

Όταν κάνουμε λόγο για **άρμοδιότητες** των διοικητικών και των άλλων οργάνων της Κοινότητας ή του Δήμου, εννοούμε τις εξουσίες που τους δίνει ο νόμος στη διοίκηση της Κοινότητας ή του Δήμου. Διότι άλλες αρμοδιότητες δίνει ο νόμος στα Συμβούλια (Κοινοτικά ή Δημοτικά), άλλες στον Πρόεδρο της Κοινότητας και το Δήμαρχο, άλλες στη Δημαρχιακή Επιτροπή και άλλες στα άλλα όργανα.

α) **Τα Κοινοτικά και Δημοτικά Συμβούλια** έχουν τις εξής κοινές αρμοδιότητες. Συζητούν και αποφασίζουν:

1) Για τον προϋπολογισμό και τον απολογισμό της Κοινότητας ή του Δήμου και των ιδρυμάτων τους.

2) Για τη φορολογία και τα τέλη καθαριότητας, φωτισμού κλπ., που βάνουν στους δημότες τους.

3) Για τὴ διαχείριση τῆς ἀκίνητης περιουσίας τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

4) Για τὴν ἐνοικίαση καὶ ἀγορὰ ἀκινήτων καὶ γιὰ τὴ σύναψη δανείων ἀπὸ τὴν Κοινότητα ἢ τὸ Δήμο.

5) Για τὶς κληρονομίες, κληροδοσίες καὶ δωρεές, ποὺ γίνονται πρὸς τὴν Κοινότητα ἢ τὸ Δήμο.

6) Για τὸν προγραμματισμὸ καὶ τὴν ἐκτέλεση τῶν ἔργων τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

7) Για τὴν ἴδρυση ἐπιχειρήσεων καὶ τὴ συμμετοχὴ τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου σ' αὐτές.

8) Για τὸ συμβιβασμὸ καὶ τὴν παύση μιᾶς δίκης ποὺ ἔχει ἀρχίσει μεταξὺ τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου καὶ κάποιου ἄλλου.

9) Τέλος, γιὰ κάθε ἄλλο θέμα, γιὰ τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι ἀρμόδιος ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητας ἢ ὁ Δήμαρχος καὶ ἡ Δημαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὲς τὶς κοινὲς ἀρμοδιότητες, τὸ **Κοινοτικὸ Συμβούλιο** ἀποφασίζει ἀκόμη:

1) γιὰ τὶς δημοπρασίες τῆς Κοινότητας,

2) γιὰ τὰ ζητήματα τῶν ὑπαλλήλων τῆς καὶ

3) γιὰ τὴν πρόσληψη πληρεξουσίου δικηγόρου καὶ τὴ δικαστικὴ ἐπιδίωξη τῶν συμφερόντων τῆς Κοινότητας.

Ἀντίστοιχα τὸ **Δημοτικὸ Συμβούλιο** ἀποφασίζει γιὰ τὸν κανονισμὸ τῶν ἐργασιῶν του καὶ τὸν κανονισμὸ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Δήμου.

β) Ὁ **Πρόεδρος** τῆς Κοινότητας καὶ ὁ **Δήμαρχος** ἔχουν τὶς ἐξῆς κοινὲς ἀρμοδιότητες:

1) Ἐκτελοῦν τὶς ἀποφάσεις τῶν Συμβουλίων τους.

2) Εἶναι ἐκπρόσωποι τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου στὶς διάφορες ἀρχές.

3) Εἶναι προϊστάμενοι τῶν ὑπαλλήλων τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

4) Κάνουν τὶς πληρωμὲς καὶ φροντίζουν γιὰ τὴν εἴσπραξη τῶν ἐσόδων τῆς Κοινότητας ἢ τοῦ Δήμου.

Στὶς συνεδριάσεις τοῦ Κοινοτικοῦ ἢ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητας, σὰν μέλος τοῦ Συμβουλίου του, διευθύνει αὐτὲς καὶ ψηφίζει, ἐνῶ ὁ Δήμαρχος καλεῖται στὶς συνεδριάσεις χωρὶς

νά ἔχη δικαίωμα νά ψηφίση, ἐπειδὴ δὲν εἶναι μέλος τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου.

γ) Ἡ **Δημαρχιακὴ Ἐπιτροπὴ** ἔχει ὡς ἔργο:

1) Νά προετοιμάζῃ τὸν προϋπολογισμό καὶ τὸν ἀπολογισμό τοῦ Δήμου, τὶς δημοπρασίαις του καὶ τὴ σύναψη δανειῶν.

2) Νά ἀποφασίσῃ γιὰ τὰ ἀπρόβλεπτα ἐξοδα τοῦ Δήμου, τὸ κλείσιμο τῶν δημοπρασιῶν καὶ τὴν ἐπιδίωξη στὸ δικαστήριον τῶν συμφερόντων τοῦ Δήμου.

δ) Ὁ Ἄντιπρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ ὁ Ἄναπληρωτὴς τοῦ Δημάρχου ἀναπληρῶνουν τὸν Πρόεδρον τῆς Κοινότητος ἢ τὸν Δήμαρχον.

ε) Ὅλα τὰ κοινοτικά ἢ δημοτικά ἀξιώματα εἶναι **τιμητικά**. Κανεὶς δὲν δικαιούται νά παίρῃ μισθόν. Μόνον ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ ὁ Δήμαρχος παίρνουν ἐξοδα παραστάσεως, τὰ ὅποια εἶναι ἀνάλογα μὲ τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου.

3. Κοινοτικὲς ἢ δημοτικὲς ὑπηρεσίαις.

Στὶς Κοινότητες καὶ τοὺς Δήμους ὁ νόμος δίνει τὸ δικαίωμα νά φροντίζουσι γιὰ τὶς τοπικὰς τοὺς ἀνάγκαις μὲ τὰ ὄργανα ποὺ ἐκλέγουσι οἱ δημότες τους. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ διαθέτουσι τὰ ἔσοδα ποὺ ἔχουσι ἀπὸ τοὺς φόρους, τὰ τέλη φωτισμοῦ, καθαριότητος κλπ., τὶς δωρεὰς καὶ τὶς ἐνισχύσεις ποὺ τοὺς δίνει τὸ Κράτος. Ἐπίσης μποροῦσι ἀκόμη νά κάνουν δάνειον ἢ καὶ νά βάλουσι στὶς μικρὰς Κοινότητες προσωπικὴ ἐργασία στοὺς δημότες. Ἔτσι ἀποκτοῦσι τὴν δυνατότητα καὶ ἔχουσι τὴν ὑποχρέωσιν νά ἱκανοποιήσουσι τὶς διάφορας ἀνάγκαις τῶν κατοίκων τους. Τὰ κυριότερα ἔργα ποὺ ἔχουσι τὸ δικαίωμα νά κάνουν οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι γιὰ τοὺς δημότες τους εἶναι τὰ ἑξῆς:

α) Ἡ ὑδρεύση.

Οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι ἔχουσι τὴν ὑποχρέωσιν νά ἐξασφαλίσουσι στοὺς δημότες τους τὸ ἀπαραίτητον στοιχεῖον τῆς ζωῆς, τὸ νερό. Γι' αὐτὸ ὁ νόμος τοὺς δίνει τὸ ἀποκλειστικὸν δικαίωμα γιὰ τὴν κατασκευὴν, συντήρησιν καὶ λειτουργίαν συστημάτων ὑδρεύσεως. Ἔτσι ἔχουσι τὸ δικαίωμα καὶ τὴν ὑποχρέωσιν νά κάνουν ὑδραγωγεία ἢ σωληνώσεις γιὰ νά μεταφέρουσι καὶ νά διανέμουσι τὸ νερό στοὺς δημότες

τους. "Όπου είναι δυνατή ή ύδρευση πολλῶν Κοινοτήτων ή Δήμων ἀπό τήν ἴδια πηγή, ή κατασκευή, συντήρηση και λειτουργία τῶν συστημάτων ύδρευσεως τους μπορεί νά πάρη και τή μορφή ἐπιχειρήσεως με ἀπόφαση βέβαια τῶν Συμβουλίων και ἔγκριση τοῦ Νομάρχη. Οἱ δημότες μπορεί νά ὑποχρεωθοῦν νά πληρώνουν γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξόδων τῆς ύδρευσεως τους.

Ἡ ύδρευση Κοινότητας ή Δήμου μπορεί ν' ἀνατεθῆ με ἀπόφαση τοῦ Συμβουλίου και με τήν ἔγκριση τοῦ Νομάρχη σέ ξένη πρὸς τήν Κοινότητα ή τὸ Δήμο ἐπιχείρηση. Αὐτὸ συμβαίνει π.χ. με τὸ Δήμο Ἀθηναίων και τοὺς γύρω Δήμους ή Κοινότητες, ποὺ ἔχουν παραχωρήσει τὸ δικαίωμα μονοπωλιακὰ γιά τήν ύδρευση στὴν Ἑταιρεία Ἐκμεταλλεύσεως Ὑδάτων (ΟΥΛΕΝ). Στὴν περίπτωση αὐτὴ οἱ δημότες πληρώνουν γιά τὸ νερὸ ποὺ καταναλώνουν.

β) Ἡ προστασία τῆς υγείας.

Στὴν ἀρμοδιότητα τῆς Κοινότητας ή τοῦ Δήμου εἶναι και ή φροντίδα γιά τήν προστασία τῆς υγείας τῶν δημοτῶν τους. Ἔτσι ἔχουν τὸ δικαίωμα νά κάνουν, ἐὰν ἔχουν οἰκονομικὴ δυνατότητα, ἰατρεία, κέντρα υγείας, νοσοκομεῖα, σανατόρια και ἄλλα ἰδρύματα, γιά νά μποροῦν οἱ δημότες τους νά καταφεύγουν σ' αὐτὰ γιά τὴ θεραπεία τους.

Ἐπειδὴ ὁμως ή ἴδρυση ἰατρείων, κέντρων υγείας, νοσοκομείων κλπ. δέν εἶναι δυνατὴ πάντοτε, γι' αὐτὸ περισσότερο οἱ Κοινότητες και οἱ Δήμοι πρέπει νά κάνουν ἔργα γιά νά προφυλάσσουν τὴν υγεία τῶν πολιτῶν τους. Ἄλλωστε ή προφύλαξη τῆς υγείας εἶναι και εὐκολώτερη και φθηνότερη ἀπὸ τὴν θεραπεία. Γι' αὐτὸ ὁ νόμος δίνει στὶς Κοινότητες και τοὺς Δήμους τὸ δικαίωμα νά κάνουν τὰ ἐξῆς ἔργα, με τὰ ὁποῖα προφυλάσσουν τοὺς δημότες τους ἀπὸ τὶς διάφορες ἀσθένειες:

α) Νά κάνουν ὑπονόμεους και ἔργα ἀποχετεύσεως, γιά νά ἀπομακρύνουν τὰ ἀκάθαρτα και τὰ στάσιμα νερά.

β) Νά καθαρίζουν τοὺς δρόμους και νά συγκεντρώνουν τ' ἀπορρίματα (σκουπίδια).

γ) Νά κάνουν λουτρά, ἀποχωρητήρια και ἄλλα ἐξυγιαντικὰ ἔργα.

γ) Οἱ Δρόμοι.

Ἡ κατασκευή και συντήρηση κοινοτικῶν ή δημοτικῶν δρόμων, ή διαμόρφωση πλατειῶν και ή κατασκευή γεφυρῶν γιά τήν ἐξυπηρέ-

τηση τῶν δημοτῶν εἶναι δικαίωμα τῶν Κοινοτήτων ἢ τῶν Δήμων. Οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν ἔχουν τὴν ὑποχρέωση, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δρόμους τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως, νὰ κατασκευάζουν καὶ ἀγροτικούς δρόμους γιὰ τὶς γεωργικὲς ἀνάγκες τῶν κατοίκων τους.

δ) Ἄλλα κοινοτικὰ ἢ δημοτικὰ ἔργα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ὕδρευση, τὴν προστασία τῆς υγείας καὶ τὴν κατασκευὴ δρόμων, στὴν ἀρμοδιότητα τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν Δήμων ἀνήκει καὶ ἡ κατασκευὴ ἔργων αὐξήσεως τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς (ἀρδεύσεις, ἐγγειοβελτιωτικὰ κλπ.), ἀναψυχῆς (πάρκα, παιδικὲς χαρὲς κλπ.) καὶ ἄλλων, καθὼς καὶ ἡ συντήρησις τῶν νεκροταφείων.

ε) Κοινοτικὲς ἢ δημοτικὲς ἐπιχειρήσεις.

Γιὰ τὴν καλύτερη ἐξυπηρέτησις τῶν δημοτῶν τους οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι μποροῦν σὲ ὀρισμένες ὑπηρεσίες τους νὰ δίνουν τὴ μορφή ἐπιχειρήσεως. Ἐπιχείρησις π.χ. μποροῦν νὰ κάνουν γιὰ τὴν ὕδρευση, τὸ φωτισμὸ μὲ ἀέριο, τὶς συγκοινωνίες κλπ. Οἱ ἐπιχειρήσεις αὐτὲς δὲν ἔχουν σκοπὸ τὸ κέρδος, ἀλλὰ τὴν ἐξυπηρέτησις τῶν δημοτῶν. Οἱ δημότες, γιὰ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ δέχονται ἀπὸ τὶς κοινοτικὲς ἢ δημοτικὲς ἐπιχειρήσεις, ὑποχρεώνονται νὰ πληρώνουν. Κάθε τέτοια ἐπιχείρησις τὴ διοικεῖ μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ 5 μέλη μὲ πρόεδρο τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος ἢ τὸ Δήμαρχο.

στ) Κοινοτικὰ καὶ δημοτικὰ ἰδρύματα.

Οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι μποροῦν νὰ συστήσουν μὲ ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου τους ἴδρυμα (νοσοκομεῖο, σανατόριο, βρεφοκομεῖο, γηροκομεῖο κλπ.). Ἡ ἀπόφασιν τοῦ Κοινοτικοῦ ἢ Δημοτικοῦ Συμβουλίου στὴν περίπτωσιν αὐτὴ πρέπει νὰ ἐγκριθῇ μὲ Προεδρικὸ Διάταγμα, τὸ ὁποῖο ὀρίζει καὶ τὸ σκοπὸ καὶ τὰ εἰσοδήματα τοῦ ἰδρύματος. Κάθε ἴδρυμα τὸ διοικεῖ μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ 7 μέλη μὲ πρόεδρο τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητος ἢ τὸ Δήμαρχο καὶ λέγεται **ἀδελφάτο**.

4. Σύγκρισις μεταξὺ Κοινότητος καὶ Δήμου.

Μεταξὺ τῆς Κοινότητος καὶ τοῦ Δήμου δὲν ὑπάρχουν σπουδαῖες

διαφορές. Θα μπορούσαμε να ειπούμε ότι ή μοναδική τους διαφορά είναι ότι έχουν διαφορετικό όνομα. Κατά τὰ άλλα και ή Κοινότητα και ό Δήμος έχουν τήν ίδια θέση και τήν ίδια ανεξαρτησία στην τοπική αυτοδιοίκηση, αφού και στους δύο οργανισμούς, τήν Κοινότητα και τὸ Δήμο, δίνει ό νόμος τήν ανεξαρτησία και τὸ δικαίωμα να φροντίζουν για τις τοπικές τους υποθέσεις με όργανα τὰ όποια εκλέγουν οί δημότες τους με γενικές εκλογές.

Ή διάκριση Κοινότητας και Δήμου δέν υπήρχε στη χώρα μας μέχρι τὸ 1912. Μέχρι τότε επικρατούσε τὸ δημοτικό σύστημα, πὸ καθιέρωσε τὸ 1833 ή αντιβασιλεία τῶν Βαυαρῶν, και είχαμε μόνο Δήμους. Ή διάκριση σὲ Κοινότητες και Δήμους έγινε με τὸ νόμο ΔΝΖ/1912, πὸ καθιέρωσε τὸ δημοτικό και κοινοτικό σύστημα στη χώρα μας.

Ό χωρισμός τῶν οργανισμῶν τῆς τοπικῆς αυτοδιοικήσεως σὲ Κοινότητες και Δήμους έγινε για τὸ λόγο ότι οί μεγάλες πόλεις είχαν ανάγκη διαφορετικῆς οργανώσεως τῆς διοικήσεως τῶν τοπικῶν τους υποθέσεων, λόγω τοῦ μεγαλύτερου πληθυσμοῦ και τῶν σοβαρότερων προβλημάτων τους. Στὸ σημείο ακριβῶς αυτό, στην όργάνωση δηλαδή τῆς διοικήσεως τῆς Κοινότητας και τοῦ Δήμου, βρίσκουμε και τις μοναδικές διαφορές μεταξύ τους, πὸ είναι οί εξῆς:

α) Τὸ Κοινοτικό Συμβούλιο έχει ὡς Πρόεδρό του τὸν Πρόεδρο τῆς Κοινότητας, ἐνῶ τὸ Δημοτικό Συμβούλιο εκλέγει ἀπὸ τους Συμβούλους του Πρόεδρο, Ἀντιπρόεδρο και Γραμματέα.

β) Ό Πρόεδρος τῆς Κοινότητας είναι μέλος τοῦ Κοινοτικού Συμβουλίου, ἐνῶ ό Δήμαρχος με τήν εκλογή του χάνει τήν ιδιότητα τοῦ μέλους τοῦ Δημοτικού Συμβουλίου και στη θέση του εκλέγεται ἄλλος Σύμβουλος.

γ) Τὸ Δήμο τὸν διοικεῖ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Δημοτικό Συμβούλιο, και ἄλλο με πολλά μέλη όργανο, ή Δημαρχιακή Ἐπιτροπή, ἐνῶ ή Κοινότητα έχει μόνο τὸ Κοινοτικό Συμβούλιο, ὡς πολυμελὲς διοικητικό όργανο.

δ) Οί ὑπηρεσίες τοῦ Δήμου είναι περισσότερες και διαφορετικά όργανωμένες, ἐνῶ ή ὑπηρεσία τῆς Κοινότητας είναι ἅπλη και στις περισσότερες ἀποτελεῖται μόνο ἀπὸ ἕνα Γραμματέα.

5. Ἡ σημασία τῆς Κοινότητας στὴν πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας μας.

Ἡ Κοινότητα, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴ μικρότερη διοικητικὴ περιφέρεια τῆς χώρας μας καὶ διοικεῖται ἀπὸ δικούς της ἄρχοντες (Κοινοτικό Συμβούλιο), ποὺ ἐκλέγουν οἱ κάτοικοί της, ἔχει μεγάλη σημασία στὴν πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας.

Στὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας μας ἔχει μεγάλη σημασία ἡ Κοινότητα, διότι μὲ τὴν αὐτοδιοίκηση, ποὺ τῆς ἀναγνωρίζει ὁ νόμος, πραγματοποιεῖται μιὰ ἀπὸ τὶς βάσεις τῆς δημοκρατίας. Ὁ μικρὸς λαὸς τῆς Κοινότητας (οἱ δημότες της) ἔχει ἀπὸ τὸ νόμο τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγη τοὺς ἄρχοντές του (τὸ Κοινοτικό Συμβούλιο) γιὰ τὴ διοίκηση τῶν τοπικῶν του ὑποθέσεων. Ἔτσι οἱ τοπικὲς ὑποθέσεις τῆς Κοινότητας βρίσκονται στὰ χέρια τῶν ἐκλεκτῶν της, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλο τὶς συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ζοῦν οἱ συγχωριανοὶ τους, μποροῦν νὰ διαπιστώσουν εὐκολώτερα τὶς ἀνάγκες τους καὶ ἔχουν ἀπὸ τὸ νόμο τὸ ἀπεριόριστο δικαίωμα νὰ ἐνεργήσουν, ὅπως νομίζουν καλύτερα, γιὰ τὴν ἱκανοποίησή τους. Ἐξάλου τὸ γεγονός ὅτι οἱ ἄρχοντες ἐκλέγονται γιὰ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα (γιὰ μιὰ τετραετία) ἀπὸ τοὺς δημότες τῆς Κοινότητας κάνει τοὺς κοινοτικούς ἄρχοντες νὰ ἐργάζονται μὲ ἐνδιαφέρον καὶ ἀγάπη, γιὰ νὰ φανοῦν ἄξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν δημοτῶν τους.

Ἀκόμη ἔχει μεγάλη σημασία στὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας μας ἡ Κοινότητα, διότι μὲ τὴν αὐτοδιοίκησή της γίνεται γιὰ τοὺς κατοίκους τῶν χωριῶν τὸ σχολεῖο στὸ ὁποῖο μαθαίνουν νὰ ἐνδιαφέρονται πρῶτα γιὰ τὴν ἐκλογή τῶν καλυτέρων δημοτῶν τους γιὰ τὴ διοίκηση τῶν τοπικῶν τους ὑποθέσεων καὶ ἔπειτα γιὰ τὴν ἐκλογή τῶν καλυτέρων πολιτικῶν γιὰ τὴν κυβέρνησις τοῦ Κράτους.

Στὴ διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας μας ἡ Κοινότητα ἔχει ἐπίσης μεγάλη σημασία, διότι ἀποτελεῖ τὸ μικρότερο ὄργανισμὸ στὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀποκεντρώσεως στὴ διοίκηση τοῦ Κράτους. Μὲ τὴν ἐκτέλεση δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τὶς ὁποῖες ὁ νόμος ἐπιβάλλει στὸν Πρόεδρό της, συντελεῖ ἡ Κοινότητα στὴν καλύτερη λειτουργία τῆς διοικητικῆς μηχανῆς τοῦ Κράτους.

Πράγματι, ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητας, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἐκπρόσωπος τῆς κρατικῆς διοικήσεως στὴ μικρότερη

αυτή διοικητική περιφέρεια της χώρας μας. Ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ ἔχουν δοθῆ τὰ ἐξῆς διοικητικά δικαιώματα γιὰ τὴν περιφέρειά του:

α) Εἶναι ἀρμόδιος νὰ φροντίζει γιὰ τὴν τάξη καὶ τὴν ἀσφάλεια τῶν δημοτῶν τῆς Κοινότητάς του.

β) Εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ κάνη γνωστοὺς τοὺς νόμους καὶ τὰ διατάγματα στοὺς δημότες του καὶ νὰ φροντίζει γιὰ τὴν ἐφαρμογή τους.

γ) Ὅφειλε ν' ἀνακοινώσει στοὺς κατοικοὺς τῆς περιφέρειάς του τὶς διαταγές τῆς Κυβερνήσεως καὶ νὰ πληροφορῆ τὴν Κυβέρνηση γιὰ ὅ,τι συμβαίνει στὸν τόπο του.

δ) Τέλος εἶναι ὁ μόνος ἀρμόδιος νὰ ἐκδίδη πιστοποιητικά οἰκογενειακῆς καταστάσεως στοὺς δημότες του.

Θὰ πρέπει ἐξάλλου νὰ ἔχουμε ὑπ' ὄψη μας ὅτι, ἰδιαίτερα γιὰ τὴν Πατρίδα μας, ἡ σημασία τῆς Κοινότητος στὴν πολιτικὴ καὶ διοικητικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας εἶναι μεγάλη καὶ γιὰ τὸ γεγονός ὅτι ἔνα μεγάλο μέρος τοῦ πληθυσμοῦ κατοικεῖ σὲ μικρὰ καὶ ἀπομακρυσμένα ἀπὸ τὸ κέντρο χωριά. Ἄν δὲν ὑπῆρχε ὁ ὀργανισμὸς τῆς Κοινότητος, τότε ὁ πληθυσμὸς τοὺς δὲν θὰ ἔπαιρνε μέρος στὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τῆς χώρας μας καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ ἐξυπηρετηθῆ, ἀλλὰ θὰ βρισκόταν σὲ μιὰ διαρκὴ ταλαιπωρία.

Ἐρωτήσεις.

1. Καθόρισε τὴ θέση τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου σου στὸ Νομό.
2. Ποιὰ κίνηση παρουσιάζει ὁ πληθυσμὸς τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου σου;
3. Ποιὰ ἱστορικὰ πρόσωπα ἀνέδειξε ὁ τόπος σου;
4. Πῶς ἀποκτᾶται ἡ ιδιότητα τοῦ δημότη;
5. Τί χρειάζεται γιὰ ν' ἀναγνωρισθῆ μιὰ Κοινότητα καὶ τί ἔνας Δήμος;
6. Ποιὰ ὄργανα διοικοῦν τὴν Κοινότητα καὶ ποιὰ τὸ Δήμο;
7. Ποιοὶ ἔχουν δικαίωμα νὰ βάλουν ὑποψηφιότητα γιὰ Σύμβουλοι τῆς Κοινότητος ἢ τοῦ Δήμου καὶ ποιοὶ ψηφίζουν;
8. Πῶς ἐκλέγονται ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος καὶ ὁ Δήμαρχος;

9. Ποιές κοινές αρμοδιότητες έχουν ο Πρόεδρος της Κοινότητας και ο Δήμαρχος;
10. Παίρνουν μισθό τα όργανα της Κοινότητας και του Δήμου;
11. Πώς γίνεται ή ύδρευση των κατοίκων στις Κοινότητες και τους Δήμους;
12. Ποιά αρμοδιότητα έχουν οί Κοινότητες και οί Δήμοι για την υγεία των δημοτών τους;
13. Τί είναι κοινοτικά ιδρύματα και πώς διοικούνται;
14. Ποιά διαφορά υπάρχει μεταξύ Κοινότητας και Δήμου;
15. Ποιά είναι ή σημασία της Κοινότητας στην πολιτική οργάνωση της χώρας μας;
16. Ποιές αρμοδιότητες της κρατικής διοικήσεως έχει ο Πρόεδρος της Κοινότητας;
17. Τί λέμε κοινοτική και δημοτική περίοδο; Πότε αρχίζει και πότε τελειώνει;

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Ο ΝΟΜΟΣ

1. Ο Νομός και η γεωγραφική περιφέρειά όπου ζούμε.

Μια καλή γνωριμία με το Νομό μας και το γεωγραφικό διαμέρισμα στο οποίο ανήκει ο Νομός μας είναι απαραίτητη για να μπορέσουμε κατόπιν να εξετάσουμε το Νομό σαν διοικητική περιφέρεια της χώρας μας. Η γεωγραφική τοποθέτηση και εξέταση του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσματος που ζούμε, ή μελέτη της καταστάσεως και των προβλημάτων του πληθυσμού και ή έρευνα του ρόλου που έπαιξαν στο πέρασμα της ιστορίας μας είναι ο δρόμος που πρέπει ν' ακολουθήσουμε για να μπορέσουμε να γνωρίσουμε καλύτερα το Νομό και το γεωγραφικό διαμέρισμά μας. Και εδώ λοιπόν, όπως και στην Κοινότητα και το Δήμο, θα μελετήσουμε το Νομό μας και το γεωγραφικό διαμέρισμα, που ανήκει **γεωγραφικά, δημογραφικά και ιστορικά**. Αν ζούμε π.χ. στην Καλαμάτα, θα μελετήσουμε γεωγραφικά, δημογραφικά και ιστορικά το Νομό Μεσσηνίας και την Πελοπόννησο, ή όποια είναι το γεωγραφικό διαμέρισμα της χώρας μας, στο οποίο ανήκει ο Νομός Μεσσηνίας.

α) Γεωγραφικά.

Πρώτη μας ενέργεια είναι να όρίσουμε ποιός είναι ο Νομός και σε ποιο γεωγραφικό διαμέρισμα της χώρας μας ανήκει. Έπειτα θα καθορίσουμε τη θέση, τα σύνορα, την έκταση και τη μορφολογία του εδάφους του Νομού και του γεωγραφικού μας διαμερίσματος και θ' αναφέρουμε τα κυριότερα όρη, τις πεδιάδες, τα όροπέδια, τους ποταμούς και τις λίμνες του καθενός.

Κατόπιν θα εξετάσουμε το κλίμα, θ' αναφέρουμε τις ασχολίες των κατοίκων και θ' ασχοληθούμε με τη βλάστηση, την κτηνοτροφία, τα όρυκτά, τα κυριότερα προϊόντα και την ανάπτυξη της συγκοινωνίας και της βιομηχανίας. Τέλος θ' αναφέρουμε τη διαίρεσή τους (του Νομού σε Έπαρχιες και του γεωγραφικού διαμερίσματος σε Νομούς), τις πόλεις (πρωτεύουσες των Έπαρχιών και των Νομών) και τον πληθυσμό της κάθε πόλεως. Έτσι θα έχουμε μια σύντομη και καλή γεωγρα-

φική γνώση του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσματος που ζούμε.

β) Δημογραφικά.

Η δημογραφική μελέτη, ή οποία αναφέρεται, όπως είδαμε κατά τη δημογραφική εξέταση της Κοινότητας ή του Δήμου, στην κατάσταση του πληθυσμού και τα προβλήματά του, έχει μεγαλύτερη σημασία και ενδιαφέρον, όταν αναφέρεται στο Νομό, και ακόμη μεγαλύτερη, όταν αναφέρεται σε ολόκληρο διαμέρισμα της χώρας μας, διότι ο πληθυσμός εδώ είναι μεγαλύτερος και τα προβλήματά του περισσότερα.

Με τη βοήθεια των απογραφών που έχουν γίνει θα πληροφορηθούμε πόσος είναι ο πληθυσμός του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσμάτος μας, ποιά είναι ή πυκνότητά του, πόσοι δηλαδή κάτοικοι αναλογούν σε κάθε τετραγωνικό χιλιόμετρο, ποιά είναι ή σύνθεσή του, αν δηλαδή είναι αγροτικός ή αστικός, σε ποιά οικονομική και κοινωνική κατάσταση βρίσκεται και τί κίνηση παρουσιάζει (άστυφιλία, μετανάστευση).

Όλες αυτές οι πληροφορίες θα μας βοηθήσουν να διαπιστώσουμε μερικές από τις ανάγκες του πληθυσμού του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσμάτος μας και να καταλήξουμε σε συμπεράσματα για τα οικονομικά και τα κοινωνικά μέτρα που πρέπει να εφαρμοστούν για να καλύτερευση ή ζωή των κατοίκων τους.

γ) Ιστορικά.

Η ιστορική μελέτη του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσματος θα πρέπει ν' αναφέρεται στο ρόλο που έπαιξαν κατά τα διάφορα στάδια της ιστορίας μας. Γι' αυτό αρχικά θα εξετάσουμε, με τη βοήθεια του μαθήματος της Ιστορίας, ποιά ήταν ή παρουσία τους στην αρχαία, στη μεσαιωνική ή βυζαντινή και στη νεώτερη περίοδο της Έλληνικής Ιστορίας.

Ειδικότερα θα εξετάσουμε τη συμμετοχή των κατοίκων του Νομού και του γεωγραφικού διαμερίσμάτος μας στην εξέλιξη του πολιτισμού και στους μεγάλους αγώνες της φυλής μας, θ' αναφερθούμε περισσότερο στα σπουδαιότερα γεγονότα που συνέβησαν κατά τη διάρκεια του αγώνα μας για την άπελευθέρωση της χώρας μας από τον τουρκικό ζυγό και θα ονομάσουμε τα αρχαιολογικά και ιστορικά μέρη.

Τέλος, για τη συμπλήρωση τής σύντομης ιστορικής μελέτης μας, θ' αναφέρουμε τις μεγάλες προσωπικότητες (έπιστήμονες, πολιτικούς, λογοτέχνες κλπ.) και κυρίως τούς ήρωες τών διαφόρων αγώνων του Έθνους μας, που άνεδείξαν ό Νομός και τό γεωγραφικό διαμέρισμά μας.

2. Διοικητική όργάνωση του Νομού.

α) Έννοια του Νομού.

Η χώρα μας σύμφωνα και με τη διαμόρφωση του έδάφους της χωρίζεται σε μεγάλα γεωγραφικά διαμερίσματα, π.χ. την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα, τη Θεσσαλία, την Ήπειρο κλπ. Κάθε γεωγραφικό διαμέρισμα είναι χωρισμένο σε Νομούς, όπως π.χ. ή Πελοπόννησος στους Νομούς Κορινθίας, Αργολίδας, Αρκαδίας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Ηλείας και Αχαΐας, και κάθε Νομός σε Έπαρχίες, όπως π.χ. ό Νομός Μεσσηνίας στις Έπαρχίες Καλαμάτας, Μεσσήνης, Πυλίας και Τριφυλίας.

Παλαιότερα τά γεωγραφικά διαμερίσματα τής χώρας μας, οί Νομοί και οί Έπαρχίες τών Νομών, αποτελούσαν διοικητικές περιφέρειες και επικεφαλής τους ήσαν οί Γενικοί Διοικητές στα γεωγραφικά διαμερίσματα, οί Νομάρχες στους Νομούς και οί Έπαρχοι στις Έπαρχίες. Σήμερα έχουν καταργηθή οί Γενικοί Διοικητές και οί Έπαρχοι και υπάρχει μόνο ό θεσμός τών Νομαρχών ως διοικητικών όργάνων τών Νομών.

Σύμφωνα με τά παραπάνω Νομός είναι διοικητική περιφέρεια του Κράτους μας, ή όποία έχει όρισμένη έκταση και διοικείται από τό Νομάρχη. Η έκταση, ή πρωτεύουσα και τό όνομα κάθε Νομού έχουν όριστή με νόμο. Σήμερα οί Νομοί τής χώρας μας είναι 51. Ό Νομός Αττικής, που έχει πολύ μεγάλο πληθυσμό, έχει χωριστή σε 4 Διαμερίσματα (Αθηνών, Πειραιά, Ανατολικής Αττικής και Δυτικής Αττικής).

β) Ό Νομάρχης.

Επικεφαλής κάθε Νομού βρίσκεται ό Νομάρχης, στα δέ Νομαρχιακά Διαμερίσματα ό Αναπληρωτής Νομάρχης. Ό Νομάρχης είναι άνώτερος από όλους τούς πολιτικούς και στρατιωτικούς υπαλλήλους

του Νομού. Είναι αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως στο Νομό και έχει τη διοίκησή του. Σαν αντιπρόσωπος της Κυβερνήσεως και διοικητής του Νομού ο Νομάρχης πρέπει να περιοδεύη στις Κοινότητες και τους Δήμους του Νομού του και να μελετά από κοντά και με ενδιαφέρον τα προβλήματα και τις ανάγκες τους.

Ή ακόμη ο Νομάρχης έχει από το νόμο και τις έξης αρμοδιότητες:

1) Φροντίζει να εκτελούνται στο Νομό του οι νόμοι του Κράτους, τα προεδρικά Διατάγματα και οι υπουργικές αποφάσεις.

2) Ήνδιαφέρεται για την τάξη και την ασφάλεια του Νομού του. Για το σκοπό αυτό μπορεί να δίνει διαταγές στις αστυνομικές αρχές και να εγκρίνει τις αστυνομικές διατάξεις για την τήρηση της τάξεως στο Νομό του.

3) Είναι προϊστάμενος όλων των δημοσίων υπαλλήλων του Νομού του, **πλὴν τῶν δικαστικῶν**, και έχει το δικαίωμα να διορίζει το προσωπικό της τρίτης κατηγορίας (κλητῆρες, καθαρίστριες κλπ.) στις δημόσιες υπηρεσίες της περιφέρειάς του.

4) Ήχει στο Νομό του τις υπουργικές αρμοδιότητες που του δίνει ο νόμος. Στο Νομό του δηλαδή του δίνει ο νόμος το δικαίωμα να ενεργή σε όρισμένα θέματα ἀντὶ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν.

5) Παρακολουθεῖ τις Κοινότητες και τους Δήμους του Νομού του και ἐλέγχει ἂν οἱ πράξεις τῶν ἀρχόντων τους εἶναι σύμφωνες με τὸ νόμο.

6) Τέλος ἐλέγχει ὅλα τὰ σωματεῖα του Νομού του, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐπαγγελματικά. Καὶ ἐδῶ ὁ ἐλεγχος του Νομάρχῃ γίνεται γιὰ τὴ νομιμότητα τῶν πράξεων τῶν σωματείων.

Ἡ ἀνάθεση τόσο μεγάλου ἔργου, ὅπως εἶναι τὸ ἔργο του Νομάρχῃ, πρέπει νὰ γίνεται σὲ πρόσωπα πού συγκεντρώνουν πολλές ἱκανότητες. Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγο, γιὰ νὰ διοριστῆ κανεὶς Νομάρχῃς, πρέπει:

α) νὰ ἔχη ἀνάλογη πρὸς τις ἀπαιτήσεις τῆς θέσεως ἡλικία, β) νὰ ἔχη πτυχίο Ἀνωτάτης Σχολῆς ἢ μιᾶς ἀπ' τις Σχολές Εὐελπίδων, Δοκίμων ἢ Ἰκάρων καὶ γ) νὰ εἶναι ὑγιής. Ἐκτὸς τούτου ὁ Νομάρχῃς πρέπει νὰ ἔχη ἦθος, δημόσια καὶ ἔθνηκή δράση, ἡγετικά προσόντα, διοικητικὴς ἱκανότητες κλπ. Ὁ διορισμὸς του Νομάρχῃ γίνεται με Προεδρικὸ Διάταγμα κατόπιν προτάσεως του Ὑπουργοῦ Ἐσωτερικῶν, δὲν εἶναι δὲ μόνιμος υπάλληλος, ἀλλὰ μετακλητός.

γ) Τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο.

Σὲ κάθε Νομὸ ὑπάρχει ἓνα Συμβούλιο ποὺ λέγεται **Νομαρχιακὸ Συμβούλιο**, τοῦ ὁποῖου Πρόεδρος εἶναι ὁ Νομάρχης καὶ μέλη οἱ Προϊστάμενοι τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν τοῦ Νομοῦ.

Τὰ θέματα μὲ τὰ ὁποῖα ἀσχολεῖται τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ ἔργα ποὺ πρόκειται νὰ γίνουν στὸ Νομὸ. Κυρίως στὸ θέμα αὐτὸ τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο ἐκφέρει τὴ γνώμη του γιὰ τὸν προϋπολογισμό τῆς δαπάνης, τὸν προγραμματισμό, τὴν προτεραιότητα καὶ τὴν ἔκταση τῶν ἔργων τοῦ Νομοῦ.

2) Ἡ λειτουργία τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν Κοινοτήτων καὶ τῶν Δήμων καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν νομικῶν προσώπων (Ἰδρυμάτων, Σωματείων κλπ.).

3) Οἱ παραγωγικὲς δυνατότητες τοῦ Νομοῦ καὶ ἡ μελλοντικὴ ἀξιοποίησή τους.

4) Οἱ κοινωνικὲς συνθήκες τῶν κατοίκων τοῦ Νομοῦ. Κυρίως τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο διατυπώνει τὴ γνώμη του γιὰ τὰ θέματα ποὺ ἀναφέρονται στὴν ἐργασία, στὴν κοινωνικὴ πρόνοια, στὴν ὑγιεινὴ κατάσταση τοῦ πληθυσμοῦ κλπ.

5) Ἡ τουριστικὴ ἀξιοποίηση τοῦ Νομοῦ.

6) Τέλος δὲ κάθε ἄλλο ζήτημα ποὺ ἐνδιαφέρει τὸ Νομὸ.

3. Διοικητικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ.

Γιὰ τὴν καλύτερη λειτουργία τῆς διοικήσεως καὶ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν πολιτῶν σὲ κάθε Νομὸ λειτουργοῦν διάφορες διοικητικὲς ὑπηρεσίες ποὺ ὑπάγονται στὰ διάφορα Ὑπουργεῖα. Οἱ κυριότερες διοικητικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ κατὰ Ὑπουργεῖα εἶναι οἱ ἐπόμενες:

α) Ἐκπαιδευτικὲς.

Στὴν περιφέρεια τοῦ Νομοῦ λειτουργοῦν Σχολεῖα Μέσης, Δημοτικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως. Ἐπικεφαλῆς τῶν Σχολείων αὐτῶν βρίσκονται ἀντίστοιχες Γενικὲς Ἐπιθεωρήσεις. Ἡ γεωγραφικὴ περιοχὴ στὴν ὁποία ἐκτείνεται ἡ ἀρμοδιότητα κάθε Γενι-

κῆς Ἐπιθεωρήσεως Μέσης, Δημοτικῆς καὶ Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσεως ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν Σχολείων καὶ τῶν Ἐκπαιδευτικῶν ποῦ ὑπηρετοῦν σ' αὐτά. Στὴ Δημοτικὴ ἐκπαίδευση, ἐπειδὴ τὰ Σχολεῖα εἶναι πολλὰ, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς Γενικὲς Ἐπιθεωρήσεις ἔχουμε καὶ τὶς Ἐπιθεωρήσεις Δημοτικῆς Ἐκπαίδευσεως, συνήθως ἀπὸ μία σὲ κάθε ἐπαρχία.

β) Γεωργικές.

Στὴν πρωτεύουσα κάθε Νομοῦ ἔχει ἰδρυθῆ **Διεύθυνση Γεωργίας**, στὴν ὁποία ὑπάγονται ὅλες οἱ κατὰ τόπους τοῦ Νομοῦ ὑπηρεσίες τοῦ Ἐπιχειρηματικοῦ Γεωργίας καὶ ἡ ὁποία ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἀπαλλοτριώση καὶ διανομὴ κτημάτων σὲ ἀκτήμονες γεωργούς, μὲ τὶς ἀρδεύσεις (ποτίσματα), μὲ τὶς καλλιέργειες, μὲ τὶς γεωργικὲς ἐρευνες, μὲ τὴν κτηνοτροφία, μὲ τὶς δασικὲς ὑποθέσεις καὶ τὸ κυνήγι στὸ Νομό. Γιὰ τὴν καλύτερη διεξαγωγὴ τοῦ ἔργου τῆς Διευθύνσεως Γεωργίας σὲ κάθε Νομό ἔχουν διοριστῆ πολλοὶ γεωπόνοι, κτηνίατροι καὶ δασονόμοι. Ἐπικεφαλῆς τῶν κτηνιάτρων στὸ Νομὸ εἶναι ὁ Νομοκτηνίατρος καὶ τῶν δασονόμων ὁ Δασάρχης.

γ) Οἰκονομικές.

Οἱ οἰκονομικὲς δημόσιες ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ διακρίνονται: 1) σὲ ἐκεῖνες ποῦ ὑπάγονται στὸ Ἐπιχειρηματικὸ Οἰκονομικῶν καὶ 2) σ' ἐκεῖνες ποῦ ὑπάγονται στὸ Γενικὸ Λογιστήριον τοῦ Κράτους.

Στὸ Ἐπιχειρηματικὸ Οἰκονομικῶν ὑπάγονται οἱ Οἰκονομικὲς Ἐφορίες, οἱ Ἐφορίες Καπνοῦ καὶ τὰ Τελωνεῖα. Στὸ Γενικὸ Λογιστήριον ὑπάγονται τὰ Δημόσια Ταμεῖα τοῦ Νομοῦ. Οἱ Οἰκονομικὲς Ἐφορίες ἔχουν ὡς ἔργο νὰ καθορίζουν τὸ ποσὸ τοῦ φόρου ποῦ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ πληρῶνῃ κάθε Ἕλληνας πολίτης ἀνάλογα μὲ τὰ εἰσοδήματά του, οἱ Ἐφορίες καπνοῦ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ φορολογία τοῦ καπνοῦ, τὰ Τελωνεῖα παρακολουθοῦν τὶς εἰσαγωγὰς καὶ τὶς ἐξαγωγὰς, καθορίζουν τοὺς δασμούς καὶ ἀγρυπνοῦν γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τοῦ λαθρεμπορίου, ἐνῶ τὰ Δημόσια Ταμεῖα διαχειρίζονται τὸ δημόσιον χρῆμα, κάνουν δηλαδὴ τὶς πληρωμὰς καὶ εἰσπράττουν τὶς ὀφειλὲς πρὸς τὸ Δημόσιον. Γιὰ τὴν παρακολούθησιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ δημοσίου χρημάτων σὲ κάθε Νομὸ λειτουργεῖ στὰ γραφεῖα τῆς Νομαρχίας ἡ Ἐπιθεωρησιὰ Δημοσίου Λογιστικοῦ.

δ) **Ύπηρεσίες δημοσίων έργων.**

Για τήν εκτέλεση τῶν δημοσίων ἔργων σὲ κάθε Νομὸ ἔχει ἰδρυθῆ ἓνα νομικὸ πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου ποῦ λέγεται «**Νομαρχιακὸ Ταμεῖο**» καὶ ὑπάγεται στὸ Ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν. Τὸ Νομαρχιακὸ Ταμεῖο διοικεῖται ἀπὸ Συμβούλιο, στὸ ὁποῖο προεδρεύει ὁ Νομάρχης, καὶ ἔχει ὡς ἔργο νὰ κατασκευάζη καὶ νὰ συντηρῆ ἔργα παραγωγικά, ὁδοποιίας, δημοσίας ὑγείας, κοινωνικῆς προνοίας, παιδείας, ἀθλητισμοῦ καὶ τουρισμοῦ. Ἔτσι π.χ. κατασκευάζει δρόμους, γέφυρες, παιδικοὺς κήπους, σχολικὰ κτίρια, γήπεδα, λουτρά κλπ. Ἀκόμη ἔχει ὡς ἔργο νὰ κατασκευάζη καὶ νὰ συντηρῆ δημόσια κτίρια γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, ὡς καὶ νὰ συντηρῆ τὰ χρησιμοποιούμενα ἀπὸ τὶς δημόσιες ὑπηρεσίες κτίρια.

ε) **Ύπηρεσίες ἀπασχολήσεως.**

Σὲ κάθε Νομὸ λειτουργεῖ **Ἐπιθεώρηση Ἑργασίας** ἢ Ἐποπτεία Ἑργασίας, ἡ ὁποία ἀνήκει στὸ Ὑπουργεῖο Ἀπασχολήσεως καὶ τῆς ὁποίας ἔργο εἶναι ἡ παρακολούθηση τῶν ἐργαζομένων τάξεων τοῦ Νομοῦ. Μελετᾷ δηλαδὴ τὶς συνθήκες ἔργασίας τους, φροντίζει, μὲ τὸ Γραφεῖο Εὐρέσεως Ἑργασίας, νὰ τοὺς ἐξασφαλίσῃ ἔργασία, χορηγεῖ σ' αὐτοὺς ἐπιδόματα στὸν καιρὸ τῆς ἀνεργίας καὶ γενικὰ προσέχει τὶς ἐργαζόμενες τάξεις τοῦ Νομοῦ.

ς) **Ἄλλες διοικητικὲς ὑπηρεσίες.**

Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ὑπηρεσίες ποὺ ἀναφέραμε, σὲ κάθε Νομὸ ὑπάρχουν καὶ οἱ ἑξῆς διοικητικὲς ὑπηρεσίες:

1) **Διοίκηση Χωροφυλακῆς** γιὰ τὶς ἀστυνομικὲς ὑπηρεσίες τοῦ Νομοῦ. Σ' αὐτὴν ὑπάγονται οἱ Ὑποδιοικήσεις, τὰ Ἀστυνομικὰ Τμήματα καὶ οἱ Ἀστυνομικοὶ Σταθμοὶ τοῦ Νομοῦ.

2) **Διοίκηση Ἀγροτικῆς Ἀσφαλείας** γιὰ τὴν ἀγροτικὴ ἀσφάλεια τοῦ Νομοῦ. Σ' αὐτὴν ὑπάγονται τὰ Ἀγρονομεῖα τοῦ Νομοῦ.

3) **Ύπηρεσία Ἐμπορίου ἢ Ἐποπτεία Ἐμπορίου** γιὰ τὴν παρακολούθηση τῆς ἐμπορικῆς κινήσεως τοῦ Νομοῦ.

4) **Στρατολογικὸ Γραφεῖο** γιὰ τὴν παρακολούθηση τῆς στρατολογικῆς καταστάσεως τῶν ἀνδρῶν τοῦ Νομοῦ.

5) **Κέντρο Κοινωνικῆς Προνοίας** γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς στὸ Νομὸ.

6) **Υγειονομικό Κέντρο** για την παρακολούθηση της δημοσίας υγιεινής στο Νομό κ.ἄ.

4. Ἡ νομικὴ κατάσταση τοῦ Νομοῦ, τῆς Κοινότητος καὶ τοῦ Δήμου.

Τῆ μέθοδο τῆς διοικήσεως ἐνὸς Κράτους τὴ λέμε **διοικητικὸ σύστημα**. Ἄν ἡ διοίκηση βρίσκεται στὰ χέρια τῶν κεντρικῶν ὑπαλλήλων τῶν Ὑπουργείων, τότε τὸ διοικητικὸ σύστημα τὸ λέμε **συγκεντρωτικὸ**. Ἄν ὅμως ἓνα Κράτος εἶναι χωρισμένο σὲ περιφέρειες καὶ οἱ τοπικὲς ὑποθέσεις κάθε περιφέρειᾶς βρίσκονται στὰ χέρια τοπικῶν διοικητικῶν ὀργάνων, τότε τὸ διοικητικὸ σύστημα τὸ λέμε **ἀποκεντρωτικὸ**. Ἄν πάλι τὰ τοπικὰ διοικητικὰ ὄργανα εἶναι ὑπάλληλοι τοῦ Κράτους, τὸ ἀποκεντρωτικὸ σύστημα δὲν εἶναι ἀποκεντρωτικὸ, ἀλλὰ **ἀποσυγκεντρωτικὸ**, διότι σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι ἡ Κυβέρνησι μετὰ τὰ τοπικὰ ὄργανα ποὺ διορίζει, κάνει ἀπλῶς ἀποσυγκέντρωσι τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς. Ἄν ὅμως τὰ τοπικὰ διοικητικὰ ὄργανα τὰ ἐκλέγη ὁ λαός, τότε τὸ διοικητικὸ σύστημα εἶναι καθαρὰ ἀποκεντρωτικὸ καὶ λέγεται καὶ **τοπικὴ αὐτοδιοίκησι**.

Στὴ χώρα μας σύμφωνα μετὰ τὸ Σύνταγμα, ἡ διοίκησι στηρίζεται στὴν ἀποκέντρωσι καὶ τὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκησι. Πραγματοποίησι τῆς ἀποκεντρώσεως ἀποτελεῖ ὁ Νομὸς καὶ τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἡ Κοινότητι καὶ ὁ Δήμος.

Ὁ Νομὸς στὴ χώρα μας εἶναι μιὰ τοπικὴ διοικητικὴ ἀρχή, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ καὶ τὸ δεύτερο βαθμὸ στὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκησι, ἐνῶ ἡ Κοινότητι ἢ ὁ Δήμος ἀποτελοῦν τὸν πρῶτο βαθμὸ στὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκησι καὶ εἶναι νομικὰ πρόσωπα, ἔχουν δηλαδὴ ὡς ὀργανισμοὶ δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις ποὺ τοὺς ἀναγνωρίζει ὁ νόμος. **Διότι νομικὸ πρόσωπο** δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ κάτι ποὺ δὲν εἶναι στὴν πραγματικότητα πρόσωπο, ἀλλὰ τοῦ δίνει ὁ νόμος δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις σὰν νὰ εἶναι πρόσωπο. Τὸ λέμε νομικὸ πρόσωπο, διότι δὲν εἶναι φυσικὸ πρόσωπο, ἀλλὰ ἀναγνωρίζεται ὡς πρόσωπο ἀπὸ τὸ νόμο. **Πρόσωπα φυσικὰ** εἶναι μόνον οἱ ἄνθρωποι. Γιὰ νὰ γίνῃ ἓνα νομικὸ πρόσωπο, χρειάζεται νὰ ἐνωθῇ μιὰ ὁμάδα ἀνθρώπων ἢ μιὰ ὁμάδα περιουσίας γιὰ τὴν ἐπιδίωξι κάποιου σκοποῦ. Ἔτσι μετὰ τὴν ἐνωσι τῶν ἀνθρώπων ἢ τῆς περιουσίας σὲ ὁμάδα τὰ δικαιώματα καὶ οἱ

ύποχρεώσεις δέν άνήκουν στους άνθρώπους ή στην περιουσία πού αποτελοϋν την όμάδα, αλλά στην όμάδα. Μετά την ίδρυση π.χ. τής Κοινότητας αυτή ή ίδια ή Κοινότητα έχει δικαιώματα και ύποχρεώσεις ή μετά την ίδρυση ενός άθλητικού σωματείου αυτό τό ίδιο τό σωματείο έχει δικαιώματα και ύποχρεώσεις.

Οί Κοινότητες και οί Δήμοι είναι νομικά πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου. Ύπάρχουν και νομικά πρόσωπα Ίδιωτικού Δικαίου. Νομικά πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου (ΝΠΔΔ) λέμε εκείνα πού σκοπός τους είναι ή έξυπηρέτηση δημοσίων συμφερόντων, ενώ νομικά πρόσωπα Ίδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) λέμε εκείνα πού επιδιώκουν ιδιωτικούς σκοπούς. Η Κοινότητα π.χ. σκοπό έχει νά έξυπηρετήσει τά συμφέροντα τών δημοτών της και γι' αυτό είναι νομικό πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου. Τό ίδιο και ό Δήμος. Μιά εταιρεία όμως γίνεται γιά νά έξυπηρετήσει τά συμφέροντα εκείνων πού την αποτελοϋν ιδιωτικά δηλαδή συμφέροντα, και γι' αυτό είναι νομικό πρόσωπο Ίδιωτικού Δικαίου.

Ό Νομός δέν είναι νομικό πρόσωπο, αλλά μιá άπλή διοικητική περιφέρεια, ή όποία, όπως είπαμε, αποτελεί και τό δεύτερο βαθμό στην τοπική αυτοδιοίκηση.

Ό Νομός σάν τοπική διοικητική άρχή έγινε γιά τή διευκόλυνση τής διοικήσεως τής χώρας μας. Σάν δεύτερος βαθμός στην τοπική αυτοδιοίκηση έγινε γιά τους εξής λόγους: α) Διότι ύπάρχουν ύποθέσεις και συμφέροντα κοινά στις διάφορες περιοχές τής χώρας μας. β) Διότι ύποστηρίζονται καλύτερα τά τοπικά συμφέροντα άπ' ό,τι θά ύποστηρίζονταν άπό τις Κοινότητες ή τους Δήμους χωριστά. γ) Διότι όρισμένα έργα είναι κοινά σέ ευρύτερες περιοχές τής χώρας μας.

Τά διοικητικά όργανα τών Κοινοτήτων και τών Δήμων διοικούν τις ύποθέσεις τοϋ τόπου τους και τό διοικητικό όργανο τοϋ Νομοϋ, ό Νομάρχης, διοικεί τό Νομό και έλέγχει άν οί πράξεις τών όργάνων τών Κοινοτήτων και τών Δήμων είναι σύμφωνες με τό νόμο.

Οί Κοινότητες και οί Δήμοι σάν νομικά πρόσωπα μπορούν νά ένωθούν μεταξύ τους γιά τήν ύποστήριξη τών συμφερόντων τους. Σέ κάθε Νομό ύπάρχει ή Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων, στην όποία άνήκουν ύποχρεωτικά όλες οί Κοινότητες και οί Δήμοι τοϋ Νομοϋ. Όλες οί τοπικές ένώσεις αποτελοϋν την Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων τής Έλλάδος.

Ἑρωτήσεις.

1. Καθόρισε τὰ ὄρια τοῦ Νομοῦ σου καὶ τὸ γεωγραφικὸ διαμέρισμα τοῦ ἀνήκει.
2. Ποιὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ μέτρα πρέπει νὰ ληφθοῦν στὸ Νομὸ σου, γιὰ νὰ καλυτερεύσῃ ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων;
3. Ποιὰ εἶναι τὰ ἱστορικὰ τοπία τοῦ Νομοῦ σου;
4. Τί ὀνομάζουμε Νομὸ καὶ πόσοι εἶναι οἱ Νομοὶ τῆς χώρας μας;
5. Ποιὲς ἀρμοδιότητες ἔχει ὁ Νομάρχης;
6. Ποιὰ προσόντα πρέπει νὰ ἔχη ὁ Νομάρχης;
7. Πῶς διορίζεται ὁ Νομάρχης;
8. Μὲ ποιὰ θέματα ἀσχολεῖται τὸ Νομαρχιακὸ Συμβούλιο;
9. Ποιὲς ἐκπαιδευτικὲς ὑπηρεσίες ὑπάρχουν στὸ Νομὸ σου;
10. Ποιὲς εἶναι οἱ οἰκονομικὲς ὑπηρεσίες κάθε Νομοῦ;
11. Τί εἶναι Νομαρχιακὸ Ταμεῖο;
12. Ποιὸ διοικητικὸ σύστημα λέμε ἀποκεντρωτικὸ;
13. Ποῦ στηρίζεται ἡ διοίκηση τῆς χώρας μας;
14. Τί εἶναι νομικὸ πρόσωπο;
15. Τί νομικὰ πρόσωπα εἶναι οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι;
16. Ὁ Νομὸς εἶναι νομικὸ πρόσωπο;
17. Πῶς εἶναι ἐνωμένους μεταξύ τους οἱ Κοινότητες καὶ οἱ Δήμοι;

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

1. Οί κυριότερες ιδιωτικές, συνεταιριστικές και δημόσιες επιχειρήσεις.

Ἡ παραγωγή καὶ ἡ κατανάλωση τῶν ἀγαθῶν τῶν μέσων δηλαδὴ πὺ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, ἀναλαμβάνονται εἴτε ἀπὸ ἰδιῶτες (μεμονωμένα ἄτομα ἢ ὁμάδες ἀτόμων), ὅποτε κάνουμε λόγο γιὰ ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις, εἴτε ἀπὸ τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων ἑνὸς τόπου πὺ ἔχουν τὸ ἴδιο ἐπάγγελμα, ὅποτε κάνουμε λόγο γιὰ συνεταιριστικὲς ἐπιχειρήσεις, εἴτε τέλος ἀπὸ τὸ Δημόσιο, ὅποτε κάνουμε λόγο γιὰ δημόσιες ἐπιχειρήσεις. Σκοπὸς σὲ κάθε ἰδιωτικὴ ἐπιχείρηση εἶναι τὸ κέρδος, σὲ κάθε συνεταιριστικὴ ἢ ἐξυπηρέτηση τῶν συνεταιρῶν καὶ σὲ κάθε δημόσια ἢ ἐξυπηρέτηση τοῦ συνόλου. Γιὰ κάθε ἐπιχείρηση χρειάζεται κεφάλαιο, δηλαδὴ χρήματα, τὰ ὁποῖα διαθέτουν στὶς ἰδιωτικὲς οἱ ἰδιῶτες, στὶς συνεταιριστικὲς οἱ συνεταιῖροι καὶ στὶς δημόσιες τὸ Δημόσιο.

α) Κυριότερες ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις εἶναι οἱ ἑξῆς:

- 1) Οἱ γεωργικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῆς γῆς.
- 2) Οἱ κτηνοτροφικὲς, πτηνοτροφικὲς, μελισσοκομικὲς καὶ σηροτροφικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐκτροφή καὶ ἐκμετάλλευση τῶν κτηνῶν, πτηνῶν, μελισσῶν καὶ τοῦ μεταξοσκώληκα.
- 3) Οἱ ἀλιευτικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν ἐκμετάλλευση τῶν προϊόντων τῆς θάλασσας.
- 4) Οἱ ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴν διοχέτευση τῶν διαφόρων ἀγαθῶν ἀπὸ τὴν παραγωγή στὴν κατανάλωση.
- 5) Οἱ βιομηχανικὲς ἐπιχειρήσεις, οἱ ὁποῖες ἔχουν σκοπὸ τὴ μεταποίηση τῶν πρώτων ὑλῶν μὲ μηχανήματα σὲ χρήσιμα ἀγαθὰ γιὰ τὸν ἄνθρωπο.

6) **Οί τεχνικές επιχειρήσεις**, οί όποίες έχουν σκοπό τήν άνάλψη κατασκευής τεχνικών έργων.

7) **Οί τραπεζικές επιχειρήσεις**, οί όποίες έχουν σκοπό τó εμπόριο τού χρήματος.

8) **Οί επιχειρήσεις μεταφορών**, οί όποίες έχουν σκοπό τή μεταφορά άνθρώπων (συγκοινωνία) και τή μεταφορά τών άγαθών (μεταφορές).

9) **Οί άσφαλιστικές επιχειρήσεις**, οί όποίες έχουν σκοπό τήν άσφάλιση τής ζωής και τής περιουσίας τού άνθρώπου μέ τήν πληρωμή τών άσφαλιστρων.

10) **Οί τουριστικές επιχειρήσεις** κλπ.

Όταν οί ιδιωτικές επιχειρήσεις γίνονται άπό πολλά άτομα μαζί, λέγονται **έταιρείες** και διακρίνονται σέ **όμόρρυθμες, έτερόρρυθμες, άνώνυμες, περιορισμένης εϋθύνης και άφανείς**. Τό είδος τής έταιρείας δηλώνουν τά γράμματα Ο.Ε., Ε.Ε., Α.Ε. και Ε.Π.Ε., πού βλέπουμε πολλές φορές νά συνοδεύουν τήν έπωνυμία μιās επιχειρήσεως. Οί έταιρείες είναι και νομικά πρόσωπα Ίδιωτικού Δικαίου.

β) Κυριότερες συνεταιριστικές επιχειρήσεις είναι οί έξής:

1) **Οί Πιστωτικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοι έχουν σκοπό τήν οικονομική βοήθεια τών μελών τους μέ δάνεια μικρού έπιτοκίου. Τέτοιοι είναι κυρίως οί **γεωργικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί** στή χώρα μας.

2) **Οί παραγωγικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοι έχουν σκοπό τήν καλύτερη όργάνωση τής παραγωγής. Τέτοιοι είναι οί έλαιουργικοί, οί σταφιδοπαραγωγικοί, οί γαλακτοκομικοί, οί τυροκομικοί, οί άλιευτικοί κλπ. συνεταιρισμοί.

3) **Οί προμηθευτικοί και καταναλωτικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοι έχουν σκοπό τήν εξασφάλιση στά μέλη τους τών διαφόρων ειδών σέ χαμηλές τιμές μέ τήν άποφυγή τής μεσολαβήσεως τού έμπορίου. Οί συνεταιρισμοί τού είδους αϋτου άναλαμβάνουν και τήν πώληση τών προϊόντων τών μελών τους χωρίς τή μεσολάβηση τού έμπορίου, γιά νά έχουν μεγαλύτερο κέρδος.

4) **Τέλος οί οικοδομικοί συνεταιρισμοί**, οί όποιοι έχουν σκοπό τήν εξασφάλιση στέγης στά μέλη τους.

γ) Κυριότερες δημόσιες επιχειρήσεις είναι οί έξής:

1) Οί κοινοτικές και δημοτικές επιχειρήσεις, οί όποίες ιδρύονται

από τις Κοινότητες ή τους Δήμους και προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στους κατοίκους τους. Τέτοιες επιχειρήσεις είναι οι επιχειρήσεις φωτισμού με άεριο, συγκοινωνιών, ύδρευσεως κλπ.

2) Οί κυρίως δημόσιες επιχειρήσεις, οί όποίες ιδρύονται από τό Κράτος και προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σ' όλους τους πολίτες. Τέτοιες επιχειρήσεις είναι ή Δημοσία Έπιχείρηση Έλεκτρισμού (ΔΕΗ), ό Έργανισμός Σιδηροδρόμων Έλλάδος (ΟΣΕ) τά μονοπάλια κ.ά.

Στις δημόσιες επιχειρήσεις θά μπορούσαμε ν' αναφέρουμε και όρισμένους όργανισμούς, οί όποίοι έγιναν με τή φροντίδα του Κράτους και έχουν ως έργο τή συγκέντρωση και διάθεση στο έσωτερικό ή στις άγορές του έξωτερικού όρισμένων προϊόντων. Τέτοιοι όργανισμοί είναι π.χ. ό Αυτόνομος Σταφιδικός Έργανισμός (ΑΣΟ) για τή σταφίδα, ή Κεντρική Έπιχερσία Διαχειρίσεως Έγχωρίων Προϊόντων (ΚΥΔΕΠ) για τό σιτάρι και τό μπαμπάκι, ή Συνεταιριστική Ένωση Καλνοπαρωγωών Έλλάδος (ΣΕΚΕ) για τόν καπνό κλπ.

Έκόμη στις δημόσιες επιχειρήσεις θά μπορούσαμε ν' αναφέρουμε και τόν Έλληνικό Έργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ), ό όποιος έχει σκοπό τήν τουριστική άξιοποίηση τής χώρας μας, τόν Έργανισμό Τηλεπικοινωνιών Έλλάδος (ΟΤΕ), ό όποιος έχει σκοπό τήν έκμετάλλευση τών τηλεπικοινωνιών, και τους λοιπούς όργανισμούς που ιδρύθηκαν από τό Κράτος ή επιβλέπονται από τό Κράτος.

2. Μέσα συγκοινωνίας και μεταφορών.

Έ μεταβάση του άνθρώπου από τό ένα μέρος στο άλλο και ή μεταφορά τών διαφόρων άγαθών με τις δικές του δυνάμεις άπαιτούν από τόν άνθρωπο δύναμη και χρόνο. Στις πλείστες όμως περιπτώσεις ό άνθρωπος δέν διαθέτει ούτε τή δύναμη ούτε και τό χρόνο για τή μετακίνησή του ή για τή μεταφορά τών άγαθών. Στις περιπτώσεις αυτές τόν άνθρωπο έξυπηρετούν τά μηχανοκίνητα μέσα, με τά όποια κατορθώνει νά μετακινηται (συγκοινωνία) και νά μεταφέρει τά άγαθά του (μεταφορές).

Έ συγκοινωνία στη χώρα μας γίνεται με τά μηχανοκίνητα μέσα τής ξηράς, τής θάλασσας και του άέρα και διακρίνεται α) στην **άστική συγκοινωνία**, ή όποία έξυπηρετεί τή μετακίνηση τών κατοίκων έντός τών μεγάλων πόλεων, και β) στην **ύπεραστική συγκοινωνία**, ή όποία

έξυπηρετεί τή μετακίνηση τοῦ πληθυσμοῦ ἀπό τὸ ἓνα μέρος στοῦ ἄλλο τῆς Πατρίδας μας.

Μέσα τῆς **ἀστικῆς συγκοινωνίας** εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Τὰ ἐπιβατικὰ αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως.** Αὐτά, ἀνάλογα μὲ τὸν τύπο τους καὶ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο παίρνουν μέρος στὴν ἐξυπηρέτηση τῆς ἀστικῆς συγκοινωνίας, διακρίνονται: α) Στὰ μικρὰ ἐπιβατικὰ αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως (**ταξί**). Τὰ ταξί ἀνήκουν σὲ ἰδιώτες καὶ ἔχουν ἄδεια δημοσίας χρήσεως, ἡ ὁποία τοὺς δίνει τὸ ἀποκλειστικὸ δικαίωμα νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες σὲ ὁποιοδήποτε μέρος τῆς πόλεως γιὰ τὴν ὁποία ἔχουν τὴν ἄδεια μὲ πληρωμὴ κατὰ χιλιόμετρο. Ἡ χιλιομετρικὴ ἀποζημίωση στὰ ταξί εἶναι ὀρισμένη καὶ ἀναγράφεται σ' ἓνα μηχάνημα, ποῦ λέγεται μετρητῆς ἢ ταξίμετρο (κοντέρ). Γιὰ τὰ ταξί τῶν μεγάλων πόλεων τὸ ταξίμετρο εἶναι ἀπαραίτητο, ἐνῶ στὰ ταξί τῶν μικρῶν πόλεων δὲν εἶναι, διότι οἱ ἀποστάσεις εἶναι γνωστές. Στὰ ταξί ἀπαγορεύεται νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες μὲ εἰσιτήριο. β) Στὰ μεγάλα ἐπιβατικὰ αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως (**ἀστικὰ λεωφορεῖα**). Καὶ αὐτά ἀνήκουν σὲ ἰδιῶτες καὶ ἔχουν ἄδεια δημοσίας χρήσεως, ἡ ὁποία τοὺς ἐπιτρέπει νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες σὲ καθορισμένες γραμμὲς καὶ μὲ ὀρισμένο γιὰ κάθε γραμμὴ εἰσιτήριο. Τὰ λεωφορεῖα εἶναι ὀργανωμένα σὲ κοινὰ ταμεῖα, ποῦ λέγονται Ἐνοποιημένα Κοινὰ Ταμεῖα Εἰσπράξεων Λεωφορείων (ΕΚΤΕΛ) καὶ ρυθμίζουν τὴν κίνησή τους. Τὰ ἀστικά λεωφορεῖα μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἡμικρατικά, ὅπως π.χ. τὰ λεωφορεῖα τῆς ΑΣΠΑ (Ἀστικὴ Συγκοινωνία Πειραιῶς-Ἀθηνῶν) ἢ ν' ἀνήκουν σὲ ἐταιρεῖες, ὅπως π.χ. τὰ λεωφορεῖα τῆς Ἐταιρείας Ἡλεκτρικῶν Συγκοινωνιῶν (ΕΗΣ) τῆς γραμμῆς Ἀθηνῶν-Πειραιᾶ. γ) Τὰ **τουριστικὰ λεωφορεῖα** (πούλμαν), τὰ ὁποῖα δὲν μποροῦν βέβαια νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες μὲ εἰσιτήριο, μποροῦν ὁμως νὰ μεταφέρουν ἐντὸς τῆς πόλεως μαθητὲς ἰδιωτικῶν σχολείων, τουρίστες κλπ.

2) Τὰ ἠλεκτροκίνητα ὀχήματα (**τρόλλεϋ**) στὴν Ἀθήνα καὶ τὸν Πειραιᾶ. Αὐτὰ κινοῦνται σὲ ὀρισμένες γραμμὲς καὶ μὲ ὀρισμένο εἰσιτήριο.

3) Ὁ **ἠλεκτρικὸς σιδηρόδρομος** γιὰ τὴν Ἀθήνα, Πειραιᾶ καὶ Περίχωρα, ποῦ κινεῖται στὴ γραμμὴ Πειραιᾶ-Κηφισιάς.

4) Τὰ **ἐπιβατικὰ αὐτοκίνητα ἰδιωτικῆς χρήσεως (ΙΧ)**, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν μόνο τοὺς κατόχους τους.

Μέσα τῆς ὑπεραστικῆς συγκοινωνίας εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ **ἐπιβατικά αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως**, τὰ ὁποῖα καὶ ἐδῶ διακρίνονται: α) Στὰ μικρὰ ἐπιβατικά αὐτοκίνητα (**ταξί**), πὺ ἀναφέραμε παραπάνω καὶ πὺ μποροῦν νὰ μεταφέρουν ἐπιβάτες μὲ πληρωμὴ κατὰ χιλιόμετρο καὶ ἐκτὸς τῶν πόλεων. Ἡ μεταφορὰ ἐπιβατῶν μὲ εἰσιτήριο ἀπαγορεύεται. β) Τὰ μεγάλα ἐπιβατικά αὐτοκίνητα (**ὑπεραστικά λεωφορεῖα**), τὰ ὁποῖα ἀνήκουν σὲ ἰδιῶτες, εἶναι ὀργανωμένα σὲ Κοινὰ Ταμεῖα Εἰσπράξεων Ὑπεραστικῶν Λεωφορείων (ΚΤΕΥΛ) κατὰ περιφέρειες (π.χ. 1ον ΚΤΕΥΛ Πελοποννήσου). γ) Τὰ λεωφορεῖα τοῦ ὀργανισμοῦ Σιδηροδρόμων Ἑλλάδος (ΟΣΕ), τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν τὴ συγκοινωνία ὀρισμένων πόλεων μὲ τὴν πρωτεύουσα τοῦ Κράτους, τὴν Ἀθήνα. δ) Τὰ **τουριστικά λεωφορεῖα** (πούλμαν), τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν τοὺς ἐκδρομεῖς, τοὺς τουρίστες κλπ.

2) **Οἱ συρμοὶ τοῦ Ὑργανισμοῦ Σιδηροδρόμων Ἑλλάδος (ΟΣΕ)**, οἱ ὁποῖοι κινοῦνται σὲ μῆκος σιδηροδρομικῶν γραμμῶν 2.600 χιλιομέτρων περίπου σ' ὄλη τὴ χώρα.

3) Τὰ **πλοῖα**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἰδιωτικὲς ἐπιχειρήσεις μὲ δικαίωμα νὰ ἐξυπηρετοῦν συγκοινωνιακὰ τὰ νησιὰ καὶ τὶς παράλιες πόλεις τῆς χώρας μας.

4) Τὰ **ἀεροπλάνα**, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν τὶς πόλεις πὺ ὑπάρχουν ἀεροδρόμια. Αὐτὰ ἀνήκουν στὴν Ὀλυμπιακὴ Ἀεροπορία.

5) Τὰ **ἐπιβατικά αὐτοκίνητα ἰδιωτικῆς χρήσεως (ΙΧ)**, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν μόνο τοὺς κατόχους τους.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς μετακινήσεως τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τόπο σὲ τόπο εἶναι ἀπαραίτητη καὶ ἡ μεταφορὰ τῶν προϊόντων καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν. Αὐτὴ γίνεται μὲ τὰ μεταφορικὰ μέσα:

Μεταφορικὰ μέσα στὴ χώρα μας εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ **φορτηγὰ αὐτοκίνητα δημοσίας χρήσεως**, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν σὲ ἰδιῶτες καὶ ἐξυπηρετοῦν τὸ κοινό. Αὐτὰ εἶναι ὀργανωμένα σὲ **κοινοπραξίες** καὶ **πρακτορεῖα μεταφορῶν**.

2) Τὰ **φορτηγὰ πλοῖα**, πὺ ἐξυπηρετοῦν τὰ νησιὰ καὶ τὰ λιμάνια τῶν παραλιακῶν πόλεων τῆς χώρας μας.

3) Οἱ **ἀμαξοστοιχίες** (τραίνα) τοῦ Ὑργανισμοῦ Σιδηροδρόμων Ἑλλάδος (ΟΣΕ).

4) Τὰ **φορτηγὰ αὐτοκίνητα ἰδιωτικῆς χρήσεως**, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν τὶς μεταφορὲς τῶν κατόχων τους.

3. Δημοσία υγιεινή και κοινωνικές ασφάλισεις.

Τὸ πολυτιμότερο καὶ περιζήτητο ἀγαθὸ στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἡ υγεία, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτᾶται πολὺ καὶ ἡ δύναμη, ὡς καὶ ἡ πρόοδος τοῦ Κράτους. Γι' αὐτὸ ἡ φροντίδα γιὰ τὴν υγεία τῶν ἀνθρώπων εἶναι μεγάλη τόσο ἀπὸ τοὺς ἰδιῶτες, ὅσο καὶ ἀπὸ τὸ Κράτος. Ἔτσι γιὰ τὴν προστασία τῆς υγείας τῶν πολιτῶν ὑπάρχουν τὰ ἰδιωτικὰ ἰατρεῖα καὶ οἱ ἰδιωτικὲς κλινικὲς, ὅπου μπορεῖ νὰ καταφεύγῃ ὁ ἀσθενὴς γιὰ τὴν θεραπεία του, παράλληλα δὲ μὲ τὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία καὶ ἡ φροντίδα τοῦ Κράτους. Τὴ φροντίδα τοῦ Κράτους τὴ λέμε δημοσία υγιεινὴ καὶ τὶς ὑπηρεσίες του ὑπηρεσίες δημοσίας υγιεινῆς. Ἡ λειτουργία τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς δημοσίας υγιεινῆς εἶναι ἀπαραίτητη, διότι ἡ υγεία εἶναι κάτι πὺ δὲν ἐνδιαφέρει μόνο τὸ ἄτομο, ἀλλὰ καὶ τὸ σύνολο καὶ διότι δὲν ἔχουν ὅλοι τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα νὰ προστατεύσουν τὴν υγεία τους μὲ δικά τους ἔξοδα.

Ἀπαραίτητο ἐπίσης εἶναι νὰ λειτουργοῦν καὶ οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις. Λέγοντας **κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις** ἐννοοῦμε τὰ μέτρα πὺ λαμβάνονται γιὰ τὴν προστασία τοῦ ἀνθρώπου κατὰ τὸ χρόνο πὺ δὲν θὰ μπορῇ νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ του (ἀνεργία, ἀναπηρία, γηρατειὰ κλπ.).

Στὴ χώρα μας ὑπάρχουν καὶ συνεχῶς ἀναπτύσσονται καὶ οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας υγιεινῆς καὶ οἱ κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις.

α) Οἱ ὑπηρεσίες **δημοσίας υγιεινῆς** ἐργάζονται ὡς ἑξῆς:

1) Παρακολουθοῦν τὴν υγειονομικὴ κατάσταση τῶν πολιτῶν μὲ τὰ κατὰ τόπους υγειονομικὰ κέντρα καὶ τοὺς υγειονομικοὺς σταθμοὺς.

2) Παίρνουν προφυλακτικὰ μέτρα γιὰ τὴν υγεία τῶν πολιτῶν μὲ τοὺς ἐμβολιασμοὺς, τοὺς ψεκασμοὺς (ραντίσματα) γιὰ τὴν ἐξολόθρευση τῶν βλαβερῶν ἐντόμων, τὶς ἀπολυμάνσεις καὶ τὴν ἐξέταση τῶν πωλούμενων τροφίμων ἀπὸ τοὺς ἀστυάτρους.

3) Παρέχουν νοσοκομειακὴ, ἰατρικὴ καὶ φαρμακευτικὴ περίθαλψη στοὺς ἀπόρους ἀσθενεῖς μὲ τὰ κατὰ τόπους δημόσια νοσοκομεῖα καὶ ἰατρεῖα.

4) Παρέχουν τὶς πρῶτες βοήθειες μὲ τὸ Σταθμὸ Πρῶτων Βοηθειῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ (ΕΕΣ) καὶ τοῦ Ἰδρύματος Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ).

5) Παρέχουν πλήρη ιατροφαρμακευτική και νοσοκομειακή περίθαλψη στους δημοσίους υπαλλήλους και τους υπαλλήλους των άλλων δημοσίων ιδρυμάτων.

Υπηρεσίες δημοσίας υγιεινής στη χώρα μας είναι τὰ Ὑγειονομικά Κέντρα, οἱ Ὑγειονομικοὶ Σταθμοί, τὰ Κοινοτικά Ἱατρεῖα, τὰ Γενικά Κρατικά Νοσοκομεία καὶ τὰ Εἰδικὰ Νοσοκομεία, πού ὑπάρχουν σὲ ὅλες τὶς μεγάλες πόλεις καὶ ὑπάγονται στὸ Ὑπουργεῖο Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν.

β) Οἱ Κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις στὴ χώρα μας εἶναι διάφορες γιὰ τὶς διάφορες τάξεις τῶν ἐργαζομένων. Γιὰ τὴν ἀσφάλιση τῶν δημοσίων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν υπαλλήλων μεριμνᾷ τὸ Κράτος, γιὰ τὴν ἀσφάλιση τῶν ἐργαζομένων τάξεων τὸ Ἴδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ), γιὰ τὴν ἀσφάλιση τῶν ἀγροτῶν ὁ Ὄργανισμὸς Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων (ΟΓΑ), γιὰ τὴν ἀσφάλιση τῶν ἐπαγγελματιῶν καὶ βιοτεχνῶν τὸ Ταμεῖο Ἐπαγγελματιῶν καὶ Βιοτεχνῶν Ἑλλάδος (ΤΕΒΕ), γιὰ τὴν ἀσφάλιση τῶν δικηγόρων, συμβολαιογράφων κ.ἄ. τὸ Ταμεῖο Συντάξεως Νομικῶν, γιὰ τὴν ἀσφάλιση τῶν κληρικῶν καὶ ἱεροψαλτῶν τὸ Ταμεῖο Ἀσφαλίσεως Κλήρου Ἑλλάδος (ΤΑΚΕ) κλπ.

Γενικά θὰ μπορούσαμε νὰ εἰποῦμε ὅτι ὅλες οἱ τάξεις τῶν ἐργαζομένων εἶναι ἀσφαλισμένες σὲ κάποιον ἀσφαλιστικὸ ὄργανισμὸ. Ἔτσι ὑπάρχουν ἀσφαλιστικοὶ ὄργανισμοὶ (Ταμεῖα) καὶ γιὰ τοὺς υπαλλήλους τῶν νομικῶν προσώπων (π.χ. κοινοτικούς καὶ δημοτικούς υπαλλήλους), γιὰ τοὺς υπαλλήλους τῶν διαφόρων ὀργανισμῶν (π.χ. υπαλλήλους ΟΤΕ), γιὰ τοὺς ἐπιχειρηματίες (π.χ. ἐμπόρους, ἐργολάβους, αὐτοκινητιστὲς κλπ.) καὶ γιὰ τοὺς ἐλεύθερους ἐπαγγελματίες (π.χ. ἱατροὺς, δικηγόρους, ἡθοποιούς κλπ.).

Ἡ ἀσφάλιση τῶν ἐργαζομένων στὸν ὄργανισμὸ πού ἀσφαλίζει τὴν τάξη τους δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ θέλησή τους, ἀλλὰ εἶναι ὑποχρεωτική. Γιὰ τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀσφάλιση φροντίζει τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο ἐπεμβαίνει καὶ ὑποχρεώνει τοὺς ἐργαζομένους νὰ ἀσφαλιστοῦν καὶ τοὺς ἐργοδότες νὰ τοὺς ἀσφαλίσουν. Ἐπίσης τὸ Κράτος ἐλέγχει τοὺς ἀσφαλιστικούς ὄργανισμοὺς γιὰ τὴν καλὴ λειτουργία τους.

Ὁ σπουδαιότερος ἀσφαλιστικὸς ὄργανισμὸς στὴ χώρα μας εἶναι τὸ Ἴδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (ΙΚΑ), πού ἰδρύθηκε τὸ 1937 καὶ ἔχει τοὺς περισσότερους ἀσφαλισμένους. Ἔχει ἔδρα του τὴν

Ἀθήνα καὶ ὑποκαταστήματα σ' ὅλες σχεδὸν τὶς πόλεις τῆς Ἑλλάδας.

Τὸ ΙΚΑ ἀσφαλίζει ὄλους τοὺς ἐργάτες καὶ τοὺς ἰδιωτικοὺς ὑπαλλήλους, οἱ ὅποιοι πληρώνουν ἀπὸ τὶς ἀποδοχές τους (μισθοὺς) γιὰ τὴν ἀσφάλισή τους. Παράλληλα μὲ τοὺς ἀσφαλισμένους πληρώνουν καὶ οἱ ἐργοδότες, τῶν ὁποίων μάλιστα ἡ εἰσφορὰ εἶναι διπλάσια περίπου τῆς εἰσφορᾶς τῶν ἀσφαλισμένων.

Μεγάλος ἀσφαλιστικὸς ὄργανισμὸς εἶναι καὶ ὁ Ὅργανισμὸς Γεωργικῶν Ἀσφαλίσεων (ΟΓΑ), ὁ ὁποῖος ἀσφαλίζει τοὺς ἀγρότες καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τὸ ἔτος 1962. Ὁ ΟΓΑ παρέχει στοὺς ἀσφαλισμένους του σύνταξη μετὰ τὸ 65ο ἔτος τῆς ἡλικίας τους καὶ μερικὴ ἰατροφαρμακευτικὴ καὶ νοσοκομειακὴ περίθαλψη καὶ ἀσφαλίζει τὰ προϊόντα ἀπὸ τὶς θεομηνίες.

Ὅλοι οἱ ἀσφαλιστικοὶ ὄργανισμοὶ ἔχουν ὡς ἀποστολὴ νὰ προστατεύουν:

1) Τὴ **ζωὴ** τῶν ἀσφαλισμένων τους παρέχοντας σύνταξη στοὺς γέροντες, στοὺς ἀναπήρους, στὴ χήρα καὶ στὰ ὄρφανὰ ἐκείνων ποὺ πεθαίνουν κλπ.

2) Τὴν **ὕγεια** τῶν ἀσφαλισμένων τους παρέχοντας σ' αὐτοὺς πλήρη ἢ μερικὴ ἰατρικὴ, νοσοκομειακὴ καὶ φαρμακευτικὴ περίθαλψη.

3) Τὴ **μητρότητα** στὶς ἀσφαλισμένες γυναῖκες παρέχοντας ἐπίδομα τοκετοῦ καὶ ἄδεια ἐγκυμοσύνης καὶ τοκετοῦ.

4. Οἱ στατιστικὲς ὑπηρεσίες.

α) Οἱ στατιστικὲς ὑπηρεσίες καὶ ἡ λειτουργία τους.

Στατιστικὴ εἶναι ἡ μεθοδικὴ συγκέντρωση, κατάταξη καὶ σύγκριση τῶν διαφόρων φαινομένων τοῦ φυσικοῦ κόσμου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ ἐξαγωγή συμπερασμάτων ἀπὸ τὴ σύγκριση τῶν φαινομένων αὐτῶν. Οἱ ὑπηρεσίες ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴ στατιστικὴ λέγονται στατιστικὲς ὑπηρεσίες.

Ἡ στατιστικὴ εἶναι πανάρχαιη μέθοδος. Στὴν πρώτη της ἐμφάνιση εἶχε ὡς ἔργο τὴν ἀπογραφὴ τοῦ πληθυσμοῦ. Σιγὰ σιγὰ ὅμως ἡ στατιστικὴ ἄρχισε ν' ἀσχολῆται καὶ μὲ τὰ ἄλλα φαινόμενα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καὶ μὲ τὰ φυσικὰ φαινόμενα. Ἔτσι σήμερα ἡ στατιστικὴ παρουσιάζει μεγάλη ἀνάπτυξη σ' ὅλες τὶς πολιτισμένες χῶρες.

Στή χώρα μας ή στατιστική λειτουργεί από τήν έποχή του Κυβερνήτη Ίωάννη Καποδίστρια, όποτε ιδρύθηκε τó πρώτο Γραφείο Στατιστικής. Αρχικά ή στατιστική στή χώρα μας άσχολήθηκε με τόν πληθυσμό, ένώ άργότερα άρχισε ν' άσχολήται με τή στατιστική του έμπορίου, τής ναυτιλίας, τής γεωργίας, τής κτηνοτροφίας, τής βιομηχανίας, τής παιδείας κλπ. Τή μεγαλύτερή της ανάπτυξη έλαβε ή στατιστική στή χώρα μας με τήν ίδρυση τής Έθνικής Στατιστικής Ύπηρεσίας τής Ελλάδος (ΕΣΥΕ). Τήν ΕΣΥΕ τήν διακρίνουμε στίς έξής Ύπηρεσίες:

1) Στήν κεντρική ύπηρεσία.

2) Στίς στατιστικές ύπηρεσίες πού ύπάρχουν σ' όλα τά Ύπουργεία, έκτός των Ύπουργείων Συντονισμού, Έξωτερικών και Έθνικής Άμύνης.

3) Στά γραφεία στατιστικής των Νομών, πού ύπάρχουν σέ κάθε Νομαρχία.

Η κεντρική ύπηρεσία έχει ως έργο τή στατιστική των φαινομένων, τά όποια ένδιαφέρουν όλη τή χώρα, π.χ. του πληθυσμού, των κοινωνικών ασφαλίσεων, των τιμών και του τιμαριθμού, τής παραγωγής, του έμπορίου κλπ. και τήν παρακολούθηση των άλλων στατιστικών ύπηρεσιών στο έργο τους.

Η ύπηρεσία στατιστικής κάθε Ύπουργείου έχει ως έργο νά συγκεντρώνη τά στατιστικά στοιχεία του Ύπουργείου πού άνήκει, νά τά έπεξεργάζεται και νά καταλήγη σέ συμπεράσματα γιά τά προγράμματά του.

Τά γραφεία στατιστικής των Νομών έχουν ως έργο νά κάνουν τίς στατιστικές έργασίες πού τούς αναθέτουν ή ΕΣΥΕ και οί στατιστικές ύπηρεσίες των Ύπουργείων.

Στήν ύπηρεσία τής στατιστικής, γιά τίς έρευνές της προσφέρουν στοιχεία οί έξής πηγές:

1) Οί **άπογραφές**, οί όποίες γίνονται κατά μεγάλα χρονικά διαστήματα (5 ή 10 χρόνια συνήθως) και διακρίνονται σέ άπογραφές του πληθυσμού, των οικοδομών, τής γεωργίας, των έμπορικών και βιομηχανικών καταστημάτων κ.ά. Οί άπογραφές γιά νά είναι χρήσιμες, πρέπει νά είναι καθολικές, όρισμένου τόπου και ταυτόχρονες.

2) Οί **δειγματοληπτικές έρευνες**. Σ' αυτές παίρνουμε μόνο δείγματα κατά τήν έρευνά μας. Άν π.χ. θέλουμε με τή στατιστική νά

έξακριβώσουμε την οικονομική κατάσταση των οικογενειών μιās πόλεως, παίρνουμε πληροφορίες (δείγματα) από μερικές μόνο οικογένειες και χωρίς διάκριση.

3) Οί **συνεχείς έγγραφές**, οι όποιες γνώρισμά τους έχουν ότι τὰ διάφορα γεγονότα γράφονται άμεσα μόλις γίνονται. Τέτοιες έγγραφές π.χ. είναι οί ληξιαρχικές (γεννήσεων, γάμων και θανάτων), τών υποθηκοφυλακείων, τών σχολείων κλπ.

β) Ἡ χρησιμότητα τῆς στατιστικῆς.

Ἡ στατιστική με τήν ἀνάλυση τών στατιστικῶν στοιχείων και τὰ συμπεράσματα στά όποια καταλήγει γίνεται πάρα πολύ χρήσιμη, διότι ἀποτελεῖ τὸ δρόμο πού ὀδηγεῖ στή γνώση τών διαφορῶν φυσικῶν, κοινωνικῶν και οἰκονομικῶν φαινομένων και εἶναι τὸ κυριότερο μέσο στά χέρια ἐκείνου πού θέλει νὰ μελετήση τὴ ζωὴ και τὴν ἐξέλιξη ἑνός λαοῦ, καθὼς και ἐκείνου πού θέλει νὰ ἐργαστῆ γιὰ τὴν ἀνάπτυξή του. Ἀκόμη ἡ στατιστικὴ μᾶς δίνει ὀλοκάθαρα τὴν εἰκόνα ὄλων τών φαινομένων και με τὰ συμπεράσματά της τίς σταθερὲς βάσεις κάθε προγράμματος.

Ἰδιαίτερα ἡ στατιστικὴ γίνεται χρήσιμη 1) στήν Κυβέρνηση, γιὰ νὰ ἐπιτύχη στήν πολιτικὴ της, 2) στή διοίκηση γιὰ τὴν καλύτερη λειτουργία της, 3) στήν παραγωγή γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωσή της, 4) στίς ἐπιχειρήσεις γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς δραστηριότητάς τους και 5) στίς καθυστερημένες χῶρες γιὰ τὴν ἀνάπτυξή τους.

5. Οἱ κυριότερες ἐπαγγελματικὲς ὀργανώσεις.

Τὴ ζωὴ του ὁ ἄνθρωπος τὴν κερδίζει με τὴν ἐργασία του, πού λέγεται και ἐπάγγελμα. Ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα δημιουργοῦνται στὸν ἄνθρωπο ὀρισμένα προβλήματα, τὰ όποια πρέπει ν' ἀντιμετώπιση και τὰ όποια εἶναι κοινὰ σ' ὄλους ἐκείνους πού ἔχουν τὸ ἴδιο ἐπάγγελμα. Εἶναι φυσικὸ ἡ ἀντιμετώπιση τών προβλημάτων πού δημιουργοῦνται στά διάφορα ἐπαγγέλματα νὰ εἶναι ἀποτελεσματικότερη, όταν ἀναλαμβάνεται ἀπὸ τὸ σύνολο τών ἐργαζομένων σὲ κάθε ἐπάγγελμα, παρά όταν ἐπιχειρῆται ἀπὸ τὸν καθένα χωριστά. Γιὰ ν' ἀναλάβη ὁμως ἕνα σύνολο με τὸ ἴδιο ἐπάγγελμα τὴν ὑποστήριξη τών συμφερόντων του, πρέπει νὰ ἔχη ἑνωμένα τὰ μέλη του. Τὴν ἑνωσιη αὐτὴ τὴν ἐπιτρέπει τὸ

Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο ὀρίζει ὅτι οἱ Ἕλληνες μποροῦν νὰ ἔνωθοῦν σὲ ὁμάδες γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Ἡ ἔνωση γίνεται κατὰ ἐπαγγέλματα καὶ ἔτσι ἔχουμε τὶς διάφορες ἐπαγγελματικές ὁργανώσεις. Τὶς ἐπαγγελματικές ὁργανώσεις στὴ χώρα μας τὶς διακρίνουμε σὲ **σωματεῖα, ἐπιμελητήρια καὶ συνεταιρισμούς.**

α) Σωματεῖα.

Σωματεῖο εἶναι ἡ ἔνωση πολλῶν προσώπων τῆς ἴδιας τάξεως γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Τὰ κυριότερα ἐπαγγελματικά σωματεῖα στὴ χώρα μας εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) Τὰ **ἐργατικά** σωματεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐνώσεις τῶν διαφόρων ἐργατικῶν τάξεων. Τὰ τοπικά ἐργατικά σωματεῖα ἐνώνονται μεταξύ τους καὶ σχηματίζουν τὰ ἐργατικά κέντρα, ὅπως π.χ. Ἐργατικὸ Κέντρο Ἀθηνῶν, Πειραιῶς κλπ., ἢ ὅλα τὰ σωματεῖα τῆς ἴδιας ἐργατικῆς τάξεως ἐνώνονται μεταξύ τους καὶ σχηματίζουν **ὁμοσπονδίες**, ὅπως π.χ. ἡ Καπνεργατικὴ Ὅμοσπονδία Ἑλλάδος κλπ. Ὅλα τὰ ἐργατικά κέντρα καὶ οἱ ἐργατικὲς ὁμοσπονδίες εἶναι ἐνωμένα σὲ μιὰ συνομοσπονδία, πού λέγεται Γενικὴ Συνομοσπονδία Ἐργατῶν Ἑλλάδος (ΓΣΕΕ).

2) Οἱ **δημοσιουπαλληλικές** ἐνώσεις, οἱ ὁποῖες γίνονται μεταξύ τῶν ὑπαλλήλων ἐνὸς Ὑπουργείου ἢ μεταξύ τῶν ὑπαλλήλων μιᾶς περιφέρειας, πού ἀνήκουν στὸ ἴδιο Ὑπουργεῖο. Ὅλες οἱ ἐπὶ μέρους ἐνώσεις ἐνώνονται μεταξύ τους καὶ σχηματίζουν ὁμοσπονδίες, ὅπως π.χ. εἶναι ἡ Διδασκαλικὴ Ὅμοσπονδία Ἑλλάδος (ΔΟΕ), ἢ Ὅμοσπονδία Λειτουργῶν Μέσης Ἐκπαιδύσεως (ΘΛΜΕ) κλπ. Οἱ περισσότερες ὁμοσπονδίες ἔχουν ἐνωθῆ μεταξύ τους καὶ ἔχουν ἀποτελέσει τὴν ΑΔΕΔΥ (Ἀνωτάτῃ Διοικητικῇ Ἐπιτροπῇ Δημοσίων Ὑπαλλήλων). Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς δημοσιουπαλληλικές ἐνώσεις, ὑπάρχουν καὶ οἱ ἐνώσεις τῶν ὑπαλλήλων τῶν διαφόρων ὁργανισμῶν, νομικῶν προσώπων καὶ Τραπεζῶν, ὅπως π.χ. τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ΟΤΕ, τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ΙΚΑ, τῶν δημοτικῶν καὶ κοινοτικῶν ὑπαλλήλων κλπ.

3) Τὰ **ἐργοδοτικά** σωματεῖα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐνώσεις τῶν ἐργοδοτῶν. Τέτοια σωματεῖα εἶναι π.χ. ὁ Ἐμπορικὸς Σύλλογος, ὁ Σύνδεσμος Ἐμπόρων καὶ Βιομηχάνων κλπ.

4) Οἱ **σύλλογοι τῶν ἐλευθέρων ἐπαγγελματιῶν**, οἱ ὁποῖοι διακρίνονται κατὰ ἐπαγγέλματα καὶ περιλαμβάνουν ὄλους τοὺς ἐλεύθερους

επαγγελματίες κάθε επαγγέλματος, π.χ. ιατρούς, δικηγόρους κλπ. Οί ελεύθεροι επαγγελματίες του ίδιου επαγγέλματος μιᾶς περιφέρειας (Νομοῦ) ἢ μιᾶς μεγάλης πόλεως (Ἀθηνῶν, Πειραιᾶ, Θεσσαλονίκης κλπ.) σχηματίζουν τοὺς τοπικοὺς συλλόγους (π.χ. Ἱατρικὸς Σύλλογος Ἀθηνῶν) καὶ ὅλοι οἱ τοπικοὶ σύλλογοι κάνουν τοὺς Πανελληνίους συλλόγους, ὅπως π.χ. οἱ τοπικοὶ ἱατρικοὶ σύλλογοι κάνουν τὸν Πανελλήνιο Ἱατρικὸ Σύλλογο (ΠΙΣ). Στὸς συλλόγους τῶν ἐλευθέρων επαγγελματιῶν εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἡ ἐγγραφή γιὰ τὴν ἄδεια ἀσκήσεως επαγγέλματος. Ἐνας δικηγόρος π.χ. δὲν μπορεῖ νὰ δικηγορήσῃ, ἂν δὲν εἶναι γραμμένος στὸ δικηγορικὸ σύλλογο τοῦ τόπου του.

Γιὰ νὰ γίνῃ ἓνα σωματεῖο, ἀπαιτοῦνται οἱ ἑξῆς προϋποθέσεις:

1) Νὰ τὸ ἀποφασίσουν τὸ λιγότερο 20 ἄτομα τῆς ἴδιας επαγγελματικῆς τάξεως.

2) Νὰ γίνῃ καταστατικὸ τοῦ σωματείου, τὸ ὁποῖο νὰ ὀρίζει τὸ ὄνομα, τὴν ἔδρα, τὸ σκοπὸ, τὶς προϋποθέσεις γιὰ τὴν ἐγγραφή καὶ διαγραφή τῶν μελῶν του, τὸν τρόπο τῆς διοικήσεως, τοὺς πόρους του καὶ τὴν τύχη τῆς περιουσίας του μετὰ τὴ διάλυσή του.

3) Νὰ ὑποβληθῇ αἴτηση στὸ Πρωτοδικεῖο τῆς περιφέρειας μὲ δυὸ ἀντίγραφα τοῦ καταστατικοῦ, ἀντίγραφο τῆς ἀποφάσεως ἰδρύσεως καὶ κατάλογο τῶν ἰδρυτῶν. Τὸ Πρωτοδικεῖο εἶναι ὑποχρεωμένο, ὅταν ὑπάρχουν οἱ προϋποθέσεις αὐτές, ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ σωματεῖο.

Ὁ σκοπὸς κάθε επαγγελματικοῦ σωματείου δὲν εἶναι τὸ κέρδος, ἀλλὰ ἡ ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τῶν μελῶν του.

β) Τὰ ἐπιμελητήρια.

Τὰ Ἐπιμελητήρια τὰ ἔχει ἰδρύσει τὸ Κράτος καὶ τοὺς ἔχει δώσει ἀνεξαρτησία στὴ διοίκησή τους, ἢ ὁποῖα γίνεται ἀπὸ τὰ μέλη κατὰ τὸν τρόπο ποὺ ὀρίζει ὁ νόμος. Ἐπιμελητήρια στὴν Ἑλλάδα εἶναι:

1) Τὰ **ἐμπορικὰ** καὶ **βιομηχανικὰ** ἐπιμελητήρια, στὰ ὁποῖα ἀνήκουν ὑποχρεωτικὰ οἱ ἔμποροι καὶ οἱ βιομήχανοι.

2) Τὰ **επαγγελματικὰ** καὶ **βιοτεχνικὰ** ἐπιμελητήρια, στὰ ὁποῖα ἀνήκουν οἱ ἐπαγγελματίες καὶ βιοτέχνες.

3) Τὸ **Τεχνικὸ Ἐπιμελητήριον** τὸ ὁποῖο περιλαμβάνει τοὺς πτυχιούχους τοῦ Πολυτεχνείου καὶ ἔχει σκοπὸ τὴν προαγωγή τῆς τεχνικῆς κινήσεως τῆς χώρας μας.

4) Το **Ναυτικό Έπιμελητήριο**, με έδρα τὸν Πειραιᾶ καὶ μέλη τοὺς πλοιοκτῆτες, ἐφοπλιστὲς καὶ ἀτμοπλοϊκὲς ἐταιρεῖες. Σκοπὸς τοῦ εἶναι ἡ προαγωγή τῶν ναυτιλιακῶν ζητημάτων.

5) Το **Καλλιτεχνικὸ Ἐπαγγελματικὸ Ἐπιμελητήριο** με ἔδρα τὴν Ἀθήνα καὶ μέλη τοὺς ζωγράφους, γλύπτες, χαράκτες, διακοσμητὲς κλπ.

6) Το **Ἐπαγγελματικὸ Ἐπιμελητήριο Τουριστικῶν Ξενοδοχείων** με μέλη τοὺς ἰδιοκτῆτες τῶν τουριστικῶν ξενοδοχείων καὶ ἔδρα τὴν Ἀθήνα.

γ) Οἱ συνεταιρισμοί.

Οἱ συνεταιρισμοὶ εἶναι: 1) **γεωργικοί**, ὅταν τὰ μέλη τοὺς εἶναι ἀγρότες, καὶ 2) **ἀστικοί**, ὅταν τὰ μέλη τοὺς εἶναι κάτοικοι τῶν πόλεων. Οἱ συνεταιρισμοὶ ἰδρύονται με καταστατικό, ποὺ ὑπογράφουν τὸ λιγότερο 7 μέλη καὶ ἐγκρίνεται ἀπὸ τὸν ἀρμόδιο Ὑπουργό (π.χ. τὸ καταστατικό ἑνὸς γεωργικοῦ συνεταιρισμοῦ ἀπὸ τὸν Ὑπουργὸ Γεωργίας κλπ.).

Σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς συνεταιρισμοὺς εἶναι οἱ γεωργικοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σκοπὸ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τῶν ἀγροτῶν. Οἱ ἀγρότες μιᾶς Κοινότητος ἢ Δήμου μποροῦν νὰ ἰδρῦσουν δικό τους συνεταιρισμό. Οἱ τοπικοὶ γεωργικοὶ συνεταιρισμοὶ ἐνώνονται σὲ **περιφερειακὲς ἐνώσεις**, οἱ ὁποῖες περιλαμβάνουν τοὺς γεωργικοὺς συνεταιρισμοὺς τῆς περιφέρειᾶς τοὺς. Οἱ περιφερειακὲς ἐνώσεις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν ἐνώνονται σὲ **κοινοπραξίες ἐνώσεων γεωργικῶν συνεταιρισμῶν** μιᾶς μεγαλύτερης περιφέρειᾶς, συνήθως ἑνὸς γεωγραφικοῦ διαμερίσματος τῆς χώρας. Τέλος ὅλες οἱ κοινοπραξίες καὶ οἱ ἐνώσεις τῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν τῆς Ἑλλάδος ἀποτελοῦν τὴν Πανελλήνιο Συνομοσπονδία Ἐνώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν (ΠΑΣΕΓΕΣ).

Ἡ ὀργάνωση τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν τάξεων σὲ σωματεῖα καὶ συνεταιρισμοὺς γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τοὺς λέγεται **συνδικαλισμὸς** καὶ οἱ ἀγῶνες τοὺς συνδικαλιστικοὶ ἀγῶνες. Ὁ συνδικαλισμὸς εἶναι ἀρκετὰ ἀνεπτυγμένος στὶς πολιτισμένες χῶρες καὶ προστατεύει ἀποτελεσματικὰ τὰ συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων τάξεων, ὅταν μάλιστα δὲν δίνει πολιτικὸ χρῶμα στοὺς ἀγῶνες τοῦ. Σκοπὸς τοῦ συνδικαλισμοῦ δὲν εἶναι ἡ ἀνάμειξη στὴν πολιτική, ἀλλὰ ἡ

ύποστήριξη τών συμφερόντων τών μελών του. Γι' αὐτὸ πρέπει ν' ἀπέχη ἀπὸ τὴν πολιτική.

6. Ἡ παραγωγικὴ ἀποταμίευση καὶ ἡ σημασία της.

Ἄποταμίευση λέμε τὴ δημιουργία ἀποθεμάτων ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση ἀπροβλέπτων μελλοντικῶν ἀναγκῶν καὶ τὴ βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεώς του. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίζῃ τὶς ἀνάγκες ποὺ θὰ τοῦ παρουσιαστοῦν στὸ μέλλον καὶ ἐπειδὴ ἀκόμη δὲν μπορεῖ, ἂν εἶναι προοδευτικός, νὰ μένη συνεχῶς στὴν ἴδια οἰκονομικὴ κατάσταση, πρέπει νὰ δημιουργῆ ἀποθέματα ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του. Γιὰ νὰ μπορῆ νὰ ἔχη ἀποθέματα, πρέπει νὰ κάνῃ καλὴ χρῆση τῶν χρημάτων του. Καλὴ χρῆση τῶν χρημάτων ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο γίνεται ὅταν ξοδεύῃ ὅσα τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζήσει καὶ ἀποφεύγῃ τὶς ἄσκοπες δαπάνες ἢ ἀπλούστερα ὅταν εἶναι **οἰκονόμος**, διότι μόνο ὁ οἰκονόμος ξοδεύει ὅσα πρέπει καὶ ἀποφεύγει τὶς σπατάλες.

Ἄποθέματα ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του δημιουργεῖ καὶ ὁ **φιλάργυρος**. Τὰ ἀποθέματα ὅμως τοῦ φιλάργυρου δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὴν ἀποταμίευση, διότι στὸ φιλάργυρο διαφέρει ὁ σκοπὸς τῆς δημιουργίας τῶν ἀποθεμάτων. Ὁ φιλάργυρος μαζεύει χρήματα, μὲ στέρηση μάλιστα τοῦ ἑαυτοῦ του, ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὰ χρήματα, ἐνῶ ὁ οἰκονόμος μαζεύει γιὰ τὶς μελλοντικὲς του ἀνάγκες καὶ γιὰ τὴ βελτίωση τῆς οἰκονομικῆς του καταστάσεως.

Τὰ ἀποθέματα ποὺ δημιουργεῖ ὁ οἰκονόμος ἀπὸ τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του εἶναι **πράγματα**, ἂν ἡ ἐργασία του τοῦ ἐξασφαλίζῃ ὑλικά ἀγαθὰ, ἢ **χρήματα**, ἂν τὰ κέρδη τῆς ἐργασίας του εἶναι χρήματα. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀποταμίευση ὡς πρὸς τὸ εἶδος τῶν ἀποθεμάτων μπορεῖ νὰ εἶναι α) **πραγματικὴ**, ὅταν τὰ ἀποθέματα εἶναι ὑλικά ἀγαθὰ, καὶ β) **χρηματικὴ**, ὅταν τὰ ἀποθέματα εἶναι χρήματα. Σήμερα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ ἔχουν χρηματικὴ ἀξία, πωλοῦνται καὶ γίνονται χρήματα. Ἐτσι ἡ ἀποταμίευση εἶναι μόνο **χρηματικὴ**.

Ἄνάλογα μὲ τὸν τρόπο ποὺ φυλάσσονται τὰ χρήματα ἀπ' αὐτὸν ποὺ ἀποταμιεύει διακρίνουμε τὴν ἀποταμίευση σὲ α) **μὴ παραγωγικὴ** καὶ β) **παραγωγικὴ**. Μὴ παραγωγικὴ εἶναι ἡ ἀποταμίευση, ὅταν τὰ χρήματα φυλάσσονται στὸ χρηματοκιβώτιο, καὶ παραγωγικὴ, ὅταν

τοποθετούνται στα **ταμιευτήρια** (Ταχυδρομικά Ταμιευτήρια ή Ταμιευτήρια Τραπεζών) ή γίνονται μέσα παραγωγής (κεφάλαιο, έδαφος ή εργασία).

Η παραγωγική αποταμίευση έχει μεγάλη σημασία, διότι ωφελεί α) εκείνον που αποταμιεύει και β) το σύνολο των ανθρώπων.

Η παραγωγική αποταμίευση ωφελεί πρώτα εκείνον που αποταμιεύει, διότι στην περίπτωση που καταθέτει στα ταμιευτήρια τα χρήματά του παίρνει τόκους και μεγαλώνει το εισόδημά του και στην περίπτωση που μεταβάλλει τα χρήματά του σε μέσα παραγωγής καλυτερεύει την επιχείρησή του και κερδίζει περισσότερο. Έτσι κατορθώνει πρώτα να βελτιώνει την οικονομική του κατάσταση και έπειτα να είναι έτοιμος να αντιμετωπίσει κάθε ανάγκη που θα του παρουσιαστή στο μέλλον (σπουδές των παιδιών του, ασθένειες, ανεργία κλπ.).

Παράλληλα μ' αυτόν που αποταμιεύει ή παραγωγική αποταμίευση ωφελεί και το σύνολο, διότι στην περίπτωση που ή αποταμίευση γίνεται στα ταμιευτήρια συγκεντρώνονται μεγάλες ποσότητες χρημάτων και είναι δυνατή ή χρηματοδότηση μεγάλων έργων και στην περίπτωση που ή αποταμίευση μεταβάλλεται σε μέσα παραγωγής τα παραγόμενα αγαθά δεν προορίζονται μόνο γι' αυτόν που αποταμιεύει κατ' αυτόν τον τρόπο, αλλά και για το σύνολο, το οποίο τα βρίσκει στην αγορά άφθονότερα και ποιοτικά καλύτερα.

Πραγματικά, όταν τα χρήματα αποταμιεύονται στα ταμιευτήρια, δεν μένουν εκεί, αλλά δίνονται για την κατασκευή μεγάλων έργων, τα οποία δεν θα μπορούσαν ίσως να γίνουν κατ' άλλον τρόπο. Έτσι κάθε δραχμή που μπαίνει στα ταμεία των ταμιευτηρίων παίζει το ρόλο της στην κατασκευή υδροηλεκτρικών, τουριστικών, οδοποιίας κλπ. έργων. Όταν πάλι τα χρήματα γίνονται μέσα παραγωγής, προσφέρουν πολύτιμες υπηρεσίες στο σύνολο, το οποίο απολαμβάνει τα παραγόμενα αγαθά. Έτσι π.χ. ή αγορά ενός τρακτέρ με τα αποθέματα των προϊόντων του γεωργού δίνει τη δυνατότητα να καλλιεργηθούν περισσότερες εκτάσεις και να παραχθούν άφθονότερα προϊόντα, τα οποία θα μπορέσει ευκολότερα να εξοικονομήσει το σύνολο.

Μετά απ' αυτά ή σημασία της παραγωγικής αποταμίευσης γίνεται ολοφάνερη, διότι κάνει το χρήμα να διατηρή την αξία του, εφόσον του δίνει τη δυνατότητα να κινηθεί. Και είναι γεγονός ότι το χρήμα τότε μόνο έχει αξία, όταν κινείται.

Ἑρωτήσεις.

1. Ποιές είναι οι κυριότερες ιδιωτικές επιχειρήσεις;
2. Τι είναι οι εταιρείες και πώς διακρίνονται;
3. Μὲ ποιά μέσα ἐξυπηρετοῦνται οἱ ἀστικές συγκοινωνίες;
4. Πῶς εἶναι ὀργανωμένα τὰ λεωφορεῖα δημοσίας χρήσεως;
5. Ποιά εἶναι τὰ μεταφορικά μέσα στὴ χώρα μας;
6. Τί προσφέρουν οἱ ὑπηρεσίες δημοσίας ὑγιεινῆς στὴ χώρα μας;
7. Τί εἶναι τὸ ΙΚΑ καὶ ποιὸς ἀσφαλίζει;
8. Ποιὸς ἀσφαλίζει ὁ ΟΓΑ καὶ τί τοὺς παρέχει;
9. Ποιές εἶναι οἱ ὑπηρεσίες τῆς ΕΣΥΕ;
10. Ποιές εἶναι οἱ κυριότερες ἐπαγγελματικές ὀργανώσεις;
11. Πῶς ἀναγνωρίζεται ἓνα σωματεῖο;
12. Ποιά ἐπιμελητήρια ὑπάρχουν στὴ χώρα μας;
13. Τί λέμε συνδικαλισμό;
14. Τί εἶναι ἡ ΓΣΕΕ, ΑΔΕΔΥ, ΟΛΜΕ καὶ ΠΑΣΕΓΕΣ;
15. Πότε ἡ ἀποταμίευση εἶναι παραγωγική;
16. Γιατί ἔχει μεγάλη σημασία ἡ παραγωγικὴ ἀποταμίευση;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

1. Γενικές αρχές της ελευθερίας.

α) Γενικά.

Είναι γνωστό ότι ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει μόνος του, αλλά είναι υποχρεωμένος να ζήσει με τους συνανθρώπους του. Το σύνολο των ανθρώπων που ζουν μαζί το λέμε **κοινωνία** και τη ζωή τους μέσα στην κοινωνία **κοινωνική ζωή**. Στην κοινωνία και την κοινωνική ζωή ο άνθρωπος μπαίνει με δυο βασικά δικαιώματα: το δικαίωμα να συντηρήσει το σώμα του και το δικαίωμα ν' αναπτύξει το πνεύμα του.

Τα δυο αυτά δικαιώματα ανήκουν σ' όλους τους ανθρώπους και δημιουργούν στον καθένα μια απαίτηση και μια υποχρέωση: την απαίτηση να γίνουν σεβαστά τα δικά του δικαιώματα και την υποχρέωση να σεβαστούν τα ίδια δικαιώματα στους άλλους. Για να ικανοποιηθούν όμως η απαίτηση του ανθρώπου και να γίνουν σεβαστά τα δικαιώματά του, πρέπει να είναι **ελεύθερος**. Πρέπει δηλαδή να μπορεί ν' αναπτύσσει τη δραστηριότητά του χωρίς να εμποδίζεται από κανένα. Πρέπει να μπορεί να εργάζεται και να διαθέτει τον καρπό της εργασίας του ελεύθερα. Πρέπει να σκέπτεται ελεύθερα και να εκφράζει

τή σκέψη του χωρίς περιορισμό. Πρέπει μ' άλλα λόγια να είναι ελεύθερος σ' όλες τις έκδηλώσεις της ζωής του.

Παράλληλα όμως ο άνθρωπος έχει την υποχρέωση να σεβαστή τα ίδια δικαιώματα στους συνανθρώπους του. Και εκείνοι πάλι πρέπει να μην περιορίζονται στη δραστηριότητά τους για τη συντήρηση του σώματος και την ανάπτυξη του πνεύματός τους από κανένα, αλλά να μπορούν να εργάζονται και να διαθέτουν τον καρπό της εργασίας τους ελεύθερα· να σκέπτονται ελεύθερα και να εκφράζουν τη γνώμη τους χωρίς περιορισμό· να είναι δηλαδή ελεύθεροι σ' όλες τους τις εκδηλώσεις.

Για να γίνουν κατορθωτά αυτά, για να μπορή δηλαδή κάθε άνθρωπος μέσα στην κοινωνία να ζή και να δρᾷ ελεύθερα για να συντηρήσει τὸ σῶμα του και ν' αναπτύξει τὸ πνεῦμα του, χωρίς όμως να εμποδίζει την ίδια δράση τῶν συνανθρώπων του, πρέπει να γνωρίζη ὅτι ἡ ἐλευθερία του φτάνει μέχρις ἐκεῖ πού τελειώνουν τὰ δικαιώματα ἐκείνων ἢ καλύτερα ὅτι ἡ δράση του δὲν πρέπει νὰ βλάπτῃ τοὺς συνανθρώπους του. Ἡ ἐλευθερία σ' αὐτὴ τὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου, στὴ δράση δηλαδή πού δὲν βλάπτει τοὺς ἄλλους, ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία. Αὐτὴ ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία ἀποτελεῖ ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, γιατί εἶναι χωρίς ἀξία ἡ ζωὴ, ὅταν δὲν μπορῆ κανεὶς νὰ τὴ ζήσει ελεύθερα.

Τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία ἐξασφαλίζουν στὸν ἄνθρωπο δυὸ παράγοντες· ὁ γραπτὸς ἀνθρώπινος νόμος ἢ τὸ **δίκαιο** καὶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως κάθε ἀνθρώπου ἢ ἡ **ἠθικὴ**. Ὁ γραπτὸς ἀνθρώπινος νόμος ἢ τὸ δίκαιο καθορίζει τὰ ὅρια τῆς ἐλευθερίας στὴ δράση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸν υποχρεώνει νὰ μὴν τὰ ξεπερνᾷ, ἐνῶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ ἠθικὴ, ὅταν δὲν ἔχη διαφθαρή, κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ σέβεται τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς συνανθρώπους του χωρίς κανέναν ἐξαναγκασμό.

Ὁ γραπτὸς ἀνθρώπινος νόμος ἢ τὸ δίκαιο, ὅπως καὶ ὁ ἄγραφος νόμος τῆς συνειδήσεως ἢ ἡ ἠθικὴ δὲν ἐξασφάλισαν πάντοτε στὸ πέρασμα τῶν αἰῶνων τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία στὸν ἄνθρωπο. Διότι στίς περιπτώσεις πού ὁ ἀνθρώπινος νόμος ἦταν δημιούργημα τοῦ μονάρχῃ ἢ τῶν ὀλίγων, πού εἶχαν στὰ χέρια τους τὴν ἐξουσία, ἐνδιαφερόταν νὰ στηρίξῃ τὴν ἐξουσία ἐκείνων καὶ ὄχι νὰ δώσῃ ἐλευθερία στὸ λαό. Ἀντίθετα, ὁ μονάρχῃς ἢ οἱ ὀλίγοι περιορίζαν τὸ λαό, γιὰ νὰ διατη-

ροῦν τὴν ἐξουσία τους. Μόνο ὅταν ὁ λαὸς πῆρε στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία καὶ ἔγραψε ὁ ἴδιος τοὺς νόμους γιὰ τὴ διοίκησή του ἐξασφαλίστηκε στὸν ἄνθρωπο μὲ τὴ νομοθεσία ἢ ἀληθινὴ ἐλευθερία. Οἱ νόμοι ποῦ τοῦ ἐξασφάλισαν τὴν ἐλευθερία ὀνομάστηκαν **δημοκρατικοὶ θεσμοί**.

Ἐξάλλου στὶς περιπτώσεις ποῦ ὁ ἄγραφος ἠθικὸς νόμος ἢ ἡ ἠθικὴ σκεπάστηκε ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο ἐγωϊσμὸ δὲν μπόρεσε νὰ σεβαστῆ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ν' ἀναγνωρίσει τὴν ἐλευθερία του. Ἔτσι ἔγινε στὴ μοναρχία καὶ στὴν ὀλιγαρχία συνεργὸς στὸν περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ στὴ δημοκρατία ἐμπόδιο στὴ λειτουργία τῶν δημοκρατικῶν θεσμῶν. Μόνο ὅταν παραμερίστηκε ὁ ἐγωϊσμὸς, μπόρεσε ὁ ἄνθρωπος νὰ σεβαστῆ τὸν ἑαυτό του πρῶτα καὶ ἔπειτα τοὺς ἄλλους. Τότε τὰ ἦθη του ἔγιναν στὴν πραγματικότητα δημοκρατικὰ ἦθη.

Μετὰ ἀπ' αὐτὰ γίνεται ὀλοφάνερο ὅτι μόνο οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ χωρὶς τὰ δημοκρατικὰ ἦθη ἢ μόνο τὰ δημοκρατικὰ ἦθη χωρὶς τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς δὲν μποροῦν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀληθινὴ ἐλευθερία στὸν ἄνθρωπο. Χρειάζεται ἡ συνύπαρξη καὶ τῶν δύο. Διαφορετικὰ οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ χωρὶς τὰ δημοκρατικὰ ἦθη κατανοῦν νεκρὸ γράμμα καὶ τὰ δημοκρατικὰ ἦθη χωρὶς τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς παραμένουν μόνο καλὴ θέληση.

Εἶναι ὁμοῦ ἀναμφισβήτητὴ ἀλήθεια τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ ἐξευγενίζουν τὴν ψυχὴ καὶ ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ, ὅταν εἶναι ὑγιής, δημιουργεῖ τοὺς δημοκρατικοὺς θεσμοὺς. Γι' αὐτὸ ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικοὶ θεσμοὶ ὑπάρχουν καὶ δημοκρατικὰ ἦθη καὶ ὅπου ὑπάρχουν δημοκρατικὰ ἦθη καθιερώνονται καὶ δημοκρατικοὶ θεσμοί. Οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ μαζί μὲ τὰ δημοκρατικὰ ἦθη θέτουν τὶς γενικὲς ἀρχὲς τῆς ἐλευθερίας.

Ἔτσι, ἡ ἀναγνώριση δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων στὸν πολίτη, ἡ ἀξιοπρέπεια τοῦ ἀνθρώπου, ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀλληλεγγύη, ἡ ἀξιοπρέπεια τῆς ἐργασίας, τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινωνία, ὁ σεβασμὸς τῆς ἰδιωτικῆς καὶ τῆς δημοσίας περιουσίας, τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου στὴ μόρφωση, ποῦ καθιερώνουν οἱ δημοκρατικοὶ θεσμοὶ καὶ τὰ δημοκρατικὰ ἦθη καὶ ποῦ ἐξετάζονται παρακάτω, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ οἱ γενικὲς ἀρχὲς τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

β) Τὰ δικαιώματα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τοῦ πολίτη.

Πρώτη καὶ βασικὴ ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀναγνώριση δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων στὸν πολίτη. Στὴν ὀργανωμένη κοινωνία (Πολιτεία ἢ Κράτος), πού ζῆ ὁ ἄνθρωπος, ἔχει σὰν μέλος τῆς ὀρισμένα δικαιώματα καὶ ὀρισμένες ὑποχρεώσεις. **Δικαιώματα** εἶναι ὅλα ὅσα τοῦ ἀνήκουν, σύμφωνα μὲ τὸ γραπτὸ καὶ τὸ ἄγραφο δίκαιο, καὶ **ὑποχρεώσεις** ὅσα πρέπει νὰ κάνῃ γιὰ τὴν κοινωνία πού ζῆ, σύμφωνα πάλι μὲ τὸ γραπτὸ καὶ ἄγραφο δίκαιο.

Τὰ δικαιώματα πού ἀναγνωρίζονται στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ γραπτὸ δίκαιο μπορεῖ εὐκόλα νὰ τὰ ἀπολαύσῃ, διότι τὸ δίκαιο τοῦ δίνει τὴ δύναμη νὰ τὰ ὑποστηρίξῃ. Τὰ δικαιώματα ὅμως πού τοῦ ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὸν ἄγραφο νόμο, γιὰ νὰ τ' ἀπολαύσῃ, πρέπει νὰ τὰ σεβαστοῦν οἱ συνάνθρωποί του. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τὶς ὑποχρεώσεις. Ὅσες ὑποχρεώσεις τοῦ ἐπιβάλλει τὸ γραπτὸ δίκαιο τὶς ἐκτελεῖ εἴτε θέλει εἴτε δὲν θέλει, διότι ἐξαναγκάζεται ἀπὸ τὸ νόμο. Ὅσες ὅμως τοῦ ἐπιβάλλει ὁ ἄγραφος ἠθικὸς νόμος τὶς ἐκτελεῖ χωρὶς ἐξωτερικὸ ἐξαναγκασμὸ, ἀλλὰ ὑπακούοντας ἐλεύθερα στὴ φωνὴ τῆς ἠθικῆς του συνειδήσεως.

Τὸ σύνολο τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, πού ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὸ γραπτὸ δίκαιο καὶ ἀπὸ τὸν ἄγραφο ἠθικὸ νόμο, μποροῦμε νὰ χωρίσουμε σὲ πέντε κατηγορίες, τὶς ἐξῆς:

1) Τὰ **ἀστικά δικαιώματα**. Ἀστικά δικαιώματα τοῦ πολίτη λέμε ἐκεῖνα πού ἔχει σὰν ιδιώτης καὶ εἶναι: α) τὰ **ἐνοχικά**, πού ἔχουν σχέση μὲ τὶς συναλλαγές, β) τὰ **ἐμπράγματα**, πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία, γ) τὰ **οἰκογενειακά**, πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν οἰκογένεια καὶ δ) τὰ **κληρονομικά**, πού ἔχουν σχέση μὲ τὴν τύχη τῆς περιουσίας μετὰ τὸ θάνατο τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ δίκαιο πού προστατεύει τὰ ἀστικά δικαιώματα τοῦ πολίτη λέγεται **Ἀστικὸ Δίκαιο**.

2) Τὰ **πολιτικά δικαιώματα**. Πολιτικά δικαιώματα τοῦ πολίτη λέμε ἐκεῖνα πού τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ παίρῃ μέρος στὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ εἶναι τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγῃ ἐλεύθερα μὲ τὴν ψῆφο του τὰ ὄργανα τοῦ Κράτους, τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγεται ὁ ἴδιος, τὸ δικαίωμα νὰ διορίζεται ὑπάλληλος στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες καὶ τὸ δικαίωμα νὰ γίνεται ἔνορκος καὶ νὰ παίρῃ μέρος στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. Τὰ πολιτικά δικαιώματα ἀναγνωρίζονται στὸν ἄνθρωπο καὶ προστατεύονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς ἄλλους νόμους τοῦ

Κράτους. Για την άσκηση τών πολιτικῶν δικαιωμάτων χρειάζονται ὀρισμένες προϋποθέσεις (ἡλικία, γνώσεις κλπ.), ἐπειδὴ ἐνδιαφέρουν τὸ σύνολο τῶν πολιτῶν. Γιὰ νὰ μπορῆ π.χ. ἕνας νὰ ψηφίσῃ στὴ χώρα μας, πρέπει νὰ ἔχῃ συμπληρώσει τὸ 21ο ἔτος τῆς ἡλικίας του κλπ.

3) Τὰ **ἀτομικὰ δικαιώματα**. Ἀτομικὰ δικαιώματα ἢ καὶ **ἀτομικὲς ἐλευθερίες**, ὅπως ἀλλιῶς λέγονται, λέμε τὰ δικαιώματα ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος σὰν ἐλεύθερη προσωπικότητα καὶ εἶναι ἀκριβῶς τὸ δικαίωμα τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, τὸ δικαίωμα τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας καὶ τὸ δικαίωμα τῆς οἰκονομικῆς ἐλευθερίας. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει δικαίωμα νὰ εἶναι ἐλεύθερος, νὰ μὴν παραβιάζεται ἢ κατοικία του, νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἐκφράζῃ τὴ σκέψη του ἐλεύθερα, ν' ἀκολουθῆ ὅποια θρησκεία θέλει, νὰ κάνῃ ὅποια ἐργασία θέλει καὶ νὰ διαθέτῃ τὸ εἰσόδημά του ὅπου καὶ ὅπως θέλει. Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα ἀναγνωρίζονται καὶ προστατεύονται ἐπίσης ἀπὸ τὸ Σύνταγμα.

4) Τὰ **κοινωνικὰ δικαιώματα**. Κοινωνικὰ δικαιώματα λέμε ἐκεῖνα ποὺ ἔχει ὁ ἄνθρωπος σὰν μέλος τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας καὶ εἶναι ὅσα ἀναφέρονται στὴ ζωὴ, στὴν υγεία, στὴν ἐργασία καὶ στὴν ἀσφάλειά του. Ἡ ἐξασφάλιση τῶν γηρατειῶν π.χ. μετὰ τὴ σύνταξη, ἢ προστασία τῆς ἀναπηρίας, ἢ ἱκανοποιητικὴ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας κλπ. εἶναι μερικὰ ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἀναγνωρίζονται καὶ προστατεύονται σήμερα στὰ ἐλεύθερα Κράτη μετὰ νόμους τοῦ Κράτους.

5) Τὰ **ἠθικὰ δικαιώματα**. Ἠθικὰ δικαιώματα λέμε ἐκεῖνα ποὺ ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὸν ἄγραφο ἠθικὸ νόμο καὶ προστατεύονται ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἐργάτης π.χ. ἔχει δικαίωμα νὰ μὴν ἐργαστῆ τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ πατέρα του. Τὸ δικαίωμα αὐτὸ δὲν τὸ προστατεύει ὁ νόμος, ἀλλὰ ἡ ἠθικὴ, ἢ ὅποια ὑποχρεώνει τὸν ἐργοδότη νὰ δώσῃ ἄδεια στὸν ἐργάτη.

Παράλληλα μετὰ τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτη βρίσκονται καὶ οἱ **ὑποχρεώσεις** του. Διότι βέβαια δὲν ἔχει μόνο δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ ὑποχρεώσεις. Συγκεκριμένα ἔχει τόσες ὑποχρεώσεις, ὅσα εἶναι καὶ τὰ δικαιώματά του. Ἀπέναντι σὲ κάθε δικαίωμά του βρίσκεται καὶ μιὰ ὑποχρέωση ἢ καλύτερα σὲ κάθε δικαίωμά του ἀντιστοιχεῖ καὶ μιὰ ὑποχρέωση. Ὅ,τι ἀποτελεῖ δικαίωμα τοῦ πολίτη εἶναι ὑποχρέωση τοῦ συνανθρώπου του καὶ ὅ,τι ἀποτελεῖ δικαίωμα τοῦ συνανθρώπου του εἶναι ὑποχρέωση δικῆ του, ἐνῶ ταυτόχρονα ὅλοι οἱ πολῖτες ἔχουν

υποχρεώσεις πρὸς τὴν Πολιτεία ἀντίστοιχες τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

Γι' αὐτοὺς ἀκριβῶς τοὺς λόγους μποροῦν νὰ διακριθοῦν καὶ οἱ υποχρεώσεις τοῦ πολίτη σὲ ἀστικές, ἀτομικές, κοινωνικές καὶ ἠθικές. Ἡ υποχρέωση π.χ. τοῦ ἀγοραστή νὰ πληρώσῃ γιὰ τὸ ψυγεῖο ποὺ ἀγόρασε εἶναι ἀστική υποχρέωση, ἡ υποχρέωση τοῦ πολίτη νὰ ψηφίσῃ εἶναι πολιτική υποχρέωση, ἡ υποχρέωση τοῦ ἀνθρώπου νὰ σεβαστῇ τὶς θρησκευτικὲς πεποιθήσεις τοῦ συνανθρώπου του εἶναι ἀτομική υποχρέωση, ἡ υποχρέωση τοῦ πολίτη νὰ μὴ διαταράξῃ τὴν ἡσυχία τοῦ συνανθρώπου του εἶναι κοινωνική υποχρέωση καὶ ἡ υποχρέωση τοῦ ἐργοδότη νὰ δώσῃ ἄδεια στὸν ἐργάτη κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου τοῦ πατέρα του εἶναι ἠθική υποχρέωση.

Ὁ στενὸς σύνδεσμος ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν υποχρεώσεων τοῦ πολίτη ἐπιβάλλει σ' αὐτὸν νὰ μὴν ἐνδιαφέρεται μόνο γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν υποχρεώσεών του. "Ἄλλωστε τότε μόνο ἔχει δικαίωμα ν' ἀπαιτήσῃ ὅ,τι τοῦ ἀνήκει, ὅταν ὁ ἴδιος ἐκπληρώσῃ τὶς υποχρεώσεις του στὸ ἀκέραιο καὶ τότε μόνο μιὰ κοινωνία προοδεύει, ὅταν οἱ πολῖτες τῆς δὲν γνωρίζουν μόνο τὰ δικαιώματά τους, ἀλλὰ καὶ τὶς υποχρεώσεις τους.

γ) Ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια.

Ἀξιοπρέπεια λέμε τὸ σεβασμὸ τῆς προσωπικότητας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀξιοπρεπῆ ὀνομάζουμε ἐκεῖνον ποὺ σέβεται τὴν προσωπικότητα τῆ δική του καὶ τὴν προσωπικότητα τῶν ἄλλων.

Ἡ ἀξιοπρέπεια δὲν ἐπιβάλλεται στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ γραπτὸ δίκαιο, ἀλλὰ εἶναι ἀπαιτήση τοῦ ἀγραφου ἠθικοῦ νόμου, τῆς ἠθικῆς. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ δηλαδὴ δὲν ἐπιβάλλεται ἡ ἀξιοπρέπεια ἀπὸ τὸ γραπτὸ δίκαιο, ἀλλ' ἀπὸ τὸν ἠθικὸ νόμο, κανένας ἄλλος δὲν ἐξαναγκάζει τὸν ἄνθρωπο νὰ εἶναι ἀξιοπρεπῆς παρὰ μόνο ὁ ἑαυτὸς του. Ἐπομένως ἡ ἀξιοπρέπεια δὲν εἶναι παράγγελμα τοῦ νόμου, ἀλλὰ εἶναι ἀρετή.

Ἡ ἀρετὴ αὐτὴ ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ἐξασφαλίζει τὴν ἰσότητα μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἐφόσον ὁ ἀξιοπρεπῆς ἄνθρωπος δὲν θέλει νὰ ὑψώσῃ τὸν ἑαυτὸ του πάνω ἀπὸ τοὺς ἄλλους, εἰς βάρους τους, καὶ δὲν ἀνέχεται νὰ

τὸν ὑποτιμοῦν καὶ νὰ τὸν θεωροῦν κατώτερο οἱ ἄλλοι. Ἄκομη ἡ ἀρετὴ αὐτὴ ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπὴς ξέρει καλύτερα ἀπὸ κάθε ἄλλον ποιὰ δικαιώματα καὶ ποιὲς ὑποχρεώσεις ἔχει ὁ ἴδιος, καθὼς καὶ ποιὰ εἶναι τὰ δικαιώματα καὶ οἱ ὑποχρεώσεις τῶν συνανθρώπων του. Καὶ δὲν περιορίζεται μόνο στὸ νὰ ξέρη τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ὑποχρεώσεις τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῶν ἄλλων, ἀλλὰ φροντίζει καὶ γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν ἐκτέλεση τῶν ὑποχρεώσεών του καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ὑποχρεώσεων τῶν συνανθρώπων του. Τέλος ἔχει μεγάλη σημασία ἡ ἀξιοπρέπεια γιὰ τὴν ἁρμονικὴ ζωὴ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας, διότι ὁ ἀξιοπρεπὴς δὲν ἔχει τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα ποὺ μειώνουν τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κατεβάζουν στὸ ἐπίπεδο τοῦ ζώου.

Παρακολουθώντας τὸν ἀξιοπρεπὴ στὶς διάφορες ἐκδηλώσεις του τὸν βλέπουμε πράγματι νὰ **σεβεται τὸν ἑαυτό του** καὶ τοὺς συνανθρώπους του καὶ ν' ἀποτελῇ ἐγγύηση γιὰ τὴν ἁρμονία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Πρῶτα πρῶτα σεβόμενος τὸν ἑαυτό του δὲν εἶναι ποτὲ δουλοπρεπής. Γιὰ καθετὶ ποὺ ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκτήσῃ, δὲν χρησιμοποιεῖ τὴν κολακεία καὶ τὰ πλάγια μέσα, ἀλλὰ στηρίζεται στὴν ἐργασία του καὶ στὴν ἀξία του. Εἶναι περήφανος στὴν ψυχὴ καὶ δὲν ἐπιτρέπει στὸν ἑαυτό του τὴ δουλοπρέπεια. Γνωρίζει καλὰ ὅτι ὅποιος γίνεται σκουλήκι καὶ σέρνεται γιὰ νὰ κερδίσῃ κάτι, δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ παραπονεῖται, ὅταν τὸν καταπατοῦν. Γι' αὐτὸ ποτὲ δὲν γίνεται ὁ ἴδιος σκουλήκι.

Ἄκομη σεβόμενος τὸν ἑαυτό του ὁ ἀξιοπρεπὴς λατρεῖ τὴν ἀλήθεια καὶ ἀπεχθάνεται τὸ ψέμα, τὸ ὁποῖο θεωρεῖ κατώτερο καὶ ἐξευτελιστικὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸ δὲν ὑποκρίνεται ποτέ του. Τὸν διακρίνει πάντα ἡ εὐθύτητα στὴ συμπεριφορά του. Ἔτσι κάνει τοὺς ἄλλους νὰ τὸν ὑπολογίζουν καὶ νὰ ἔχουν ἐμπιστοσύνη στὰ λόγια του.

Ὁ σεβασμὸς τοῦ ἑαυτοῦ του κάνει τὸν ἀξιοπρεπὴ νὰ προστατεῦῃ τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα ἐκεῖνα καὶ τὰ πάθη ποὺ ἐξευτελίζουν τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ τὸν βροῦμε ποτέ μεθυσμένο, δὲν θὰ τὸν συναντήσουμε ποτέ ὀργισμένο, δὲν θὰ τὸν ἰδοῦμε ποτέ ἐκδικητικὸ καὶ γενικὰ δὲν θὰ τὸν ἰδοῦμε ποτέ νὰ ἔχη χάσει τὸν ἔλεγχο τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ νὰ σέρνεται πίσω ἀπὸ τὰ ἐλαττώματά του καὶ τὰ πάθη του.

Ἐξάλλου **σεβόμενος** τοὺς ἄλλους ὁ ἀξιοπρεπὴς δὲν τοὺς ἐπιτρέπει νὰ τὸν κολακεύουν καὶ νὰ γίνωνται δουλοπρεπεῖς. Δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ προσβάλλῃ τὰ δικαιώματά τους καὶ δὲν ξεχνᾷ τὶς ὑποχρεώσεις του. Δὲν χαίρεται γιὰ τὴν ἀδυναμία τους καὶ δὲν τὴν ἐκμεταλλεύεται. Λυπᾶται γιὰ τὰ ἐλαττώματά τους καὶ τὰ πάθη τους καὶ ἀγωνίζεται νὰ τοὺς διορθώσῃ.

Γενικὰ ὁ σεβασμὸς τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ὁ σεβασμὸς τῶν ἄλλων κάνουν τὸν ἀξιοπρεπὴ νὰ διώχνῃ ἀπὸ κοντὰ του καθετὶ ποὺ ἐξευτελίζει τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, καθετὶ ποὺ φονεύει τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ἐργασία καὶ καθετὶ ποὺ σβήνει τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης καὶ τοῦ καθήκοντος στὸν ἄνθρωπο. Κάνει ἀκόμη τὸν ἀξιοπρεπὴ νὰ θέλῃ νὰ ζῆ μὲ τὶς δικές του δυνάμεις καὶ νὰ στηρίζεται πάντα στὴν ἀξία του. Κάνει τέλος τὸν ἀξιοπρεπὴ νὰ ζῆ ἐλεύθερος μέσα στὴν κοινωνία. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς γενικὲς καὶ πιὸ βασικὲς ἀρχὲς τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας.

δ) Ἡ δικαιοσύνη.

Ἄλλη σπουδαία ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ δικαιοσύνη. Εἶναι ὅμως θεμέλιο τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας ὄχι ἡ δικαιοσύνη ἐκεῖνη ποὺ σημαίνει τὴν ἀναγκαστικὴ συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου στὸ γραπτὸ δίκαιο ἢ καλύτερα στοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, ἀλλὰ ἡ δικαιοσύνη ἐκεῖνη ποὺ σημαίνει τὴ συνειδητὴ συμμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου στὸ γραπτὸ δίκαιο καὶ στὸν ἄγραφο ἠθικὸ νόμο.

Πραγματικά, ἐκεῖνος ποὺ συμμορφώνεται μόνο στοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, γιὰ ν' ἀποφύγῃ τὴν τιμωρία, δὲν συμμορφώνεται διότι μόνος του νοιώθει τὴν ἀνάγκη νὰ συμμορφωθῇ σ' αὐτούς, ἀλλὰ διότι φοβᾶται τὴν τιμωρία. Αὐτὸς ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ὀνομαστῇ δίκαιος, ἀλλὰ μόνο **νομοταγής**. Δίκαιος λέγεται ἐκεῖνος ποὺ νοιώθει ἀβίαστα τὴν ἀνάγκη νὰ συμμορφωθῇ τόσο στοὺς νόμους τῆς Πολιτείας, ὅσο καὶ στοὺς ἄγραφους ἠθικοὺς νόμους καὶ τοῦ εἶναι ἄγνωστος ὁ φόβος καὶ ὅ,τι κάνει τὸ κάνει χάρη τοῦ δικαίου.

Γιὰ τὴν ἐπικράτηση τῆς πραγματικῆς δικαιοσύνης, τῆς δικαιοσύνης δηλαδή ποὺ σημαίνει τὴ συνειδητὴ συμμόρφωση στοὺς γραπτοὺς νόμους τῆς Πολιτείας καὶ στοὺς ἄγραφους ἠθικοὺς νόμους, πρέπει κάθε ἄνθρωπος νὰ ἐκτελῇ μὲ ἀκρίβεια τὰ καθήκοντά του, ν' ἀπαιτῇ τὴν ἱκανοποίηση τῶν δικαιωμάτων του καὶ νὰ προστατεύῃ τὸ δίκαιο

κατά του άδίκου. Μόνο ή εκτέλεση τών καθηκόντων του ανθρώπου ή μόνο ή άπαιτηση τών δικαιωμάτων του ή αυτά τά δυο χωρίς τó ενδιαφέρον για τήν επικράτηση του δικαίου κατά του άδίκου δέν μπορούν νά εξασφαλίσουν τή δικαιοσύνη.

Στόν άγώνα του για τήν επικράτηση τής δικαιοσύνης ó άνθρωπος δέν πρέπει νά είναι ούτε πολú αúστηρός ούτε και πολú επιεικής. Ή αúστηρή δικαιοσύνη γίνεται πολλές φορές μεγάλη άδικία και ή επιείκεια στην εφαρμογή του δικαίου γίνεται συχνά ευκαιρία για καταχρήσεις. Ή άπαιτηση π.χ. του δανειστή πρós τόν όφειλέτη νά του επιστρέψη τó δάνειο τή στιγμή που ό όφειλέτης χρειάζεται τά χρήματα για τή θεραπεία του δέν είναι δικαιοσύνη, αλλά άδικία, εφόσον άδιαφορεϊ για τή ζωή του όφειλέτη του ό δανειστής και ενδιαφέρεται μόνο για τήν είσπραξη τών χρημάτων του. Ήπίσης ή επανειλημμένη επιείκεια στο συκοφάντη δέν άποτελεί δικαιοσύνη, αλλά ευκαιρία στο συκοφάντη νά συνεχίση τς συκοφαντίες του. Ή δικαιοσύνη έπομένως για τήν επικράτησή της δέν θέλει ούτε άδιάκριτη αúστηρότητα, ούτε άδιάκριτη επιείκεια. Θέλει ακριβώς κατά τήν εφαρμογή της νά εξετάζονται οί ειδικές συνθήκες κάτω άπό τς όποιες ζή ό άνθρωπος, νά είναι διακριτική δικαιοσύνη.

Ή επικράτηση τής δικαιοσύνης στην κοινωνική ζωή άποτελεί εκδήλωση τής άληθινής έλευθερίας του ανθρώπου, διότι μόνο ό έλευθερος άνθρωπος πειθαρχεί στις έπιταγές του δικαίου και συμβάλλει στην επικράτηση τής δικαιοσύνης. Γι' αυτό ακριβώς ή δικαιοσύνη είναι άρχή τής έλευθερίας του ανθρώπου, που τόν κάνει νά χαιρέται τά δικαιώματά του και νά εκτελή τς υποχρεώσεις του χωρίς φόβο.

ε) Ή άλληλεγγύη.

Για τή συντήρηση και τήν πρόοδο τής κοινωνίας τών ανθρώπων είναι άπαραίτητο νά σταθί ό ένας κοντά στόν άλλο ή καλύτερα είναι άπαραίτητη ή άρμονική συνεργασία τών μελών της. Ή άρμονική συνεργασία τών μελών τής κοινωνίας άποτελεί υποχρέωση για κάθε μέλος της. Τήν υποχρέωση αυτή τή λέμε **άλληλεγγύη**.

Ή άλληλεγγύη σαν υποχρέωση του καθενός για μιá άρμονική συνεργασία με τούς άλλους ανθρώπους με σκοπό τή συντήρηση και τήν πρόοδο τής κοινωνίας είναι βιοτική και **ήθικη ανάγκη**. Τή βιοτική ανάγκη τή δημιουργεί ή συμβίωση τών ανθρώπων μιás κοινωνίας

καί τήν ἠθική ἀνάγκη ἢ συμπάθεια τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ συνάνθρωπό του.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ ἄνθρωπος στὴν κοινωνία ὅπου ζῆ δὲν μπορεῖ μόνος του νὰ ἐξασφαλίσῃ ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ συντηρήσῃ τὸ σῶμα του καὶ ν' ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα του. Τοῦ εἶναι ἀπαραίτητα καὶ τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τῶν συναθρώπων του, ὅπως καὶ σ' αὐτοὺς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς δικῆς του. Στὸν ἀγρότη π.χ. εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας τοῦ τεχνίτη, τοῦ βιομήχανου κλπ. ὅπως καὶ σ' αὐτοὺς εἶναι ἀπαραίτητα τὰ προϊόντα τοῦ ἀγρότη. Θὰ ἦταν δύσκολο νὰ συντηρηθῇ ὁ ἄνθρωπος στὴ ζωὴ καὶ θὰ ἦταν ἀδύνατη ἡ πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ, ἂν ὁ καθένας ὑποχρεωνόταν νὰ ἐξασφαλίζῃ μόνος του τὰ ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ζήσῃ. Δὲν θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ταυτόχρονα ὁ ἴδιος γεωργός, βιομήχανος, τεχνίτης κλπ. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἀπαραίτητη ἡ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν μελῶν μιᾶς κοινωνίας. Εἶναι τόσο ἀπαραίτητη, ὅσο ἀπαραίτητη εἶναι καὶ ἡ συνεργασία τῶν διαφόρων μελῶν καὶ τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος γιὰ τὴ συντήρησή του.

Δὲν εἶναι ὁμως μόνο ἡ βιοτικὴ ἀνάγκη ποὺ ἀπαιτεῖ τὴν ἀλληλεγγύη στὰ μέλη μιᾶς κοινωνίας. Τὴν ἀλληλεγγύη τὴν ζητᾶ καὶ μιὰ ἠθικὴ ἀνάγκη ἢ πιὸ συγκεκριμένα τὴν ἀλληλεγγύη τὴν ζητᾶ τὸ αἶσθημα τῆς συμπαθείας ποὺ ὑπάρχει σὲ κάθε ἄνθρωπο. Τὸ αἶσθημα τῆς συμπαθείας εἶναι ἀνεπτυγμένο περισσότερο στὶς καλλιεργημένες ψυχές, οἱ ὁποῖες ἀφήνουν κατὰ μέρος τὸν ἐγωισμό τους καὶ βλέπουν τοὺς ἄλλους σὰν τὸν ἑαυτό τους. Στὴν περίπτωση αὕτη ὁ ἄνθρωπος δὲν βλέπει τὸν συνάνθρωπό του σὰν ἐχθρό, ποὺ πρέπει νὰ ἐξοντώσῃ, ἀλλὰ σὰν ἕνα δεύτερο ἑαυτό του, ποὺ χαίρεται νὰ τὸν ἐξυπηρετῇ. Σ' αὕτη τὴν περίπτωση ὁ καθένας προσφέρει μὲ εὐχαρίστηση ὃ, τι θέλει νὰ τοῦ προσφέρουν οἱ ἄλλοι.

Ἔτσι μὲ τὴ συμπάθεια ἢ ἀλληλεγγύη, ποὺ βασικὰ εἶναι ἀνάγκη τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων, ἀποκτᾶ τὸ τέλειο νόημά της καὶ γίνεται ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τους. Καὶ γίνεται ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι τοῦ ἐπιτρέπει ν' ἀπολαύσῃ τὰ ὕλικά καὶ τὰ πνευματικά ἀγαθὰ σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες του καὶ τοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ἁρμονικὴ συμβίωση μὲ τοὺς συνανθρώπους του.

ς) 'Η αξιοπρέπεια τής εργασίας.

Τήν εποχή που υπήρχε ή διάκριση τών ανθρώπων σέ ελεύθερους και σέ δούλους, υπήρχε και ή διάκριση στην εργασία. "Άλλη ήταν ή εργασία που έπρεπε νά κάνουν οί δούλοι και άλλη ή εργασία που ταίριαζε στους ελεύθερους. "Ακόμη τήν εποχή εκείνη ή εργασία τών δούλων ήταν άνάξια σεβασμού, ένω ή εργασία τών ελευθέρων ανθρώπων ήταν σεβαστή. "Η εποχή όμως εκείνη έπερασε και σήμερα όλοι οί άνθρωποι είναι ελεύθεροι και ίσοι μεταξύ τους και έχουν τó δικαίωμα νά κάνουν όποια εργασία θέλουν ανάλογα πάντοτε μέ τά προσόντα που διαθέτουν. "Άλλοι εργάζονται πνευματικά και άλλοι χειρωνακτικά. "Άλλοι κάνουν επιχειρήσεις δικές τους και άλλοι εργάζονται στις επιχειρήσεις τών άλλων.

Όποιαδήποτε όμως εργασία και άν εκλέξει ό άνθρωπος, είναι σήμερα σεβαστή, διότι δέν κρίνεται τó είδος της, αλλά ή σημασία της για τόν ίδιο πρώτα και για τó κοινωνικό σύνολο έπειτα. "Αφού σκοπός κάθε εργασίας είναι ή εξασφάλιση τών αγαθών τής ζωής στόν εργαζόμενο πρώτα και έπειτα στό κοινωνικό σύνολο, σωστό είναι, όταν πραγματοποιηται ό σκοπός αυτός, κάθε εργασία νά είναι σεβαστή και νά μή γίνεται διάκριση. "Όπως π.χ. ή εργασία του μηχανικού εξυπηρετεί και τόν ίδιο και τó κοινωνικό σύνολο, έτσι και ή εργασία του γεωργού, του εργάτη, του εμπόρου κλπ. εξυπηρετεί και τόν ίδιο, αλλά και προσφέρει τις υπηρεσίες της στό σύνολο.

Πόσο σεβαστή είναι ή εργασία σ' όλες της τις μορφές γίνεται φανερό μέ μιá άπλή ματιά στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου. "Ο καταμερισμός που υπάρχει στην εργασία κάνει τόν ένα άπαραίτητο στόν άλλο. Καθένας έχει μιá όρισμένη εργασία που τά προϊόντα της είναι άπαραίτητα στους άλλους. "Όσο άπαραίτητη είναι π.χ. ή εργασία του καθηγητή για τή μόρφωση τών παιδιών του αγρότη, του εργάτη, του εμπόρου κλπ., άλλο τόσο άπαραίτητη για τόν καθηγητή είναι ή εργασία εκείνων, διότι του εξασφαλίζει τά άπαραίτητα για τή ζωή του αγαθά. "Όσο άπαραίτητη πάλι είναι ή εργασία του δικηγόρου για τήν εξυπηρέτηση τών υποθέσεων τών άλλων, άλλο τόσο άπαραίτητη είναι ή εργασία τών άλλων για τó δικηγόρο κ.ο.κ.

Δημιουργείται λοιπόν μιá άλυσίδα μέ τις διάφορες μορφές τής εργασίας, στην όποία άλυσίδα κάθε κρίκος αντιστοιχεί σέ μιá μορφή

έργασίας. Όπως όμως κάθε κρίκος έχει ξεχωριστή, δική του αξία στην αλυσίδα και είναι απαραίτητος για τη συνοχή της, έτσι και κάθε έργασία έχει ξεχωριστή, δική της αξία και είναι απαραίτητη για την κοινωνία. Έπομένως κάθε άνθρωπος, οποιαδήποτε έργασία κι' αν κάνει, πρέπει να νοιώθει περήφανος, διότι και αυτός προσφέρει με τη δύναμή του στο κοινωνικό σύνολο, ενώ ταυτόχρονα εξασφαλίζει με την έργασία του ό,τι του χρειάζεται για να ζήσει. Παράλληλα δεν πρέπει ποτέ να κρίνει το είδος της έργασίας, αλλά τον τρόπο με τον οποίο γίνεται και τη σημασία που έχει ή έργασία για τον εργαζόμενο και για το σύνολο. Πρέπει πάντοτε να ξέρη ότι ή έργασία σε οποιαδήποτε μορφή της δεν είναι ντροπή. Ντροπή είναι ή αποφυγή της έργασίας, διότι έτσι στερεί τον έαυτό του ο άνθρωπος από τα αγαθά της ζωής και γίνεται παράσιτο της κοινωνίας.

Η αντίληψη αυτή για την έργασία, ή αντίληψη δηλαδή ότι σ' όλες της τις μορφές είναι σεβαστή και ότι ή αξιοπρέπεια του ανθρώπου δεν εξαρτάται από το είδος της έργασίας του, αλλά από τον τρόπο με τον οποίο την εκτελεί, είναι μιá ακόμη άρχη της έλευθερίας του ανθρώπου και εξασφαλίζει το σεβασμό της προσωπικότητάς του και την ισότητά του προς τους άλλους.

ζ) Τα καθήκοντα του ανθρώπου προς την οικογένεια και την κοινωνική ζωή.

Η πρώτη μορφή της κοινωνικής ζωής του ανθρώπου ήταν ή οικογένεια. Έπειτα πολλές οικογένειες μαζί έγκαταστάθηκαν στο ίδιο μέρος και έσχημάτισαν τη μικρή κοινωνία του χωριού ή της πόλεως, ενώ άργότερα οί μικρές αυτές κοινωνίες των χωριών και των πόλεων ένώθηκαν κάτω από τους ίδιους νόμους και έσχημάτισαν τις μεγαλύτερες κοινωνίες των Κρατών. Σήμερα ο άνθρωπος με τη γέννησή του γίνεται ταυτόχρονα μέλος τόσο της μικρής κοινωνίας που λέγεται οικογένεια, όσο και της μεγαλύτερης κοινωνίας του χωριού ή της πόλεως και της κοινωνίας του Κράτους.

Οί δεσμοί του ανθρώπου με την οικογένεια και την κοινωνία, στην οποία ζή, είναι μεγάλοι. Με την οικογένεια τον συνδέει κυρίως το ίδιο αίμα, ενώ με την κοινωνία ή ίδια καταγωγή, τα ίδια ήθη και έθιμα, οί ίδιες παραδόσεις κλπ. Όπου δεν υπάρχουν οί δεσμοί αυτοί της ίδιας καταγωγής, των ίδιων ήθων και εθίμων, των ίδιων παραδόσεων κλπ. και πάλι τα μέλη της κοινωνίας δεν είναι ασύνδετα μεταξύ

τους, αλλά συνδέονται κάτω από την ανάγκη της συμβίωσης και κάτω από τους ίδιους νόμους.

Ἡ ζωή τοῦ ἀνθρώπου μέσα στήν οἰκογένεια καί μέσα στήν κοινωνία δημιουργεῖ σ' αὐτόν ὀρισμένες ὑποχρεώσεις, πού δὲν ἐπιβάλλονται ἀπό τὸ γραπτὸ νόμο, ἀλλὰ τὶς ὑπαγορεύει ὁ ἀγραφοῦς ἠθικὸς νόμος. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι ἀπλὲς ὑποχρεώσεις, ἀλλὰ **καθήκοντα**.

α) Καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια.

Διακρίνουμε τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια ἀπὸ τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν κοινωνία, διότι τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν οἰκογένειά του εἶναι περισσότερα καὶ ἱερώτερα. Τὸ ἴδιο αἷμα πού τρέχει στὶς φλέβες ὄλων τῶν μελῶν μιᾶς οἰκογενείας δημιουργεῖ σ' αὐτὰ περισσότερες ὑποχρεώσεις καὶ κάνει ἱερώτερα τὰ μεταξύ τους καθήκοντα. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια χωρίζονται σὲ **γενικά** καὶ **εἰδικά**.

Γενικά καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια λέμε ἐκεῖνα πού ἔχουν ὅλα τὰ μέλη μιᾶς οἰκογενείας καὶ εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Ἐσβασμὸς τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς.** Τὸ σεβασμὸ πρὸς τὴν οἰκογενειακὴ ζωὴ ἐκδηλώνει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν προστασία τῆς ζωῆς τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς κινδύνους καὶ ἀπὸ τοὺς κινδύνους πού μποροῦν νὰ προκαλέσουν οἱ δικές του ἐνέργειες ἢ οἱ παραλείψεις του. Ἔχει καθῆκον νὰ φθάνη πάντα μέχρι τὴν αὐτοθυσία γιὰ τὴν προστασία της.

2) **Ἐσβασμὸς τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς.** Κάθε οἰκογένεια ἔχει τὴ δική της τιμὴ ἢ καλύτερα τὸ δικό της καλὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖο εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴ διατήρησή της στὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόδό της. Τὴν τιμὴ ἢ τὸ καλὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας του ἔχει καθῆκον κάθε μέλος της νὰ τὸ προστατεύη. Ἡ προστασία τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς κατορθώνεται μὲ τὴν ἀπομάκρυνση τῶν μελῶν της ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ πάθη (μέθη, ἀσωτία κλπ.), πού τὴ στιγματίζουν, καὶ μὲ τὴν ἀντιμετώπιση ἐκείνων πού θέλουν μὲ τὶς συκοφαντίες καὶ τὶς ὕβρεις τους νὰ τὴν προσβάλλουν. Πόσο μεγάλο καὶ ἱερὸ εἶναι τὸ καθῆκον τοῦ σεβασμοῦ τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς τὸ δείχνει καὶ ἡ ἐκφραστικότερη λαϊκὴ παροιμία, πού λέει ὅτι εἶναι «καλύτερα νὰ σοῦ βγῆ τὸ μάτι παρὰ τ' ὄνομα».

3) **Ἐσβασμὸς τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας.** Ἡ οἰκογενειακὴ

περιουσία αποτελεί τή βάση τῆς ζωῆς καί τῆς προόδου τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας. Γι' αὐτό κάθε μέλος τῆς ἔχει καθῆκον νά τῆ σέβεται καί ν' ἀποφεύγῃ τή σπατάλη. Ἀντίθετα, ἔχει καθῆκον νά φροντίξῃ γιά τήν αὔξησή τῆς μέ τήν ἐργασία του.

4) **Ἡ ἐργασία.** Καθῆκον κάθε μέλους τῆς οἰκογενείας εἶναι καί ἡ ἐργασία. Κάθε μέλος, ἀνάλογα μέ τίς ἱκανότητες πού ἔχει, ὀφείλει νά ἐργάζεται καί νά μὴ ζῆ παρασιτικά μέσα στήν οἰκογένειά του.

Εἰδικά καθήκοντα ἐξάλλου πρὸς τήν οἰκογενειακὴ ζωὴ λέμε ἐκεῖνα πού ἔχει κάθε μέλος τῆς οἰκογενείας ἀνάλογα μέ τὴ θέση του σ' αὐτή. Ἄλλα δηλαδή εἶναι τὰ καθήκοντα πού ἔχουν οἱ γονεῖς πρὸς τὰ παιδιά τους καί ἄλλα τὰ καθήκοντα πού ἔχουν τὰ παιδιά πρὸς τοὺς γονεῖς τους.

Οἱ **γονεῖς** ἔχουν καθῆκον νά ἐξασφαλίζουν τὴν τροφὴ στὰ παιδιά τους, νά φροντίζουν γιά τὴν ὑγεία τους καί νά ἐνδιαφέρονται γιά τὴ μόρφωσή τους, ὥστε νά δίνουν ὑγιεῖς καί χρήσιμους πολίτες στήν κοινωνία.

Τὰ **παιδιά** ἔχουν καθῆκον νά σέβονται καί νά τιμοῦν τοὺς γονεῖς, νά τοὺς ὑπακούουν καί νά φροντίζουν γι' αὐτούς, ὅταν στὰ γηρατιὰ τους δὲν θὰ εἶναι σὲ θέση νά ἐργασθοῦν. Κατὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν καθηκόντων τῶν παιδιῶν πρὸς τοὺς γονεῖς ἡ οἰκογένεια γίνεται σχολεῖο, στὸ ὁποῖο ἐκπαιδεύονται τὰ παιδιά ἔτσι, ὥστε, ὅταν μπαίνουν στὴ ζωὴ τῆς κοινωνίας, νά ξέρουν νά τιμοῦν καί νά σέβονται τοὺς ἄρχοντες τοῦ Κράτους, νά ἔχουν ὑπακοὴ στοὺς νόμους καί ν' ἀγαποῦν τοὺς συνανθρώπους τους.

β) Καθήκοντα πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωὴ.

Παράλληλα μέ τὰ καθήκοντά του πρὸς τὴν οἰκογένεια ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα καθήκοντα καί πρὸς τὴν κοινωνία, τὰ ὁποῖα μποροῦμε καί πάλι νά διακρίνουμε σὲ **γενικά** καί **εἰδικά**.

Γενικά καθήκοντα πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωὴ λέμε ἐκεῖνα πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος ἄσχετα μέ τὴ θέση πού κατέχει μέσα σ' αὐτή. Τὰ κυριότερα ἀπ' αὐτὰ εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Ὁ σεβασμὸς καί ἡ προστασία τῆς κοινωνικῆς ζωῆς.** Κανένας δὲν ἔχει δικαίωμα νά ἐνεργῇ ἔτσι, ὥστε νά θέτῃ σὲ κίνδυνο τὴ ζωὴ τῶν

συνανθρώπων του ή ν' αποτελέσει εμπόδιο στην όμαλή εξέλιξή της. Ούτε άκόμη έχει δικαίωμα να μένει άδιάφορος μπροστά στους κινδύνους της κοινωνικής ζωής. Αντίθετα, έχει υποχρέωση και καθήκον να σέβεται τη ζωή τών άλλων και να τήν προστατεύη. Γι' αυτό άκριβώς πρέπει πάντοτε να ενεργή έτσι, ώστε να μη στεροϋν οί ενεργείες του τó δικαίωμα της ζωής από τούς άλλους και να προστατεύη τούς άλλους από κάθε κίνδυνο.

2) **Ο σεβασμός της κοινωνικής τιμής.** Κάθε κοινωνία έχει τó δικό της καλό όνομα ή τή δική της τιμή, τήν όποία δημιουργεί ή καλή συμπεριφορά τών μελών της. Τó καλό αυτό όνομα ή τήν τιμή της κοινωνίας πρέπει καθένας να σέβεται και να προστατεύη, διότι δέν έχει δικαίωμα να τήν προσβάλλη ή να μένη άδιάφορος, όταν κινδυνεύη. Η κοινωνική τιμή είναι και προσωπική τιμή τών μελών της και γι' αυτό πρέπει τά μέλη της να τή σέβονται και να τήν προστατεύουν με τó ίδιο ένδιαφέρον και τήν ίδια δύναμη πού ένδιαφέρονται και προστατεύουν τή δική τους τιμή. Καθήκον έπομένως κάθε άνθρωπου άπέναντι της κοινωνίας είναι να μήν αφήνη τόν έαυτό του να κυριεύεται από τά έλαττώματα και τά πάθη πού είναι στίγμα και πληγή της κοινωνίας (μέθη, άσωτία κλπ.) και να μήν έπιτρέπη τά ίδια έλαττώματα και τά ίδια πάθη στους άλλους.

3) **Η έργασία.** Η ζωή κάθε ανθρώπου δέν εξαρτάται μόνο από τήν έργασία τή δική του, αλλά και από τήν έργασία τών άλλων, όπως και ή ζωή τών άλλων εξαρτάται από τήν έργασία τή δική του. Διότι ποιά άξία θά μπορούσαν να έχουν τά χρήματα πού έξοικονομεί με τήν έργασία του ό άνθρωπος, άν δέν ύπήρχαν τά άγαθά πού δίνει ή έργασία τών άλλων και πού μπορεί να τ' αγοράζει για να ζή; Ασφαλώς δέν θά είχαν καμμιά άξία. Άξία έχουν έφόσον ύπάρχουν τά άγαθά, στήν παραγωγή τών όποιων ό καθένας παίξει τó ρόλο του άνάλογα με τά προσόντα του. Για να παίξη όμως ό καθένας τó ρόλο του στήν παραγωγή τών άγαθών, πρέπει να εργάζεται και να θεωρή τήν έργασία του ιερό καθήκον. Διότι κανείς δέν έχει τó δικαίωμα να στερήση τήν κοινωνία από τις ύπηρεσίες του ούτε έπιτρέπεται να ζη παρασιτικά σ' αυτή.

Ειδικά καθήκοντα πρós τήν κοινωνική ζωή λέμε εκείνα πού έχει ό καθένας άνάλογα με τή θέση πού κατέχει στήν κοινωνία. Η θέση τού

καθενός στην κοινωνία του δημιουργεί παράλληλα με τὰ γενικά και ειδικά καθήκοντα. Έτσι π.χ. έχουν ανάλογα με τὴ θέση τους ειδικά καθήκοντα οἱ ἄρχοντες, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ὑπάλληλοι, οἱ ἐργοδότες, οἱ ἐργάτες κλπ.

Ἡ ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴν οἰκογενειακὴ καὶ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ ἀποτελεῖ προϋπόθεση τῆς ζωῆς καὶ τῆς προόδου τοῦ ἀνθρώπου, διότι ὁ ἄνθρωπος ζῆ καὶ προοδεύει μέσα στὴν οἰκογένεια καὶ τὴν κοινωνία. Ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ κύτταρο τῆς κοινωνίας καὶ ἡ κοινωνία ὁ στίβος μέσα στὸν ὁποῖο ἀγωνίζεται ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴ ζήση. Ὄταν ἡ οἰκογένεια εἶναι ὑγιής, καὶ ἡ κοινωνία εἶναι ὑγιής. Ὄταν ἡ οἰκογένεια πάσχει, καὶ ἡ κοινωνία πάσχει. Ἄλλ' ὅταν ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ κοινωνία πάσχουν, δὲν μπορεῖ νὰ ζήση καὶ νὰ προοδεύσῃ ὁ ἄνθρωπος, διότι δὲν εἶναι ἐλεύθερος. Ἐλεύθερος εἶναι μόνο, ὅταν ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ κοινωνία εἶναι ὑγιεῖς. Ὑγιεῖς ὅμως ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ κοινωνία εἶναι τότε μόνο ὅταν ὁ καθένας ἐκτελῆ με θρησκευτικὴ εὐλάβεια τὰ καθήκοντά του πρὸς αὐτές. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ τὰ καθήκοντα αὐτὰ εἶναι μιὰ ἀπὸ τίς γενικὲς ἀρχές τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας.

η) Ὁ σεβασμὸς τῆς ἰδιωτικῆς καὶ τῆς δημοσίας περιουσίας.

Περιουσία ἢ ἰδιοκτησία λέμε καθετὶ πού ἀποκτᾶ κανεὶς νόμιμα καὶ πού μπορεῖ νὰ τὸ διαθέσῃ ὅπως θέλει. Ὄταν ἡ περιουσία ἀνήκῃ στοὺς ἰδιώτες, λέγεται **ἰδιωτικὴ περιουσία**, ἐνῶ, ὅταν ἀνήκῃ στὸ σύνολο, λέγεται **δημοσία περιουσία**.

Ἡ ἀπόκτηση περιουσίας ἀπὸ τοὺς ἰδιώτες καὶ τὸ δημόσιο εἶναι ἀναφαίρετο δικαίωμα, διότι ἡ περιουσία συνδέεται στενὰ με τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου τόσο σὰν ἀτόμου ὅσο καὶ σὰν ὀργανωμένης κοινωνίας. Ἀκόμη ἡ ἀπόκτηση περιουσίας ἀπὸ τοὺς ἰδιώτες καὶ τὸ δημόσιο εἶναι ἀναφαίρετο δικαίωμα, διότι ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴ συντήρηση τῆς ζωῆς καὶ τὴν πνευματικὴ πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου σὰν ἀτόμου, ἀλλὰ καὶ σὰν ὀργανωμένης κοινωνίας. Τέλος ἀποτελεῖ ἀναφαίρετο δικαίωμα ἡ περιουσία στοὺς ἰδιώτες καὶ στὸ δημόσιο, διότι ὁ ἄνθρωπος σὰν ἄτομο καὶ σὰν σύνολο ἔνοιωσε ἀνεκάθεν στενὸ δεσμὸ με τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας του. Πραγματικά, ὁ ἄνθρωπος ἦταν δεμένος πάντοτε με τὴ γῆ του, με τὴν κατοικία του,

μέ τὰ κτήματά του, μέ τὰ πνευματικά του δημιουργήματα και μέ καθετί που ἔδημιούργησε μέ τόν ἰδρώτα του ἢ που ἔδημιούργησε ὁ ἰδρώτας τῶν προγόνων του.

Σέ κάθε δικαίωμα ὁμως τοῦ ἀνθρώπου ἀντιστοιχεῖ και μιὰ ὑποχρέωσή του. Ἐτσι και στό δικαίωμα τῆς περιουσίας τοῦ ἀτόμου και τοῦ ὀργανωμένου συνόλου ἀντιστοιχεῖ ἡ ὑποχρέωση τοῦ σεβασμοῦ αὐτοῦ τοῦ δικαιώματος, τοῦ σεβασμοῦ δηλαδή τῆς ἰδιωτικῆς και τῆς δημοσίας περιουσίας. Ὅπως ὁ ἄνθρωπος ἔχει δικαίωμα ν' ἀποκτήσει περιουσία, νά τή διατηρήσει και νά τή διαθέσει ὅπως θέλει, ἔτσι ἔχει και ὑποχρέωση νά σεβαστῆ τὸ ἴδιο δικαίωμα στους ἄλλους και στό Δημόσιο.

Ὁ σεβασμός πρὸς τὴν ἰδιωτική και δημοσία περιουσία ἐκδηλώνεται μέ τὴν ἀποφυγὴ κάθε ἐνεργείας που περιορίζει τὸν ἰδιοκτήτη και δὲν τοῦ ἐπιτρέπει νά διαθέσει τὴν περιουσία του ὅπως ὁ ἴδιος θέλει. Ἀκόμη ὁ σεβασμός πρὸς τὴν ἰδιωτική και τὴν δημοσία περιουσία ἐκδηλώνεται μέ τὴν ἀποφυγὴ κάθε ἐνεργείας που ἀπειλεῖ τὴν ἀκεραιότητα τῆς περιουσίας τοῦ ἄλλου ἢ ἐμποδίζει τὴν ἀπόκτησή της.

Ἰδιαίτερη προσοχὴ χρειάζεται για τὸ σεβασμὸ τῆς δημοσίας περιουσίας. Αὐτό, ὄχι διότι ἡ ἰδιωτική περιουσία ἔχει μικρότερη ἀξία, ἀλλὰ διότι, ἐνῶ ἡ ἰδιωτική περιουσία προστατεύεται ἀπὸ τοὺς ἰδιῶτες, οἱ ὁποῖοι βρίσκονται διαρκῶς κοντά της, ἡ δημοσία περιουσία ἔχει ἰδιοκτήτη της τὸ Κράτος, τὸ ὁποῖο δὲν εἶναι φυσικὸ πρόσωπο (δηλ. ἄνθρωπος), για νά βρίσκεται κοντά στὴν περιουσία του και νά ἐμπνέει μέ τὴν παρουσία του τὸ σεβασμὸ της.

Τὸ Κράτος ἔχει στὴν ἰδιοκτησία του δάση, μεταλλεῖα, καλλιεργήσιμες ἐκτάσεις, κτίρια κλπ., στὰ ὁποῖα ἡ παρουσία του δὲν εἶναι πάντοτε αἰσθητή. Ἡ ἔλλειψη τῆς παρουσίας τοῦ Κράτους στὴν περιουσία του δημιουργεῖ τὴν ἐντύπωση ὅτι δὲν εἶναι τόσο ὑποχρεωτικός ὁ σεβασμός της. Γι' αὐτὸ πολλές φορές ὁ ἄνθρωπος φέρεται μέ ἀσεβεια πρὸς αὐτή. Ἄν ὁμως ἡ παρουσία τοῦ Κράτους δὲν εἶναι αἰσθητή στὴν περιουσία του, εἶναι αἰσθητή σ' αὐτή ἡ παρουσία τῶν ἀνθρώπων που ἀποτελοῦν τὸ Κράτος: εἶναι δηλαδή αἰσθητή ἡ παρουσία ἐκείνου που ἐκδηλώνει τὴν ἀσεβεία του. Διότι ἡ δημοσία περιουσία ἀνήκει στό σύνολο τῶν πολιτῶν και καθένας που ἀσεβεῖ πρὸς αὐτή, ἀσεβεῖ στὴ δική του περιουσία πρῶτα και ἔπειτα στὴν περιουσία τῶν συνανθρώπων του. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ ἀσεβεια τοῦ πολίτη πρὸς τὴν δημοσία

περιουσία είναι άφιλοπατρία, είναι άσυνειδησία, είναι παραγνώριση τών δικών του συμφερόντων.

Τò σεβασμό που πρέπει νά έκδηλώνη ό άνθρωπος πρòς τήν κρατική περιουσία, τόν ίδιο νά έκδηλώνη και πρòς τήν περιουσία τής Κοινοτήτας, του Δήμου και τών άλλων όργανισμών που έξυπηρετοϋν δημοσίους σκοπούς, διότι και αυτών ή περιουσία είναι δημοσία περιουσία.

Ή ιδιωτική και ή δημοσία περιουσία άποτελεϊ προϋπόθεση τής έλευθερίας του ανθρώπου, διότι συντηρεϊ τή ζωή και προάγει τόν πολιτισμό. Γι' αυτό ό σεβασμός της είναι μιá άκόμη άρχή τής άληθινής έλευθερίας του ανθρώπου.

θ) Τά καθήκοντα πρòς τήν Πατρίδα.

Πατρίδα λέμε τò Κράτος στο όποιο γεννιέται και κατοικεϊ ή στο όποιο κατοικεϊ μόνιμα χωρίς νά έχη και γεννηθη έκεί ό άνθρωπος. Σάν πολίτης τής Πατρίδας του ό άνθρωπος άπολαμβάνει όλα τά δικαιώματα που του δίνουν οί νόμοι της. Παράλληλα όμως με τά δικαιώματα έχει πρòς τήν Πατρίδα του και όρισμένες ύποχρεώσεις, οί όποιες δέν άποτελοϋν άπαίτηση μόνο τών γραπτών νόμων, αλλά και του άγράφου νόμου τής συνειδήσεως. Γι' αυτό και τις ύποχρεώσεις αυτές του ανθρώπου πρòς τήν Πατρίδα τις λέμε καλύτερα καθήκοντα πρòς αυτή.

Τά κυριότερα καθήκοντα του πολίτη πρòς τήν Πατρίδα του είναι τά εξής:

1) **Ή φιλοπατρία.** Φιλοπατρία είναι ή άγάπη πρòς τήν Πατρίδα, τήν όποία άγάπη όφείλει κάθε άνθρωπος στη δική του Πατρίδα. Ή άγάπη πρòς τήν Πατρίδα είναι τò πρώτο και βασικό καθήκον κάθε πολίτη της, διότι άποτελεϊ άσπίδα στους κινδύνους της και τò φυλακτό στην άρμονική ζωή τών πολιτών της. Πραγματικά, ή φιλοπατρία κάνει τόν πολίτη κάθε Κράτους νά θυσιάζη και τή ζωή του άκόμη γιά νά τò σώση άπό τούς έχθρούς του, ενώ ταυτόχρονα διώχνει τή διχόνοια, τò άτομικό συμφέρον και τόν εγωϊσμό άπό τούς πολίτες και έξασφαλίζει τήν άρμονική τους ζωή. Άντίθετα, όταν λείψη ή άγάπη πρòς τήν Πατρίδα, τότε κινδυνεύει νά χάση τήν άκεραιότητά της και νά διαλυθη. Ήμεϊς οί Έλληνες έχουμε μεγάλη παράδοση φιλοπατρίας.

Με την φιλοπατρία συνδέεται στενά ή **έθνικη φιλοτιμία**. Λέγοντας έθνικη φιλοτιμία, έννοούμε την περηφάνεια πού πρέπει να νοιώθη κανείς για την καταγωγή του. Η έθνικη φιλοτιμία σαν καθήκον προς την Πατρίδα παρουσιάζεται περισσότερο στα Κράτη εκείνα πού οί πολίτες τους έχουν την ίδια καταγωγή, την ίδια γλώσσα, τὰ ίδια ήθη και έθιμα, τις ίδιες παραδόσεις και την ίδια θρησκεία. Σ' αυτά τὰ Κράτη οί πολίτες νοιώθουν ότι ό μεταξύ τους σύνδεσμος στηρίζεται σε αιώνια και άμετακίνητα θεμέλια και όχι μόνο στην κρατική έξουσία, γι' αυτό και νοιώθουν μεγάλη έθνικη περηφάνεια.

Η έθνικη φιλοτιμία είναι άπαραίτητο καθήκον, διότι κρατᾶ ένωμένους τους πολίτες και εξασφαλίζει την ένότητα του Κράτους και τή διατήρηση τής φυλής. Αντίθετα, ή έλλειψη της δημιουργεί μεγάλο κίνδυνο για τó Κράτος και για τή φυλή γενικότερα. Όταν λείπει ή έθνικη φιλοτιμία, παίρνει τή θέση της ή ξενομανία, ή όποία άποτελεί προσβολή τής Πατρίδας. Διότι τó να διδάσκεται βέβαια κανείς από τόν ξένο πολιτισμό είναι άρετή, ένω τó να μιμῆται τους τρόπους τής ζωής, τὰ έλαττώματα και τὰ πάθη τών ξένων, αυτό είναι **πιθηκισμός** ή και προδοσία. Πόσο μεγάλη προσβολή για την Πατρίδα είναι ό πιθηκισμός αυτός τó διαπιστώνει κανείς άν παρακολουθήση εκείνους πού φτάνουν εξαιτίας τής ξενομανίας στο σημείο να περιφρονοῦν τή γλώσσα τής Πατρίδας τους και να κρύβουν τήν καταγωγή τους και τόν έθνισμό τους.

Όσο ό άτομικός έγωισμός είναι έλάττωμα, τόσο τó έθνικό φιλότιμο είναι άρετή. Έμεις οί Έλληνες άνήκουμε στην πιο δοξασμένη φυλή και πρέπει να έχουμε έντονο τó έθνικό μας φιλότιμο.

2) **Η προσήλωση στη γή τής Πατρίδας**. Καθήκον κάθε πολίτη είναι και ή προσήλωση στη γή τής Πατρίδας του. Προσήλωση στη γή τής Πατρίδας δέν σημαίνει ότι δέν πρέπει να βγαίνει κανείς έξω από τὰ σύνορα του τόπου πού γεννήθηκε, αλλά σημαίνει ότι όπουδήποτε και να βρίσκεται δέν πρέπει να ξεχνᾶ τή γή τής Πατρίδας του. Η σκέψη του πρέπει να βρίσκεται πάντα κοντά στην Πατρίδα του, για να μην αποξενώνεται άπ' αυτή. Τó καθήκον αυτό περισσότερο από κάθε άλλο έχουμε έμεις οί Έλληνες, διότι τó χῶμα τής Πατρίδας μας είναι ποτισμένο με τó αίμα τής φυλής μας.

3) **Ο σεβασμός των αρχαίων μνημείων και της ιστορικής παραδόσεως.** Τα αρχαία μνημεία και οι ιστορικές παραδόσεις συνδέουν το παρελθόν με το παρόν και δίνουν τη δύναμη και το θάρρος για τη μελλοντική επιτυχία κάθε λαού. Ο σεβασμός τους είναι καθήκον κάθε ανθρώπου, διότι αποτελεί έκδηλωση ευγνωμοσύνης στους προγόνους του που τα δημιούργησαν. Σε μās τους Έλληνες, που έχουμε Πατρίδα με μεγάλη καλλιτεχνική και ιστορική παράδοση, το καθήκον αυτό είναι ιερό, διότι έτσι εκδηλώνεται ή ευγνωμοσύνη μας στους προγόνους μας για τη συμβολή τους στην πρόοδο του πολιτισμού και για τους αγώνες τους υπέρ της ελευθερίας. Ακόμη το καθήκον αυτό του σεβασμού των αρχαίων μνημείων και της ιστορικής παραδόσεως είναι σε μās απαραίτητο, διότι μόνο έτσι προστατεύονται τα μνημεία εκείνα που προκαλούν την τουριστική κίνηση στον τόπο μας και καλυτερεύουν την οικονομία μας.

4) **Η ύποταγή στους νόμους.** Οργανωμένη κοινωνία ανθρώπων χωρίς νόμους που ρυθμίζουν τη ζωή της δεν υπάρχει. Οι νόμοι είναι το πιο απαραίτητο στοιχείο για την ύπαρξη του Κράτους. Δεν φτάνει όμως μόνο ή γραπτή διατύπωση των νόμων σ' ένα Κράτος, αλλά είναι απαραίτητη και ή εφαρμογή τους. Η εφαρμογή των νόμων δεν πρέπει να στηρίζεται στη βία και στο φόβο των πολιτών, αλλά μόνο στη θέλησή τους. Δεν προοδεύει το Κράτος που οι πολίτες φοβούνται τους νόμους, αλλά το Κράτος που οι πολίτες σέβονται τους νόμους και ενδιαφέρονται για την εφαρμογή τους. Για να ενδιαφέρονται όμως οι πολίτες για την εφαρμογή των νόμων, πρέπει να νοιώθουν σαν καθήκον την ύποταγή τους σ' αυτούς.

5) **Η φορολογική υποχρέωση.** Σε κάθε ελεύθερο Κράτος, που αναγνωρίζεται ή ιδιοκτησία, ή γη είναι μοιρασμένη στους πολίτες και οι πολίτες εργάζονται για τη δική τους ωφέλεια, ή φορολογική υποχρέωση των πολιτών είναι ο μόνος τρόπος με τον οποίο το Κράτος συγκεντρώνει τα χρήματα που χρειάζονται για τη λειτουργία του. Το Κράτος έχει πολλά έξοδα, διότι συντηρεί σχολεία, πληρώνει υπαλλήλους, διατηρεί στρατό, κάνει έργα κλπ. Για την αντιμετώπιση των εξόδων αυτών μοναδικό έξοδο είναι οι φόροι που πληρώνουν οι πολίτες του. Γι' αυτό ή πληρωμή των φόρων είναι μεγάλο καθήκον.

Τους φόρους που πληρώνουν οι πολίτες τους διακρίνουμε σε **άμε-**

σους και ἔμμεσους φόρους. "Άμεσοι φόροι εἶναι ἐκεῖνοι πού πληρώνουν γιά τὸ εἰσόδημά τους, γιά τὴν ἀκίνητη περιουσία τους κλπ. καὶ εἶναι ἀνάλογοι μὲ τὸ εἰσόδημα τοῦ καθενός. "Ἐμμεσοι φόροι εἶναι ἐκεῖνοι πού πληρώνουν οἱ πολῖτες γιά τὴ χρησιμοποίηση τῶν διαφόρων ἀγαθῶν. Οἱ φόροι πού ἐπιβάλλονται π.χ. στὸν καπνὸ, στὰ θεάματα, στὸ χαρτόσημο κλπ. εἶναι ἔμμεσοι φόροι. Ἐνῶ γιά τοὺς ἄμεσους φόρους ὑπάρχει φορολογικὴ ἰσότητα καὶ ἡ ὑποχρέωση κάθε πολίτη εἶναι ἀνάλογη μὲ τὴν περιουσία του, στοὺς ἔμμεσους φόρους ἡ ἰσότητα στὴ φορολογικὴ ὑποχρέωση δὲν εἶναι δυνατὴ. Καθένας πληρώνει ἀνάλογα μὲ τὴ χρησιμοποίηση πού κάνει τῶν φορολογουμένων ἀγαθῶν.

6) Ἡ ὑποχρέωση μορφώσεως. Ἡ ὑποχρέωση αὐτὴ στηρίζεται ἐκτὸς τῶν ἄλλων λόγων (ανάπτυξις τοῦ πνεύματος, προσφορὰ στὴν κοινωνία κλπ.) καὶ στὸ γεγονός ὅτι στὰ ἐλεύθερα Κράτη ἡ ἐξουσία βρίσκεται στὰ χέρια τῶν πολιτῶν. Γιά νὰ μποροῦν οἱ πολῖτες νὰ ἀσκοῦν μὲ ἐπιτυχία τὴν ἐξουσία, πρέπει νὰ εἶναι μορφωμένοι. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἡ μόρφωση εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ βασικὰ καθήκοντα τοῦ πολίτη πρὸς τὸν ἴδιο του τὸν ἑαυτὸ καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα.

7) Ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση. Ἡ ἐδαφικὴ ἀκεραιότητα καὶ ἡ ἐλευθερία κάθε Κράτους ἐξασφαλίζονται μὲ τὴν ὑπαρξὴ τοῦ στρατοῦ. Γιά τὴν ὑπαρξὴ στρατοῦ κάθε ἄνδρας πού μπορεῖ νὰ φέρῃ ὄπλο εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑπηρετῇ σ' αὐτόν. Ἡ στράτευση εἶναι ὑποχρεωτικὴ ὄχι μόνο σὲ καιρὸ πολέμου, ἀλλὰ καὶ σὲ καιρὸ εἰρήνης. Ἄν σὲ καιρὸ πολέμου οἱ στρατιῶτες πολεμοῦν καὶ ὑπερασπίζουσι τὴν Πατρίδα τους ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ἐχθρούς, σὲ καιρὸ εἰρήνης γυμνάζονται γιά νὰ εἶναι πάντοτε ἐτοιμοὶ γιά τὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ γιά τὴ διατήρηση τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης καὶ ἐλευθερίας ἀπὸ τὴν τυραννία καὶ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους.

Στὴ χώρα μας μέχρι τὸ 1915 ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση δὲν ἦταν γενικὴ γιά ὅλους τοὺς ἄνδρες. Στὸ στρατὸ πῆγαινε ὀρισμένος ἀριθμὸς ἀνδρῶν ἀπὸ κάθε Κοινότητα ἢ Δῆμο καὶ ἡ ἐκλογή γινόταν μὲ κλῆρο καὶ γι' αὐτὸ ἐκεῖνοι πού πῆγαιναν στρατιῶτες λέγονταν κληρωτοί. Μέχρι τότε ἐπιτρεπόταν καὶ ἡ ἀντικατάσταση. Σήμερα ἡ στρατιωτικὴ ὑποχρέωση εἶναι γενικὴ καὶ δὲν γίνεται καμμιά διάκριση γιά κανένα ὑγιὲ ἄνδρα.

8) **Ἡ ἐργασία.** Καθῆκον σὲ κάθε πολίτη πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι καὶ ἡ ἐργασία. Γιὰ νὰ εἶναι κανεὶς χρήσιμος στὴν Πατρίδα του πρέπει νὰ ἐργάζεται, διότι μόνο μὲ τὴν ἐργασία ἐξασφαλίζει ὅσα τοῦ χρειάζονται γιὰ νὰ ζῆ, προσφέρει στὸ σύνολο τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐργασίας του καὶ εἶναι σὲ θέση νὰ πληρῶνῃ φόρους γιὰ τὴ λειτουργία τῆς ὡς Κράτος.

Τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν Πατρίδα εἶναι ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου ἐκδηλώνεται μέσα στὴν Πατρίδα, τὸ ὄργανωμένο δηλαδὴ Κράτος, τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ χωρὶς τὴν ἐκτέλεση τῶν καθηκόντων τῶν πολιτῶν του πρὸς αὐτό.

1) Τὸ δικαίωμα μορφώσεως.

Σὲ προηγούμενη παράγραφο εἶπαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔρχεται στὸν κόσμον μὲ δυὸ βασικὲς ἀπαιτήσεις, τὴν ἀπαίτηση νὰ διατηρήσῃ στὴ ζωὴ τὸ σῶμα του καὶ τὴν ἀπαίτηση ν' ἀναπτύξῃ τὸ πνεῦμα του. Ἡ δευτέρη ἀπαίτηση, ἡ ἀνάπτυξη δηλαδὴ τοῦ πνεύματος, ἱκανοποιεῖται μὲ τὴ μόρφωση, ἡ ὁποία εἶναι θεμελιῶδες δικαίωμα κάθε ἀνθρώπου. Καὶ εἶναι θεμελιῶδες δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου ἡ μόρφωση, διότι μὲ τὴ μόρφωση α) προάγεται ὁ πολιτισμὸς καὶ καλυτερεύει ἡ ζωὴ του, β) γίνεται ἱκανὸς ν' ἀναλάβῃ τὴ διοίκηση τοῦ Κράτους του καὶ γ) ἀποκτᾷ συναίσθηση τῶν δικαιωμάτων καὶ τῶν ὑποχρεώσεών του καὶ γίνεται ἐλεύθερος, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται γιὰ ὅλους ἡ δημοκρατία.

Τὴ μόρφωση προσφέρουν στὸν ἄνθρωπο ἡ οἰκογένεια, τὸ Κράτος, ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ κοινωνία στὴν ὁποία ζῆ. Καὶ οἱ τέσσερες αὐτοὶ παράγοντες ἔχουν ὑποχρέωση νὰ σεβαστοῦν τὸ δικαίωμα τοῦ ἀνθρώπου νὰ μορφωθῆ καὶ νὰ τοῦ τὸ ἱκανοποιήσουν. Ἐχουν ὑποχρέωση νὰ τοῦ προσφέρουν ὄχι μόνο γνώσεις, ἀλλὰ καὶ καθετὶ καλὸ πού ἀπαιτεῖται γιὰ νὰ ὀλοκληρωθῆ ἡ προσωπικότητά του, διότι ἡ μόρφωση δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνο ποσοτική, ἀλλὰ καὶ ποιοτική.

Ἡ οἰκογένεια πρῶτα πρῶτα ἔχει ὑποχρέωση νὰ δώσῃ στὰ παιδιὰ τῆς ὀρθὲς κατευθύνσεις καὶ νὰ τὰ διαπαιδαγωγῆ ἔτσι, ὥστε νὰ τοὺς δημιουργῆ καλὸ χαρακτήρα καὶ νὰ δώσῃ στὴν κοινωνία χρήσιμα μέλη. Ἀκόμη ἡ οἰκογένεια ἔχει ὑποχρέωση νὰ φροντίσῃ καὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν παιδιῶν τῆς μὲ τὴ φοίτησή τους στὸ σχολεῖο. Τὸ

γεγονός ότι σ' όλα τα δημοκρατικά Κράτη η εκπαίδευση μέχρις ενός σημείου είναι υποχρεωτική και οι γονείς που τη στερούν από τα παιδιά τους τιμωρούνται, δεν αποτελεί περιορισμό της εξουσίας των γονέων προς τα παιδιά τους, διότι η μόρφωση των παιδιών ενδιαφέρει το σύνολο και όχι μόνο τους γονείς. Έτσι το δικαίωμα των παιδιών να μορφωθούν γίνεται ανώτερο από το δικαίωμα της εξουσίας των γονέων στα παιδιά τους και επομένως σεβαστό απ' αυτούς. Τέλος η οικογένεια έχει υποχρέωση και για την ηθική μόρφωση των παιδιών της. Την ηθική μόρφωση την εξασφαλίζει η θρησκευτική ζωή, στην οποία πρέπει να συνηθίζουν οι γονείς τα παιδιά τους.

Αλλά και το Κράτος έχει υποχρέωση να φροντίσει για τη μόρφωση των αυριανών πολιτών του. Η φροντίδα του Κράτους εκδηλώνεται με τη διατήρηση σχολείων και το διορισμό εκπαιδευτικών, με την απαλλαγή των γονέων από τα έξοδα στο στάδιο της υποχρεωτικής κυρίως εκπαίδευσης και με την ενίσχυση των άπορων. Στη χώρα μας η εκπαίδευση είναι δωρεάν σ' όλες της τις βαθμίδες. Ακόμη ενισχύονται και οι άριστοι με τη χορήγηση υποτροφιών κυρίως στην τελευταία βαθμίδα της εκπαίδευσης, την ανωτάτη.

Και η Έκκλησία εξάλλου έχει υποχρέωση να φροντίσει για τη μόρφωση του ανθρώπου. Η φροντίδα όμως της Έκκλησίας πρέπει ν' αποβλέπει κυρίως στην ηθική μόρφωση του ανθρώπου, η οποία είναι εξίσου απαραίτητη, διότι η επιστήμη που χωρίζεται από την άρετή καταντά πανουργία και όχι αληθινή μόρφωση. Την άρετη εξασφαλίζει στον άνθρωπο η ηθική μόρφωση που παρέχει η Έκκλησία.

Τέλος για τη μόρφωση του ανθρώπου έχει υποχρέωση και η κοινωνία. Ο άνθρωπος δεν μορφώνεται μόνο μέσα στους κόλπους της οικογένειας, του σχολείου και της Έκκλησίας. Μορφώνεται και μέσα στην κοινωνία με τον τύπο (έφημερίδες, περιοδικά και βιβλία), με το ραδιόφωνο, με τα θεάματα και γενικά με τη συμπεριφορά των μελών της. Στην υποχρέωσή της για τη μόρφωση του ανθρώπου η κοινωνία πρέπει να είναι προσεκτική, ώστε να προσφέρει μόνο τα καλά της στοιχεΐα, διότι μόνο έτσι θα δημιουργήσει χρήσιμα μέλη.

Οι συντονισμένες ενέργειες όλων αυτών των παραγόντων ικανοποιούν το δικαίωμα του ανθρώπου να μορφωθεί, που είναι μία βασική

ἀρχή τῆς ἐλευθερίας του. Μόνο ὅπου ὑπάρχει μὲν ἄλλη ἀρχή, ὅπου ὑπάρχει ἀληθινὴ ἐλευθερία, ἐνῶ ἀντίθετα, ὅπου ὑπάρχει ἀγροαματωσύνη, ἡ ἐλευθερία εἶναι σχεδὸν ἀγνωστη.

2. Οἱ μεγάλοι σταθμοὶ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

Χρειάστηκαν πολλὲς ἑκατοντάδες χρόνια γιὰ νὰ μπορέσει ὁ ἄνθρωπος ν' ἀποκτήσει τὴν ἐλευθερία του, πὺ εἶναι φυσικὸ δικαίωμα του. Στὸ διάστημα αὐτὸ ἔκανε σκληροὺς ἀγῶνες στὰ διάφορα σημεῖα τῆς γῆς. Μὲ τοὺς ἀγῶνες του κατόρθωσε νὰ κερδίσει σιγὰ σιγὰ ἔδαφος καὶ νὰ φτάσει στὴ σημερινὴ κατάσταση πὺ σ' ὅλα τὰ δημοκρατικὰ Κράτη ἔχει πλήρη ἐλευθερία. Οἱ ἀγῶνες του ἐκεῖνοι γιὰ τὴν ἐλευθερία ἀποτελοῦν καὶ τοὺς σταθμοὺς στὴν ἐξέλιξή της. Οἱ κυριότεροι αὐτοὶ σταθμοὶ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι οἱ ἑξῆς:

α) Ἡ κλασσικὴ ἀρχαιότητα.

Λέγοντας κλασσικὴ ἀρχαιότητα, σχετικὰ μὲ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἐννοοῦμε τὴν ἐποχὴ κυρίως τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας. Ἡ ἐποχὴ τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας εἶναι ὁ πρῶτος σημαντικὸς σταθμὸς στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας, διότι τότε γιὰ πρώτη φορὰ δόθηκαν στοὺς Ἀθηναίους πολῖτες δικαιώματα πὺ ἐξασφάλιζαν τὴν ἐλευθερία τους. Δὲ θὰ πρέπη ὅμως νὰ νομιστῆ ὅτι στὴν Ἀθῆνα ὑπῆρχε ἐλευθερία μὲ τὴ σημερινὴ τῆς ἔννοια, διότι ἐκεῖ ἐξακολουθοῦσε ἀκόμη νὰ ἰσχύει ἡ διάκριση τῶν ἀνθρώπων σὲ ἐλεύθερους καὶ δούλους καὶ διότι ἐλευθερία καὶ δικαιώματα εἶχαν μόνο οἱ ἐλεύθεροι πολῖτες καὶ ὄχι καὶ οἱ δούλοι. Ἀκόμη δὲν ὑπῆρχε ἐλευθερία μὲ τὴ σημερινὴ τῆς ἔννοια στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία, διότι ἐκεῖ τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν δὲν ἀποτελέσαν ποτὲ τὸ κείμενο ἐπίσημης διακηρύξεως καὶ δὲν κατοχυρώθηκαν ποτὲ ἔτσι, ὥστε νὰ περιορίζεται ἡ δράση τῆς Πολιτείας καὶ νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ἐλευθερία τῶν πολιτῶν. Ἐπικρατοῦσε ἀπλῶς μιὰ κατάσταση τέτοια, πὺ ἔδινε ἐλευθερία στοὺς πολῖτες, ἐνῶ ταυτόχρονα ἡ Πολιτεία ἦταν παντοδύναμη καὶ ὁ πολίτης βρισκόταν κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία της.

Ἡ κατάσταση ὁμως πού ἐπικρατοῦσε ἐξασφάλιζε τὴν ἐλευθερία τῶν πολιτῶν, διότι ἀναγνώριζε σ' αὐτοὺς βασικά δικαιώματα. Τὰ κυριότερα δικαιώματα τῶν πολιτῶν τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἦσαν τὰ ἑξῆς:

1) **Ἡ ἰσονομία.** "Ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι πολῖτες τῆς ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας εἶχαν τὸ δικαίωμα τῆς ἰσονομίας. "Ὅλοι ἦσαν ἴσοι μπροστὰ στὸ νόμο. "Ἐτσι δὲν ὑπῆρχαν διακρίσεις μεταξὺ τῶν πολιτῶν. Τὶς διακρίσεις τὶς δημιουργεῖ πάντοτε ἡ ἀνισότητα τοῦ νόμου, ἐνῶ ἡ ἰσονομία δίνει τὰ ἴδια δικαιώματα καὶ τὶς ἴδιες ὑποχρεώσεις στοὺς πολῖτες.

2) **Ἡ ἰσοτιμία.** Ἡ ἰσοτιμία εἶχε τὴν ἔννοια τῆς ἰσότητος στὴν πολιτικὴ ζωὴ, ἡ ὁποία ἐξασφαλιζόταν μὲ τὴν ἀναγνώριση σ' ὅλους τοὺς ἐλεύθερους πολῖτες τοῦ δικαιώματος νὰ ἐκλέγουν τοὺς ἄρχοντες τῆς Πολιτείας τους καὶ νὰ ἐκλέγονται οἱ ἴδιοι ἄρχοντές της, τοῦ δικαιώματος νὰ παίρνουν θέση στὴ διοίκηση καὶ τοῦ δικαιώματος νὰ γίνονται δικαστὲς καὶ ν' ἀπονέμουν δικαιοσύνη. "Ἐτσι ὑπῆρχε πλήρης πολιτικὴ ἐλευθερία στοὺς Ἀθηναίους πολῖτες.

3) **Ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου.** Ἐκδήλωση τῆς ἐλευθερίας πού εἶχαν οἱ πολῖτες στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία ἦταν καὶ ἡ ἐλευθερία τοῦ λόγου. Σ' ὅλους ἐπιτρεπόταν νὰ ὀμιλοῦν καὶ ὄλων ἡ γνώμη ἦταν σεβαστὴ. "Ἐτσι δὲν εἶχαν μόνον ἐλευθερία τοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ ἰσοτιμία τοῦ λόγου.

4) **Ἡ ἰσότητα κατὰ τὴ δικαστικὴ ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους.** Στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία οἱ πολῖτες εἶχαν τὴν δυνατότητα νὰ ὑποστηρίξουν τὰ συμφέροντά τους στὸ δικαστήριον. "Ὅλοι οἱ πολῖτες μπορούσαν νὰ καταφεύγουν στὸ δικαστήριον καὶ νὰ ὑποστηρίξουν μὲ τὴν ἴδια δυνατότητα τὰ συμφέροντά τους.

5) **Τὸ συνεταιριστικὸ δικαίωμα.** Μὲ νόμο τῆς ἐποχῆς τοῦ Σόλωνα ἐπιτρεπόταν στοὺς ἐλεύθερους Ἀθηναίους πολῖτες νὰ συνεταιρίζονται γιὰ τὴν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους. Ἡ ἐλευθερία τοῦ συνεταιρισμοῦ εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες ἀποδείξεις τῆς ἐλευθερίας πού εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες.

Ἡ κατάσταση πού ἐπικρατοῦσε στὴν ἀθηναϊκὴ δημοκρατία καὶ πού ἔδινε στοὺς πολῖτες ὀρισμένες ἐλευθερίες κάνει τὴν κλασσικὴ ἀρχαιότητα πρῶτο σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας. Ἡ κατά-

σταση ακόμη εκείνη έχαραξε το δρόμο προς την ελευθερία του ανθρώπου, ώστε ύστερα από αρκετούς αιώνες να ζητήσουν επίμονα οί λαοί τής γής την ελευθερία τους. Με την κατάλυση τής αθηναϊκής δημοκρατίας οί ελευθερίες του ανθρώπου άρχισαν να υποχωρούν. Κατά την εποχή τής ρωμαϊκής κυριαρχίας και του μεσαίωνα εξαφανίστηκαν σχεδόν τελείως και ή εξαφάνισή τους έδημιούργησε άργότερα την ανάγκη τής πανηγυρικής διακηρύξεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

β) Ο νόμος του Καρόλου Β΄ τής Άγγλίας για την προσωπική ασφάλεια των πολιτών (Habeas Corpus act, 1679).

Στην Άγγλία έγιναν οί πρώτες προσπάθειες για την αναγνώριση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και για τή γραπτή κατοχύρωσή τους. Ο Μεγάλος Χάρτης των ελευθεριών (Magna Charta), που παρεχώρησε στον άγγλικό λαό τó 1215 ó Ίωάννης ó Άκτήμων, είναι τó πρώτο επίσημο κείμενο, τó όποιο αναγνώρισε όρισμένα δικαιώματα στους Άγγλους ύπηκόους, διότι έρρύθμισε τις σχέσεις μεταξύ βασιλιά και των βαρώνων, του κλήρου και των Άγγλων ύπηκόων.

Άργότερα οί άγωνες του άγγλικού λαού είχαν σαν αποτέλεσμα να του παραχωρηθούν περισσότερα δικαιώματα. Έτσι έγράφηκαν πολλά κείμενα για την αναγνώριση τής ελευθερίας του άγγλικού λαού. Τó σπουδαιότερο όμως όλων είναι ó νόμος περι τής προσωπικής ασφάλειας (Habeas Corpus act), τόν όποιο υπέγραψε τó 1679 ó βασιλιάς Κάρολος ó Β΄. Ο νόμος αυτός αποτελεί πραγματικά σταθμό στην εξέλιξη τής ελευθερίας του ανθρώπου, διότι αναγνωρίζει και κατοχυρώνει την προσωπική ελευθερία των Άγγλων ύπηκόων. Οί σπουδαιότερες διατάξεις του για την προσωπική ασφάλεια των Άγγλων ύπηκόων ήταν οί έξης:

1) Τους έπροστάτευε από την παράνομη κράτηση, διότι ύποχρέωνε τις άρχές να όδηγούν άμέσως τόν κρατούμενο στον άνακριτή και να τόν άπολύουν σε περίπτωση που ήταν δυνατή ή άπόλυσή του με τήν καταβολή έγγυήσεως.

2) Τους έπροστάτευε από την τάλαιπωρία κατά τó χρονικό διάστημα από τής συλλήψεως μέχρι τής διεξαγωγής τής δίκης, διότι ύποχρέωνε τις άρχές να όρίζουν τή δίκη μέσα σε όρισμένη προθεσμία ή να άπολύουν τόν κατηγορούμενο με τήν καταβολή έγγυήσεως.

3) Τους έπροστάτευε από τις αυθαιρεσίες των αρχών, διότι άπαγόρευε να συλλαμβάνεται κανείς ξανά για τó ίδιο άδίκημα ή να μεταφέρεται από τή φυλακή του τόπου του σε άλλη φυλακή και έτιμωρούσε με άπόλυση ή πρόστιμο τους υπαλλήλους που δέν έτηρούσαν τις διατάξεις του.

Μολονότι σκοπός του νόμου αυτού δέν ήταν να διακηρυχτῆ έπίσημα ή προσωπική έλευθερία των "Αγγλων ύπηκόων, αλλά να περιοριστῆ κάπως ή βασιλική έξουσία, έν τούτοις ή πληρότητά του σχετικá με τήν παροχή προσωπικής ασφαλείας στους "Αγγλους ύπηκόους τόν κάνει έναν από τους σημαντικούς σταθμούς στήν εξέλιξη τῆς έλευθερίας.

γ) 'Η άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου (1776).

Στις άποικίες τῆς Βορείου 'Αμερικῆς άνήκει ή τιμή ότι πρώτες διεκήρυξαν έπίσημα πώς ó άνθρωπος έχει όρισμένα φυσικά και άναφαίρετα δικαιώματα, που πρέπει να σέβονται και να μὴν περιορίζουν οί άρχοντες τῆς Πολιτείας. 'Η άμερικανική διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου ήταν συνέπεια τῆς διακηρύξεως τῆς πολιτικῆς και κυρίως τῆς οικονομικῆς ανεξαρτησίας τους από τήν 'Αγγλία, ή όποία τους είχε δώσει αυτοδιοίκηση υπό τήν κυριαρχία της, αλλά τις υποχρέωνε να στέλνουν σ' αυτήν τις πρώτες ύλες και να παίρνουν μόνο άπ' αυτή τά βιομηχανικά προϊόντα. 'Η οικονομική λοιπόν πίεση τῆς 'Αγγλίας άνάγκασε τις άποικίες να διακηρύξουν τήν ανεξαρτησία τους τó 1776 και ταυτόχρονα να διακηρύξουν και τά δικαιώματα του ανθρώπου, για να κατοχυρώσουν τήν ανεξαρτησία τους, τήν όποία έθεωρούσαν συνέπεια των δικαιωμάτων του ανθρώπου.

Έκίνημα για τή διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου από τις άποικίες τῆς Βορείου 'Αμερικῆς ήταν οί έλευθερίες που είχαν σαν "Αγγλοι ύπήκοοι και που διετήρησαν εκεί οί άποικοι, καθώς και ή ιδέα τῆς διακηρύξεως τῆς θρησκευτικῆς τους έλευθερίας μετά τήν άπαλλαγή τους από τις θρησκευτικές διώξεις που είχαν στήν Εύρώπη πρὶν μεταναστεύσουν. Διότι οί έλευθερίες που είχαν σαν "Αγγλοι ύπήκοοι είχαν γίνει κτῆμα τους, ένῶ ταυτόχρονα ή ιδέα τῆς διακηρύξεως τῆς θρησκευτικῆς έλευθερίας τους έδημιούργησε τήν ιδέα τῆς διακηρύξεως τῆς έλευθερίας στή σκέψη, στήν έκφραση, στόν τύπο κλπ.

Ἄκόμενη ξεκίνημα γιὰ τὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς συγκεντρώσεως, τοῦ συνεταιρισμοῦ, τῆς μεταναστεύσεως καὶ τοῦ δικαιώματος τῆς ἰσότητος ἦσαν οἱ πιέσεις καὶ οἱ διακρίσεις ποὺ ἔκανε ἡ Ἀγγλία στοὺς ἀποίκους τῆς. Ξεκίνημα τέλος, καὶ μάλιστα τὸ σπουδαιότερο, ἦταν καὶ ἡ διδασκαλία τῶν διαφόρων φιλοσόφων περὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία διδασκαλία εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στοὺς ἀποίκους. Ἔτσι, στὴ διακήρυξή τους περιέλαβαν ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ ὅλες τὶς ἐλευθερίες ποὺ κατὰ τὴν πεποίθησή τους ἔπρεπε νὰ ἔχη ὁ ἄνθρωπος.

Τὸ σπουδαῖο εἶναι ὅτι οἱ ἀποικίες δὲν περιορίστηκαν μόνο σὲ μιὰ πανηγυρική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ κατοχύρωσαν τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ἐλευθερίες τῶν ὑπηκόων τους, ἀφοῦ ἡ διακήρυξή τους πῆρε τὴν πρώτη θέση στοῦ Σύνταγμα κάθε ἀποικίας. Πρῶτη ἡ ἀποικία τῆς Βιργινίας, τῆς ὁποίας ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἐφόσον ἐγινε ἡ βάση τῶν διακηρύξεων ὄλων τῶν ἄλλων ἀποικιῶν, ἔδωσε στὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τὴν πρώτη θέση στοῦ Σύνταγμά της. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο τῆς ἀποικίας τῆς Βιργινίας ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι ἀποκρυσταλλώνει τὶς ἀντιλήψεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς Πολιτείας (Κράτους) καὶ ἐχρησίμευσε σὰν ὑπόδειγμα γιὰ τὴ σύνταξη τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου μετὰ ἀπὸ λίγα χρόνια.

Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου τῆς Βιργινίας (1776) δέχεται ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἐκ φύσεως ἐλεύθεροι καὶ ἀνεξάρτητοι καὶ ἔχουν ὀρισμένα δικαιώματα γιὰ τὴν ἀπόλαυση τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὁποῖα κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοὺς στερήσει. Τέτοια δικαιώματα κάθε ἀνθρώπου κατὰ τὴ διακήρυξη τῆς Βιργινίας εἶναι ἡ ἰσότητα, ἡ οἰκονομικὴ ἐλευθερία (ἀπόκτηση καὶ κατοχὴ ἰδιοκτησίας), ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἡ θρησκευτικὴ ἐλευθερία καὶ ἡ προσωπικὴ ἀσφάλεια, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀναγνωρίζονται μὲ τὶς διακηρύξεις τῶν ἄλλων ἀποικιῶν στὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ δικαιώματα ν' ἀναφέρεται γιὰ κάθε παράπονο στὶς ἀρχές, νὰ κἀνη συγκεντρώσεις ἀνενόχλητα καὶ νὰ μεταναστεύῃ ἐλεύθερα.

Οἱ ἀρχές πάνω στὶς ὁποῖες ἐφρόντισε νὰ κατοχυρώσῃ τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου ἡ διακήρυξη τῆς Βιργινίας εἶναι οἱ ἀκόλουθοι:

1) **Τὸ φυσικὸ δίκαιο.** Κατ' αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι πρὶν ἀκόμη δημιουργ-

γήσουν τὸ Κράτος ἦσαν προικισμένοι ἀπὸ τῆ φύση μὲ ὀρισμένα δικαιώματα. Μὲ τὴν ἴδρυση τοῦ Κράτους καὶ γιὰ τὴν ὁμαλή τους κοινωνική συμβίωση ὑποχώρησαν σὲ μερικά δικαιώματά τους. Κράτησαν ὁμως ἄλλα δικαιώματα ποὺ εἶναι προαιώνια καὶ ἀναφαίρετα καὶ ποὺ τὸ Κράτος δὲν μπορεῖ νὰ περιορίζη μὲ τὴ δράση του, ἀλλ' εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ τὰ σέβεται. Τέτοια δικαιώματα εἶναι ἡ ζωὴ, ἡ ἐλευθερία σ' ὅλες τῆς τῆς ἐκδηλώσεις καὶ ἡ ἰδιοκτησία καὶ λέγονται ἀτομικὰ δικαιώματα.

2) Ἡ δημοκρατικὴ ὀργάνωση τοῦ Κράτους.

Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου γίνονται σεβαστὰ μόνο ἀπὸ τὸ δημοκρατικὸ Κράτος.

Γι' αὐτὸ καὶ ἡ διακήρυξη ἐκεῖνη δέχτηκε α) τὴν κυριαρχία τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὸν ὅποιο πηγάζουν καὶ στὸν ὅποιο ἀνήκουν ὅλες οἱ ἐξουσίες, ἐνῶ οἱ ἄρχοντες εἶναι ἐντολοδόχοι του, β) τὸν ἀντιπροσωπευτικὸ χαρακτήρα τοῦ πολιτεύματος γιὰ τὴ μεγαλύτερη ἀσφάλεια τοῦ λαοῦ καὶ γ) τὴ διάκριση τῶν ἐξουσιῶν (νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς) γιὰ νὰ μὴ συγκεντρώνονται στὰ ἴδια πρόσωπα οἱ ἀρμοδιότητες τῆς ψηφίσεως τῶν νόμων, τῆς ἐκτελέσεώς τους καὶ τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης καὶ βρίσκουν τὴν εὐκαιρία γιὰ καταχρήσεις εἰς βᾶρος τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ ἡ ἀμερικανικὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου δὲν περιορίστηκε μόνο στὴ διακήρυξή τους ἀλλ' ἐπροχώρησε καὶ στὴν κατοχύρωσή τους. Γι'αὐτὸ ἀποτελεῖ σημαντικὸ σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

δ) Ἡ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως (1789).

Ἡ κυριότερη διακήρυξη τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ πολίτη καὶ ὁ σημαντικότερος σταθμὸς στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ διακήρυξη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως ποὺ ἐγινε στὶς 26 Αὐγούστου τὸ 1789. Στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση ὀδήγησε ἡ ἀπολυταρχία τοῦ μονάρχη καὶ ἡ ὑπαρξὴ προνομιούχων τάξεων, (κλήρος, εὐγενεῖς) ποὺ εἶχαν δημιουργήσει τὴν ἀντίδραση κατὰ τοῦ καθεστώτος καὶ εἶχαν ἀναπτύξει τὸ αἶσθημα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος. Τὸ αἶσθημα αὐτὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἰσότητος μὲ τὴν ἐπίδραση ποὺ εἶχαν στὸ γαλλικὸ λαὸ καλλιέργησαν πολὺ οἱ διδασκα-

λίες κυρίως του **Μοντεσκιέ**, ό όποίος έλεγε ότι δέν μπορεί νά διατηρηθή και νά προοδεύσει τό Κράτος χωρίς τήν πολιτική, προσωπική, πνευματική, θρησκευτική και οίκονομική έλευθερία τών πολιτών, του **Ρουσσώ**, ό όποίος ένδιαφερόταν γιά τήν ισότητα και τή θρησκευτική έλευθερία τών ανθρώπων, και του **Βολταίρου**, ό όποίος ήταν υπέρμαχος τής προσωπικής, πνευματικής, θρησκευτικής και οίκονομικής έλευθερίας του ανθρώπου. Όλα αυτά είχάν σαν αποτέλεσμα τή διακήρυξη τών δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, ή όποία πήρε τήν πρώτη θέση στο Σύνταγμα τής Γαλλίας.

Η γαλλική διακήρυξη, αφού στον πρόλογο της λέει ότι έγινε για νά διακηρύξει πανηγυρικά τά φυσικά, αναφαίρετα και ιερά δικαιώματα του ανθρώπου, ώστε νά τά γνωρίζουν οί άνθρωποι και νά τά σέβονται οί άρχοντες του Κράτους, αναγνωρίζει σαν δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη τά έξής:

1) **Τήν έλευθερία και τήν ισότητα** σαν φυσικά και αναφαίρετα δικαιώματα κάθε ανθρώπου, αφού οί άνθρωποι γεννιούνται και παραμένουν έλεύθεροι και ίσοι.

2) **Τήν ισότητα τών πολιτών**, αφού όλοι οί πολίτες είναι ίσοι μπροστά στο νόμο και γίνονται έξίσου δεκτοί στις δημόσιες υπηρεσίες.

3) **Τό άπαραβίαστο τής ιδιοκτησίας**, αφού άπαγορεύεται ή άπαλλοτρίωσή της από τό Κράτος, χωρίς νά ύπάρχει ανάγκη και χωρίς ν' αποζημιωθεί προηγουμένως στην άξία της.

4) **Τήν πνευματική έλευθερία**, αφού είναι έλεύθερος ό άνθρωπος νά σκέπτεται και νά εκφράζει τή σκέψη του προφορικά και γραπτά (έλευθερία του τύπου).

5) **Τήν έλευθερία τής θρησκευτικής συνειδήσεως**, αφού καθένας μπορεί νά πιστεύη όπου θέλει και άπαγορεύονται οί θρησκευτικές διώξεις.

6) **Τήν προσωπική ασφάλεια τών πολιτών**, αφού άπαγορεύονται χωρίς νόμο οί διώξεις και οί φυλακίσεις, όπως και οί ποινές που δέν προβλέπονται από τό νόμο και ή χρήση σκληρών μέτρων κατά τή σύλληψη και τήν κράτηση τών ενόχων.

7) **Τέλος τήν αντίσταση κατά τής τυραννίας**, αφού σκοπός του Κράτους δέν είναι ή τυραννία τών πολιτών, αλλά ή διατήρηση τών φυσικών και αναφαιρέτων δικαιωμάτων τους.

Ἡ κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων αὐτῶν μὲ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο διατήρησε βέβαια τὴν κληρονομικὴ βασιλεία, ἀλλὰ περιορίσε τὸ βασιλιά μόνον στὴν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ἐνῶ τὶς δύο ἄλλες ἐξουσίες τὶς ἔδωσε στὸ λαό, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγη τὰ νομοθετικὰ καὶ τὰ δικαστικὰ ὄργανα, ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς ἐλευθερίας τοῦ γαλλικοῦ λαοῦ. Ταυτόχρονα ἔθεσε τὶς βάσεις τῆς ἐλευθερίας καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Εὐρώπης, διότι ἡ γαλλικὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη δὲν ἔμεινε κλεισμένη στὴ Γαλλία, ἀλλὰ ξεπέρασε τὰ σύνορά της καὶ ἔγινε κτῆμα τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Πολλοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης περιέλαβαν στὰ Συντάγματά τους σὰν βασικὲς διατάξεις τους τὶς ἐλευθερίες τῆς γαλλικῆς διακηρύξεως.

Τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου δὲν ἐμείωσε τὴν ἀξία τῆς διακηρύξεως τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ νέο γαλλικὸ Σύνταγμα στὸν πρόλόγό του λέει ὅτι ὁ γαλλικὸς λαὸς διακηρύσσει πάλι ἐπίσημα τὰ δικαιώματα καὶ τὶς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πολίτη ποὺ εἶχε διακηρύξει ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση τοῦ 1789. Γι' αὐτὰ ὅλα ἡ γαλλικὴ διακήρυξη εἶναι ὁ σημαντικότερος σταθμὸς στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας.

ε) Ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου.

Τελευταῖο σταθμὸ στὴν ἐξέλιξη τῆς ἐλευθερίας ἀποτελεῖ ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, τὴν ὁποία συνέταξε στὶς 10 Δεκεμβρίου 1948 στὸ Παρίσι ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ). Ἡ Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου διαφέρει τόσο ἀπὸ τὴν ἀμερικανικὴ, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴ γαλλικὴ διακήρυξη, διότι δὲν περιορίστηκε μόνον στὰ ἀτομικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ περιέλαβε καὶ τὰ πολιτικὰ καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ κοινωνικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου. Ἔτσι ἀποτελεῖ ἕνα κώδικα τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἀφοῦ στὰ 30 ἄρθρα της καθορίζει:

1) **Τὰ ἀτομικὰ δικαιώματα** τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως π.χ. τὰ δικαιώματα τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας, τῆς ἰσότητος, τῆς ἐλευθερίας τῆς σκέψεως καὶ τῆς γνώμης, τῆς ἐλευθερίας τοῦ τύπου, τῆς ἐλευθερίας

της θρησκευτικής συνειδήσεως, του συνεταιρισμού, της τιμής, της μεταναστεύσεως κλπ.

2) **Τὰ πολιτικά δικαιώματα** του ανθρώπου, όπως π.χ. το δικαίωμα της εκλογής των αρχόντων του Κράτους, το δικαίωμα της συμμετοχής στην Κυβέρνηση, το δικαίωμα του διορισμού στις δημόσιες υπηρεσίες κλπ.

3) **Τὰ κοινωνικά δικαιώματα** του ανθρώπου, όπως π.χ. το δικαίωμα της εργασίας, το δικαίωμα της κοινωνικής ασφάλισης, το δικαίωμα της προστασίας κατά τον καιρό της ανεργίας, το δικαίωμα της προστασίας της μητρότητας κλπ.

Τὰ κοινωνικά δικαιώματα για πρώτη φορά μπήκαν σε κείμενο διακηρύξεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου κατά τη σύνταξη της Οικουμενικής Διακήρυξεως των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και γι' αυτό η διακήρυξη αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία στην εξέλιξη της ελευθερίας. Ίδιαίτερη σημασία για την εξέλιξη της ελευθερίας δίνει στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου και το γεγονός ότι αυτή δεν είναι αποτέλεσμα επαναστάσεως, όπως η αμερικανική και η γαλλική διακήρυξη, αλλά προϊόν ειρηνικής συμβιώσεως των λαών. "Ό,τι τότε αποτελούσε επιδίωξη επαναστατών, αποτελεί σήμερα απαίτηση του ελεύθερου κόσμου για την ειρήνη και την πρόοδο του ανθρώπου.

Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου μπορεί να γίνη και διακήρυξη κάθε Κράτους που είναι μέλος του ΟΗΕ. Άρκει να την κάνη νόμο δικό του, έσωτερικό δηλαδή δικαίο.

3. Άσκηση της ελευθερίας.

Τις διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου ακολούθησε η αναγνώρισή τους από τὰ Συντάγματα των ελευθέρων Κρατών. Με την αναγνώριση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη από τὰ Συντάγματα των ελευθέρων Κρατών υπάρχει ταυτόχρονα και άσκηση της ελευθερίας σ' αυτά τὰ Κράτη, διότι στην πραγματικότητα ελευθερία υπάρχει εκεί όπου οί πολίτες απολαμβάνουν όλα τους τὰ δικαιώματα.

Για να αναγνωριστούν βέβαια όλα τὰ δικαιώματα στους πολίτες, χρειάστηκε να πάρουν οί ίδιοι στα χέρια τους την εξουσία και σάν

άνωτατο ὄργανο τοῦ Κράτους νά κάνουν Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο τοὺς δίνει πλήρη πολιτική, ἀτομική καὶ κοινωνική ἐλευθερία. Ὅταν ἄνωτατο ὄργανο τοῦ Κράτους ἦταν ὁ μονάρχης ἢ οἱ λίγοι, δὲν ἦταν δυνατό νά τοὺς δοθοῦν ὅλες αὐτὲς οἱ ἐλευθερίες, διότι ἡ ὑπαρξὴ τοῦ μονάρχου ἢ τῶν ὀλίγων στηριζόταν ἀποκλειστικὰ στὴ στέρηση ὀρισμένων ἐλευθεριῶν τῶν πολιτῶν. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς πλήρης ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει μόνο στὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα. Μόνο ἡ δημοκρατία δίνει στοὺς πολίτες πολιτική, ἀτομική καὶ κοινωνική ἐλευθερία, διότι ἡ παραχώρησή της γίνεται ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς πολίτες.

Σύμφωνα μ' αὐτὰ ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ἐκεῖ πού ὑπάρχει δημοκρατία καὶ περιλαμβάνει τὴν πολιτική ἐλευθερία, τὴν ἀτομική ἐλευθερία, τὴν κοινωνική ἐλευθερία καὶ τὴν ἰσότητα.

α) Πολιτική ἐλευθερία.

Πολιτική ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀναγνώριση στοὺς πολίτες ὅλων τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα εἶναι τὸ δικαίωμα νά ἐκλέγουν καὶ νά ἐκλέγονται ἄρχοντες τοῦ Κράτους τους, τὸ δικαίωμα νά διορίζονται στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες καὶ τὸ δικαίωμα νά παίρνουν μέρος στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης.

Ἔτσι, ἐκδηλώσεις τῆς πολιτικῆς ἐλευθερίας εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Ἡ ἐλευθερία ἐκλογῆς τῶν ὀργάνων τοῦ Κράτους. Οἱ πολίτες πρέπει νά εἶναι ἐλεύθεροι νά ἐκλέξουν ὡς ὄργανα τοῦ Κράτους τους ἐκείνους πού νομίζουν ὅτι εἶναι κατάλληλοι. Ἀκόμη πρέπει νά μποροῦν νά ἐκλεγθοῦν οἱ ἴδιοι τὰ ὄργανα τοῦ Κράτους τους. Οἱ ἐλευθερίες αὐτὲς ἐξασφαλίζονται μὲ τὴν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος τῆς ψήφου, μὲ τὴν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος νά θέτουν ὑποψηφιότητα καὶ μὲ τὴν παραχώρηση τοῦ δικαιώματος νά κρίνουν τὸ ἔργο τῶν ἐκλεγομένων ὀργάνων τοῦ Κράτους μὲ τὴν ἐπανάληψη τῶν ἐκλογῶν κατὰ σταθερὰ χρονικὰ διαστήματα (συνήθως κάθε τέσσερα χρόνια).

2) Ἡ ἐλευθερία συμμετοχῆς στὴ διοίκηση τοῦ Κράτους. Ἡ ἐλευθερία αὐτὴ ἐξασφαλίζεται ὅταν γιὰ τὸ διορισμὸ στὶς δημόσιες ὑπηρεσίες δὲν ὑπάρχει ἄλλος περιορισμὸς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν περιορισμὸ τῆς ἡλικίας καὶ τῶν ἄλλων προσόντων πού χρειάζονται γιὰ τὴν ἀνάληψη μιᾶς ὑπηρεσίας.

3) Ἡ ἐλευθερία συμμετοχῆς στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης. Ἡ

ἐλευθερία αὐτὴ ἐξασφαλίζεται συνήθως μὲ τὸ δικαίωμα κάθε πολίτη νὰ γίνεται ἔνορκος καὶ νὰ ἀπονέμη δικαιოსύνη.

Ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία, ἐπειδὴ δίνει στοὺς πολίτες δικαιώματα ποὺ ἔχουν σχέση με τὴν τύχη τοῦ συνόλου ἢ καλύτερα ποὺ ρυθμίζουν τὴν τύχη τοῦ συνόλου, σωστὸ εἶναι νὰ ἔχη ὀρισμένους περιορισμούς (σχετικὰ με τὴν ἡλικία, τὴ μὀρφωση κλπ.), με τοὺς ὁποίους νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ἀπαραίτητη ὀριμότητα στοὺς πολίτες, ὥστε νὰ συναισθάνωνται τὴν εὐθύνη τους κατὰ τὴν ἄσκηση τῶν πολιτικῶν τους δικαιωμάτων.

β) Ἀτομικὲς ἐλευθερίες.

Ἀτομικὲς ἐλευθερίες εἶναι ἡ ἀναγνώριση ὄλων τῶν πνευματικῶν, προσωπικῶν καὶ οἰκονομικῶν δικαιωμάτων στοὺς πολίτες ἢ καλύτερα ἡ ἐλευθερία στὴν πνευματικὴ καὶ οἰκονομικὴ κίνηση καὶ ἡ προσωπικὴ τους ἐλευθερία.

Ἐκδηλώσεις τῆς ἐλευθερίας στὴν πνευματικὴ κίνηση τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες.

1) Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου. Τύπο λέμε τὰ προϊόντα (ἐφημερίδες, περιοδικὰ, βιβλία κλπ.), τῆς τυπογραφίας καὶ τῶν ἄλλων μηχανικῶν μέσων (γραφομηχανῆς, πολυγράφου κλπ.) ποὺ μποροῦν νὰ δώσουν πολλὰ ἀντίτυπα. Με τὸν τύπο γίνεται ἡ διάδοση τῆς σκέψεως καὶ τῆς γνώμης τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ὁποίας ἡ ἐλευθερία ἐξασφαλίζεται με τὴν ἐλευθερία τοῦ τύπου. Ἡ ἐλευθερία τοῦ τύπου ὑπάρχει, ὅταν δὲν ὑπάρχει περιορισμὸς κατὰ τὴν ἔκδοση, τὴν ἐκτύπωση καὶ τὴν κυκλοφορία τῶν ἐντύπων.

Ἐπειδὴ ὁμως εἶναι δυνατὸ ὁ τύπος νὰ κάνη κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας του καὶ νὰ προσβάλλη τὸ αἶσθημα τῆς ντροπῆς τοῦ λαοῦ ἢ νὰ στρέφεται κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς μορφῆς τοῦ πολιτευματος ἢ τέλος νὰ φανερώνη κινήσεις τοῦ στρατοῦ, νὰ ἔχη ἐπαναστατικὸ περιεχόμενο καὶ νὰ θέτῃ σὲ κίνδυνο τὴν ἀκεραιότητα τοῦ Κράτους, ἐπιτρέπεται στὶς περιπτώσεις αὐτὲς ἡ κατάσχεση τῶν ἐντύπων καὶ ἡ τιμωρία τοῦ ἐκδότη, χωρὶς νὰ σημαίνει ὅτι περιορίζεται ὁ τύπος, διότι στὶς περιπτώσεις αὐτὲς δὲν πρόκειται γιὰ ἐλευθερία τοῦ τύπου, ἀλλὰ γιὰ κατάχρηση τῆς ἐλευθερίας του. Καὶ πάλι ὁμως δὲν πρέπει ἡ κρίση γιὰ τὶς καταχρήσεις αὐτὲς νὰ ἀνήκη στὴν Κυβέρνηση, ἀλλὰ στὴ δικαιοσύνη. Γι' αὐτὸ πρέπει οἱ παραβάσεις αὐτὲς νὰ δικάζονται τὸ συν-

τομώτερο. Στη χώρα μας ή ελευθερία του τύπου προστατεύεται με διατάξεις του Συντάγματος, ενώ τα έγκλήματα του τύπου είναι αυτόφωρα και δικάζονται άμεσα.

2) **Ἡ συνδικαλιστική ελευθερία.** Ἡ ένωση τῶν ἀνθρώπων σέ ἐπαγγελματικά σωματεία, τὰ λεγόμενα συνδικάτα, γιά τήν ὑποστήριξη τῶν συμφερόντων τους ἀποτελεῖ μία ἀπό τίς σπουδαιότερες ἐκδηλώσεις τῆς ἐλευθερίας τους. Ἡ ἐλευθερία αὐτή, πού λέγεται συνδικαλιστική ἐλευθερία, ἐξασφαλίζεται μέ τή δυνατότητα τῆς ἰδρύσεως τῶν σωματείων χωρίς τήν ἄδεια τοῦ Κράτους καί μέ τήν ὑποχρέωση ἐκδόσεως δικαστικῆς ἀποφάσεως γιά τή διάλυσή τους. Ἔτσι τὸ Κράτος μέ τὰ ἐκτελεστικά του ὄργανα δέν μπορεῖ νά περιορίσει τή συνδικαλιστική ἐλευθερία, ἀφοῦ ἡ ἴδρυση τῶν σωματείων εἶναι ἐλεύθερη καί γιά τή διάλυσή τους χρειάζεται δικαστική ἀπόφαση.

Ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία εἶναι ἀπαραίτητη, διότι μόνο κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο μποροῦν οἱ ἐργαζόμενες τάξεις νά διεκδικήσουν μέ ἀποτελεσματικὸ τρόπο τὰ συμφέροντά τους. Στη χώρα μας ἡ συνδικαλιστική ἐλευθερία εἶναι κατοχυρωμένη μέ διατάξεις τοῦ Συντάγματος.

3) **Τὸ ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας.** Ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ καί τὸ ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας, ἡ ἀπαγόρευση δηλαδή τῆς ἀναγνώσεως ξένης ἐπιστολῆς ἀπὸ τὴ στιγμή πού σφραγίζεται καί παραδίδεται στὸ ταχυδρομεῖο μέχρι τὴ στιγμή πού διαβάζεται ἀπὸ τὸν παραλήπτη. Μόνο σὲ καιρὸ πολέμου εἶναι δυνατό νά περιοριστῇ τὸ ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας. Τὸ ἀπόρρητο τῆς ἀλληλογραφίας κατοχυρώνεται ἐπίσης ἀπὸ τὸ Σύνταγμα.

4) **Ἡ θρησκευτική ἐλευθερία.** Ἄλλη ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ θρησκευτική ἐλευθερία, ἡ ὁποία πρέπει νά περιλαμβάνῃ τὸ δικαίωμα ν' ἀνήκῃ κανεὶς σὲ ὅποια θρησκεία θέλει ἢ νά μὴν ἀνήκῃ σὲ καμμία καί τὸ δικαίωμα νά τελῇ ἀνενόχλητος τὴ λατρεία του. Τὸ δικό μας Σύνταγμα προστατεύει τὴ θρησκευτική ἐλευθερία.

5) **Ἡ ἐλευθερία τῆς συναθροίσεως.** Ἡ ἐλευθερία τῆς συναθροίσεως εἶναι μία ἀκόμη ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι τοῦ δίνει τὴ δυνατότητα νά συζητῇ καί νά ἀνταλλάσῃ σκέψεις μέ τοὺς συνανθρώπους του. Ἡ συνάθροιση δέν πρέπει νά θέτῃ σὲ κίνδυνο τὴ δημοσία τάξη ἢ νά ἐμποδίζῃ τὴν κυκλοφορία. Ἡ ἀπα-

γόρευση της στις περιπτώσεις αυτές δεν αποτελεί στέρηση της ελευθερίας της συναθροίσεως. Το Σύνταγμά μας προστατεύει την ελευθερία της συναθροίσεως, όταν γίνεται ήσυχα και χωρίς όπλα.

6) **Ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως.** Ἡ πνευματικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου περιλαμβάνει καὶ τὴν ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως, τὸ δικαίωμα δηλαδὴ νὰ μορφωθῆ κανεὶς ὅπως θέλει. Ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ζῆ μέσα στὴν ὀργανωμένη κοινωνία, ἡ ὁποία στηρίζεται σὲ ὀρισμένες ἀρχές, εἶναι δυνατὴ ἡ καθιέρωση τῆς ὑποχρεωτικῆς ἐκπαιδεύσεως μέχρις ὀρισμένης βαθμίδος καὶ ἡ κατεθυντήρια γραμμὴ στοῦ περιεχόμενου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως χωρίς ν' ἀποτελῆ τοῦτο περιορισμὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἐκπαιδεύσεως. Τὴν ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀναγνωρίζει καὶ τὸ Σύνταγμα.

Ἐξάλλου ἐκδηλώσεις τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες:

1) **Ἡ σωματικὴ ἐλευθερία.** Ἡ σωματικὴ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου προστατεύεται: α) μετὴν ἀπαγόρευση τῆς συλλήψεως ἢ τῆς φυλακίσεώς του χωρίς αἰτιολογημένο δικαστικὸ ἔνταλμα, β) μετὴν ὑποχρέωση νὰ γίνεται ἡ δίκη του μέσα σὲ ὀρισμένο χρονικὸ διάστημα ἢ ἀλλιῶς νὰ ἀπολύεται, γ) μετὴν ἀποζημίωση ἐκείνων ποὺ προφυλακίζονται ἢ καταδικάζονται ἄδικα, δ) μετὴν ἀπαγόρευση τῆς ἀναδρομικῆς δυνάμεως τῶν ποινικῶν νόμων, ε) μετὴν ἀπαγόρευση τῆς στέρησης τοῦ νόμιμου δικαστῆ καὶ στ') μετὴν ἀπαγόρευση τοῦ βασανισμοῦ καὶ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου γιὰ πολιτικὰ ἐγκλήματα καὶ

2) **Τὸ ἄσυλο τῆς κατοικίας.** Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία ἐξασφαλίζεται καὶ μετὴν ἀναγνώριση τῆς κατοικίας ὡς ἄσυλου γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ἡ κατοικία στὸν ἄνθρωπο εἶναι ἄσυλο καὶ κανεὶς δὲν πρέπει νὰ μπαίνει μέσα χωρίς τὴ θέλησή του. Τὸ ἄσυλο τῆς κατοικίας εἶναι δυνατό νὰ παραβιαστῆ, χωρίς ν' ἀποτελῆ τοῦτο στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, στὴν περίπτωσι ποὺ πρόκειται νὰ συλληφθῆ πρόσωπο, τὸ ὁποῖο καταδιώκεται νόμιμα, στὴν περίπτωσι ποὺ γίνεται πλημμέλημα ἢ κακούργημα καὶ στὴν περίπτωσι ποὺ παίζονται τυχερὰ παιχνίδια ἢ γίνονται ἀκολασίες.

Τέλος ἐκδηλώσεις τῆς οικονομικῆς ἐλευθερίας ἀποτελοῦν οἱ ἐξῆς μερικότερες ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου:

1) **Ἡ ἐλευθερία τῆς οικονομικῆς κινήσεως,** ἡ ὁποία περιλαμβάνει

τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέγη κανεὶς ἐλεύθερα τὸ ἐπάγγελμά του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ διαθέτῃ ὅπως θέλει τὰ προϊόντα τῆς ἐργασίας του.

2) **Τὸ ἀπαρβίαστο τῆς ιδιοκτησίας**, ἡ ἀπαγόρευση δηλαδὴ τοῦ περιορισμοῦ τοῦ δικαιώματος τῆς ιδιοκτησίας. Ἡ ἀπαλλοτριώση τῆς ιδιοκτησίας γιὰ λόγους δημοσίας ἀνάγκης δὲν ἀποτελεῖ στέρηση τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἀποζημιώνεται.

γ) Κοινωνικὴ ἐλευθερία.

Κοινωνικὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ ἀναγνώριση καὶ ἰκανοποίηση ὅλων τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου σὰν μέλους τῆς κοινωνίας. Ἡ προστασία τῆς ζωῆς κατὰ τὴν περίοδο τῶν γηρατειῶν ἢ στὴν περίπτωσι ἀναπηρίας ἢ ἀνεργίας, ἡ προστασία τῆς ἐργασίας, ἡ προστασία τῆς ὑγείας καὶ ἡ προστασία τῆς μητρότητος ἀποτελοῦν τίς κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

δ) Ἡ ἰσότητα.

Ἰσότητα εἶναι ἡ ἴση μεταχείριση τῶν πολιτῶν μὲ τὴν ἀναγνώριση σ' αὐτοὺς τῶν ἰδίων δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν εἶναι δηλαδὴ δυνατὸ νὰ ὑπάρχῃ ἐλευθερία χωρὶς ἰσότητα. Ἡ ἰσότητα σὰν ἀναγκαῖο συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἰσότητα τῶν πολιτῶν μπροστὰ στὸ νόμο, ἡ ὁποία ὑποχρεώνει τὸ νομοθέτη νὰ μὴν κάνῃ διακρίσεις, ὅταν νομοθετῇ, καὶ τὸν δικαστὴ νὰ μὴν κάνῃ διακρίσεις, ὅταν δικάζῃ. Συμπλήρωμα τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἡ νομικὴ ἰσότητα καὶ ὄχι ἡ οἰκονομικὴ ἰσότητα, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἀδύνατη καὶ στρέφεται κατὰ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου.

4. Στέρηση τῆς ἐλευθερίας. Τὸ ὀλοκληρωτικὸ Κράτος.

Στέρηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ὅταν δὲν ἀναγνωρίζωνται στὸν ἄνθρωπο δικαιώματα παρὰ μόνον ὑποχρεώσεις ἢ καλύτερα στέρηση τῆς ἐλευθερίας ὑπάρχει ὅταν δὲν ἀναγνωρίζωνται στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν πολίτη πολιτικά, ἀστικά καὶ ἀτομικά δικαιώματα. Διότι δὲν μπο-

ρεῖ νὰ εἶναι ἄλλο τίποτε ἐκτὸς ἀπὸ στέρηση τῆς ἐλευθερίας ἢ ἀδυναμία τοῦ πολίτη νὰ ἐκλέξῃ μὲ τὴν ψήφο του ἐλεύθερα τὴν Κυβέρνηση τῆς χώρας του ἢ νὰ ἐκλεγῇ ὁ ἴδιος, ἢ ἀδυναμία νὰ λάβῃ μέρος στὴ διοίκηση καὶ τὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἀδυναμία νὰ προστατεύσῃ τὴν σωματικὴ του ἀκεραιότητα, ἢ ἀδυναμία τῆς πνευματικῆς του κινήσεως καὶ ἢ ἀδυναμία τῆς οἰκονομικῆς του δράσεως.

Ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας εἶναι πραγματικότητα στὰ Κράτη ἐκεῖνα ποὺ ἡ ἐξουσία βρίσκεται στὰ χέρια ἐνὸς προσώπου ἢ ὀλίγων προσώπων ἢ ἐνὸς κόμματος, ὅπου γιὰ νὰ στηριχθῇ ἡ ἐξουσία καταργοῦνται τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν καὶ περιορίζονται οἱ ἀτομικὲς τους ἐλευθερίες. Στὰ Κράτη αὐτὰ ἔχουμε τὸ λεγόμενο ὀλοκληρωτισμὸ.

Ὀλοκληρωτικὸ γενικὰ εἶναι τὸ Κράτος ἐκεῖνο στὸ ὁποῖο ἀσκεῖται ἔλεγχος σ' ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν πολιτῶν καὶ εἶναι ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικὰ καὶ ἀτομικὰ δικαιώματα σ' αὐτούς. Τέτοια ὀλοκληρωτικὰ Κράτη ἦσαν ἡ Ἰταλία ἀπὸ τὸ 1922 μέχρι τὸ 1943 μὲ τὸ φασισμό τοῦ Μουσολίνι καὶ ἡ Γερμανία ἀπὸ τὸ 1933 μέχρι τὸ 1943 μὲ τὸν ἔθnikοσοσιαλισμὸ τοῦ Χίτλερ, τὰ ὁποῖα προκάλεσαν τὸ Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Σήμερα ὀλοκληρωτικὰ Κράτη εἶναι τὰ κομμουνιστικὰ (Ρωσία, Κίνα καὶ οἱ δορυφόροι τους). Σ' αὐτὰ τὰ Κράτη ἔχουν καταργηθῇ τὰ πολιτικὰ καὶ ἀτομικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν, μολονότι ἔχουν Συντάγματα, ποὺ θέλουν νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι εἶναι δημοκρατικὰ καὶ ἀναγνωρίζουν δικαιώματα πολιτικὰ καὶ ἀτομικὰ στοὺς πολίτες. Τὰ δικαιώματα εἶναι ἀνύπαρκτα καὶ ἐπομένως ἀνύπαρκτη εἶναι καὶ ἡ δημοκρατία καὶ ἡ ἐλευθερία.

Πρῶτα πρῶτα εἶναι ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα καὶ γι' αὐτὸ τὸ πολίτευμα δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι δημοκρατία. Εἶναι στὴν οὐσία ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα, διότι, ἐνῶ οἱ πολίτες ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίσουν, δὲν ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξουν καὶ νὰ ἐκλεγοῦν. Ὑπάρχει πάντα μόνο **ἓνα κόμμα** καὶ τοὺς ὑποψηφίους τοὺς ὀρίζει τὸ ἴδιο τὸ κόμμα. Ἔτσι οἱ πολίτες, ὅταν καλοῦνται σὲ ἐκλογές, δὲν καλοῦνται νὰ ἐκλέξουν, ἀλλὰ νὰ ψηφίσουν. Στὰ δημοκρατικὰ ὅμως Κράτη ἐκλογή σημαίνει ἐλευθερία ἐπιλογῆς μεταξύ περισσοτέρων προσώπων καὶ ὄχι ἀπλῆ ψηφοφορία. Εἶναι ἀκόμα ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικὰ δικαιώματα στὰ κομμουνιστικὰ Κράτη, διότι ἡ συμμετοχὴ τῶν πολιτῶν στὴ διοίκηση δὲν εἶναι δικαίωμά τους, ἀλλ' ἐξαρτᾶται

ἀπὸ τὸ κόμμα. Εἶναι τέλος ἀνύπαρκτα τὰ πολιτικά δικαιώματα, διότι, ὄχι μόνο δὲν μετέχουν οἱ πολῖτες στὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ ἐλέγχονται ἀπὸ τὸ κόμμα καὶ οἱ ἴδιοι οἱ δικαστὲς στὴν ἄσκηση τοῦ ἔργου τους.

Ἐπειτα στὰ ὀλοκληρωτικά Κράτη εἶναι ἀνύπαρκτα καὶ τὰ ἀτομικά δικαιώματα ἢ οἱ πολιτικὲς ἐλευθερίες. Διότι μπορεῖ βέβαια τὰ Συντάγματα τὸς νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι ἀναγνωρίζουν ἀτομικά δικαιώματα στοὺς πολῖτες, ἀλλ' ὁμως δὲν ὑπάρχει προσωπικὴ ἐλευθερία καὶ ἐλευθερία στὴν πνευματικὴ καὶ οἰκονομικὴ κίνηση τῶν πολιτῶν. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία περιορίζεται, διότι, ἐνῶ τὰ Συντάγματα ἀπαιτοῦν γιὰ τὴ σύλληψη τῶν πολιτῶν δικαστικὴ ἀπόφαση ἢ ἐνταλμα τοῦ Εἰσαγγελέα, οἱ δικαστὲς καὶ οἱ εἰσαγγελεῖς εἶναι ὄργανα τοῦ κόμματος. Ἡ ἐλευθερία στὴν πνευματικὴ κίνηση ἐξάλλου περιορίζεται, διότι, ἐνῶ κατὰ τὰ Συντάγματά τους χορηγοῦνται στοὺς πολῖτες τυπογραφεῖα καὶ χαρτὶ γιὰ τὴν ἔκδοση ἐφημερίδων καὶ δημόσια κτίρια καὶ δρόμοι γιὰ τὶς συγκεντρώσεις καὶ τὶς παρελάσεις, δὲν ὑπάρχει στὴν πραγματικότητα ἐλευθερία τῆς γνώμης. Ὁ ἀντιπολιτευόμενος π.χ. τύπος ἀπαγορεύεται καὶ ἐκεῖνος ποὺ ὑπάρχει κατευθύνεται ἢ ἐκδίδεται ἀπὸ τὸ κόμμα. Ἡ ἐλεύθερη συζήτηση ἀπαγορεύεται καὶ ὁ καθένας εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ἀκούη, νὰ συμφωνῇ καὶ νὰ χειροκροτῇ ὅσα λέει τὸ κόμμα. Ὁ συνεταιρισμὸς ἐπιτρέπεται, ἀλλ' ἐφόσον ἀκολουθεῖ τὴ γραμμὴ τοῦ κόμματος κλπ. Τέλος εἶναι ἀνύπαρκτη καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως, διότι οἱ πολῖτες δὲν ἔχουν ἀπόλυτο δικαίωμα νὰ διαλέξουν τὸ ἐπάγγελμά τους καὶ δὲν μποροῦν ν' ἀποκτήσουν περιουσία δική τους.

Μετὰ ἀπ' αὐτὰ γίνεται φανερὸ ὅτι στὰ κομμουνιστικά ἢ ὀλοκληρωτικά Κράτη, ποὺ δὲν ἀναγνωρίζονται πολιτικά δικαιώματα καὶ ἀτομικὲς ἐλευθερίες στοὺς πολῖτες, ἡ στέρηση τῆς ἐλευθερίας τῶν πολιτῶν εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ τους γνώρισμα.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ κομμουνιστικά, ὀλοκληρωτικά Κράτη εἶναι σήμερα καὶ ἐκεῖνα στὰ ὁποῖα ἔχει ἐπιβληθῆ δικτατορία (Ἰσπανία, Φιλιππίνες, Χιλή, Κράτη τῆς Ἀφρικῆς κλπ.). Στὰ Κράτη αὐτὰ οἱ μὲν πολιτικὲς ἐλευθερίες δὲν ὑπάρχουν οὔτε τυπικά, τὰ δὲ ἀτομικά δικαιώματα δὲν ἔχουν καμμιά κατοχύρωση.

Ἑρωτήσεις.

1. Μὲ ποιά βασικά δικαιώματα μπαίνει ὁ ἄνθρωπος στὴ ζωὴ;
2. Ποιοὶ παράγοντες ἐξασφαλίζουν τὴν ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου;
3. Τί εἶναι δημοκρατικοὶ θεσμοὶ καὶ τί δημοκρατικὰ ἦθη;
4. Ποιὲς εἶναι οἱ γενικὲς ἀρχὲς τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
5. Ποιά εἶναι τὰ δικαιώματα τοῦ πολίτη;
6. Ποιὸς εἶναι νομοταγῆς καὶ ποιὸς δίκαιος;
7. Ποιά εἶναι τὰ σπουδαιότερα καθήκοντα πρὸς τὴν οἰκογένεια;
8. Γιατί ἡ ἐργασία εἶναι καθήκον πρὸς τὴν κοινωνικὴ ζωὴ;
9. Γιατί χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχὴ στοῦ σεβασμοῦ τῆς δημοσίας περιουσίας;
10. Ποιά εἶναι τὰ καθήκοντα πρὸς τὴν Πατρίδα;
11. Τί εἶναι ἐθνικὴ φιλοτιμία;
12. Γιατί ἡ φορολογία εἶναι ἀπαραίτητη καὶ πῶς γίνεται;
13. Ποιά δικαιώματα εἶχαν οἱ Ἀθηναῖοι πολῖτες, πού τοὺς ἐξασφάλιζαν τὴν ἐλευθερία τους;
14. Ποιὲς εἶναι οἱ σπουδαιότερες διακηρύξεις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
15. Τί ξέρεις γιὰ τὴν Οἰκουμενικὴ Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου;
16. Πῶς ἀσκεῖται ἡ ἐλευθερία;
17. Ποιὲς εἶναι οἱ κυριότερες ἐκδηλώσεις τῆς πνευματικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου;
18. Τί εἶναι ἰσότητα;
19. Ποιά Κράτη εἶναι ὀλοκληρωτικά;
20. Γιατί στὰ κομμουνιστικά Κράτη δὲν ὑπάρχει πολιτικὴ ἐλευθερία;
21. Πῶς περιορίζονται οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες στὰ κομμουνιστικά Κράτη;
22. Ἀναγνωρίζονται δικαιώματα τῶν πολιτῶν στὰ Κράτη πού ἔχουν δικτατορία;

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

1. Πολιτεία και πολίτευμα.

α) Όρισμός και στοιχεία της Πολιτείας.

Σ' όλους είναι γνωστές οι λέξεις Πολιτεία, Κράτος και Έπικράτεια, διότι αποτελούν τὰ ὀνόματα τῆς πρὸ συνηθισμένης μορφῆς τῆς ὀργανωμένης κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων. Τί ὅμως εἶναι ἀκριβῶς ἡ ὀργανωμένη κοινωνία τῶν ἀνθρώπων, πού παίρνει τὰ ὀνόματα Πολιτεία, Κράτος καὶ Έπικράτεια, δὲν εἶναι εὐκόλο στὸν καθένα ν' ἀπαντήση. Γιὰ νὰ δοθῆ μιὰ σωστὴ ἀπάντηση καὶ ἓνας ἱκανοποιητικὸς ὀρισμὸς τῆς Πολιτείας κλπ., πρέπει νὰ διαπιστωθοῦν πρῶτα τὰ γνωρίσματά της.

Πρῶτα πρῶτα εἶναι γνωστὸ πὼς κάθε Πολιτεία περιλαμβάνει ἓνα σύνολο ἀνθρώπων πού αποτελοῦν τὸ λαὸ τῆς. Ἐπειτα ὁ λαὸς κάθε Πολιτείας κατοικεῖ σὲ ὀρισμένη ἔκταση γῆς, πού ἀποτελεῖ τὴ χώρα τῆς. Τέλος κάθε Πολιτεία ἔχει τὴ δύναμη καὶ ἐπιβάλλει τὴ θέλησή της στὸ λαὸ πού κατοικεῖ στὴ χώρα τῆς. Ἡ δύναμη αὐτὴ εἶναι ἡ ἐξουσία τῆς Πολιτείας. Ἄν γίνῃ συνδυασμὸς τῶν τριῶν αὐτῶν γνωρισμάτων τῆς Πολιτείας, τότε μπορεῖ νὰ δοθῆ ἡ ἐξῆς περίπου ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα τί εἶναι Πολιτεία:

Πολιτεία εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού κατοικοῦν σὲ ὀρισμένη χώρα καὶ ὑποτάσσονται στὴ δύναμή της, ἡ ὁποία δύναμη δὲν προέρχεται ἀπὸ πουθενά ἄλλοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Πολιτεία.

Τὰ τρία γνωρίσματα τῆς Πολιτείας, ὁ λαὸς δηλαδή, ἡ χώρα καὶ ἡ ἐξουσία, εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητα γιὰ νὰ δοθῆ ὁ ὀρισμὸς της. Καὶ εἶναι ἐξίσου ἀπαραίτητα καὶ τὰ τρία αὐτὰ γνωρίσματα, διότι δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ υπάρξῃ Πολιτεία χωρὶς καὶ τὰ τρία αὐτὰ γνωρίσματα. Λαὸς χωρὶς χώρα καὶ ἐξουσία ἢ χώρα χωρὶς λαὸ καὶ ἐξουσία ἢ ἐξουσία χωρὶς λαὸ καὶ χώρα ἢ ἀκόμη καὶ δυὸ ὁποιαδήποτε γνωρίσματα χωρὶς τὸ τρίτο δὲν μποροῦν ν' ἀποτελέσουν Πολιτεία. Γι' αὐτὸ λέμε ὅτι ὁ

λαός, ή χώρα και ή εξουσία είναι τὰ τρία απαραίτητα στοιχεία κάθε Πολιτείας.

1) **Ο λαός.** Λαός είναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν τήν ἴδια ἰθαγένεια καί ἀνήκουν στήν Πολιτεία. Τὸ λαὸ κάθε Πολιτείας τὸν συνδέει μὲ τήν Πολιτεία ἢ ἰθαγένεια, ἢ ὁποία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἰκανότητα πού ἔχει ἓνα ἄτομο νὰ εἶναι μέλος μιᾶς Πολιτείας. Τὴν ἰθαγένεια μιᾶς Πολιτείας παίρνει κανεὶς μὲ τοὺς ἐξῆς τρόπους: α) Μὲ τὴ γέννησή του ἀπὸ γονεὺς πού ἔχουν τὴν ἰθαγένεια τῆς Πολιτείας, (π.χ. τὸ παιδί μιᾶς ἑλληνικῆς οἰκογενείας παίρνει μὲ τὴ γέννησή του τὴν ἑλληνικὴ ἰθαγένεια). β) Μὲ τὴ μόνιμη ἐγκατάστασή του στήν Πολιτεία καὶ τὴν πάροδο ὀρισμένου χρόνου, ἂν βέβαια τὸ ζήτηση ὁ ἴδιος μὲ αἴτησή του (π.χ. στὴ χώρα μας γιὰ ν' ἀποκτήσει κάποιος ξένος τὴν ἑλληνικὴ ἰθαγένεια, πρέπει νὰ τὸ ζητήσει μὲ αἴτηση καὶ νὰ ἔχη περάσει ὀρισμένος χρόνος). Ὁ τρόπος αὐτὸς λέγεται **πολιτογράφηση**. γ) Μὲ τὸ γάμο τους μόνο οἱ γυναῖκες, πού παίρνουν σύζυγο ξένης ἰθαγενείας (π.χ. ἂν μιὰ Ἰταλίδα πάρῃ Ἕλληνα, παίρνει δικαιωματικὰ τὴν ἑλληνικὴ ἰθαγένεια). δ) Μὲ τὴν προσάρτηση στήν Πολιτεία μιᾶς περιοχῆς, ὁπότε ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς περιοχῆς παίρνουν τὴν ἰθαγένεια τῆς Πολιτείας στήν ὁποία ἔγινε ἡ προσάρτηση.

Ὁ λαὸς σὰν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας διαφέρει ἀπὸ τὸ λαὸ πού ἀποτελεῖ τὸ ὄργανο στὸ ὁποῖο ἀνήκει ἡ ἀνώτατη ἐξουσία, στὶς δημοκρατικὲς Πολιτεῖες, διότι στὴ δεύτερη περίπτωση τὸ λαὸ δὲν τὸν ἀποτελοῦν ὅλοι ὅσοι ἔχουν τὴν ἴδια ἰθαγένεια, ἀλλὰ μόνο ὅσοι ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν. Ἐξᾴλλου ὁ λαὸς σὰν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας διαφέρει καὶ ἀπὸ τὸ ἔθνος. Ἐθνος εἶναι τὸ σύνολο τῶν ἀνθρώπων πού ἔχουν τὴν ἴδια καταγωγή, τὰ ἴδια ἦθη καὶ ἔθιμα, τὴν ἴδια γλῶσσα, τὴν ἴδια θρησκεία, τὶς ἴδιες παραδόσεις κλπ., χωρὶς νὰ εἶναι ἀπαραίτητη καὶ ἡ ἴδια ἰθαγένεια. Ἀντίθετα γιὰ τὸ λαὸ σὰν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας, ἀπαραίτητη προϋπόθεση εἶναι ἡ ἰθαγένεια.

2) **Ἡ χώρα.** Ἡ χώρα σὰν στοιχεῖο μιᾶς Πολιτείας εἶναι ἡ ἐδαφικὴ περιφέρεια στήν ὁποία ἔχει ἐγκατασταθῆ ὁ λαὸς καὶ στήν ὁποία ἐκτείνεται ἡ ἐξουσία τῆς Πολιτείας. Εἰδικότερα στὴ χώρα κάθε Πολιτείας ἀνήκουν τὰ ἐξῆς: α) Ἐνα ὀρισμένο μέρος ξηρᾶς μὲ τοὺς ποταμούς καὶ τὶς λίμνες πού βρίσκονται σ' αὐτή. β) Ἐνα τμῆμα τῆς θάλασσας γιὰ τὶς Πολιτεῖες πού βρέχονται ἀπὸ τὴ θάλασσα, τὸ ὁποῖο λέγε-

ται «παράκτιος θάλασσα» ή «αίγιαλίτιδα ζώνη» ή «χωρικά ύδατα».
γ) Τò ὑπέδαφος, τὰ στρώματα δηλαδή πού βρίσκονται κάτω ἀπό τήν
ξηρά καί τή θάλασσά της. δ) Ὁ ἐναέριος χῶρος, ὁ ὁποῖος εἶναι πάνω
ἀπό τήν ξηρά καί τή θάλασσα τῆς Πολιτείας. Τά σύνορα κάθε Πολι-
τείας κανονίζονται μέ διεθνεῖς συμφωνίες.

3) **Ἡ ἐξουσία.** Ἐξουσία σάν στοιχεῖο τῆς Πολιτείας εἶναι ἡ δύ-
ναμη πού ἔχει ἡ Πολιτεία νά ἐπιβάλλη στούς ὑπηκόους της τή θέλησή
της μέ πειθῶ ἢ καί μέ ἐξαναγκασμό καί ἀποτελεῖ τὸ συνδετικό στοι-
χεῖο πού ἐνώνει τὸ λαὸ μέ τή χώρα. Τήν ἐξουσία δὲν τή δίνει κανένας
ἄλλος, ἀλλά τήν ἔχει ἡ ἴδια ἡ Πολιτεία σάν Πολιτεία.

Ἡ ἐξουσία κάθε Πολιτείας ἀσκεῖται ἀπὸ τὰ ὄργανά της, τὰ ὁποῖα
στὶς δημοκρατικὲς Πολιτείες, πού ὑπάρχει Σύνταγμα, διακρίνονται σὲ
ἄμεσα καί ἔμμεσα. **Ἄμεσα ὄργανα** εἶναι ὅσα ἀναγνωρίζονται ἀπ' εὐ-
θείας ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, ὅπως τὸ ἐκλογικὸ σῶμα, ὁ Πρόεδρος τῆς
Δημοκρατίας, ἡ Βουλὴ κλπ., **ἔμμεσα δὲ ὄργανα** τῆς Πολιτείας εἶναι
ὅσα διορίζονται ἀπὸ τὰ ἄμεσα ὄργανά της, ὅπως οἱ Ὑπουργοὶ καί
ὄλοι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι.

Τὰ ἄμεσα καί τὰ ἔμμεσα ὄργανα τῆς Πολιτείας διακρίνονται
ἀκόμη σὲ ἀτομικὰ καί συλλογικὰ καί σὲ αὐτοτελεῖ καί μὴ αὐτοτελεῖ.
Ἀτομικὰ εἶναι ὅσα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓνα πρόσωπο καί **συλλογικὰ**
ὅσα ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ, ἐνῶ **αὐτοτελεῖ** ὅσα δὲν χρειάζονται τὴ
σύμπραξη ἄλλου ὀργάνου στὶς ἐνέργειές τους καί **μὴ αὐτοτελεῖ** ὅσα
χρειάζονται ὅπωςδήποτε τὴ σύμπραξη καί ἄλλου ὀργάνου γιὰ νά
ἔχουν κύρος οἱ ἐνέργειές τους. Στὴ χώρα μας π.χ. ὁ Πρόεδρος τῆς
Δημοκρατίας εἶναι ἄμεσο καί ἀτομικὸ ὄργανο, ὁ Ὑπουργὸς στὸ
Ὑπουργεῖο τοῦ ἔμμεσο καί ἀτομικὸ, ἡ Βουλὴ ἄμεσο καί συλλογικὸ, τὸ
Ὑπουργικὸ Συμβούλιο ἔμμεσο καί συλλογικὸ, τὸ ἐκλογικὸ σῶμα
ἄμεσο, συλλογικὸ καί αὐτοτελεῖς κ.ο.κ.

Σ' ὅλες τὶς Πολιτείες ὑπάρχει ἓνα ἄμεσο καί αὐτοτελεῖς ὄργανο,
στὸ ὁποῖο ἀνήκει ἡ ἀνωτάτη ἐξουσία καί γι' αὐτὸ τὸ λέμε **ἀνώτατο**
ὄργανο τῆς Πολιτείας. Στὶς δημοκρατικὲς Πολιτείες ἀνώτατο ὄργανο
εἶναι ὁ λαός, δηλαδή τὸ σύνολο τῶν πολιτῶν πού ἔχουν δικαίωμα νά
ψηφίζουν. Στὴ χώρα μας, σύμφωνα μέ τὸ Σύνταγμα, ἀνώτατο ὄργανο
εἶναι τὸ ἔθνος (δηλαδή τὸ ἐκλογικὸ σῶμα), ἀπὸ τὸ ὁποῖο προέρχονται
ὅλες οἱ ἐξουσίες.

β) Πολίτευμα και είδη πολιτευμάτων.

Κάθε Πολιτεία ακολουθεῖ ἓνα ὀρισμένο σύστημα στὴν ὀργάνωση καὶ τὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας της, τὸ ὁποῖο καθορίζουν οἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματός της. Τὸ σύστημα αὐτὸ τὸ λέμε πολίτευμα. Ἐπομένως πολίτευμα λέμε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο γίνεται ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ διακυβέρνηση μιᾶς Πολιτείας.

Ἐπειδὴ οἱ τρόποι στὴν ὀργάνωση καὶ τὴ διακυβέρνηση μιᾶς Πολιτείας εἶναι πολλοί, πολλὰ εἶναι καὶ τὰ εἶδη τῶν πολιτευμάτων πού ὑπάρχουν. Συνήθως τὰ πολιτεύματα διακρίνονται μεταξύ τους ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ τῶν προσώπων πού ἀποτελοῦν τὸ ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας. Πρῶτος ἔκανε τὴ διάκριση τῶν πολιτευμάτων μὲ βάση τὸν ἀριθμὸ τῶν προσώπων πού ἀποτελοῦν τὸ ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας ὁ Ἄριστοτέλης, ὁ ὁποῖος εἶπε ὅτι τὰ πολιτεύματα διακρίνονται σὲ μοναρχίες, ἀριστοκρατίες καὶ δημοκρατίες. Καὶ σήμερα ἐξακολουθεῖ ἡ ἴδια διάκριση τῶν πολιτευμάτων καὶ γι' αὐτὸ τὰ εἶδη τους εἶναι τρία· ἡ μοναρχία, ἡ ὀλιγαρχία καὶ ἡ δημοκρατία.

α) **Μοναρχία.** Μοναρχία λέμε τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο πού ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας εἶναι ἓνα πρόσωπο (μονάρχης, βασιλιάς). Ἡ μοναρχία εἶναι τὸ ἀρχαιότερο πολίτευμα καὶ διακρίνεται σέ:

1) **Κληρονομικὴ καὶ αἰρετὴ** ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο πού παίρνει ὁ μονάρχης τὴν ἀνώτατη ἐξουσία. **Κληρονομικὴ** μοναρχία εἶναι ἐκεῖνη πού ὁ μονάρχης παίρνει τὴν ἀνώτατη ἐξουσία μὲ κληρονομικὸ δικαίωμα, ἐνῶ **αἰρετὴ** ἐκεῖνη πού ὁ μονάρχης ἐκλέγεται ἀπὸ ὀρισμένα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα ὁμως δὲν ἔχουν ἄλλη ἀρμοδιότητα ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐκλογή τοῦ μονάρχη. Πιὸ συνηθισμένη εἶναι ἡ κληρονομικὴ μοναρχία.

2) **Ἀπόλυτη καὶ περιορισμένη** μοναρχία, ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκταση τῆς ἐξουσίας τοῦ μονάρχη. **Ἀπόλυτη** μοναρχία ὑπάρχει, ὅταν ὁ μονάρχης ἔχη ἀπεριόριστη ἐξουσία καὶ **περιορισμένη**, ὅταν περιορίζεται ἡ ἐξουσία του. Ἡ περιορισμένη μοναρχία διακρίνεται σὲ **συνταγματική** καὶ σὲ **κοινοβουλευτική** μοναρχία. Καὶ στίς δυὸ περιπτώσεις ἡ ἐξουσία τοῦ μονάρχη περιορίζεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ μοναδικὴ τους διαφορὰ εἶναι τὸ ὅτι στὴ συνταγματικὴ μοναρχία οἱ Ἐπουργοὶ εἶναι πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ μονάρχη, ἐνῶ στὴν κοινοβουλευτικὴ εἶναι πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, ἡ ὁποία ἐκλέ-

γεται από τὸ λαό. Οἱ σημερινές μοναρχίες εἶναι κατὰ κανόνα κοινοβουλευτικές.

β) **Ὀλιγαρχία.** Ὀλιγαρχία λέμε τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο ποὺ ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας εἶναι μιὰ ομάδα προσώπων, τὰ ὁποῖα προέρχονται συνήθως ἀπὸ μιὰ προνομιακὴ τάξη. Ἀνάλογα μὲ τὴν τάξη ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχεται ἡ ομάδα ποὺ ἔχει τὴν ἀνώτατη ἐξουσία, ἡ ὀλιγαρχία ὀνομάζεται ἀριστοκρατία, κληρικοκρατία, πλουτοκρατία, στρατοκρατία κλπ.

Στὴν ἐποχὴ μας δὲν ὑπάρχουν τέτοιες ὀλιγαρχίες. Ὀλιγαρχία σήμερα ὑπάρχει στὰ κομμουνιστικὰ κράτη, ὅπου τὴν ἀνώτατη ἐξουσία τὴν ἔχει τὸ κόμμα, στὸ ὁποῖο δὲν ἀνήκουν ὅλοι οἱ πολῖτες. Ἔτσι τὸ πολίτευμά τους εἶναι ὀλιγαρχικὸ, παρ' ὅλο ποὺ τὰ Συντάγματά τους λένε ὅτι εἶναι δημοκρατικὸ.

γ) **Δημοκρατία.** Δημοκρατία λέμε τὸ πολίτευμα ἐκεῖνο, ποὺ ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας εἶναι ὁ λαός, τὸ σύνολο δηλαδὴ τῶν πολιτῶν ποὺ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου ἀναγνωρίζεται σὲ ὅλους ὅσους ἔχουν ὄριμη ἡλικία καὶ δὲν ἔχουν καταδικαστῆ. Ἡ δημοκρατία εἶναι τὸ πολίτευμα τῆς ἐποχῆς μας καὶ διακρίνεται σὲ :

1) **Ἀπόλυτη καὶ περιορισμένη,** ἀνάλογα μὲ τὴν ἔκταση τῆς ἐξουσίας τοῦ λαοῦ. Ἀπόλυτη δημοκρατία εἶναι ἐκείνη ποὺ ὁ λαός δὲν περιορίζεται καθόλου καὶ περιορισμένη ἐκείνη ποὺ περιορίζεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο εἶναι δημιούργημα δικό του. Ἡ ἀπόλυτη δημοκρατία εἶναι ἀκατόρθωτη, διότι Πολιτεία χωρὶς νόμους ποὺ νὰ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὴ θέληση τοῦ λαοῦ δὲν μπορεῖ νὰ σταθῆ καὶ νὰ προοδεύσῃ. Στὴν Ἀθήνα κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου ἐφαρμόστηκε γιὰ λίγο ἡ ἀπόλυτη δημοκρατία καὶ οἱ ἀποφάσεις τοῦ Δήμου ἦταν ἀνώτερες ἀπὸ τοὺς νόμους. Ἀπὸ τότε ὅμως ἄρχισε καὶ ἡ κατάρρευση τῆς δημοκρατίας στὴν Ἀθήνα. Σήμερα ἡ δημοκρατία εἶναι σ' ὅλες τὶς Πολιτείες περιορισμένη καὶ ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει καὶ κληρονομικὸς ἀνώτατος ἄρχοντας (Βασιλιάς) λέγεται «Βασιλευομένη Δημοκρατία» (π.χ. στὴν Ἀγγλία).

2) **Ἄμεση, ἀντιπροσωπευτικὴ καὶ μικτὴ,** ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπο ποὺ ἀσκεῖ ὁ λαός τὴν ἀνώτατη ἐξουσία.

Ἄμεση εἶναι ἡ δημοκρατία ἐκείνη ποὺ ὁ λαός ἀσκεῖ ἀπευθείας τὴν

έξουσία (π.χ. ψηφίζει τους νόμους κλπ.). Ἡ ἄμεση δημοκρατία ἀπαιτεῖ συγκέντρωση τοῦ λαοῦ στοῦ ἴδιο μέρους γιὰ ν' ἀσκήση τὴν ἐξουσία καὶ εἶναι ἀκατόρθωτη στὶς Πολιτεῖες μὲ τὴ σημερινή τους ἔκταση. Κατορθωτὴ ἦταν μόνο τὴν ἐποχὴ πού κάθε πόλη ἀποτελοῦσε καὶ ἓνα ξεχωριστὸ Κράτος, ὅποτε ἦταν δυνατὴ ἡ συγκέντρωση τοῦ λαοῦ (Ἐκκλησία τοῦ Δήμου).

Ἀντιπροσωπευτικὴ εἶναι ἡ δημοκρατία ἐκείνη πού τὴν ἐξουσία καὶ ἰδιαίτερα τὴ νομοθετικὴ (τὴν ψήφιση δηλαδὴ τῶν νόμων) τὴν ἔχουν ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ, τοὺς ὁποίους ἐκλέγει ὁ ἴδιος ὁ λαός. Ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ δημοκρατία διακρίνεται ἀκόμη σὲ προεδρική καὶ σὲ κοινοβουλευτικὴ. **Προεδρική** εἶναι ἐκείνη πού ἔχει Πρόεδρο, τὸν ὁποῖο ἐκλέγει ὁ λαός καὶ ὁ ὁποῖος διορίζει τοὺς Ὑπουργούς του χωρὶς κανένα περιορισμὸ (π.χ. στὶς ΗΠΑ), καὶ **κοινοβουλευτικὴ** ἐκείνη πού ἔχει βέβαια Πρόεδρο πού ἐκλέγει ὁ λαός ἢ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ (Βουλὴ), ἀλλὰ ὁ Πρόεδρός της δὲν εἶναι ἐλεύθερος στοῦ διορισμοῦ τῶν Ὑπουργῶν, ἐπειδὴ πρέπει οἱ Ὑπουργοὶ νὰ εἶναι πρόσωπα τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ (π.χ. στὴν Ἰταλία).

Μικτὴ εἶναι ἡ δημοκρατία ἐκείνη πού εἶναι ἓνας συνδυασμὸς τῆς ἀπόλυτης καὶ τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς. Στὴ μικτὴ δημοκρατία ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἔχει ἀνατεθῆ ἀπὸ τὸ λαὸ σὲ ἀντιπρόσωπους του, ἀλλὰ μπορεῖ ταυτόχρονα ὁ λαός νὰ ἀποφασίξῃ γιὰ ὀρισμένα θέματα μὲ ψηφοφορία, ἡ ὁποία παίρνει τὸ ὄνομα δημοψήφισμα (π.χ. στὴν Ἑλβετία).

δ) Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ τρία εἶδη πολιτευμάτων πού ἀναφέραμε, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα πού ἐπικρατοῦν συνήθως μετὰ ἀπὸ ἐπανάσταση καὶ κατόπιν παραμένουν. Τὸ γνωστότερο ἀπ' αὐτὰ εἶναι ἡ **δικτατορία**, στὴν ὁποία ὅλες οἱ ἐξουσίες βρίσκονται στὰ χέρια τοῦ δικτάτορα καὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε κοινοβούλιο οὔτε πολιτικὰ καὶ ἀτομικὰ δικαιώματα στοῦ λαοῦ (π.χ. στὴν Κούβα).

γ) Τὸ **Σύνταγμα**.

α) **Ὅρισμὸς καὶ ὑπεροχὴ τοῦ Συντάγματος.**

Σύνταγμα λέμε τὸν ὑπέρτατο καὶ θεμελιώδη νόμο κάθε Πολιτείας, ὁ ὁποῖος μὲ τὶς διατάξεις του καθορίζει ποιά εἶναι ἡ μορφή τοῦ πολι-

τεύματος, ποιὰ εἶναι καὶ πῶς ἀναδεικνύονται τὰ ὄργανα ποὺ ἔχουν τὴν κρατικὴ ἐξουσία καὶ ποιὰ ἔκταση μπορεῖ νὰ ἔχη ἡ δράση τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας, γιὰ νὰ μὴν περιορίζεται ἡ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ.

Σύμφωνα μὲ τὸν ὄρισμό αὐτὸ τὸ Σύνταγμα ἀποβλέπει στὴν ὀργάνωση τῆς Πολιτείας καὶ στὴν ἐξασφάλιση τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ. Λόγος ὁμως γιὰ ὀργάνωση τῆς Πολιτείας καὶ μάλιστα γιὰ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ μπορεῖ νὰ γίνεται μόνο στὶς Πολιτείες ἐκεῖνες ποὺ ἀνώτατο ὄργανο εἶναι ὁ λαός. Ἀντίθετα στὶς Πολιτείες ποὺ τὸ ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους εἶναι ὁ μονάρχης ἢ οἱ ὀλίγοι δὲν ὑπάρχει θέμα οὔτε ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας, ἀφοῦ ὀργανά της εἶναι ὁ μονάρχης ἢ οἱ ὀλίγοι, οὔτε ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἡ θέση τοῦ μονάρχη ἢ τῶν ὀλίγων στηρίζεται στὸν περιορισμό της. Θέμα ὀργανώσεως τῆς Πολιτείας καὶ θέμα ἐλευθερίας ὑπάρχει μόνο ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει δημοκρατία. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Σύνταγμα, ὅπως τὸ περιγράψαμε στὸν ὄρισμό του, εἶναι Σύνταγμα δημοκρατικῶν Πολιτειῶν. Πόσο μεγάλη σχέση ἔχει τὸ Σύνταγμα μὲ τὴ δημοκρατία φαίνεται ἀπὸ τὴ διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ποὺ μῆκε τὸ 1791 στὸ γαλλικὸ Σύνταγμα, ἡ ὁποία ἔλεγε ὅτι στὴν οὐσία δὲν ἔχει Σύνταγμα ἡ Πολιτεία ἐκεῖνη στὴν ὁποία δὲν κατοχυρώνεται ἡ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ μ' αὐτό.

Τὸ Σύνταγμα σὰν νόμος τῆς Πολιτείας διαφέρει ἀπὸ τοὺς ἄλλους νόμους της στὰ ἑξῆς:

1) Ἔχει **μεγαλύτερη δύναμη**. Ἡ μεγαλύτερη δύναμη τοῦ Συντάγματος συγκριτικὰ μὲ τοὺς ἄλλους, τοὺς κοινούς νόμους τῆς Πολιτείας, φαίνεται πρῶτα ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ Σύνταγμα ὀρίζει τὰ ὄργανα ποὺ μποροῦν νὰ θέτουν νόμους καὶ τὰ ὑποχρεώνει νὰ θέτουν νόμους σύμφωνα μ' αὐτὸ καὶ ἔπειτα καὶ ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι, γιὰ νὰ γίνῃ μεταβολὴ τοῦ Συντάγματος, χρειάζεται πάντοτε μεγαλύτερη καὶ αὐστηρότερη διαδικασία ἀπὸ ἐκείνη ποὺ χρειάζονται οἱ κοινοὶ νόμοι.

2) Ἔχει **διαφορετικὸ περιεχόμενο**. Ἄλλο εἶναι τὸ περιεχόμενο τοῦ Συντάγματος καὶ ἄλλο τὸ περιεχόμενο τῶν κοινῶν νόμων. Ἐνῶ τὸ Σύνταγμα ὀρίζει τὰ ὄργανα τῆς Πολιτείας καὶ τὴν ἀρμοδιότητά τους, οἱ κοινοὶ νόμοι εἶναι ἐκδήλωση τῆς ἀρμοδιότητος τῶν ὀργάνων ποὺ ὀρίζει τὸ Σύνταγμα καὶ ἐνῶ οἱ κοινοὶ νόμοι ρυθμίζουν εἰδικές περιπτώσεις, τὸ Σύνταγμα θέτει τὶς ἀρχές πάνω στὶς ὁποῖες θεμελιώνεται ἡ Πολιτεία.

β) Ἀρχές τοῦ Συντάγματος.

Σύμφωνα μὲ τὰ προηγούμενα τὸ Σύνταγμα, σὰν θεμελιώδης νόμος κάθε Πολιτείας, καθιερώνει ὀρισμένες ἀρχές πάνω στίς ὁποῖες στηρίζεται ὅλη ἡ ὀργάνωση καὶ ἡ δράση της. Οἱ κυριότερες ἀρχές πού θέτει κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα εἶναι οἱ ἐξῆς:

1) Ἡ ἀρχὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας. Πρώτη καὶ σπουδαιότερη ἀρχὴ κάθε δημοκρατικοῦ Συντάγματος εἶναι ἡ ἀρχὴ ἐκείνη πού ἀναγνωρίζει ἀνώτατο ὄργανο τοῦ Κράτους τὸ λαό, τὸ σύνολο δηλαδή τῶν πολιτῶν πού ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν. Μὲ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ ἐξασφαλίζεται ἡ δημοκρατία, διότι ὅλες οἱ ἐξουσίες ἀνήκουν στὸ λαό καὶ γίνονται μὲ τὸν τρόπο πού ὀρίζει τὸ Σύνταγμα. Τὰ ὄργανα πού ἔχουν τὴν κρατικὴ ἐξουσία δὲν ἔχουν δική τους δύναμη, ἀλλὰ τὴ δύναμη τοῦς τὴ δίνει ὁ λαός. Ἐνεργοῦν ἐπομένως σὰν ἐντολοδόχοι τοῦ λαοῦ.

2) Ἡ ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν. Στὴ δημοκρατία ἀπαραίτητος εἶναι ὁ χωρισμὸς τῶν ἐξουσιῶν, ὁ χωρισμὸς δηλαδή μεταξὺ τοῦς τῶν ὀργάνων πού ψηφίζουν τοὺς νόμους, τῶν ὀργάνων πού ἔχουν τὴ φροντίδα γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν νόμων καὶ τῶν ὀργάνων πού ἀπονέμουν δικαιοσύνη ἢ ἀλλιῶς ὁ χωρισμὸς τῆς νομοθετικῆς, τῆς ἐκτελεστικῆς καὶ τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας. Εἶναι ἀπαραίτητος ὁ χωρισμὸς, γιὰ νὰ μὴ συγκεντρῶνται ὅλες οἱ ἐξουσίες στὰ ἴδια πρόσωπα καὶ τοὺς παρέχεται ἡ εὐκαιρία νὰ κάνουν αὐθαιρεσίες. Ὁ χωρισμὸς τῶν ἐξουσιῶν εἶναι ἀρχὴ ὅλων τῶν δημοκρατικῶν Συνταγμάτων.

3) Ἡ ἀρχὴ τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν. Ὁ ἄνθρωπος ἔχει ὀρισμένα φυσικά καὶ ἀναφαίρετα δικαιώματα, ὅπως τὸ δικαίωμα τῆς ἰσότητος καὶ τὸ δικαίωμα τῆς προσωπικῆς, πνευματικῆς καὶ οἰκονομικῆς ἐλευθερίας, τὰ ὁποῖα δὲν πρέπει νὰ βλάβη ἡ Πολιτεία. Ἀντίθετα, ἔχει τὴν ὑποχρέωση ἡ Πολιτεία νὰ περιορίζει τὴ δράση της, ὥστε νὰ μὴ θίγονται τὰ ἀτομικά δικαιώματα ἢ οἱ ἀτομικὲς ἐλευθερίες τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν περιορισμὸ στὴ δράση τῆς Πολιτείας ἀπαιτεῖ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναγνωρίσεως τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, ἡ ὁποία ἔχει σπουδαία θέση σὲ ὅλα τὰ δημοκρατικά Σύνταγματα.

4) Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀντιπροσωπείας. Γνώρισμα αὐτῆς τῆς ἀρχῆς εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ ἐξουσίες πού ἔχει σὰν κυρίαρχο ὄργανο κάθε δημοκρατικῆς Πολιτείας ὁ λαός δὲν γίνονται ἀπὸ τὸν ἴδιο, ἀλλὰ ἀπὸ ὄργανα τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζει μὲ τὸ Σύνταγμα ὁ λαός. Ἐτσι τὰ ὄργανα

πού αναγνωρίζονται από το Σύνταγμα και πού είναι αρμόδια για την άσκηση της κρατικής εξουσίας, είναι αντιπρόσωποι του λαού.

5) **Ἡ ἀρχὴ τῆς εὐθύνῃς τῆς Κυβερνήσεως.** Μὲ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ περιορίζεται ἡ Κυβέρνηση κατὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, γιὰ νὰ μπορῆ νὰ τὴν ἀσκῆ, πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Ἐτσι καὶ ἡ Κυβέρνηση γίνεται ὄργανο τῆς θελήσεως τοῦ λαοῦ, ἀφοῦ ἡ Βουλὴ ἢ ὁποῖα τῆς παρέχει ἐμπιστοσύνη ἢ ὄχι ἐκλέγεται ἀπὸ τὸ λαό.

6) **Ἡ ἀρχὴ τοῦ δικαστικοῦ ἐλέγχου.** Ἡ ἀρχὴ αὐτὴ πού βρίσκουμε σ' ὅλα σχεδὸν τὰ δημοκρατικὰ Συντάγματα ἀποβλέπει στὴν ἀκύρωση ὅλων τῶν παρανόμων πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας. Γιὰ τὸν ἔλεγχο τῶν πράξεων τῶν ὀργάνων τῆς Πολιτείας καθιερώνονται ἀρμόδια δικαστήρια, τὰ ὁποῖα τὶς ἀκυρώνουν ἂν διαπιστώσουν ὅτι εἶναι παράνομες καὶ δὲν συμφωνοῦν μὲ τὸ νόμο ἢ μὲ τὸ Σύνταγμα.

γ) **Ρόλος τοῦ Συντάγματος.**

Οἱ ἀρχές πού καθιερώνει κάθε δημοκρατικὸ Σύνταγμα καὶ ἡ ὑπεροχὴ του συγκριτικὰ μὲ τοὺς ἄλλους νόμους φανερώνουν τὸ μεγάλο ρόλο πού παίζει σὲ κάθε Πολιτεία. Παίζει πραγματικὰ μεγάλο ρόλο τὸ Σύνταγμα, διότι ὄχι μόνο θεμελιώνει τὴ δημοκρατία, ἀλλὰ καὶ τὴν προστατεύει ἀπὸ τοὺς κινδύνους πού μπορεῖ νὰ διατρέξῃ καὶ κατοχυρώνει ἔτσι τὴν ἐλευθερία στὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδο τῶν πολιτῶν κάθε Πολιτείας.

Μὲ τὴν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας ἀναγνωρίζεται ἀνώτατο ὄργανο τῆς Πολιτείας ὁ λαός, ἀπὸ τὸν ὁποῖο προέρχονται καὶ γιὰ τὸν ὁποῖο ἀσκοῦνται ὅλες οἱ ἐξουσίες καὶ ἔτσι τοποθετεῖται τὸ θεμέλιο τῆς δημοκρατίας, ἐνῶ μὲ τὴν καθιέρωση τῆς ἀρχῆς τῆς ἀντιπροσωπείας ἀντιμετωπίζεται ἡ δυσκολία γιὰ τὴν ἀπευθείας ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἀπὸ τὸ λαό καὶ διευκολύνεται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς δημοκρατίας. Ἐτσι, ἐνῶ ὁ λαός παραμένει ὁ κυρίαρχος τῆς Πολιτείας, ἡ κρατικὴ ἐξουσία ἀσκεῖται ἀπὸ ὄργανα, τὰ ὁποῖα ἀναδεικνύει καὶ στὰ ὁποῖα παραχωρεῖ τὴν ἐξουσία ὁ ἴδιος. Ἐξἄλλου μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς διακρίσεως τῶν ἐξουσιῶν ἰδρύνονται ἄλλα ὄργανα γιὰ νὰ νομοθετοῦν, ἄλλα γιὰ νὰ διοικοῦν καὶ ἄλλα γιὰ νὰ δικάζουν καὶ ἔτσι ἀποφεύγεται ὁ κίνδυνος πού δημιουργεῖ ἡ ἄσκηση ὅλων τῶν ἐξουσιῶν ἀπὸ τὰ ἴδια πρόσωπα. Μὲ τὶς ἀρχές ἐπειτα τῆς εὐθύνῃς τῆς Κυβερνήσεως καὶ

του δικαστικού ελέγχου τοποθετούνται φραγμοί στις ενέργειες των οργάνων της Πολιτείας και προστατεύονται οι πολίτες από τις αυθαιρεσίες τους. Τέλος με την άρχη των ατομικών ελευθεριών καθορίζονται τα πλαίσια μέσα στα οποία μπορούν να ενεργούν τα όργανα της Πολιτείας για να μην περιορίζουν τα φυσικά και αναφαίρετα δικαιώματα των πολιτών.

Θα ήταν άποσδήποτε αυταπάτη για το λαό και δεν θα έπαιζε κανένα ρόλο στην Πολιτεία το Σύνταγμα, αν δεν το κατοχύρωνε ο ίδιος ο λαός σαν νόμο έτσι, ώστε να έχει την πρώτη θέση μεταξύ των νόμων της Πολιτείας και ν' αποτελή τον οδηγό που κατευθύνει όλες τις ενέργειες των οργάνων της. Γι' αυτό σ' όλες τις δημοκρατικές Πολιτείες ο λαός έχει δώσει στο Σύνταγμά του τη μεγαλύτερη δύναμη. "Έτσι, κανείς δεν μπορεί να το ξεπεράσει και να το μεταβάλει σύμφωνα με τις επιθυμίες του. Η μεταβολή του γίνεται μόνο όπως όριζει το ίδιο το Σύνταγμα.

Για όλους αυτούς τους λόγους το Σύνταγμα παίζει τον πρώτο και το μεγαλύτερο ρόλο στην οργάνωση και τη δράση της Πολιτείας, αποτελεί έγγυηση της δημοκρατίας και είναι το όχυρο της ελευθερίας του λαού. Η έλλειψη Συντάγματος αποτελεί άρνηση της δημοκρατίας, στέρηση της ελευθερίας του λαού και ευκαιρία για κάθε παράνομη ενέργεια εκ μέρους των αρχόντων της Πολιτείας.

2. Σύντομη συνταγματική ιστορία της νεώτερης Ελλάδος.

Από τις πρώτες ημέρες της Έπαναστάσεως άρχισαν και οι προσπάθειες για την πολιτική οργάνωση των περιοχών εκείνων της Πατρίδας μας που αποκτούσαν την ελευθερία τους. Στις 25 Μαρτίου 1821 ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης εκάλεσε στην Καλαμάτα συνέλευση, η οποία εψήφισε τη σύσταση της Μεσσηνιακής Γερουσίας, ενώ δυο μήνες αργότερα, στις 26 Μαΐου 1821, η συνέλευση των αντιπροσώπων της Πελοποννήσου στη Μονή των Καλτετζών ίδρυσε την Πελοποννησιακή Γερουσία και οργάνωσε πολιτικά όλη την Πελοπόννησο. Παρόμοια οργάνωση έγινε κατόπιν και στη Δυτική και την Ανατολική Στερεά Ελλάδα. Στις 4 Νοεμβρίου 1821 οι πληρεξούσιοι της Δυτικής Στερεάς Ελλάδος εψήφισαν στο Μεσολόγγι με πρόεδρο τον

Ἄλέξ. Μαυροκορδάτο τὸν «Ὄργανισμό τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Δυτικῆς Χέρσου Ἑλλάδος», μὲ τὸν ὁποῖο ἔδωσαν ὄλες τις ἐξουσίες στὴ Γερουσία, πού ἦταν ὑποχρεωμένη νὰ δίνει λόγο γιὰ τὶς πράξεις τῆς στὴν Ἐθνικὴ Βουλὴ καὶ ἱδρυσαν τὸ Μεγάλο Κριτήριο ἀπὸ 5 μέλη τῆς Γερουσίας, γιὰ νὰ δικάζη τὰ ἐγκλήματα κατὰ τῆς Πατρίδας. Ἐξάλλου στὶς 15 Νοεμβρίου 1821 ἡ συνέλευση τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος μὲ πρόεδρο τὸ Θεοδ. Νέγρη ἐψήφισε στὴν Ἀμφισσα τὴ «Νομικὴ Διάταξη τῆς Ἀνατολικῆς Χέρσου Ἑλλάδος», μὲ τὴν ὁποία ἱδρυσε τὴν Ἐθνικὴ Βουλὴ καὶ τὸν Ἄρειο Πάγο γιὰ τὴν πολιτικὴ ὀργάνωση τῆς Ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Ἡ τοπικὴ ὁμως πολιτικὴ ὀργάνωση τῆς Ἑλλάδος, πού εἶχε ἀποτινάξει τὸν τουρκικὸ ζυγὸ, δὲν ἦταν δυνατὸ νὰ δώσῃ σ' αὐτὴ τὴν ὄψη Κράτους. Ἔπρεπε νὰ καταργηθοῦν τὰ τοπικὰ πολιτεύματα καὶ νὰ ὀργανωθῇ πολιτικὰ ὅλη ἡ Ἑλλάδα κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο, γιὰ νὰ πάρῃ τὴν ὄψη ἀδιαίρετου Κράτους. Γι' αὐτὸ ἄρχισαν οἱ προσπάθειες πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση, πρὶν ἀκόμη κλείσῃ ὁ πρῶτος χρόνος τῆς ἐπαναστάσεως, μὲ τὴ σύγκληση τῆς Α' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως στὸ χωριὸ Πιάδα τῆς Ἐπιδαύρου στὶς 20 Δεκεμβρίου 1821. Ἡ Α' Ἐθνικὴ Συνέλευση ἐψήφισε τὸ πρῶτο πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἀρχὴ τῆς συνταγματικῆς ἱστορίας τῆς νεώτερης Ἑλλάδος.

α) Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος (1822).

Ἡ Α' Ἐθνικὴ Συνέλευση τῆς Ἑλλάδος, στὴν ὁποία ἔλαβαν μέρος 59 πληρεξούσιοι ἀπὸ τὴν Πελοπόννησο, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ τὰ νησιὰ Ὑδρα, Σπέτσες, Ψαρὰ καὶ Κάσο μὲ πρόεδρο τὸν Ἄλέξ. Μαυροκορδάτο, ἐψήφισε στὴν Ἐπίδαυρο τὴν 1ῃ Ἰανουαρίου 1822 τὸ «Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος» μὲ τὸ ὁποῖο ἐμφανίσθηκε ἡ Ἑλλάδα γιὰ πρώτη φορὰ ἀδιαίρετο καὶ ὀργανωμένο Κράτος.

Τὸ Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἦταν δημοκρατικὸ πολίτευμα, διότι γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἐξουσίας ἱδρύθηκαν τρία σώματα πού ἐξέλεγε ἀπευθείας ἢ μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους του ὁ λαὸς καὶ διότι στὶς διατάξεις του κατοχύρωσε τὶς ἀτομικὲς ἐλευθερίες καὶ τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν Ἑλλήνων. Τὰ σώματα πού ἱδρύθηκαν γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας ἦσαν: 1) τὸ **Βουλευτικὸ**, τὸ ὁποῖο ἐξέλεγε ὁ λαὸς γιὰ ἓνα χρόνο, 2) τὸ **Ἐκτελεστικὸ** ἀπὸ 5 μέλη, τὸ ὁποῖο ἐξέλεγε γιὰ ἓνα χρόνο καὶ ἀπὸ πρόσωπα πού δὲν ἀνῆκαν στὸ Βουλευτικὸ,

ειδική συνέλευση, και 3) το **Δικαστικό** από 11 μέλη τα όποια εξέλεγαν το Βουλευτικό και το Έκτελεστικό μαζί.

Τα πολιτικά δικαιώματα που αναγνώρισε στους Έλληνες το Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος ήταν το δικαίωμα να εκλέγουν και να εκλέγονται, καθώς και το δικαίωμα να διορίζονται στις δημόσιες θέσεις, ενώ οι ατομικές ελευθερίες που επροστάτευε ήταν η ισότητα των πολιτών μπροστά στο νόμο και τα δικαιώματα της ιδιοκτησίας, της τιμής, της προσωπικής ασφαλείας κλπ. Παράλληλα το Πολίτευμα εκείνο αναγνώρισε σαν επίσημη Θρησκεία του Κράτους τη Θρησκεία της Ανατολικής Ορθόδοξης Έκκλησίας και ονόμασε "Έλληνες πολίτες όλους όσους κατοικούσαν στην Ελλάδα και επέστειαν στο Χριστό.

Ο δημοκρατικός χαρακτήρας του Προσωρινού Πολιτεύματος της Ελλάδος ήταν η αιτία που ανάγκασε τη Συνέλευση να το ονομάσει προσωρινό, χωρίς να είναι, επειδή ήθελε να μην προκαλέσει την έχθρότητα της Ιερής Συμμαχίας, ή όποια είχε αντιδημοκρατικές τάσεις.

β) Ο Νόμος της Επιδάουρου (1823).

Στις 29 Μαρτίου 1823 έγινε στο Άστρος της Κυνουρίας ή Β' Έθνική Συνέλευση, ή όποια έκανε την αναθεώρηση μερικών διατάξεων του Προσωρινού Πολιτεύματος της Ελλάδος. Το αναθεωρημένο Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος υπογράφηκε στις 13 Απριλίου 1823 από τη Β' Έθνική Συνέλευση και πήρε το όνομα «Νόμος της Επιδάουρου». Δεν είναι επομένως ο Νόμος της Επιδάουρου νέο Σύνταγμα, άλλ' είναι το ίδιο το Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος αναθεωρημένο.

γ) Το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος (1827).

Η Β' Έθνική Συνέλευση του Άστρους είχε αποφασίσει να συγκληθί νέα Έθνική Συνέλευση σε δυο χρόνια και να κάνει την αναθεώρηση του Νόμου της Επιδάουρου. Οί περιστάσεις όμως δεν επέτρεψαν τη σύγκληση της Γ'. Έθνικής Συνελεύσεως τότε που είχε αποφασίσει ή Β', αλλά μόλις μετά από τέσσερα χρόνια. Η Γ' Έθνική Συνέλευση κατά τη συνεδρίαση που είχε στις 27 Μαρτίου 1827 στην Τροιζήνα, αποφάσισε να δοθί το Έκτελεστικό σε ένα μόνο πρόσωπο και δέχτηκε να είναι το πρόσωπο αυτό ο Ιωάννης Καποδίστριας.

Με βάση την απόφασή της αυτή ή Γ' Έθνική Συνέλευση έκανε την αναθεώρηση του Νόμου της Έπιδάουρου και περιόρισε σ' ένα πρόσωπο το Έκτελεστικό. Το νέο Σύνταγμα με τη μεταβολή αυτή στά μέλη του Έκτελεστικού και την καθιέρωση της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας, σύμφωνα με την όποια άνωτατο όργανο του Κράτους ήταν ο λαός, έψηφίστηκε την 1η Μαΐου του 1827 και πήρε το όνομα Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος. Το Πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος ήταν το πιο δημοκρατικό, αλλά δεν ίσχυσε για πολύ.

Τόν Ιανουάριο του 1828 ήρθε στην Ελλάδα ο Ιωάννης Καποδίστριας, ο όποιος έπίστευε ότι με τις συνθήκες που επικρατούσαν δεν ήταν δυνατόν να εφαρμοσθή το Πολιτικό Σύνταγμα. Γι' αυτό και κατόρθωσε να πείση τη Βουλή να μὴν εφαρμοσθή το Σύνταγμα, με τη δικαιολογία ότι οι περιστάσεις δεν επέτρεπαν να εφαρμοσθή σ' όλη τη χώρα και ότι ή σωτηρία της Πατρίδας είναι ο υπέρτατος νόμος. Έτσι καταργήθηκε το Βουλευτικό και ιδρύθηκε το «Πανελλήνιο», για να μετέχη με τόν Κυβερνήτη στην άσκηση της κρατικής έξουσίας.

Ο Ιωάννης Καποδίστριας με προκήρυξή του έκανε γνωστή στο λαό τη μεταβολή και έκάλεσε νέα Έθνική Συνέλευση, για να την επικυρώσει. Η Δ' Έθνική Συνέλευση επικύρωσε την πράξη της Βουλής και άντι του Πανελλήνιου ίδρυσε τη Γερουσία από 27 μέλη. Έτσι ή Ελλάδα εκυβερνήθηκε χωρίς Σύνταγμα από τόν Ιωάννη Καποδίστρια μέχρι τις 27 Σεπτεμβρίου 1831, όποτε έδολοφόνησαν τόν Κυβερνήτη.

δ) Το Ήγεμονικό Σύνταγμα (1832).

Η δολοφονία του Καποδίστρια προκάλεσε άνωμαλίες και ή Γερουσία, για να σώσει την κατάσταση, διόρισε σαν προσωρινή Κυβέρνηση μιá τριμελή «Διοικητική Έπιτροπή». Κατόπιν έγινε ή Δ' Έθνική Συνέλευση στο Ναύπλιο, ή όποια εξέλεξε πρόεδρο της Έλληνικής Κυβερνήσεως τόν Αύγουστινο Καποδίστρια και στις 15 Μαρτίου 1832 έψηφισε το Ήγεμονικό Σύνταγμα.

Το Ήγεμονικό Σύνταγμα καθόριζε ότι το πολίτευμα της Ελλάδος είναι ήγεμονία διαδοχική, συνταγματική και κοινοβουλευτική, με άνωτατο κληρονομικό άρχοντα τόν Ήγεμόνα, με Βουλή, που θα εξέλεγε κάθε 5 χρόνια και θ' ανανέωνε κατά το 1/5 της κάθε χρόνο ο λαός, και με Γερουσία που τα μέλη της θα εξέλεγε ο Ήγεμόνας από

πρόσωπα που θα έπρεπε να έχουν ορισμένα προσόντα. Το Σύνταγμα τουτό ήταν πολύ φιλελεύθερο, αλλά δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

Με το Ήγεμονικό Σύνταγμα τελειώνει και η πρώτη περίοδος των ελληνικών πολιτευμάτων, των οποίων χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι το γεγονός ότι ήταν πολύ φιλελεύθερα και δημοκρατικά.

Οι μεγάλες δυνάμεις Άγγλία, Γαλλία και Ρωσία εξέλεξαν τον πρίγκιπα της Βαυαρίας Όθωνα βασιλιά της Ελλάδος και την έκλογή του επικύρωσε η κατά συνέχεια Δ' Εθνική Συνέλευση στις 27 Ιουλίου 1832. Ο Όθωνας ήρθε στην Ελλάδα τον Ιανουάριο του 1833 και εκυβέρνησε την Ελλάδα με την Αντιβασιλεία στην άρχή, που την αποτελούσαν οι Βαυαροί Άρμανσπεργκ, Μάουρερ και Εϋντεκ, και ο ίδιος κατόπιν απολυταρχικά και χωρίς Σύνταγμα μέχρι το 1843.

ε) Σύνταγμα του 1844.

Η Επανάσταση που έγινε στις 3 Σεπτεμβρίου 1843 στην Αθήνα με άρχηγους το Δ. Καλλέργη και τον Ι. Μακρυγιάννη ανάγκασε τον Όθωνα να καλέσει στην Αθήνα την Α' Εθνική Συνέλευση και να δώσει στην Ελλάδα το Σύνταγμα του 1844, το οποίο εξακριβώθηκε στους λόγους που ακούστηκαν στη Βουλή από το Βασιλιά και τα μέλη της Συνελεύσεως σαν μιὰ **συνθήκη** μεταξύ του Βασιλιά και των αντιπροσώπων του λαού.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα αυτό, που ονομάστηκε και Πρώτο Σύνταγμα της Ελλάδος, το πολίτευμα της χώρας μας ήταν η συνταγματική μοναρχία. Άνώτατο όργανο του Κράτους ήταν ο μονάρχης, ενώ ταυτόχρονα καθιερώθηκαν και δύο κοινοβουλευτικά σώματα: η Γερουσία από 27 μέλη, που διορίζε ο Βασιλιάς, και η Βουλή από 80 μέλη, που εξέλεγε κάθε τρία χρόνια ο λαός.

Ο Βασιλιάς κατά το Σύνταγμα του 1844 είχε πολύ προνομιακή θέση, διότι επηρέαζε όλες τις εκδηλώσεις της κρατικής εξουσίας. Ο Όθωνας όμως, μολονότι έδωσε όρκο για την τήρηση του Συντάγματος, δεν το έτηρησε, αλλά παραβίασε ορισμένες διατάξεις του και προετοίμασε επανάσταση του λαού της Αθήνας, η οποία είχε σαν αποτέλεσμα να χάσει το θρόνο το 1862.

ς) Σύνταγμα του 1864/1911.

Η Β' στην Αθήνα Εθνική Συνέλευση, που συνήλθε μετά την

ἐπανάσταση τῆς νύχτας τῆς 10ης πρὸς τὴν 11η Ὀκτωβρίου 1862, ἐξέλεξε Βασιλιὰ τῶν Ἑλλήνων τὸν Πρίγκιπα τῆς Δανίας Γεώργιο μὲ τὸ ὄνομα «Γεώργιος Α΄ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων» καὶ ἐψήφισε στὶς 17 Ὀκτωβρίου 1864 τὸ Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος.

Μὲ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 καθιερώθηκε σὰν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος ἡ **Βασιλευομένη Δημοκρατία**. Ἀναγνωρίστηκε ὁ Βασιλιάς ἀνώτατος Ἀρχοντας τοῦ Κράτους, ἐνῶ ἀνώτατο ὄργανο ἀναγνωρίστηκε ὁ λαός. Καταργήθηκε ἡ Γερουσία καὶ τὴν Κυβέρνηση διόριζε ὁ Βασιλιάς, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ ἀπεριόριστο δικαίωμα νὰ διορίζει καὶ νὰ παύη τοὺς Ὑπουργούς. Τὸ 1875 ὁμως μὲ εἰσήγηση τοῦ Χαριλάου Τρικούπη ἡ Βουλὴ ἐδέχτηκε τὴν ἀρχὴ τῆς «**δεδηλωμένης**», κατὰ τὴν ὁποία οἱ Ὑπουργοὶ ἔπρεπε νὰ ἔχουν τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς καὶ ἔτσι περιορίστηκε ὁ Βασιλιάς στὴν Ἐκλογὴ τῶν Ὑπουργῶν.

Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864 διατηρήθηκε ἀπαράλλακτο μέχρι τὸ 1911, ὁπότε ἐγίνε ἀναθεώρησή του μετὰ τὴν Ἐπανάσταση ποὺ ἐγίνε στὸ Γουδί τὸ 1909 καὶ τὴν εἰσήγηση ποὺ ἔκανε ὁ Ἐλευθ. Βενιζέλος γιὰ τὴν ἀναθεώρησή του. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1911 δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864. Εἶναι μιὰ ἀπλὴ ἀναθεώρηση ἐκείνου μὲ τὶς ἐξῆς διαφορῆς: 1) Περιορίσε τὴν ἀπαρτία τῆς Βουλῆς στὸ 1/3 γιὰ νὰ διευκολύνη τὶς συνεδριάσεις, οἱ ὁποῖες διαλύονταν συχνά ἀπὸ ἔλλειψη ἀπαρτίας. 2) Καθιέρωσε τὸ ἀσυμβίβαστο τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ στρατιωτικοῦ, καθὼς καὶ τῆς δημοσιοῦπαλληλικῆς θέσεως. 3) Ἰδρυσε τὸ **Ἐκλογοδικεῖο**, γιὰ νὰ ἐκδικάζη τὶς ἐκλογικῆς παραβάσεις. 4) Καθιέρωσε τὴ μονιμότητα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων. Κατὰ τ' ἄλλα διατηρήθηκε ὅπως ἦταν καὶ τὸ πολίτευμα παρέμεινε Βασιλευομένη Δημοκρατία.

ζ) Συντάγματα τοῦ 1927 καὶ 1952

Τὸ 1924 μὲ ψήφισμα τῆς Δ' Ἐθνικῆς Συνελεύσεως ἐγίνε μεταβολὴ στὸ πολίτευμα τῆς χώρας μας. Καταργήθηκε τὸ Πολίτευμα τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας καὶ καθιερώθηκε τὸ Πολίτευμα τῆς Προεδρικῆς Δημοκρατίας. Τὴ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος τὴν ἐδέχτηκε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαός μὲ τὸ δημοψήφισμα ποὺ ἐγίνε στὶς 13 Ἀπριλίου 1924.

Ἡ μεταβολὴ τοῦ πολιτεύματος ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκη νὰ συνταχθῆ νέο Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο θὰ ἦταν σύμφωνο μὲ τὴ νέα μορφή τοῦ

πολιτεύματος. Γι' αυτό το σκοπό ή ίδια ή 'Εθνική Συνέλευση έκανε μιá έπιτροπή από 30 μέλη, τής όποιás έργο ήταν ή σύνταξη νέου Συντάγματος. 'Η έπιτροπή εκείνη δέν μπόρεσε νά φέρη σέ πέρας τό έργο της, διότι στό μεταξύ ό Θ. Πάγκαλος έκήρυξε δικτατορία. Μόλις τό 1927 έγινε πραγματικότητα ή κατάρτιση και ή ψήφιση τοῦ νέου Συντάγματος, όταν πλέον ή δικτατορία είχε ανατραπή από τό Γ. Κονδύλη τό 1926.

Τό νέο Σύνταγμα ονομάστηκε Σύνταγμα τής 'Ελληνικής Δημοκρατίας και ή χώρα μας 'Ελληνική Δημοκρατία. Σύμφωνα μέ τη νέα μορφή τοῦ πολιτεύματος τό Σύνταγμα τοῦ 1927 όριζε σάν άνώτατο άρχοντα τοῦ Κράτους τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας, τόν όποιο εξέλεγαν τά δύο νομοθετικά σώματα, ή Βουλή και ή Γερουσία, για 5 χρόνια. 'Ο ίδιος Πρόεδρος μπορούσε νά εκλεγή για δύο μόνο Προεδρικές περιόδους. 'Από εκεί και πέρα άπαγορευόταν ή εκλογή του.

'Επειτα τό ίδιο Σύνταγμα καθιέρωσε και ένα δεύτερο νομοθετικό όργανο, τη Γερουσία, ή όποία είχε 120 μέλη. Τη Γερουσία δέν τη διορίζε ό Πρόεδρος τής Δημοκρατίας, αλλά την εξέλεγε στό μεγαλύτερο μέρος της ό λαός και σ' ένα μικρό ποσοστό ή Βουλή και ή Γερουσία για 9 χρόνια. Στο διάστημα αυτό γινόταν ανανέωση τών μελών τής Γερουσίας κάθε τρία χρόνια και κατά τό 1/3 τών μελών της. Για νά γίνη κανείς Γερουσιαστής, έπρεπε νά είναι τό λιγότερο 40 έτών.

Στη Γερουσία είχαν δοθη οί έξής άρμοδιότητες: α) Νά νομοθετή μαζί μέ τη Βουλή. β) Νά εκλέγη μαζί μέ τη Βουλή τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας. γ) Νά άποφαινεται για τη διάλυση τής Βουλής, όταν τό ζητά ό Πρόεδρος τής Δημοκρατίας. δ) Νά συνέρχεται μέ τη Βουλή σέ 'Εθνικές Συνελεύσεις για την αναθεώρηση τοῦ Συντάγματος. ε) Νά δικάζη τόν Πρόεδρο τής Δημοκρατίας, τούς 'Υπουργούς και κάθε άλλο για προδοσία κατά τής Πατρίδας.

Σύμφωνα μ' αυτά στη Γερουσία είχαν δοθη νομοθετικές, εκτελεστικές και δικαστικές άρμοδιότητες, ενώ παράλληλα υπήρχαν και τά γνωστά από τ' άλλα Συντάγματα όργανα τής Πολιτείας (Βουλή, Δικαστήρια κλπ.).

Τό Σύνταγμα τοῦ 1927 δέν εφαρμόστηκε για πολύ χρόνο και εκείνος κατά τόν όποιο εφαρμόστηκε δέν ήταν χωρίς ταραχές, διότι έγιναν δύο έγκληματικές άποπειρες. 'Η μία θέλησε νά ματαιώση τό άποτέλε-

σμα τῶν ἐκλογῶν τοῦ Μαρτίου τοῦ 1933 καί ἡ ἄλλη ἐστράφηκε κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἑλ. Βενιζέλου. Τὸ στρατιωτικὸ κίνημα τέλος τοῦ 1935 ἔθεσε τέρμα στὸ Σύνταγμα τοῦ 1927.

Ἀκολούθησαν κατόπιν ἡ δικτατορία τῆς 4ης Αὐγούστου 1936, ἡ ἐχθρική κατοχή καὶ ὁ ἐμφύλιος σπαραγμὸς καὶ ἔτσι ἡ Χώρα μας ἔμεινε σχεδὸν χωρὶς Σύνταγμα μέχρι τὴν 1η Ἰανουαρίου 1952. Τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952 καθόριζε ὡς πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος τὴ Βασιλευομένη Δημοκρατία καὶ στίς διατάξεις του ἦτο παρόμοιο μὲ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1864/1911.

η) Τὸ δικτατορικὸ Σύνταγμα τοῦ 1968/1973

Στις 21 Ἀπριλίου 1967 μιὰ ομάδα ἀξιωματικῶν, γνωστὴ ὡς χούντα, ἔκανε πραξικόπημα καὶ ἐπέβαλε στὴ χώρα δικτατορία. Κατ' ἀρχὰς οἱ δικτάτορες ἀνέστειλαν τὴν ἰσχύ ὀρισμένων διατάξεων τοῦ Συντάγματος τοῦ 1952 καὶ κυρίως ἐκείνων πού ἔκαναν λόγο γιὰ τὶς ἀτομικὲς καὶ πολιτικὲς ἐλευθερίες τῶν πολιτῶν. Ἐπειτα θέλησαν νὰ δώσουν στὴ Χώρα Σύνταγμα πού θὰ ἱκανοποιούσε τὶς ἐπιδιώξεις τους καὶ γι' αὐτὸ ὁδήγησαν τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ στὴν μὴ ἐλεύθερη ψήφιση τοῦ Συντάγματος τοῦ 1968, μὲ τὸ ὁποῖο τὸ πολίτευμα τῆς Χώρας διατηροῦσε τὴ μορφή τῆς Βασιλευομένης Δημοκρατίας. Τελικὰ ὅμως οἱ ἴδιοι οἱ δικτάτορες προχώρησαν τὴν 1η Ἰουνίου 1973 στὴν πραξικοπηματικὴ κατάργηση τῆς βασιλείας καὶ τὴν ἐγκατάσταση στὴ χώρα τῆς Προεδρικῆς Δημοκρατίας. Γιὰ νὰ ἐπικυρώσουν καὶ τὴν ἐνέργειά τους αὐτὴ ὁδήγησαν καὶ πάλι τὸν Ἑλληνικὸ λαὸ σὲ νέο διαβλητὸ δημοψήφισμα, στίς 29 Ἰουλίου 1973, μὲ τὸ ὁποῖο δόθηκε στὸ πολίτευμα ἡ μορφή τῆς Προεδρικῆς Δημοκρατίας μὲ «πρόεδρο» τὸ δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλο.

Ἡ κατάρρευση τῆς δικτατορίας στίς 23 Ἰουλίου 1974 καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῆς δημοκρατίας στὴ Χώρα μας εἶχαν σὰν ἀποτέλεσμα τὴν ἄμεση κατάργηση ὅλων τῶν Συνταγματικῶν μεταβολῶν πού ἔγιναν ἀπὸ τοὺς δικτάτορες. Ἡ Κυβέρνηση Ἐθνικῆς Ἐνότητος, πού σχηματίστηκε τότε, μὲ τὴ Συντακτικὴ Πράξη τῆς 1ης Αὐγούστου 1974 κατάργησε τὸ δικτατορικὸ Σύνταγμα τοῦ 1968/1973 καὶ ἔθεσε προσωρινὰ σὲ ἰσχύ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1952, ἐκτὸς ἀπὸ τὶς διατάξεις πού ἀναφέρονταν στὴ μορφή τοῦ πολιτεύματος καὶ στὸ θεσμὸ τῆς βασιλείας.

3. Τὸ σημερινὸ Σύνταγμα καὶ τὰ ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους.

α) Εἰσαγωγή τοῦ Συντάγματος καὶ περιεχόμενα αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς Δημοκρατίας ἡ χώρα βρέθηκε στὴν ἀνάγκη εἰσαγωγῆς νέου, προοδευτικοῦ καὶ ἐκσυγχρονισμένου Συντάγματος. Γιὰ νὰ εἰσαχθῆ νέο Σύνταγμα καὶ νὰ λυθῆ τὸ πολιτειακὸ θέμα, ποῦ εἶχε δημιουργήσει κατὰ καιροὺς πολλὰ προβλήματα, ἀποφασίστηκε ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση Ἑθνικῆς Ἐνότητος νὰ προκηρυχθοῦν ἐκλογές γιὰ τὴν ἀνάδειξη Βουλῆς μὲ συντακτικὲς ἀρμοδιότητες καὶ νὰ γίνῃ δημοψήφισμὰ μὲ τὸ ὁποῖο ὁ λαὸς θὰ ἀποφάσιζε ἐὰν θέλῃ τὴ Δημοκρατία βασιλευμένη ἢ ἀβασίλευτη. Οἱ ἐκλογές ἔγιναν στὶς 17 Νοεμβρίου 1974 καὶ τὸ δημοψήφισμα στὶς 8 Δεκεμβρίου τοῦ ἴδιου ἔτους. Καὶ στὶς δύο περιπτώσεις ὁ ἑλληνικὸς λαὸς προσήλθε στὶς κάλπες μὲ παραδειγματικὴ τάξη καὶ ἐκδήλωσε τὴ θέλησή του μὲ ἀπόλυτη ἐλευθερία. Μὲ τὶς ἐκλογές δόθηκε ἡ πλειοψηφία τοῦ 54% περίπου στὸ κόμμα τῆς «Νέας Δημοκρατίας» τοῦ Κωνστ. Καραμανλῆ καὶ μὲ τὸ δημοψήφισμα ἀποφασίστηκε μὲ τὴ συντριπτικὴ πλειοψηφία τοῦ 69% περίπου νὰ πάρῃ τὸ πολίτευμα τὴ μορφή τῆς ἀβασίλευτης δημοκρατίας. Ἐτσι ἡ Βουλὴ προχώρησε στὴν ψήφιση τοῦ σημερινοῦ Συντάγματος τῆς Χώρας, τὸ ὁποῖο ἰσχύει ἀπὸ τὶς 11 Ἰουνίου 1975.

Τὸ κείμενο τοῦ Συντάγματος αὐτοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ 120 ἄρθρα. Στὰ ἄρθρα 1-3 γίνεται λόγος γιὰ τὴ μορφή τοῦ πολιτεύματος καὶ τὶς σχέσεις Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας. Μὲ τὰ ἄρθρα 4 - 25 κατοχυρώνονται τὰ ἀτομικὰ καὶ κοινωνικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν. Τὰ ἄρθρα 26 - 105 ἀναφέρονται στὴν ὀργάνωση καὶ τὶς λειτουργίες τῆς Πολιτείας. Εἰδικότερα τὰ ἄρθρα αὐτὰ κάνουν λόγο γιὰ τὰ ὄργανα τῶν τριῶν ἐξουσιῶν τοῦ Κράτους (νομοθετικῆς, ἐκτελεστικῆς καὶ δικαστικῆς), γιὰ τὸν τρόπο ἀναδείξεως καὶ τὶς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, γιὰ τὴν Κυβέρνηση, γιὰ τὴ Βουλὴ, γιὰ τὰ Δικαστήρια καὶ γιὰ τὴν ὀργάνωση τῆς Διοικήσεως. Τέλος τὰ ἄρθρα 106 - 120 περιέχουν εἰδικὲς μεταβατικὲς διατάξεις καὶ τὴ διάταξη ποῦ θεωρεῖ ὡς θεμελιώδη ὑποχρέωση τῶν πολιτῶν τὸ σεβασμὸ στὸ Σύνταγμα, χαρακτηρίζει ὡς ἔγκλημα τὴν προσβολὴ τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ ἀφήνει τὴν τήρηση τοῦ Συντάγματος στὸν πατριωτισμὸ τῶν Ἑλλήνων.

β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις του Συντάγματος

Το σημερινό Σύνταγμα της Χώρας είναι δημοκρατικό και προοδευτικό, όριζε δε ότι το πολίτευμά μας είναι Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία. Πέρα όμως από τις βασικές για κάθε δημοκρατικό Σύνταγμα διατάξεις, περιέχει και τις ακόλουθες νέες διατάξεις:

1. Όρίζει ότι θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία (άρθρο 1).

2. Διακηρύσσει ότι επιδίωξη της χώρας μας είναι η στερέωση της ειρήνης και της δικαιοσύνης και η ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των λαών και των Κρατών (άρθρο 2).

3. Καθιερώνει την δωρεάν παιδεία σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης και κάνει την εκπαίδευση υποχρεωτική για 9 χρόνια (άρθρο 16).

4. Θέτει υπό την προστασία και την έποπτεία του Κράτους τον άθλητισμό (άρθρο 16).

5. Κατοχυρώνει εκτός από τα άτομικά και τα κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών, θέτει δε αυτά υπό την προστασία του Κράτους (άρθρο 21).

6. Προστατεύει το δικαίωμα της εργασίας και εξισώνει την αμοιβή ανδρών και γυναικών που προσφέρουν την ίδια εργασία (άρθρο 22).

7. Όρίζει ότι το Κράτος είναι υποχρεωμένο να προστατεύει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον της Χώρας (άρθρο 24).

8. Χαρακτηρίζει σαν εγκλημα την κατάλυση της λαϊκής κυριαρχίας και των εξουσιών που πηγάζουν απ' αυτή και επιβάλλει τη δίωξη των σφετεριστών μετά την αποκατάσταση της νόμιμης εξουσίας.

9. Διακηρύσσει ότι οι Έλληνες πολίτες έχουν δικαίωμα και υποχρέωση να αντισταθούν με κάθε μέσο έναντίον οίουδήποτε πού θα επιχειρούσε τη βίαιη κατάλυση του υφισταμένου δημοκρατικού πολιτεύματος.

γ) Τα όργανα των τριών εξουσιών του Κράτους.

Η κρατική εξουσία διακρίνεται σε τρεις μερικότερες εξουσίες: τη νομοθετική, την εκτελεστική και τη δικαστική. Νομοθετική εξουσία λέμε εκείνη πού θέτει τους νόμους, εκτελεστική εκείνη πού τους εκτε-

λεί και δικαστική εκείνη που απονέμει δικαιοσύνη με βάση τους νόμους. Βασική αρχή της δημοκρατίας είναι η απαίτηση να ασκούνται από διαφορετικά όργανα οι τρεις αυτές εξουσίες. Την αρχή αυτή τη λέμε «αρχή της διακρίσεως των εξουσιών», αποτελεί δε βασικό γνώρισμα της δημοκρατίας, διότι μόνον έτσι κατοχυρώνονται οι ατομικές, πολιτικές και κοινωνικές ελευθερίες των πολιτών. Διαφορετικά, όταν δηλαδή οι τρεις εξουσίες ασκούνται από τα ίδια όργανα, οι ελευθερίες αυτές των πολιτών είναι ανύπαρκτες και στην ουσία το πολίτευμα δεν είναι δημοκρατικό, αλλά ολοκληρωτικό (μοναρχία και δικτατορία οποιουδήποτε χρώματος και πολιτικής τοποθετήσεως).

Το δικό μας Σύνταγμα με το άρθρο 26 καθορίζει ποια είναι τα όργανα των τριών εξουσιών και λέει τα εξής:

1. Η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

2. Η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.

3. Η δικαστική εξουσία ασκείται από τα δικαστήρια, οι δε αποφάσεις αυτών εκτελούνται «εν ονόματι του Έλληνικού Λαού».

Στη συνέχεια θα κάνουμε λόγο για τα όργανα κάθε εξουσίας χωριστά, αρχίζοντας από τα όργανα της εκτελεστικής εξουσίας.

Α. Όργανα της εκτελεστικής εξουσίας.

Σύμφωνα με το Σύνταγμα η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.

1. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Στην Προεδρευομένη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, Ἄρχηγός του Κράτους είναι ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας στη χώρα μας είναι αίρετος και εκλέγεται από τη Βουλή για πέντε χρόνια και μέχρι δύο το πολύ πενταετίες. Για να εκλεγεί δε κανείς Πρόεδρος της Δημοκρατίας πρέπει α) να κατάγεται από Έλληνα πατέρα και να είναι Έλληνας πολίτης από πενταετίας, β) να έχει συμπληρώσει το 40ο έτος της ηλικίας του και γ) να έχει τη νόμιμη ικανότητα να ψηφίζει.

Σὰν ἀρχηγὸς τοῦ Κράτους ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ κηρύσσει πόλεμο καὶ νὰ ὑπογράψῃ συνθήκες εἰρήνης, συμμαχίας καὶ οἰκονομικῆς συνεργασίας μὲ τὰ ἄλλα κράτη, ὅπως καὶ συνθήκες συμμετοχῆς σὲ διεθνεῖς Ὄργανισμοὺς καὶ Ἐνώσεις, πάντοτε ὅμως ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι οἱ πράξεις του αὐτὲς θὰ ἔχουν τὴν προσυπογραφή τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ὅποια ἔχει καὶ τὴν εὐθύνη.

Οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου, ὡς ὄργανου τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, ὀρίζονται μὲ κάθε λεπτομέρεια ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ ἐπειδὴ εἶναι ὁ ρυθμιστὴς τοῦ πολιτεύματος, ἀναφέρονται καὶ στὶς τρεῖς ἐξουσίες. Εἰδικότερα ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει ρυθμιστικὲς, νομοθετικὲς, ἐκτελεστικὲς καὶ δικαστικὲς ἀκόμη ἀρμοδιότητες, χωρὶς ὅμως νὰ μπορῇ νὰ συγκεντρώσῃ στὰ χέρια του ὅλες τὶς κρατικὲς ἐξουσίες. Ρυθμιστικὲς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου εἶναι ἡ προκήρυξη ἐκλογῶν, ἡ ἀνάθεση σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως, ἡ σύγκληση τῆς Βουλῆς καὶ ἄλλες, νομοθετικὲς ἢ κύρωση, ἢ ἔκδοση καὶ ἡ δημοσίευση στὴν ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως τῶν νόμων ποὺ ψηφίζονται ἀπὸ τὴ Βουλὴ, ἐκτελεστικὲς ἢ ἔκδοση τῶν Διαταγμάτων γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν νόμων, ὁ διορισμὸς τῆς Κυβερνήσεως μὲ πρόταση τοῦ Πρωθυπουργοῦ κλπ. καὶ δικαστικὲς μόνο ἢ ἀπονομὴ χάριτος σὲ καταδικασθέντες μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Ὑπουργοῦ Δικαιοσύνης καὶ σύμφωνη γνώμη εἰδικοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ χορήγηση ἀμνηστίας γιὰ πολιτικὰ μόνο ἐγκλήματα μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Ἐκεῖνο ποὺ ἔχει ἰδιαίτερη σημασία σχετικὰ μὲ τὶς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἶναι τὸ γεγονός ὅτι περιορίζονται αὐτὲς μόνο σ' ἐκείνες ποὺ τοῦ ἀναγνωρίζει τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ σύμφωνοι μὲ τὸ Σύνταγμα νόμοι. Ἰδιαίτερη ἐπίσης σημασία ἔχει καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὅλες σχεδὸν οἱ πράξεις τοῦ Προέδρου κατὰ τὴν ἄσκηση τῶν καθηκόντων του πρέπει νὰ προσυπογράφονται καὶ ἀπὸ τὸν ἀρμόδιο Ὑπουργὸ ἢ τὴν Κυβέρνηση, ποὺ ἔχουν καὶ τὴν εὐθύνη.

Σὲ ὀρισμένες καὶ ἀπὸ τὸ Σύνταγμα προβλεπόμενες περιπτώσεις ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει σὰν Συμβουλευτικὸ του ὄργανο τὸ Συμβούλιο τῆς Δημοκρατίας, τὸ ὁποῖο συγκροτεῖται ἀπὸ α) τοὺς ἐκλεγέντες μὲ δημοκρατικὸ τρόπο Πρόεδρους τῆς Δημοκρατίας, β) τὸν Πρωθυπουργό, γ) τὸν Πρόεδρο τῆς Βουλῆς, δ) τὸν Ἀρχηγὸ τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως καὶ ε) τοὺς Πρωθυπουργοὺς ποὺ πῆραν ψῆφο ἐμπιστοσύνης ἀπὸ τὴ Βουλὴ.

2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Ἡ Κυβέρνηση ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν Πρωθυπουργὸ καὶ τοὺς Ὑπουργούς, μέλη δὲ τῆς Κυβερνήσεως μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ οἱ Ὑφυπουργοί.

Ἐπικεφαλῆς τῆς Κυβερνήσεως εἶναι ὁ Πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητά της καὶ κατευθύνει τὶς ἐνέργειές της, ὅπως καὶ τὶς ἐνέργειες ὄλων τῶν Δημοσίων Ὑπηρεσιῶν μὲ σκοπὸ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς Κυβερνητικῆς πολιτικῆς μέσα στὰ πλαίσια ποὺ καθορίζουν οἱ νόμοι ποὺ ψηφίζονται ἀπὸ τὴ Βουλὴ.

Οἱ Ὑπουργοὶ εἶναι προϊστάμενοι ὄλων τῶν Ὑπηρεσιῶν ὀρισμένου κλάδου τῆς Διοικήσεως (π.χ. τοῦ κλάδου Παιδείας καὶ θρησκευμάτων) ποὺ λέγεται Ὑπουργεῖο, ἔχουν δὲ τὴν ἀρμοδιότητα νὰ παρακολουθοῦν καὶ νὰ δίνουν κατευθύνσεις καὶ λύσεις στὰ ζητήματα τοῦ Ὑπουργείου τους. Ὁ Ὑπουργὸς ποὺ δὲν ἔχει Ὑπουργεῖο λέγεται Ὑπουργὸς ἄνευ χαρτοφυλακίου.

Οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται στὰ διάφορα Ὑπουργεῖα καὶ ἀσκοῦν μόνον τὶς ἀρμοδιότητες ποὺ τοὺς παραχωρεῖ ὁ ἀρμόδιος Ὑπουργός.

Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ διορίζονται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τῆς Δημοκρατίας μετὰ ἀπὸ πρόταση τοῦ Πρωθυπουργοῦ, εἶναι δὲ συνήθως καὶ μέλη τῆς Βουλῆς. Μπορεῖ ὅμως νὰ μὴν εἶναι μέλη τῆς Βουλῆς, ὅποτε λέγονται ἐξωκοινοβουλευτικοί.

Γιὰ νὰ μείνῃ μιὰ Κυβέρνηση στὴν ἐξουσία καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πρόγραμμά της πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς Βουλῆς. Τὸ Σύνταγμα ὀρίζει ὅτι ἡ Κυβέρνηση ὀφείλει μέσα σὲ 15 ἡμέρες ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ ὀρκιστῇ ὁ Πρωθυπουργός νὰ παρουσιαστῇ στὴ Βουλὴ καὶ νὰ ζητήσῃ ψῆφο ἐμπιστοσύνης. Ἄν δὲν δοθῇ ψῆφος ἐμπιστοσύνης στὴν Κυβέρνηση, τότε ἀπαλλάσσεται ἀπὸ τὰ καθήκοντά του ὁ Πρωθυπουργός καὶ μαζί μὲ τὸν Πρωθυπουργὸ καὶ οἱ Ὑπουργοὶ του. Ἡ Κυβέρνηση δὲν εἶναι ἀνεύθνη καὶ ἀνεξέλεγκτη κατὰ τὴν ἄσκηση τοῦ ἔργου της. Ὅλα τὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως συλλογικά, ἀλλὰ καὶ τὸ καθένα χωριστὰ φέρουν εὐθύνῃ γιὰ τὶς πράξεις του. Τὸν ἔλεγχο τῆς Κυβερνήσεως τὸν κάνει ἡ Βουλὴ σὲ εἰδικές συνεδριάσεις ποὺ γίνονται δύο φορές τὴν ἐβδομάδα καὶ λέγονται συνεδριάσεις κοινοβουλευτικοῦ ἐλέγχου. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος γίνεται μὲ ἀναφορές, ἐρωτήσεις καὶ ἐπερωτήσεις, κυρίως δὲ μὲ ἐπερωτήσεις.

B. Όργανα τής νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Γιὰ τὴν ἀρμονικὴν ζωὴν μιᾶς κοινωρίας εἶναι ἀπαραίτητοι οἱ νόμοι ποὺ ρυθμίζουν μὲ τοὺς κανόνες τοὺς τῆς σχέσεως τῆς. Στὴν ἀνοργάνωτη κοινωρία οἱ νόμοι δὲν ὑπῆρχαν, διότι δὲν ὑπῆρχε τὸ ἀρμόδιο νὰ νομοθετήσῃ ὄργανο. Ἐκεῖ τῆς σχέσεως τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ἐρρῦθμιζαν οἱ συνήθειες ἢ, ὅπως ἀλλιῶς λέγονται, τὰ ἔθιμα. Ἀπὸ τότε ὁμως ποὺ ἄρχισε νὰ ὀργανώνεται σὲ Κράτη ἢ ἀνθρώπινη κοινωρία, παρουσιάστηκε καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ γραφοῦν νόμοι, ποὺ νὰ ρυθμίζουν ὅλες τῆς σχέσεις τῶν πολιτῶν μεταξύ τους καὶ πρὸς τὸ Κράτος. Στὴν ἐποχὴ μας ἡ ἀνάγκη τῆς νομοθετήσεως εἶναι ἀκόμη πιὸ μεγάλη, διότι, ἐκτὸς ἀπὸ τῆς σχέσεως τῶν πολιτῶν μεταξύ τους καὶ πρὸς τὸ Κράτος, ἔχουν δημιουργηθῆ καὶ σχέσεις τοῦ Κράτους πρὸς ἄλλα Κράτη.

Ἄλλη ἀνάγκη τῆς ἐποχῆς μας, ποὺ τὴν ἐδημιούργησε ὁ ἀντιπροσωπευτικὸς χαρακτήρας τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, εἶναι ἡ καθιέρωση τοῦ ὄργανου ἐκείνου ποὺ θὰ εἶναι ἀρμόδιο νὰ ψηφίζῃ τοὺς νόμους καὶ ἡ διάκρισή του ἀπὸ τὰ ἄλλα ὄργανα τοῦ Κράτους. Ἄφου ὁ κυρίαρχος λαὸς σὲ κάθε δημοκρατία δὲν μπορεῖ νὰ συγκεντρώνεται καὶ νὰ ψηφίζῃ μόνος του τοὺς νόμους, καθιερώθηκε σ' ὅλα τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα νὰ ἐκλέγωνται ἀντιπρόσωποι του γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς κρατικῆς ἐξουσίας καὶ εἰδικότερα τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας. Οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ λαοῦ ἀποτελοῦν τὴ Βουλὴν, ἡ ὁποία εἶναι τὸ κύριο ὄργανο τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας.

Κατὰ τὸ δικό μας Σύνταγμα τὰ ὄργανα τῆς νομοθετικῆς ἐξουσίας εἶναι δύο. Ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας. Γιὰ τῆς νομοθετικῆς ἀρμοδιότητες τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐγίνε λόγος στὰ προηγούμενα. Ἐδῶ θὰ κάνουμε λόγο μόνο γιὰ τὴ Βουλὴν.

1) Η ΒΟΥΛΗ

1. Σύνθεση καὶ ἀνάδειξη τῆς Βουλῆς.

Ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ βουλευτὲς ποὺ προέρχονται ἀπὸ ὅλες τῆς περιφέρειες τοῦ Κράτους καὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἔθνος. Σύμφωνα μὲ τὸ Σύνταγμα οἱ βουλευτὲς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πάνω ἀπὸ 300 καὶ κάτω ἀπὸ 200. Σήμερα ἡ Βουλὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ 300 βουλευτὲς.

Ἡ ἐκλογή τῆς Βουλῆς γίνεται κανονικὰ κάθε τέσσερα χρόνια μὲ ἄμεση, καθολικὴ καὶ μυστικὴ ψηφοφορία ὄλων τῶν πολιτῶν ποὺ

έχουν τὸ δικαίωμα νὰ ψηφίζουν. Τὸ δικαίωμα τῆς ψήφου κατοχυρώνεται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα, τὸ ὁποῖο ὀρίζει ὅτι οἱ μόνοι περιορισμοὶ ποὺ εἶναι δυνατόν νὰ τεθοῦν σ' αὐτὸ εἶναι ἡ συμπλήρωση ὀρισμένης ἡλικίας, ἡ πνευματικὴ ἀνικανότητα καὶ ἡ ποινικὴ καταδίκη γιὰ ὀρισμένα ἐγκλήματα.

Γιὰ νὰ ἐκλεγῆ κανεὶς βουλευτὴς πρέπει α) νὰ εἶναι Ἕλληνας πολίτης, β) νὰ ἔχη τὴ νόμιμη ἰκανότητα νὰ ψηφίζῃ καὶ γ) νὰ ἔχη συμπληρώσει τὸ 25ο ἔτος τῆς ἡλικίας του. Οἱ ἐκλογὲς γίνονται ταυτόχρονα σὲ ὅλες τὶς περιφέρειες μὲ ὀρισμένο ἐκλογικὸ σύστημα ποὺ ὀρίζεται μὲ νόμο. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν κάθε ἐκλογικῆς περιφέρειας εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸν πληθυσμὸ τῆς καὶ ὀρίζεται μὲ Προεδρικὸ Διάταγμα. Ἐνα μέρος τῆς Βουλῆς, ὄχι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ ἓνα εἰκοστὸ (1/20) αὐτῆς δύναται νὰ ἐκλέγεται ἐνιαίᾳ σὲ ὅλη τὴν Ἐπικράτεια. Οἱ βουλευτὲς αὐτοὶ λέγονται βουλευτὲς τῆς Ἐπικρατείας.

Στὴν ἀναθεωρητικὴ Βουλὴ ποὺ προήλθε ἀπὸ τὶς ἐκλογὲς τοῦ Νοεμβρίου 1974 ἀναδειχτήκαν 12 βουλευτὲς Ἐπικρατείας.

Στὶς ἐκλογὲς γιὰ τὴν ἀνάδειξη τῶν βουλευτῶν παίρνουν μέρος τὰ πολιτικὰ κόμματα, τὰ ὁποῖα κάνουν συνδυασμὸ σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια ἢ σὲ ὅσες ἐκλογικὲς περιφέρειες θέλουν. Μποροῦν ὅμως νὰ βάλουν ὑποψηφιότητα καὶ ἀνεξάρτητοι, ποὺ δὲν ἀνήκουν σὲ κόμμα. **Πολιτικὸ κόμμα** λέμε μιὰ πολιτικὴ ὀργάνωση ποὺ δέχεται τὶς ἀρχὲς τῆς δημοκρατίας, ἔχει ὀρισμένο πρόγραμμα καὶ ἐπιδιώκει τὴν κατάληψη τῆς ἐξουσίας μὲ εἰρηνικὰ μέσα γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματός της.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ποὺ ἐκλέγει κάθε κόμμα σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἐκλογικὸ σύστημα, ποὺ ἰσχύει κατὰ τὶς ἐκλογὲς. **Ἐκλογικὸ σύστημα** λέμε τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο γίνονται οἱ ἐκλογὲς καὶ τὴ μέθοδο μὲ τὴν ὁποία μοιράζονται, σύμφωνα μὲ τὶς ψήφους ποὺ πῆραν, οἱ βουλευτικὲς ἔδρες κάθε περιφέρειας στὰ κόμματα ποὺ πῆραν μέρος στὶς ἐκλογὲς. Τὰ κυριότερα ἐκλογικὰ συστήματα εἶναι τρία, τὰ ἐξῆς:

α) **Τὸ πλειοψηφικὸ**, κατὰ τὸ ὁποῖο σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια ὅλες τὶς βουλευτικὲς ἔδρες τὶς παίρνει τὸ κόμμα ποὺ ἦρθε πρῶτο.

β) **Τὸ ἀναλογικὸ**, κατὰ τὸ ὁποῖο σὲ κάθε ἐκλογικὴ περιφέρεια οἱ βουλευτικὲς ἔδρες μοιράζονται στὰ κόμματα ἀνάλογα μὲ τὶς ψήφους ποὺ πῆραν. Μορφή τοῦ ἀναλογικοῦ εἶναι καὶ τὸ σύστημα τῆς ἐνίσχυ-

μένης αναλογικής που έχει το πλεονέκτημα να δίνει σταθερές κυβερνήσεις.

γ) **Το μικτό**, κατά το οποίο σ' άλλες έκλογικές περιφέρειες εφαρμόζεται το πλειοψηφικό και σ' άλλες το αναλογικό.

2) Νομική θέση των Βουλευτών.

Οί βουλευτές είναι αντιπρόσωποι του έθνους και γιαυτό κατά την άσκηση των καθηκόντων τους ενεργούν ελεύθερα χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να ακολουθούν τις υποδείξεις εκείνων που τους ψήφισαν. Σάν αντιπρόσωποι του έθνους οί βουλευτές έχουν όρισμένα προνόμια που τους αναγνωρίζει το Σύνταγμα. Τα προνόμια αυτά είναι: ή άσυλία, ή αποζημίωση και οί ατέλειες.

α) **Άσυλία** λέμε το προνόμιο των βουλευτών να είναι ανεύθυνοι για τή γνώμη που εκφράζουν και τήν ψήφο που δίνουν κατά τήν εκτέλεση των καθηκόντων τους και το προνόμιο να έχουν ιδιαίτερη μεταχείριση για τίς αξιόποινες πράξεις που κάνουν έξω από τόν κύκλο των καθηκόντων τους. Έτσι οί βουλευτές είναι κατά τήν εκτέλεση των καθηκόντων τους ανεύθυνοι και για τήν καταδίωξή τους για τίς άλλες αξιόποινες πράξεις τους χρειάζεται ειδική άδεια τής Βουλής.

β) **Αποζημίωση** λέμε τά χρήματα που παίρνουν από τό Δημόσιο Ταμείο οί βουλευτές. Λέγεται βουλευτική αποζημίωση και τό ποσό της όρίζεται με νόμο.

γ) **Ατέλειες** ή απαλλαγές λέμε τίς οικονομικές διευκολύνσεις των βουλευτών κατά τήν άσκηση του έργου τους.

3) Η λειτουργία τής Βουλής.

Η λειτουργία τής Βουλής γίνεται σε όρισμένα χρονικά διαστήματα και με όρισμένο τρόπο. Τά χρονικά διαστήματα που λειτουργεί ή Βουλή διακρίνονται στη βουλευτική περίοδο και τίς βουλευτικές συνόδους.

Βουλευτική περίοδος είναι τό χρονικό διάστημα για τό όποιο εκλέγονται οί βουλευτές. Τό διάστημα αυτό είναι τέσσερα χρόνια. Έπειδή δέν είναι δυνατό να εργάζεται ή Βουλή συνέχεια, κάνει διακοπές, ό χρόνος δέ που εργάζεται λέγεται **βουλευτική σύνοδος**. Σε μιá βουλευτική περίοδο υπάρχουν πολλές βουλευτικές συνένοδοι, οί όποίες διακρίνονται σε τακτικές, έκτακτες και ειδικές.

Ο μοναδικός τρόπος λειτουργίας της Βουλής είναι οί **συνεδριάσεις**, οί όποιες είναι δημόσιες και μπορεί όποιος θέλει νά τις παρακολουθήση. Για νά μπή κανείς μέσα, πρέπει νά είναι εφοδιασμένος με ειδική άδεια του Προέδρου της Βουλής.

Στις συνεδριάσεις γίνεται συζήτηση και ύπάρχει έλευθερία του λόγου. Για τούς όμιλητές κάθε θέματος γίνεται κατάλογος και ό καθένας παίρνει τόν λόγο με τή σειρά του. Ο χρόνος πού μπορεί νά όμιλήση κάθε βουλευτής μπορεί νά είναι όρισμένος, χωρίς αυτό νά σημαίνει ότι περιορίζεται ή έλευθερία του λόγου. Απλώς, έπειδή ό χρόνος δέν φτάνει για όλους τούς όμιλητές, περιορίζεται ό χρόνος πού μπορεί νά όμιλήση κάθε βουλευτής. Τις συνεδριάσεις της Βουλής τις διευθύνει ό Πρόεδρος της και κατά τήν άπουσία του ένας από τούς Αντιπροέδρους κατά σειρά.

4) Άρμοδιότητες της Βουλής.

Οί άρμοδιότητες της Βουλής είναι πολλές και σημαντικές, έπηρεάζονται δέ άπ' αυτές τόσο ή πολιτική, όσο και ή κοινωνική ζωή στη χώρα μας. Κυριότερες άπό τις άρμοδιότητες της Βουλής είναι:

α) **Η άναθεώρηση του Συντάγματος.** Η Βουλή με τήν πλειοψηφία των 3/5 των μελών της σε δύο ψηφοφορίες μπορεί νά ζητήσει τήν άναθεώρηση των διατάξεων του Συντάγματος, έκτός άπό εκείνες πού καθορίζουν τή βάση και τή μορφή του πολιτεύματος και μερικόν άλλων πού τις όρίζει τόν Σύνταγμα.

β) **Η νομοθεσία,** άφου κύριο έργο της Βουλής είναι νά νομοθετή.

γ) **Ο έλεγχος της Κυβέρνησεως.** Η Βουλή έχει τήν άρμοδιότητα νά έλέγχει τήν Κυβέρνηση και κάθε Υπουργό χωριστά και με τήν άρμοδιότητά της αυτή νά έπηρεάζει τήν έκτελεστική έξουσία. Ακόμη είναι μόνη άρμόδια νά κατηγορή τούς Υπουργούς στο ειδικό για τούς Υπουργούς δικαστήριο.

δ) **Ανάδειξη άλλων όργάνων.** Στη Βουλή άνήκει ή άρμοδιότητα νά εκλέγει τόν Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Έπιπλέον ή Βουλή έχει και μερικές άρμοδιότητες πού αναφέρονται στην ίδια και τις λέμε **αυτονομιακές άρμοδιότητες**. Τέτοιες άρμοδιότητες της Βουλής είναι τά δικαιώματα πού έχει νά ψηφίζει τόν Κανόνισμό της, νά εκλέγει τόν Προεδρείο της, νά κατηγορή τούς Υπουργούς στο ειδικό γι' αυτούς δικαστήριο κλπ.

Γ) Όργανα τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας.

Γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἁρμονίας στὴ ζωὴ τῶν μελῶν τῆς ὀργανωμένης σὲ Κράτος κοινωνίας δὲν φτάνει ἡ ψήφιση καὶ ἡ ἐκτέλεση τῶν νόμων. Χρειάζεται καὶ ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης στὶς διαφορὲς ποὺ δημιουργοῦνται κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῶν νόμων.

Ἐπειδὴ ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης χωρὶς ἐπηρεασμοὺς καὶ διακρίσεις εἶναι ἀπαίτηση τῆς ἀρχῆς τῆς ἰσότητος τῶν πολιτῶν καὶ προϋπόθεση τῆς ἁρμονικῆς ζωῆς καὶ τῆς προόδου τῆς κοινωνίας, σ' ὅλα τὰ δημοκρατικὰ πολιτεύματα ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ἀποτελεῖ τὴν τρίτη ἐξουσία, τὴ δικαστικὴ ἐξουσία, καὶ γίνεται ἀπὸ ὄργανα ποὺ εἶναι ἀνεξάρτητα καὶ δὲν ἐπηρεάζονται οὔτε ἀπὸ τὴν ἐκτελεστικὴ οὔτε καὶ ἀπὸ τὴ νομοθετικὴ ἐξουσία.

Στὸ δικό μας Σύνταγμα ἡ δικαστικὴ ἐξουσία εἶναι χωρισμένη καὶ ἐνεργεῖται κατὰ τὸ ἄρθρο 28 ἀπὸ τὰ Δικαστήρια.

ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ

Δικαστήρια λέμε τὰ ὄργανα ἐκεῖνα ποὺ ἀσκοῦν τὴ δικαστικὴ ἐξουσία καὶ συγκροτοῦνται ἀπὸ δικαστές, ποὺ ἔχουν τὰ νόμιμα προσόντα καὶ διορίζονται μὲ ὀρισμένη διαδικασία. Ἡ ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ἐπομένως γίνεται ἀπὸ πρόσωπα ποὺ ἔχουν σὰν ἔργο τους τὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης ἢ καλύτερα ἀπὸ τακτικούς δικαστές. Οἱ ἴδιοι οἱ δικαστές ἔχουν στὴν ἀρμοδιότητά τους καὶ τὴ διοίκηση τῶν Δικαστηρίων. Ἔτσι σχετικὰ μὲ τὴ διοίκηση εἶναι ἔμμεσα ὄργανα τοῦ Κράτους, ἐνῶ σχετικὰ μὲ τὴν ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης εἶναι ἄμεσα ὄργανα αὐτοῦ, διότι τοὺς ἀναγνωρίζει τὸ Σύνταγμα.

Γιὰ τὴν ἀνεπηρέαστη ἀπονομὴ τῆς δικαιοσύνης καὶ γιὰ τὴν προστασία τῶν πολιτῶν κατὰ τὴν ἀπονομὴ τῆς, τὸ Σύνταγμα μὲ ἐιδικὲς διατάξεις ἐξασφαλίζει τὴν ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν καὶ καθορίζει τὶς ὑποχρεώσεις καὶ τὶς εὐθύνες τους μὲ τὶς ὁποῖες προστατεύει ἐκείνους ποὺ δικάζονται, διότι:

α) Ὅταν ἀπονέμουν δικαιοσύνη εἶναι ἐντελῶς ἀνεξάρτητοι καὶ δὲν περιορίζονται ἀπὸ κανέναν ἄλλο ἐκτὸς ἀπὸ τὸ νόμο καὶ τὴ συνείδησή τους.

β) Εἶναι ἐξασφαλισμένη ἡ προσωπικὴ ἀνεξαρτησία τῶν δικαστῶν καὶ ὁ διορισμὸς τους δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν Κυβέρνηση, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ

νόμο, ό όποιος άπαιτεϊ νά έχουν πτυχίο Νομικής, νά έχουν άσκήσει όρισμένο χρονικό διάστημα τó δικηγορικό επάγγελμα και νά επιτύχουν σέ διαγωνισμό. Άκόμη ή προσωπική τους ανεξαρτησία εξασφαλίζεται και με τή μονιμότητα, πού έχουν οί Είσαγγελείς, οί Άντισαγγελείς, οί Ειρηνοδίκες και οί Πταισματοδίκες, και με τήν ισοβιότητα πού έχουν όλοι οί άλλοι δικαστές από τó βαθμό τού Πρωτοδίκη και επάνω. Τέλος ή προσωπική ανεξαρτησία τών δικαστών εξασφαλίζεται με τó θεσμό τού Άνωτάτου Δικαστικού Συμβουλίου, τó όποιο κάνει τις τοποθετήσεις, τις μεταθέσεις και τις προαγωγές τών Δικαστών, χωρίς τήν ανάμιξη τής Κυβερνήσεως, και τέλος με τήν ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείρισή τους.

Έξάλλου οί δικαζόμενοι προστατεύονται κατά τήν άπονομή τής δικαιοσύνης σ' αὐτούς από τούς δικαστές, διότι:

α) Οί δικαστές είναι ύποχρεωμένοι νά εφαρμόζουν τó νόμο. Μόνο σέ περίπτωση πού ό νόμος είναι αντίθετος πρós τó Σύνταγμα (άντισυνταγματικός νόμος) μπορούν νά μὴν τόν εφαρμόσουν.

β) Οί συνεδριάσεις τών Δικαστηρίων είναι δημόσιες και έτσι οί δικαζόμενοι έκθέτουν δημόσια τις άπόψεις τους και τó κοινό, σύμφωνα με αὐτά πού άκούει, καταλαβαίνει άν είναι όρθές οί άποφάσεις τών Δικαστηρίων.

γ) Οί δικαστές πρέπει νά αιτιολογούν τήν άπόφασή τους και νά τήν άπαγγέλλουν δημόσια. Έτσι ύποχρεώνονται οί δικαστές νά είναι άμερόληπτοι στήν άπονομή τής δικαιοσύνης.

Τά Δικαστήρια ανάλογα με τις ύποθέσεις πού δικάζουν χωρίζονται σέ πολιτικά, σέ ποινικά, σέ διοικητικά και σέ φορολογικά Δικαστήρια. Σ' όλες τις κατηγορίες τών Δικαστηρίων ή δικαιοσύνη άπονέμεται σέ δύο βαθμούς. Στόν πρώτο βαθμό δικάζεται ή ύπόθεση για πρώτη φορά και στό δεύτερο βαθμό για δεύτερη φορά και μόνο σέ περίπτωση πού κάποιος από τούς ενδιαφερομένους δέν ίκανοποιήθηκε με τήν πρώτη άπόφαση.

Α. ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Πολιτικά Δικαστήρια λέμε εκείνα πού δικάζουν τις ιδιωτικές διαφορές και κυρίως τις διαφορές πού έχουν σχέση με τήν περιουσία.

Για νά δικάσουν μιá ύπόθεση τά Πολιτικά Δικαστήρια, πρέπει νά

τὸ ζητήση μὲ ἔγγραφο ἐκεῖνος ποὺ νομίζει ὅτι ἀδικήθηκε. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ στὸν πρῶτο βαθμὸ λέγεται **ἀγωγή**, ἐκεῖνος ποὺ κάνει τὴν ἀγωγή λέγεται **ἐνάγων**, ἐκεῖνος ἐναντίον τοῦ ὁποίου γίνεται ἡ ἀγωγή λέγεται **ἐναγόμενος** καὶ τέλος καὶ οἱ δύο μαζὶ λέγονται **διάδικοι**. Στὸ δεύτερο βαθμὸ τὸ ἔγγραφο λέγεται **ἔφεση**, ἐκεῖνος ποὺ τὴν κάνει λέγεται **ἐφεσίων** ἢ **ἐκκαλῶν**, ἐκεῖνος κατὰ τοῦ ὁποίου στρέφεται **ἐφεσίβλητος** καὶ τέλος καὶ οἱ δύο μαζὶ **διάδικοι**.

Πρώτου βαθμοῦ Πολιτικά Δικαστήρια εἶναι:

α) **Τὸ Εἰρηνοδικεῖο**, στὸ ὁποῖο δικάζει ὁ Εἰρηνοδίκης μὲ τὸ Γραμματέα.

β) **Τὸ Πρωτοδικεῖο**, τὸ ὁποῖο διακρίνεται 1) σὲ Μονομελές, ὅπου δικάζει ὁ Πρόεδρος Πρωτοδικῶν ἢ ἕνας Πρωτοδίκης ποὺ ὀρίζεται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, μὲ τὸ Γραμματέα καὶ ἡ διαδικασία λέγεται προεδρική, καὶ 2) σὲ Τριμελές, ὅπου δικάζουν τρεῖς δικαστὲς (Πρόεδρος Πρωτοδικῶν καὶ δύο Πρωτοδίκης ἢ ἕνας Πρωτοδίκης καὶ ἕνας Πάρεδρος) μὲ τὸ Γραμματέα. Στὸ Τριμελές Πρωτοδικεῖο μπορεῖ νὰ παρευρίσκειται καὶ Εἰσαγγελέας, δὲν εἶναι ὅμως ἀπαραίτητη ἡ παρουσία του.

Στὸ Πρωτοδικεῖο (Τριμελές) ὑπάρχουν ὅλες οἱ ὑποθέσεις ποὺ δὲν ὑπάρχουν στὸ Εἰρηνοδικεῖο.

Δευτέρου βαθμοῦ πολιτικά δικαστήρια εἶναι:

α) **Τὸ Πρωτοδικεῖο (Τριμελές)**, ὅταν δικάζη ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Εἰρηνοδικείου.

β) **Τὸ Ἐφετεῖο**, στὸ ὁποῖο δικάζουν ὁ Πρόεδρος Ἐφετῶν μὲ τέσσερες Ἐφέτες (Πενταμελές) καὶ τὸ Γραμματέα τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων ποὺ ἔβγαλε τὸ Πρωτοδικεῖο γιὰ τὶς ὑποθέσεις ποὺ ἐδίκασε σὲ πρῶτο βαθμὸ. Στὶς συνεδριάσεις τοῦ Ἐφετείου μπορεῖ, χωρὶς νὰ εἶναι ὑποχρεωτικό, νὰ συμμετέχη καὶ ὁ Εἰσαγγελέας.

B. ΠΟΙΝΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Ποινικά Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα ποὺ δικάζουν τὶς ἀξιόποινες πράξεις καὶ ἔχουν δικαίωμα νὰ ἐπιβάλουν ποινές.

Οἱ ἀξιόποινες πράξεις διακρίνονται σὲ πταίσματα, σὲ πλημμελήματα καὶ σὲ κακουργήματα. **Πταῖσμα** εἶναι ἡ ἀξιόποινη πράξις ποὺ τιμωρεῖται μὲ πρόστιμο ἢ μὲ προσωπικὴ κράτηση, **πλημμέλημα** ἢ ἀξιόποινη πράξις ποὺ τιμωρεῖται μὲ φυλάκιση ἢ μὲ χρηματικὴ ποινὴ ἢ

μέ περιορισμό σέ σωφρονιστήριο, καί **κακούργημα** ἢ ἀξιοποίη πράξη πού τιμωρεῖται μέ κάθειρξη ἢ μέ θάνατο.

Μιά ἀξιοποίη πράξη δικάζεται ἀπό τὰ Ποινικά Δικαστήρια εἴτε αὐτεπάγγελτα, εἴτε μέ γραπτή καταγγελία (ἐγκληση) ἐκείνου κατὰ τοῦ ὁποίου ἐστράφηκε ἡ ἀξιοποίη πράξη. Τὸ ἔγγραφο μέ τὸ ὁποῖο γίνε-ται ἡ καταγγελία τὸ λέμε **μῆυση**, ἐκεῖνον πού κάνει τὴν καταγγελία **μηνυτὴ** καὶ ἐκεῖνον κατὰ τοῦ ὁποίου στρέφεται ἡ καταγγελία **κατηγο-ρούμενο**. Ἡ ποινικὴ δίκη δὲν ἐνδιαφέρει μόνο τὸ μηνυτὴ, ἀλλὰ καὶ τὸ δημόσιο συμφέρον. Γι' αὐτὸ σέ κάθε ποινικὴ δίκη παίρνει μέρος καὶ ὁ Δημόσιος Κατήγορος. Δημόσιος Κατήγορος στὴν ἐκδίκηση τῶν πταισμάτων εἶναι ἀξιοματικὸς τῆς Ἀστυνομίας Πόλεων ἢ τῆς Χωροφυλακῆς καὶ ἂν πρόκειται γιὰ ἀγροτικὴ, δασικὴ κλπ. παράβαση, τότε Δημόσιος Κατήγορος εἶναι ὁ Ἀγρονόμος, ὁ Δασάρχης κ.ο.κ. Στὴν ἐκδίκηση τῶν πλημμελημάτων καὶ τῶν ἐγκλημάτων Δημόσιος Κατήγορος εἶναι ὁ Εἰσαγγελέας.

Τὰ Ποινικά Δικαστήρια συγκροτοῦνται στὴ χώρα μας ἀπὸ τοὺς ἴδιους δικαστὲς ἀπὸ τοὺς ὁποίους συγκροτοῦνται καὶ τὰ Πολιτικά Δικαστήρια. Μόνο στὶς μεγάλες πόλεις (Ἀθήνα, Πειραιά κλπ.) ὀρίζονται ἀπὸ τὸ Δικαστήριον οἱ δικαστὲς πού θὰ δικάζουν ἀποκλειστικά ποινικὲς ὑποθέσεις, ἐπειδὴ εἶναι μέγανος ὁ ἀριθμὸς τῶν δικαστῶν καὶ εἶναι εὐκόλο. Ποινικά Δικαστήρια εἶναι: α) Τὰ Πταισματοδικεῖα, β) τὰ Πλημμελειοδικεῖα, γ) τὰ Ποινικά Ἐφετεῖα, δ) τὰ Δικαστήρια Ἀνηλίκων, ε) τὰ Κακουργοδικεῖα.

α) **Τὰ Πταισματοδικεῖα**. Πταισματοδικεῖα εἶναι τὰ Εἰρηνοδικεῖα, ὅταν δικάζουν πταίσματα, καὶ τὰ εἰδικὰ Πταισματοδικεῖα πού λειτοουργοῦν στὶς μεγάλες πόλεις. Ἔχουν τὴν ἀρμοδιότητα νὰ δικάζουν τὰ πταίσματα καὶ ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Εἰρηνοδίκη, ὁ ὁποῖος στὴν περίπτωσι αὐτὴ λέγεται Πταισματοδίκης, ἢ τὸν εἰδικὸ Πταισματοδίκη, τὸ Δημόσιο Κατήγορο καὶ τὸ Γραμματέα.

Τὰ Πταισματοδικεῖα εἶναι Δικαστήρια πρώτου βαθμοῦ, δικάζουν δηλαδὴ τὰ πταίσματα γιὰ πρώτη φορά.

β) **Τὰ Πλημμελειοδικεῖα**. Πλημμελειοδικεῖα εἶναι τὰ Δικαστήρια πού δικάζουν τὰ πλημμελήματα καὶ διακρίνονται α) σὲ **Μονομελῆ** καὶ β) σὲ **Τριμελῆ**. Τὰ Μονομελῆ ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἕναν Πρωτοδίκη πού λέγεται Πλημμελειοδίκης, τὸν Εἰσαγγελέα καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζουν τὰ πλημμελήματα πού τιμωροῦνται μέ φυλάκισι, τὸ πολὺ μέ-

χρι ένα χρόνο, ή με χρηματική ποινή, και τις έφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Πταισματοδικείων για τις όποιες γίνεται έφεση. Τά Τριμελή αποτελούνται από τόν Πρόεδρο Πρωτοδικών και δύο δικαστές (Πρωτοδικες ή έναν Πρωτοδικη και έναν Πάρεδρο), τόν Εισαγγελέα και τόν Γραμματέα και δικάζουν σε πρώτο βαθμό τά πλημμελήματα πού δέν δικάζονται από τó Μονομελές Πλημμελειοδικείο και σε δεύτερο βαθμό τις έφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Μονομελών Πλημμελειοδικείων.

γ) **Τά Ποινικά Έφετεία.** Ποινικά Έφετεία είναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν σε δεύτερο βαθμό τις έφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Τριμελών Πλημμελειοδικείων ή σε πρώτο βαθμό τά πλημμελήματα όρισμένων προσώπων (π.χ. δικηγόρων, δικαστών, εισαγγελέων, αρχιερέων, νομαρχών κλπ.) και όρισμένα κακουργήματα πού όρίζει ó νόμος (π.χ. κλοπή, πλαστογραφία, άπάτη κλπ. σε βάρος τού Δημοσίου κ.ά.). Τά Ποινικά Έφετεία, όταν δικάζουν έφέσεις κατά τών αποφάσεων τών Πλημμελειοδικείων και τά πλημμελήματα όρισμένων προσώπων είναι Τριμελή και αποτελούνται από τόν Πρόεδρο τών Έφετών με δύο Έφέτες, τόν Εισαγγελέα και τó Γραμματέα, ενώ στις άλλες περιπτώσεις είναι Πενταμελή και αποτελούνται από τόν Πρόεδρο τών Έφετών με τέσσερες Έφέτες, τόν Εισαγγελέα και τó Γραμματέα.

δ) **Τά Δικαστήρια Άνηλίκων.** Δικαστήρια Άνηλίκων είναι εκείνα πού δικάζουν τά έγκλήματα πού γίνονται από τούς άνήλικους (ήλικίας 12-17 έτών) και διακρίνονται: α) Σε Μονομελή Δικαστήρια Άνηλίκων, στά όποια δικάζει ένας δικαστής, πού λέγεται δικαστής άνηλίκων, τά έγκλήματα τών άνηλίκων πού τιμωρούνται με ποινή όχι μεγαλύτερη από 5 χρόνια περιορισμό σε σωφρονιστήριο. β) Σε Τριμελή Δικαστήρια Άνηλίκων, στά όποια δικάζουν ό δικαστής άνηλίκων και δύο Πρωτοδικες τά έγκλήματα τών άνηλίκων πού τιμωρούνται με περιορισμό σε σωφρονιστήριο τó λιγότερο 5 χρόνια. γ) Σε Δευτεροβάθμια Δικαστήρια Άνηλίκων, στά όποια δικάζει ό δικαστής άνηλίκων τού Έφετείου με δύο άκόμη Έφέτες τις έφέσεις κατά τών αποφάσεων τών παραπάνω Δικαστηρίων Άνηλίκων.

ε) **Τά Κακουργοδοκεία.** Κακουργοδοκεία είναι τά Δικαστήρια πού δικάζουν τά κακουργήματα και αποτελούνται από τόν Πρόεδρο με δύο Πρωτοδικες, τόν Εισαγγελέα, τó Γραμματέα και τούς ένόρκους. Οί

ένορκοι πού σέ κάθε δίκη είναι 10 (7 άνδρες και 3 γυναίκες) και κληρώνονται από τόν Πρόεδρο του Δικαστηρίου, άπαντούν στα έρωτήματα πού τους κάνει ο Πρόεδρος, για τήν ένοχή ή όχι του κατηγορούμενου και για τήν ύπαρξη έλαφρυντικών ή όχι, έγγραφως, ενώ οί δικαστές (σύεδροι) κανονίζουν και επιβάλλουν τήν ποινή ανάλογα με τήν άπάντηση των ένόρκων και τó σχετικό νόμο.

Η άπόφαση των ένόρκων λέγεται **έτυμηγορία** και παίρνεται με πλειοψηφία. Στην περίπτωση πού υπάρχει ίσοψηφία άθρώνεται ο κατηγορούμενος. Τήν έτυμηγορία μπορούν νά τήν κηρύξουν **πεπλανημένη** οί σύεδροι και ο Είσαγγελέας, άν είναι άθωωτική, και μόνο οί σύεδροι, άν είναι καταδικαστική. Πάντως δέν είναι δυνατόν νά κηρυχθῆ πεπλανημένη ή άπόφαση πού πήραν με όμοφωνία οί ένορκοι.

Γ. ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ.

Τό ανώτατο Δικαστήριο στη χώρα μας είναι ο "Αρειος Πάγος, ο όποιος ιδρύθηκε τό έτος 1834 με σκοπό τήν όμοιόμορφη έφαρμογή των νόμων από τά Δικαστήρια.

Ο "Αρειος Πάγος σάν Δικαστήριο δικάζει κυρίως τις αιτήσεις άκυρώσεως ή άναιρέσεως πού γίνονται κατά των άποφάσεων όλων των Πολιτικών και των Ποινικών Δικαστηρίων. Κατά τήν έκδίκηση των αιτήσεων αυτών ο "Αρειος Πάγος δέν εξετάζει άν άληθεύουν τά περιστατικά πάνω στα όποια στηρίζονται οί άποφάσεις των Πολιτικών και των Ποινικών Δικαστηρίων, άλλ' εξετάζει άν κατά τή διαδικασία και τήν έκδοση τῆς άποφάσεως έφαρμόστηκε σωστά ο νόμος. Τό γεγονός ότι ο "Αρειος Πάγος εξετάζει άν έφαρμόστηκε σωστά ο νόμος από τά άλλα Δικαστήρια (Πολιτικά και Ποινικά) κάνει τις άποφάσεις του ένα είδος νόμων, πού χρησιμεύουν σάν όδηγός των δικαστών κατά τήν άπονομή τῆς δικαιοσύνης. Οί άποφάσεις του "Αρείου Πάγου, επειδή αναφέρονται στην όρθή έφαρμογή του νόμου, άποτελούν «**νομολογία**» και δεσμεύουν τους δικαστές έτσι, ώστε στα θέματα πού άποφασίζει ο "Αρειος Πάγος νά είναι ύποχρεωμένοι νά τόν ακολουθοϋν στις άποφάσεις τους.

Οί συνεδριάσεις του "Αρείου Πάγου διακρίνονται: α) στις συνεδριάσεις των Τμημάτων του και β) στις συνεδριάσεις τῆς όλομελείας.

α) Συνεδριάσεις τῶν Τμημάτων.

Τὸ Πρῶτο Τμήμα τοῦ Ἀρείου Πάγου συγκροτεῖται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, 6 Ἀρεοπαγίτες, τὸν Εἰσαγγελέα καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζει τὶς αἰτήσεις ἀναιρέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Εἰρηνοδικείων, Πρωτοδικείων καὶ Ἐφετειῶν. Ἔτσι τὸ Πρῶτο Τμήμα ἀποτελεῖ τὸ Ἀκυρωτικὸ τῶν ἀποφάσεων τῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων.

Τὸ Δεύτερο Τμήμα συγκροτεῖται, ὅπως καὶ τὸ Πρῶτο, καὶ δικάζει: α) τὶς αἰτήσεις ἀναιρέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων καὶ τῶν βουλευμάτων τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων· β) τὶς αἰτήσεις γιὰ τὸν κανονισμὸ τῆς ἀρμοδιότητος μεταξὺ δύο Δικαστηρίων ἢ γιὰ τὴν παραπομπὴ μιᾶς ὑποθέσεως ἀπὸ τὸ ἓνα Δικαστήριον στὸ ἄλλο· καὶ γ) τὶς ὑποθέσεις μετὰ ἀπὸ τὴν ἀναίρεση τῶν ἀποφάσεων τῶν Πολιτικῶν Δικαστηρίων, ἐφόσον τὶς ἐκράτησε ὁ Ἄρειος Πάγος γιὰ νὰ τὶς δικάσῃ ὁ ἴδιος. Τὸ Β' Τμήμα εἶναι τὸ Ἀκυρωτικὸ τῶν Ποινικῶν Δικαστηρίων.

β) Συνεδρίαση τῆς Ὀλομελείας τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἡ Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου συνεδριάζει: 1) γιὰ νὰ δικάσῃ τὶς προσφυγές κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Ἀνωτάτου Δικαστικοῦ Συμβουλίου, 2) γιὰ ν' ἀποφασίσῃ στὶς περιπτώσεις συγκρούσεως δυὸ Δικαστηρίων ἢ τῶν δύο τμημάτων του, 3) γιὰ νὰ δικάσῃ τὶς αἰτήσεις ἀναιρέσεως τῶν Εἰσαγγελέων ὑπὲρ τοῦ νόμου καὶ 4) γιὰ νὰ δικάσῃ τὶς αἰτήσεις ποῦ ἀφοροῦν τὴν ὑπέρβαση τῶν καθηκόντων τῶν ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δυὸ Τμήματα καὶ τὴν Ὀλομέλεια τοῦ Ἀρείου Πάγου, ποῦ ἔχουν δικαστικὰ καθήκοντα, στὸν Ἄρειο Πάγο, ἀπὸ τὰ μέλη του, λειτουργεῖ καὶ τὸ Ἀνώτατο Δικαστικὸ Συμβούλιο σὲ δυὸ Τμήματα γιὰ τὴν ὑπαλληλικὴ κατάσταση (προαγωγές, μεταθέσεις κλπ.) τῶν δικαστῶν (τὸ Α' Τμήμα) καὶ τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων (τὸ Β' Τμήμα).

Δ. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Διοικητικὰ Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα ποῦ δικάζουν τὶς διαφορὲς μεταξὺ τῆς διοικήσεως καὶ τῶν πολιτῶν. Τέτοιες διαφορὲς εἶναι ἐκεῖνες ποῦ δημιουργοῦνται, ὅταν οἱ πράξεις τῶν διοικητικῶν ὀργάνων δὲν εἶναι σύμφωνες μὲ τὸ νόμο. Σ' αὐτὲς τὶς πράξεις ἔχουν τὸ δικαίωμα οἱ πολῖτες ν' ἀμφισβητήσουν τὴ νομιμότητά τους καὶ γι' αὐτὸ οἱ διοι-

κητικές διαφορές λέγονται και διαφορές ἀμφισβητούμενου διοικητοῦ.

Μέχρι σήμερα δὲν ἔχουν ἰδρυθῆ ἄλλα Διοικητικά Δικαστήρια, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ Φορολογικά, στὰ ὁποῖα ὑπάρχουν ὅλες οἱ φορολογικὲς καὶ οἱ τελωνειακὲς διαφορές. Ἔτσι οἱ ἄλλες διοικητικὲς διαφορὲς ἐξακολουθοῦν νὰ δικάζονται ἀπὸ τὰ Πολιτικά Δικαστήρια, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνες πού δικάζονται ἀπὸ τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας καὶ τὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο.

α) ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ.

Τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας ἰδρύθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1835 μὲ διπλὴ ἀρμοδιότητα. Ἦταν κυρίως συμβουλευτικὸ ὄργανο τῆς Κυβερνήσεως, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε τότε Βουλὴ, καὶ ἔπειτα ἦταν καὶ τὸ Διοικητικὸ Δικαστήριον, πού ἐδίκασε τὶς διοικητικὲς διαφορές. Ἐπειδὴ ἦταν συμβουλευτικὸ ὄργανο τῆς Κυβερνήσεως, μέλη του εἶχαν διοριστῆ ἐξέχουσες φυσιογνωμίες, ὅπως π.χ. ὁ Θ. Κολοκοτρώνης, ὁ Κ. Κανάρης, ὁ Π. Μαυρομιχάλης, ὁ Ἄ. Ζαΐμης, ὁ Ἄ. Μαυροκορδάτος, ὁ Γ. Κουντουριώτης, ὁ Σπ. Τρικούπης κλπ. Τὸ 1844 ὁμως καταργήθηκε τὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας καὶ μόλις τὸ 1917 ξαναἰδρύθηκε. Ἡ λειτουργία του ἄρχισε ἀπὸ τὸ Μάϊο τοῦ 1929.

Οἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καθορίζονται ἀπὸ τὸ Σύνταγμα καὶ εἶναι α) γνωμοδοτικὲς καὶ β) δικαστικὲς. Σὰν Γνωμοδοτικὸ Συμβούλιον τῆς κεντρικῆς διοικήσεως (Ἐπιτροπῶν) τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα νὰ ἐπεξεργάζεται τὰ διατάγματα ἐκεῖνα πού ἐρμηνεύουν τοὺς νόμους καὶ ρυθμίζουν τὴν ἐφαρμογὴ τους (κανονιστικὰ διατάγματα). Ἡ ἐπεξεργασία τῶν κανονιστικῶν διαταγμάτων εἶναι ὑποχρεωτικὴ καὶ ἐπομένως εἶναι ἄκυρα, ἂν δὲν γίνῃ. Σὰν Διοικητικὸ Δικαστήριον τὸ Συμβούλιον Ἐπικρατείας, δικάζει: α) τὶς αἰτήσεις πού γίνονται γιὰ τὴν ἀκύρωση τῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ὀργάνων β) τὶς αἰτήσεις γιὰ ἀναίρεση τῶν ἀποφάσεων τῶν Διοικητικῶν Δικαστηρίων καὶ γ) τὶς προσφυγὲς τῶν μονίμων δημοσίων ὑπαλλήλων κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν ὑπηρεσιακῶν τοὺς συμβουλίων πού ἀναφέρονται στὴν ἀπόλυση, τὸν ὑποβιβασμὸ τους κλπ.

Τὶς συνεδριάσεις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας τὶς διακρίνουμε: α) στὶς συνεδριάσεις τῆς ὀλομελείας καὶ β) στὶς συνεδριάσεις τῶν τμημάτων.

Ἡ ὑπάρξις τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας ἔχει μεγάλη σημασία,

διότι προστατεύει τούς δημοσίους υπαλλήλους και όλους τούς πολίτες από τις τυχόν αυθαιρέσιες τών διοικητικῶν ὀργάνων και συντελεῖ στην καλή λειτουργία τῆς κρατικῆς μηχανῆς.

β) ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ.

Τὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο ἰδρύθηκε τὸ 1833 και λειτουργεῖ ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα συνέχεια.

Τὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο ἔχει διπλὴ ἀρμοδιότητα. Εἶναι πρῶτα **διοικητικὴ ἀρχή**. Σὰν διοικητικὴ ἀρχὴ α) γνωματεύει γιὰ τὰ νομοσχέδια πὸ ἀναφέρονται στην ἀπονομὴ συντάξεων, β) ἐλέγχει τὶς δαπάνες, τὸν ἀπολογισμὸ και τὸ γενικὸ ἰσολογισμὸ τοῦ Κράτους, γ) ἐλέγχει τούς λογαριασμοὺς τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος και δ) κανονίζει τὶς συντάξεις. Ἐπειτα εἶναι και Διοικητικὸ Δικαστήριον. Σὰν Διοικητικὸ Δικαστήριον δικάζει: α) τούς δημοσίους υπαλλήλους, ὅταν βλάπτουν τὴν περιουσίαν τοῦ Δημοσίου, β) τὶς προσφυγὰς τῶν διαχειριστῶν τοῦ δημοσίου χρήματος κατὰ τῶν ἀποφάσεων πὸ τούς ὑποχρεῶνουν νὰ πληρῶσουν στὸ Δημόσιο τὸ τυχόν ἔλλειμμα πὸ εἶχαν κατὰ τὴ διαχείριση και γ) τὶς προσφυγὰς κατὰ τῶν ἀποφάσεων πὸ δὲν δέχονται τὶς αἰτήσεις γιὰ τὸν καθορισμὸ συντάξεων.

Ὅπως και στὸ Συμβούλιο Ἐπικρατείας, ἔτσι και στὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο οἱ συνεδριάσεις διακρίνονται σὲ συνεδριάσεις τῆς ὁλομελείας και σὲ συνεδριάσεις τῶν τμημάτων. Στὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο ὑπάρχει ἐκπρόσωπος τοῦ Κράτους πὸ λέγεται Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

Τὸ Ἐλεγκτικὸ Συνέδριο ἔχει μεγάλη σπουδαιότητα, διότι ἀγρυνεῖ γιὰ τὴν καλὴ διαχείριση τοῦ δημοσίου χρήματος.

γ) ΤΑ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ.

Φορολογικὰ Δικαστήρια λέμε ἐκεῖνα πὸ δικάζουν τὶς φορολογικὰς και τελωνειακὰς διαφορὰς μεταξὺ τῶν φορολογουμένων και τοῦ Δημοσίου. Τὰ Φορολογικὰ Δικαστήρια εἶναι Διοικητικὰ Δικαστήρια και ἰδρύθηκαν τὸ 1958. Πρὸ τοῦ ἰδρυθῶν, τὶς φορολογικὰς διαφορὰς ἐδίκαζαν οἱ ἐκδικαστικὰς ἐπιτροπὰς ἐνστάσεων.

Γιὰ νὰ δικάσουν μιὰ ὑπόθεση τὰ Φορολογικὰ Δικαστήρια, πρέπει νὰ τὸ ζητήση μὲ ἔγγραφὸ τοῦ ὀ φορολογούμενου. Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ λέγεται **προσφυγὴ** και ἐκεῖνος πὸ κάνει τὴν προσφυγὴν **προσφεύγων**.

Ἡ προσφυγή στρέφεται πάντοτε ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ Δημοσίου, διότι αὐτὸ ἐπιβάλλει τοὺς φόρους, δασμοὺς κλπ.

Ἡ φορολογικὴ δικαιοσύνη ἀπονέμεται σὲ δυὸ βαθμοὺς καὶ γι' αὐτὸ τὰ Φορολογικὰ Δικαστήρια διακρίνονται σὲ Φορολογικὰ Πρωτοδικεῖα καὶ σὲ Φορολογικὰ Ἐφετεῖα. Στὰ Πρωτοδικεῖα ποὺ δικάζουν σὲ πρῶτο βαθμῷ, ἡ διαδικασία εἶναι δωρεάν. Γιὰ τὴν ἐκδίκηση τῶν ἐφέσεων χρειάζεται **παράβολο**.

I. Φορολογικὰ Πρωτοδικεῖα εἶναι τὰ ἐξῆς: α) Τὰ **Μονομελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἓνα Δικαστὴ καὶ τὸ Γραμματέα β) Τὰ **Τριμελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, δυὸ δικαστὲς καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζουν: 1) τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Μονομελῶν Φορολογικῶν Πρωτοδικείων καὶ 2) ὅλες τὶς ἄλλες φορολογικὲς κλπ. διαφορὰς ποὺ δὲν δικάζουν τὰ Μονομελῆ.

II. Φορολογικὰ Ἐφετεῖα εἶναι τὰ ἐξῆς: α) Τὰ **Τριμελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, δυὸ Φορολογικοὺς Ἐφέτες καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζουν τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Φορολογικῶν Πρωτοδικείων μέχρι ὀρισμένο ἀπὸ τὸ νόμο ποσὸ φόρου. β) Τὰ **Πενταμελῆ**, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὸν Πρόεδρο, ἀπὸ τέσσερες Ἐφέτες καὶ τὸ Γραμματέα καὶ δικάζουν τὶς ἐφέσεις κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν Τριμελῶν Φορολογικῶν Πρωτοδικείων ποὺ δὲν δικάζονται ἀπὸ τὰ Τριμελῆ Ἐφετεῖα.

Ἐπικεφαλῆς τῶν Φορολογικῶν Δικαστηρίων βρίσκεται «ὁ Γενικός Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας ἐπὶ τῆς Φορολογικῆς Δικαιοσύνης», ποὺ ἔχει τὴν ἔδρα του στὴν Ἀθήνα. Τὸ Γενικὸ Ἐπίτροπο βοηθοῦν δύο Ἀντεπίτροποι, ποὺ ἔδρευουν ἕνας στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ ἄλλος στὴ Θεσσαλονίκη.

Ἐρωτήσεις.

1. Τί λέμε Πολιτεία καὶ τί Πολίτευμα;
2. Ποιὰ εἶναι τὰ σπουδαιότερα εἶδη Πολιτευμάτων;
3. Τί λέμε Σύνταγμα καὶ ποῦ ὀφείλεται ἡ ὑπεροχὴ του συγκριτικὰ μετὰ τοὺς ἄλλους νόμους;

4. Ποιές είναι οι αρχές ενός Συντάγματος;
5. Ποιά Συντάγματα εφαρμόστηκαν στη χώρα μας από την άπελευθέρωση μέχρι σήμερα;
6. Ποιές νέες διατάξεις βρίσκουμε στο Σύνταγμά μας;
7. Ποιές είναι οι εξουσίες κάθε Πολιτείας και ποιά όργανα τις ασκούν στη χώρα μας;
8. Πώς εκλέγεται ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και ποιές προϋποθέσεις απαιτούνται για να είναι κανείς υποψήφιος Πρόεδρος της Δημοκρατίας;
9. Τι είναι το Συμβούλιο της Δημοκρατίας και ποιοι μετέχουν σ' αυτό;
10. Ποιοι αποτελούν την Κυβέρνηση;
11. Τι ξέρεις για την κοινοβουλευτική ευθύνη των Υπουργών;
12. Ποιά είναι τα γνωστότερα έκλογικά συστήματα;
13. Τι είναι η άσυλία των βουλευτών;
14. Τι είναι βουλευτική περίοδος και τί βουλευτική σύνοδος;
15. Πώς εξασφαλίζεται η ανεξαρτησία των δικαστών;
16. Άνάφερε τα Πολιτικά Δικαστήρια.
17. Ποιά είναι τα Ποινικά Δικαστήρια;
18. Ποιά είναι τα Φορολογικά Δικαστήρια;
19. Τι αρμοδιότητες έχει η Κυβέρνηση;
20. Τι αρμοδιότητες έχει η Βουλή;
21. Τι ξέρεις για το Συμβούλιο Έπικρατείας;
22. Ποιά σημασία έχουν οι αποφάσεις του Άρειου Πάγου για τα Δικαστήρια, όταν δικάζει σαν Άκυρωτικό;

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. Γενικά.

Ἡ δράση κάθε Κράτους δὲν περιορίζεται μόνο στὸ ἐσωτερικό του, ἀλλ' ἐξαπλώνεται καὶ στὸ ἐξωτερικό. Μὲ μιὰ ὁμως διαφορὰ. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι, ἐνῶ στὸ ἐσωτερικό ἡ δράση τοῦ Κράτους στηρίζεται στὴν κυριαρχία του ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του, στὸ ἐξωτερικό δὲν ἔχει ἐξουσία καὶ ἡ δράση του στηρίζεται στὴν ἰσότητα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων Κρατῶν. Ἔτσι ἡ δράση πρὸς τὰ ἄλλα Κράτη καταλήγει στὴ δημιουργία σχέσεων μὲ ἴσους ὄρους. Τὶς σχέσεις πού δημιουργοῦνται μεταξὺ τῶν Κρατῶν τὶς λέμε **διεθνεῖς σχέσεις**. Οἱ διεθνεῖς σχέσεις ἀποτυπώνονται πάντοτε στὶς διεθνεῖς συμφωνίες μεταξὺ τῶν διαφόρων Κρατῶν.

Τὸ περιεχόμενο τῶν διεθνῶν συμφωνιῶν μπορεῖ νὰ εἶναι ποικίλο καὶ ν' ἀποβλέπη στὴ δημιουργία ἐμπορικῶν, οἰκονομικῶν, πολιτιστικῶν, ἀμυντικῶν κλπ. σχέσεων μεταξὺ δυὸ ἢ καὶ περισσοτέρων Κρατῶν ἢ μπορεῖ ἀκόμη ν' ἀποβλέπη στὴν ἐπίτευξη κοινῶν σκοπῶν μὲ συμμετοχὴ ὅσο τὸ δυνατόν περισσοτέρων Κρατῶν. Στὴν τελευταία περίπτωση πρόκειται περὶ διεθνῶν ὀργανισμῶν, τῶν ὁποίων γνώρισμα εἶναι ἡ ἔνωση καὶ ἡ κοινὴ προσπάθεια γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῶν σκοπῶν πού ὀρίζει ἡ συμφωνία τους (εἰρηρικῶν, οἰκονομικῶν κλπ.).

Ἡ ὑπαρξὴ διεθνῶν ὀργανισμῶν εἶναι γνώρισμα τῆς ἐποχῆς μας. Δὲν εἶναι ὁμως καὶ φαινόμενο τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ στὴν ἀρχαιότητα εἶχαν γίνεи διεθνεῖς ὀργανισμοί, ὅπως π.χ. οἱ Ἀμφικτυονεῖς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Σήμερα μόνο ἡ ὑπαρξὴ τῶν διεθνῶν ὀργανισμῶν παρυσιάζεται σὰν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη γιὰ τὴν εἰρήνη καὶ τὴν πρόοδο τῶν λαῶν.

2. Ὁ Ὄργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος εἶχε δημιουργήσει τὴν ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν (ΚΤΕ) τὸ 1919, γιὰ τὴν προστα-

σία τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου. Ἡ ἀποτυχία ὁμως τῆς ΚΤΕ καὶ ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, ὁ ὁποῖος ἦταν καταστρεπτικός, ὄχι μόνο γιὰ τοὺς νικημένους, ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς νικητές, ὀδήγησαν στὴν ἴδρυση τοῦ Ὅργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Τὴν ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως μιᾶς διεθνoῦς ὁργανώσεως ὁμολόγησαν πρῶτοι οἱ ἀντιπρόσωποι τῶν ΗΠΑ, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Ρωσίας καὶ τῆς Κίνας στὴ συνδιάσκεψη τῆς Μόσχας τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1943. Κατὰ τὴν ὁμολογία τους ἦταν ἀνάγκη νὰ γίνῃ μιὰ διεθνῆς ὁργάνωση, ἡ ὁποία θὰ στηριζόταν στὴν ἰσότητα ὄλων τῶν Κρατῶν καὶ θὰ φρόντιζε γιὰ τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κόσμου. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς οἱ ἀντιπρόσωποι ἐκεῖνοι πῆραν τὴν ἀπόφαση νὰ προχωρήσουν στὸ σχηματισμὸ τῆς διεθνoῦς ὁργανώσεως καὶ ἔκαμαν ἓνα σχέδιο, τὸ ὁποῖο συζητήθηκε στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου (25 Ἀπριλίου - 25 Ἰουνίου 1945) ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσώπους 50 Κρατῶν. Μὲ βάση τὸ σχέδιο ἐκεῖνο ἐγίνε κατόπιν τὸ καταστατικὸ τῆς ὁργανώσεως τῶν ἔθνῶν, τὸ ὁποῖο πῆρε τὸ ὄνομα Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ Ὅργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἐνῶ ἡ διεθνῆς ὁργάνωση ὀνομάστηκε Ὅργανισμὸς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (ΟΗΕ).

Ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ ἐτέθηκε σὲ ἐφαρμογὴ ἀπὸ τὶς **24 Ὀκτωβρίου 1945** καὶ γι' αὐτὸ ἡ ἡμέρα ἐκεῖνη πανηγυρίζεται κάθε χρόνο σ' ὄλο τὸν κόσμο σὰν γενέθλιος ἡμέρα τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ἴδιος ὁ Χάρτης τοῦ ΟΗΕ καθορίζει ποιά εἶναι τὰ μέλη του, ποιοὶ εἶναι οἱ σκοποὶ του καὶ οἱ ἀρχές του καὶ ποιά εἶναι τὰ ὄργανά του γιὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν σκοπῶν του.

Τὰ Μέλη τοῦ ΟΗΕ. Τὰ μέλη τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται : α) στὰ **ἀρχικὰ ἢ ἰδρυτικὰ**, ἐκεῖνα δηλαδὴ τὰ 50 Κράτη πού ἔστειλαν ἀντιπροσώπους στὴ συνδιάσκεψη τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου, ὅπου ἐγίνε ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τοῦ ΟΗΕ, καὶ β) στὰ **μεταγενέστερα**, ἐκεῖνα πού ἐγίναν κατόπιν μέλη τοῦ ΟΗΕ. Ὅσα Κράτη θέλουν, μποροῦν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀρκεῖ νὰ τὸ προτείνῃ τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας καὶ νὰ τὸ δεχτοῦν τὰ 2/3 τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως. Τὰ Κράτη πού θέλουν νὰ γίνουν μέλη τοῦ ΟΗΕ πρέπει νὰ εἶναι **φιλειρηνικά**, ν' ἀποδέχονται τὶς ὑποχρεώσεις πού ἐπιβάλλει σὲ κάθε Κράτος - μέλος ὁ Καταστατικὸς Χάρτης καὶ νὰ μποροῦν νὰ ἐκπληρώσουν τὶς ὑποχρεώσεις τους αὐτές.

“Όπως μπορεί ένα Κράτος να γίνη μέλος του ΟΗΕ, έτσι μπορεί και ν’ αποχωρήσει, δικαιολογώντας βέβαια την αποχώρησή του. Ἀκόμη είναι δυνατή και ἡ ἀποβολή μέλους του ΟΗΕ με ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως στήν περίπτωση πού θά παραβῆ ἐπανελημμένα τῆς ἀρχές του.

Σκοποὶ τοῦ ΟΗΕ. Οἱ σκοποὶ τοῦ ΟΗΕ εἶναι δύο : α) Ἡ διατήρηση τῆς διεθνούς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας, πού ἀποτελεῖ καὶ τὸν κυριότερο σκοπὸ του. Γιὰ τὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κόσμου, ὀφείλει νὰ προλαμβάνη κάθε ἀπειλὴ τῆς εἰρήνης, ν’ ἀντιμετωπίζη τῆς ἐπιθέσεις καὶ νὰ κανονίζη με εἰρηνικὰ μέσα τῆς διαφορῆς τῶν Κρατῶν.

β) Ἡ συνεργασία μεταξὺ τῶν Κρατῶν. Γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Καταστατικὸς Χάρτης προβλέπει τὴν ἀνάπτυξη φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Κρατῶν με σκοπὸ τὴ λύση τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν κλπ. προβλημάτων καὶ τὴν ἐπίτευξη τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ἄσχετα ἀπὸ φυλὴ, φύλο, γλώσσα καὶ θρησκεία.

Ἀρχές τοῦ ΟΗΕ. Οἱ ἀρχές πάνω στις ὁποῖες στηρίζεται ὁ ΟΗΕ εἶναι οἱ ἑξῆς :

α) Ἡ ἰσότητα ὅλων τῶν Κρατῶν πού εἶναι μέλη του.

β) Ὁ σεβασμὸς τῶν συνθηκῶν πού γίνονται μεταξὺ τους.

γ) Ὁ ἀπόλυτος σεβασμὸς τῆς εἰρήνης. Ὅλα τὰ Κράτη θά φροντίζουν νὰ λύουν τῆς διαφορῆς τους με εἰρηνικὰ μέσα καὶ ὄχι με τὴ βία.

δ) Ὁ παγκόσμιος χαρακτήρας τῶν διατάξεων πού ἀναφέρονται στὴ διατήρηση τῆς εἰρήνης. Ἡ λύση τῶν διαφορῶν μεταξὺ τῶν Κρατῶν με εἰρηνικὰ μέσα δὲν ἀναφέρεται μόνο στὰ μέλη τοῦ ΟΗΕ, ἀλλὰ καὶ στὰ Κράτη πού δὲν εἶναι μέλη του.

ε) Ἡ ἀλληλεγγύη μεταξὺ τῶν Κρατῶν ἢ καλύτερα ἡ ὑποχρέωση νὰ βοηθοῦν ὅλα τὰ μέλη τὸ μέλος ἐκεῖνο, τοῦ ὁποῖου κινδυνεύει ἡ εἰρήνη.

Ὅργανα τοῦ ΟΗΕ. Τὰ ὅργανα τοῦ ΟΗΕ διακρίνονται σὲ **κύρια** καὶ **βοηθητικά**. Τὰ κύρια ὅργανα ἰδρύονται ἀπὸ τὸν Καταστατικὸ Χάρτη, ἐνῶ τὰ βοηθητικά ἰδρύονται ἀπὸ τὰ κύρια, ἀνάλογα με τῆς ἀνάγκες τους. Ἐδῶ θ’ ἀναφέρουμε μόνο τὰ κύρια ὅργανα τοῦ ΟΗΕ.

Κύρια ὄργανα τοῦ ΟΗΕ εἶναι :

α) **Ἡ Γενικὴ Συνέλευση.** Ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀντιπροσώπους ὄλων τῶν Κρατῶν ποὺ εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ καὶ συνέρχεται μία φορά τὸ χρόνο ἢ ὅποτε ἄλλοτε τὸ ζήτηση τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἢ ἡ πλειοψηφία τῶν μελῶν τοῦ ΟΗΕ. Κάθε Κράτος μπορεῖ νὰ στείλῃ στὴ Γενικὴ Συνέλευση μέχρι 5 ἀντιπροσώπους, ἀλλὰ ἔχει πάντοτε μόνο μιὰ ψήφο.

β) **Τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας.** Τὸ Συμβούλιο Ἀσφαλείας ἔχει τὴν ἀρμοδιότητα ν' ἀγρυπνῇ γιὰ τὴν εἰρήνη τοῦ κόσμου καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 11 μέλη, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 5 εἶναι **μόνιμα** καὶ τὰ 6 ἐκλέγονται κάθε δυὸ χρόνια. Μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας εἶναι οἱ ΗΠΑ, ἡ Ἀγγλία, ἡ Ρωσία, ἡ Γαλλία καὶ ἡ Κίνα.

γ) **Τὸ Οἰκονομικὸ καὶ Κοινωνικὸ Συμβούλιο,** τοῦ ὁποῖου ἔργο εἶναι ἡ μελέτη ὄλων τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν, πνευματικῶν, εκπαιδευτικῶν καὶ ἄλλων σχετικῶν προβλημάτων καὶ οἱ συστάσεις στὰ Κράτη ποὺ εἶναι μέλη τοῦ ΟΗΕ ν' ἀκολουθήσουν τὰ συμπεράσματά του. Ἀκόμη ἔργο τοῦ Συμβουλίου εἶναι καὶ ἡ προώθηση τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων. Γι' αὐτὸ ἐγινε καὶ ἡ Οἰκουμένη Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων τοῦ Ἀνθρώπου ποὺ δέχτηκε στὸ Παρίσι στὶς 10 Δεκεμβρίου 1948 ἡ Γενικὴ Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ.

δ) **Τὸ Συμβούλιο Κηδεμονίας,** τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ μέλη ποὺ κηδεμονεύουν ἐδάφη, ἀπὸ τὰ μόνιμα μέλη τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ ἄλλα μέλη τοῦ ΟΗΕ καὶ ἔχει σὰν ἔργο τὴν παρακολούθηση καὶ μελέτη τῶν ζητημάτων ποὺ προκύπτουν στὰ ἐδάφη ποὺ βρίσκονται ὑπὸ κηδεμονία.

ε) **Τὸ Διεθνὲς Δικαστήριον,** τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ 15 δικαστές.

στ) **Ἡ Γενικὴ Γραμματεία,** ἡ ὁποία ἀπασχολεῖ περίπου 3.500 ὑπαλλήλους καὶ εἶναι τὸ μόνιμο διοικητικὸ ὄργανο τοῦ ΟΗΕ. Μεγάλη σημασία ἔχει ὁ **Γενικὸς Γραμματέας,** ὁ ὁποῖος διορίζεται ἀπὸ τὴ Γενικὴ Συνέλευση μὲ πρόταση τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ ἔχει μεγάλες ἀρμοδιότητες.

Σημασία τοῦ ΟΗΕ. Ὁ ΟΗΕ δὲν ἐγινε μόνο γιὰ ν' ἀντιμετωπίζῃ προκαταβολικὰ ἢ ἐκ τῶν ὑστέρων τὶς ἀπειλὲς κατὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κόσμου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ σταθεροποίηση τῆς εἰρήνης μὲ τὰ μέσα ἐκεῖνα ποὺ ξεριζώνουν τὶς βαθύτερες αἰτίες τοῦ πολέμου. Τέτοια μέσα εἶναι ἡ λύση τῶν διαφόρων πολιτικῶν, κοινωνικῶν

και οικονομικων προβλημάτων, για την πραγματοποίηση της οποίας έγινε το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο. Γι' αυτό ακριβώς και ο ΟΗΕ έχει ανυπολόγιστη σημασία, διότι φροντίζει όχι μόνο για τη διαφύλαξη της ειρήνης, αλλά και για τη θεμελίωσή της σε ατράνταχτα θεμέλια.

3. Οί λοιποί διεθνείς οργανισμοί.

Μέσα και έξω από τους κόλπους του ΟΗΕ υπάρχουν πολλοί διεθνείς οργανισμοί, απ' τους οποίους άλλοι έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα και άλλοι έχουν περιφερειακό. Τους πρώτους τους λέμε **ειδικούς διεθνείς οργανισμούς** και τους διακρίνουμε σ' εκείνους που βρίσκονται μέσα στους κόλπους του ΟΗΕ και σ' εκείνους που βρίσκονται εκτός του ΟΗΕ. Τους δεύτερους τους λέμε **περιφερειακές ενώσεις** και τις διακρίνουμε σε εθνικές ενώσεις, σε στρατιωτικές συμμαχίες και σε οικονομικές ενώσεις.

Είδικοί διεθνείς οργανισμοί.

α) Είδικοί διεθνείς οργανισμοί που συνεργάζονται με τον ΟΗΕ και ιδιαίτερα με το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο είναι οι εξής:

1. 'Η Παγκόσμια Ταχυδρομική Ένωση (ιδρύθηκε την 1-7-1875).
2. 'Η Διεθνής 'Οργάνωση Έργασίας (ιδρύθηκε στις 11- 4 -1919).
3. 'Η Διεθνής Ένωση Τηλεπικοινωνιών (ιδρύθηκε το 1932).
4. 'Η 'Οργάνωση Διατροφής και Γεωργίας (ιδρύθηκε στις 16-10 - 1945).
5. 'Η Διεθνής Τράπεζα Άνασυγκροτήσεως και Άναπτύξεως (ιδρύθηκε στις 27 - 12 - 1945).
6. 'Η 'Οργάνωση για την Έκπαίδευση, την Έπιστήμη και τη Μόρφωση, γνωστή σαν UNESCO (ιδρύθηκε στις 4 - 11 - 1946).
7. 'Η 'Οργάνωση της Διεθνούς Πολιτικής Άεροπορίας (ιδρύθηκε στις 4 - 4 - 1947).
8. 'Η Παγκόσμια 'Οργάνωση Υγείας (ιδρύθηκε στις 7 - 4 - 1948).
9. 'Η Παγκόσμια Μετεωρολογική Υπηρεσία (ιδρύθηκε στις 23 Μαρτίου 1950).
10. Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Έκκλησιών.
11. Το Διεθνές Συμβούλιο Κοινωνικής Προνοίας.

β) Ειδικοί οργανισμοί, που δέν συνεργάζονται με τόν ΟΗΕ, είναι οί εξής:

1. 'Η Διεθνής "Ενωση για τήν προστασία του παιδιού.
2. 'Η Διεθνής 'Εταιρεία Μέριμνας ύπέρ τών 'Αναπήρων.
3. 'Η Διεθνής "Ενωση Κοινωνικής 'Ασφαλείας.
4. Τό Παγκόσμιο Συμβούλιο Τυφλών.
5. 'Η Διεθνής 'Οργάνωση Προσκόπων κλπ.

Περιφερειακές 'Ενώσεις.

α) 'Εθνικές ενώσεις είναι εκείνες που έχουν κάνει τά Κράτη τών όποιών οί κάτοικοι άνήκουν στην ίδια φυλή ή έχουν άλλα κοινά γνωρίσματα. Τέτοιες ενώσεις είναι οί εξής:

1. 'Η Παναμερικανική "Ενωση ή 'Οργάνωση τών 'Αμερικανικών Κρατών, όπως ονομάστηκε τό 1948.

2. 'Η 'Αραβική "Ενωση.

3. 'Η "Ενωση 'Αφρικοασιατικών Κρατών.

4. Τό Συμβούλιο τής Εύρώπης, για τό όποιο γίνεται ειδικότερα λόγος παρακάτω.

β) Στρατιωτικές συμμαχίες είναι εκείνες που έγιναν για άμυντικούς σκοπούς. Τέτοιες είναι οί εξής:

1. Τό ΝΑΤΟ. ('Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου). Τό ΝΑΤΟ δημιουργήθηκε τό 1949 για τήν αντιμετώπιση του κομμουνιστικού κινδύνου. Μέλη του είναι τά εξής Κράτη: ΗΠΑ, Καναδάς, 'Αγγλία, 'Ιταλία, 'Ολλανδία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Δανία, Νορβηγία, Πορτογαλία, 'Ισλανδία, 'Ελλάδα, Τουρκία και Δυτική Γερμανία. 'Η χώρα μας άπεχώρησε τό 1974 από τή στρατιωτική όργάνωση του ΝΑΤΟ, έπειδή τό τελευταίο έδειξε άπαράδεκτη άδράνεια στο θέμα τής τουρκικής εισβολής στην Κύπρο τόν 'Ιούλιο του 1974. Σήμερα ή 'Ελλάδα συνεργάζεται μόνο με τήν πολιτική όργάνωση του ΝΑΤΟ.

2. Τό Σύμφωνο Συλλογικής "Αμυνας Νοτιοανατολικής 'Ασίας (ΣΕΑΤΟ).

3. 'Η Συμμαχία τών χωρών τής Μέσης 'Ανατολής (ΣΕΝΤΟ). Σ' αυτή μετέχουν ή 'Αγγλία, ή Γαλλία, ό Λίβανος, τό 'Ιράκ και ή 'Υπεριορδανία.

4. Τό Σύμφωνο τής Βαρσοβίας, στο όποιο μετέχουν τά κομμουνι-

στικά Κράτη (Ρωσία, Πολωνία, Ρουμανία, Τσεχοσλοβακία, Ούγγαρια, Βουλγαρία, Άλβανία και Ανατολική Γερμανία) και έγινε σάν αντίβαρο τοῦ ΝΑΤΟ γιά τήν ἰσορροπία τῶν δυνάμεων τῆς Εὐρώπης.

γ) Οἰκονομικές ἐνώσεις εἶναι ἐκεῖνες πού ἔγιναν γιά τήν οἰκονομική συνεργασία τῶν Κρατῶν. Τέτοιες εἶναι οἱ ἑξῆς :

1. Ἡ Κοινοπραξία Ἄνθρακα καί Χάλυβα.

2. Ἡ Εὐρωπαϊκή Οἰκονομική Κοινότητα, γιά τήν ὁποία γίνεται λόγος παρακάτω.

4. Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἰδρύθηκε τὸ ἔτος 1949 καί ἔχει τήν ἔδρα του στό Στρασβούργο. Τὰ Κράτη πού τὸ ἴδρυσαν ἦσαν 10, δηλαδή τὸ Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Δανία, ἡ Ἰρλανδία, ἡ Ἰταλία, οἱ Κάτω Χῶρες, τὸ Λουξεμβούργο, ἡ Ἀγγλία, ἡ Νορβηγία καί ἡ Σουηδία. Τὸ 1949 ἔγιναν μέλη του ἡ Ἑλλάδα καί ἡ Τουρκία, τὸ 1950 ἡ Ἰσλανδία, τὸ 1951 ἡ Γερμανία καί τὸ 1956 ἡ Αὐστρία. Ἔτσι ἔχει σήμερα 16 μέλη μαζί μὲ τήν Κύπρο.

Τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἔχει δική του σημαία μὲ μπλὲ χρῶμα καί ἓναν κύκλο ἀπὸ δώδεκα χρυσοὺς ἀστερίσκους στό κέντρο. Οἱ ἀστερίσκοι δὲν δηλώνουν τὸν ἀριθμὸ τῶν μελῶν τοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ τήν τελειότητα.

Σκοπὸς γιά τὸν ὁποῖο ἔγινε τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης εἶναι α) ἡ ἐνίσχυση τῶν μελῶν του γιά τήν οἰκονομική καί κοινωνική τους πρόοδο καί β) ἡ προσπάθεια γιά τὴ δημιουργία ἑνὸς Ὁμοσπονδιακοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κράτους, ὅπως εἶναι στὴν Ἀμερική οἱ ΗΠΑ.

Γιά τήν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης ἔχει ἀρμοδιότητα νὰ ἐνισχύῃ ἠθικά τὰ μέλη του, νὰ τὰ συμβουλεύῃ καί νὰ δίνει τεχνικές κατευθύνσεις.

Ὁργανα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) **Τὸ Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως**, πού ἀποτελεῖται ἀπὸ βουλευτὲς ὄλων τῶν κομμάτων κάθε μέλους καί συνέρχεται δυὸ φορές τὸ χρόνο γιά νὰ μελετᾷ τὰ διάφορα ζητήματα καί νὰ κἀνῃ συστάσεις γιά τὴ λήψη τῶν ἀπαραιτητῶν μέτρων.

2) Ἡ **Ἐπιτροπὴ τῶν Ὑπουργῶν Ἐξωτερικῶν**, πού ἀποτελεῖται

ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς τῶν Ἐξωτερικῶν τῶν Κρατῶν ποὺ εἶναι μέλη του. Συνέρχεται δυὸ φορὲς τὸ χρόνο καὶ ἀποφασίζει τὴ λήψη τῶν μέτρων ποὺ προτείνει τὸ Συμβούλιο τῆς Συνελεύσεως.

3) Ἡ Γενικὴ Γραμματεία.

Μέχρι σήμερα τὸ Συμβούλιο τῆς Εὐρώπης μὲ διεθνεῖς συμβάσεις ἔχει ἐπιτύχει τὴ μεγαλύτερη κατοχύρωση τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴ θεμελίωση τῆς ἐλευθερίας, τὴν καλύτερευση τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων μὲ τὴν προστασία τῶν γηρατειῶν, τῆς ἀναπηρίας κλπ., τὴν προστασία τοῦ προσφυγικοῦ πληθυσμοῦ κ.ἄ. Ἔργα τοῦ Συμβουλίου τῆς Εὐρώπης εἶναι καὶ ἡ ἀναγνώριση τῶν Δελφῶν σὰν Πνευματικοῦ Κέντρου τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἀπλοποίηση στὶς διατυπώσεις ποὺ χρειάζονται γιὰ νὰ μὴ κανεῖς σ' ἓνα ἄλλο Κράτος, ἢ ὁποῖα ἔγινε μὲ τὴν ἀναγνώριση τῆς ταυτότητας σὰν διαβατηρίου.

5. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (ΕΟΚ).

Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Οἰκονομικὴ Κοινότητα (ΕΟΚ) ἢ Κοινὴ Ἀγορὰ ἰδρύθηκε μὲ τὴ συνθήκη τῆς Ρώμης καὶ λειτουργεῖ ἀπὸ τὴν 1η Ἰανουαρίου 1958.

Τὰ Κράτη ποὺ ἴδρυσαν τὴν ΕΟΚ ἦσαν 6, δηλαδὴ τὸ Βέλγιο, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία, ἡ Ἰταλία, τὸ Λουξεμβούργο καὶ ἡ Ὄλλανδία. Ἡ βάση πάνω στὴν ὁποία ἐστηρίχτηκαν ἦταν τὸ γεγονός ὅτι σ' ὅλα αὐτὰ τὰ Κράτη τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν κατοίκων τους βρισκόταν στὸ ἴδιο ὕψος. Ἄφησαν κατὰ τὴν ἴδρυση τῆς ΕΟΚ ὁμως περιθώριο γιὰ τὴν εἴσοδο καὶ ἄλλων Κρατῶν σ' αὐτή. Μόνο ἔβαλαν σὰν περιορισμὸ ὅτι τὸ Κράτος, ποὺ θὰ ἤθελε νὰ γίνῃ μέλος τῆς ΕΟΚ, πρέπει νὰ εἶναι Κράτος τῆς Εὐρώπης.

Ἔτσι μπόρεσε καὶ ἡ χώρα μας καὶ ζήτησε τὴν εἴσοδό της στὴν ΕΟΚ, ἢ ὁποῖα ἔγινε δεκτὴ μὲ τὴ συνθήκη ποὺ ὑπογράφηκε στὴν Ἀθήνα στὶς 9 Ἰουλίου 1961 καὶ ἐπικυρώθηκε μὲ νόμο ἀπὸ τὴ Βουλὴ, ὑπὸ τὸν ὄρο βέβαια νὰ περάσῃ ἓνα στάδιο προετοιμασίας μέχρις ὅτου γίνῃ ἰσότιμο μέλος.

Σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τῆς ΕΟΚ εἶναι ἡ **τελωνειακὴ ἔνωση** τῶν μελῶν της καὶ ἡ κατάργηση τῶν δασμῶν στὰ εἰσαγόμενα καὶ εξαγόμενα στὶς χώρες τῆς ΕΟΚ προϊόντα κάθε μέλους της. Ἀκόμη σκοπὸς

της ΕΟΚ είναι και η κατάργηση του περιορισμού της ποσότητας των κινουμένων μέσα σ' αυτή προϊόντων και η καθιέρωση του ίδιου δασμολογίου για τα εισαγόμενα προϊόντα από άλλα Κράτη, που δεν ανήκουν στην ΕΟΚ. Τέλος σκοπός της ΕΟΚ είναι η ίδια έμπορική πολιτική των μελών προς τα άλλα Κράτη, η ρύθμιση της φορολογίας των προϊόντων που κινούνται μέσα στην ΕΟΚ, η ενίσχυση των επιχειρήσεων, η ίδια αγροτική, οικονομική και κοινωνική πολιτική, η ελευθερία στις μετακινήσεις των προσώπων για εργασία από το ένα Κράτος στο άλλο κλπ.

Σύμφωνα με τους σκοπούς αυτούς της ΕΟΚ, η πραγματοποίηση των όποιων είναι σταδιακή, παίρνουν πλεονεκτική θέση τα προϊόντα των Κρατών - μελών της μέσα στους κόλπους της, εφόσον καταργούνται οι δασμοί, και έτσι δεν μπορούν να τα συναγωνιστούν τα προϊόντα των άλλων Κρατών, που δεν ανήκουν στην ΕΟΚ.

Για τη χώρα μας έγινε δεκτό να μπη στην ΕΟΚ με πολύ ευνοϊκούς όρους, που απόβλεπαν στην ανάπτυξη της οικονομίας και την ενίσχυση της βιομηχανίας μας.

Μετά από τη νεκρή περίοδο της δικτατορίας (1967-1974) το θέμα της συνδέσεώς μας με την Κοινή Άγορά αναθερμάνθηκε και πάλι, το καλοκαίρι δέ του 1975 η Κυβέρνηση ζήτησε να γίνουμε ισότιμο μέλος της ΕΟΚ.

Ή σύνδεση της χώρας μας με την ΕΟΚ θ' αποτελέσει σταθμό στην οικονομική της εξέλιξη, διότι μπαίνει σ' ένα μεγάλο οικονομικό χώρο, μέσα στον οποίο θα κινούνται ελεύθερα και χωρίς δασμούς τα ελληνικά προϊόντα και θα υπάρχει έτσι η απαραίτητη προϋπόθεση για την πρόοδο της οικονομίας και την καλύτερευση της ζωής μας.

Έρωτήσεις

1. Ποιοί ήταν οι πρώτοι διεθνείς οργανισμοί;
2. Ποιά είναι τα μόνιμα μέλη του ΟΗΕ;
3. Ποιά είναι τα όργανα του ΟΗΕ;
4. Ποιους σκοπούς έχει ο ΟΗΕ;

5. Ποιές είναι οι σπουδαιότερες περιφερειακές στρατιωτικές συμμαχίες;
6. Ποιά είναι η θέση της χώρας μας στο ΝΑΤΟ;
7. Ποιοι είναι οι σκοποί του Συμβουλίου της Ευρώπης;
8. Ποιά είναι τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης;
9. Ποιά είναι τα ιδρυτικά μέλη της ΕΟΚ;
10. Για ποιο σκοπό έγινε η ΕΟΚ;
11. Πότε αποφασίστηκε να μπή η χώρα μας στην ΕΟΚ και πότε ζήτησε να γίνει ισότιμο μέλος αυτής;
12. Ποιά σημασία έχει η πλήρης σύνδεση της χώρας μας με την ΕΟΚ;

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

1. ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Έχοντες υπ' όψει τὸ ἀπὸ 7ης Ἰουνίου 1975 IB΄ Ψήφισμα τῆς Ε΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων « περὶ ψηφίσεως καὶ θέσεως εἰς ἰσχὺν τοῦ νέου Συντάγματος τῆς Χώρας », ἀποφασίζομεν :

Α. Νὰ δημοσιευθῆ διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως τὸ διὰ τοῦ Ψηφίσματος τούτου τιθέμενον ἐν ἰσχύι ὀριστικὸν Σύνταγμα τῆς Ἑλλάδος, ἔχον ὡς ἔπεται :

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσιῶν καὶ ἀδιαιρέτου τριάδος
Ἡ Ε΄ ἀναθεωρητικὴ βουλὴ τῶν Ἑλλήνων

ΨΗΦΙΖΕΙ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ
ΒΑΣΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄
ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον 1.

1. Τὸ πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος εἶναι Προεδρευομένη Κοινοβουλευτικὴ Δημοκρατία.

2. Θεμέλιον τοῦ πολιτεύματος εἶναι ἡ λαϊκὴ κυριαρχία.

3. Ἄπασαι αἱ ἐξουσίαι πηγάζουν ἐκ τοῦ Λαοῦ καὶ ὑπάρχουν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ Ἔθνους, ἀσκούνται δὲ καθ' ὄν τρόπον ὀρίζει τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 2.

1. Ὁ σεβασμὸς καὶ ἡ προστασία τῆς ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου ἀποτελοῦν τὴν πρωταρχικὴν ὑποχρέωσιν τῆς Πολιτείας.

2. Ἡ Ἑλλάς, ἀκολουθοῦσα τοὺς γενικῆς ἀναγνωρίσεως κανόνας τοῦ διεθνoῦς δικαίου, ἐπιδιώκει τὴν ἐμπέδωσιν τῆς εἰρήνης, τῆς δικαιοσύνης, ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν καὶ τῶν κρατῶν.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΣΧΕΣΕΙΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 3.

1. Ἐπικρατοῦσα θρησκεία ἐν Ἑλλάδι εἶναι ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, κεφαλὴν γνωρίζουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὑπάρχει ἀναποσπάστως ἠνωμένη δογματικῶς μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης καὶ πάσης ἄλλης ὁμοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, τηροῦσα ἀπαρασαλεύτως, ὡς ἐκεῖναι, τοὺς ἱεροὺς ἀποστολικoὺς καὶ συνοδικoὺς κανόνας καὶ τὰς ἱεράς παραδόσεις. Εἶναι αὐτοκέφαλος καὶ διοικεῖται ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῶν ἐν ἐνεργείᾳ Ἀρχιερέων καὶ τῆς ἐκ ταύτης προερχομένης Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου, συγκροτουμένης ὡς ὁ Καταστατικὸς Χάρτης τῆς Ἐκκλησίας ὀρίζει, τηρουμένων τῶν διατάξεων τοῦ Πατριαρχικοῦ Τόμου τῆς κθ' (29) Ἰουνίου τοῦ ἔτους 1850 καὶ τῆς Συνοδικῆς Πράξεως τῆς 4ης Σεπτεμβρίου 1928.

2. Τὸ ὑφιστάμενον εἰς ὄρισμένας περιοχὰς τοῦ Κράτους ἐκκλησιαστικὸν καθεστῶς δὲν ἀντίκειται εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Τὸ κείμενον τῆς Ἀγίας Γραφῆς τηρεῖται ἀναλλοίωτον. Ἡ εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον ἐπίσημος μετάφρασις τούτου, ἄνευ ἐγκρίσεως

τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ἀπαγορεύεται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ
ΑΤΟΜΙΚΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Ἄρθρον 4.

1. Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ νόμου.
2. Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ ὑποχρεώσεις.
3. Ἕλληνες πολῖται εἶναι ὅσοι κέκτηνται τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα προσόντα. Ἀφαίσεις τῆς ἐλληνικῆς ἰθαγενείας ἐπιτρέπεται μόνον εἰς περίπτωσιν ἐκουσίας ἀποκτήσεως ἑτέρας ἢ ἀναλήψεως ἀντιθέτου πρὸς τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ὑπηρεσίας εἰς ξένην χώραν, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου εἰδικώτερον προβλεπομένας προϋποθέσεις καὶ διαδικασίαν.
4. Μόνον Ἕλληνες πολῖται εἶναι δεκτοὶ εἰς πάσας τὰς δημοσίας λειτουργίας, πλὴν τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰσαγομένων ἐξαιρέσεων.
5. Οἱ Ἕλληνες πολῖται συνεισφέρουν ἀδιακρίτως εἰς τὰ δημόσια βάρη ἀναλόγως τῶν δυνάμεών των.
6. Πᾶς Ἕλληνα, δυνάμενος νὰ φέρῃ ὄπλα, ὑποχρεοῦται νὰ συντελῇ εἰς τὴν ἄμυναν τῆς Πατρίδος, κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς τῶν νόμων.
7. Τίτλοι εὐγενείας ἢ διακρίσεως οὔτε ἀπονέμονται οὔτε ἀναγνωρίζονται εἰς Ἕλληνας πολίτας.

Ἄρθρον 5.

1. Ἐκαστος δικαιούται νὰ ἀναπτύσῃ ἐλευθέρως τὴν προσωπικότητά του καὶ νὰ συμμετέχῃ εἰς τὴν κοινωνικὴν, οἰκονομικὴν καὶ πολιτικὴν ζωὴν τῆς Χώρας, ἐφ' ὅσον δὲν προσβάλλει τὰ δικαιώματα τῶν ἄλλων καὶ δὲν παραβιάζει τὸ Σύνταγμα ἢ τὰ χρηστὰ ἤθη.
2. Πάντες οἱ εὐρισκόμενοι ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας ἀπολαύουν ἀπολύτου προστασίας τῆς ζωῆς, τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας των, ἀδιακρίτως ἐθνικότητος, φυλῆς ἢ γλώσσης καὶ θρησκευτικῶν ἢ πολιτικῶν πεποιθήσεων. Ἐξαιρέσεις ἐπιτρέπονται εἰς τὰς περιπτώσεις τὰς προβλεπομένας ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

Ἄπαγορεύεται ἡ ἔκδοσις ἀλλοδαποῦ, διωκομένου διὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας δρᾶσίν του.

3. Ἡ προσωπικὴ ἐλευθερία εἶναι ἀπαραβίαστος. Οὐδεὶς καταδιώκεται, συλλαμβάνεται, φυλακίζεται ἢ ἄλλως πῶς περιορίζεται, εἰ μὴ ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει.

4. Ἀτομικὰ διοικητικὰ μέτρα, περιοριστικὰ τῆς ἐλευθέρας κινήσεως ἢ ἐγκαταστάσεως ἐν τῇ Χώρα, ὡς καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐξόδου καὶ εἰσόδου εἰς αὐτὴν παντὸς Ἑλληνοσ, ἀπαγορεύονται. Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις ἀνάγκης καὶ μόνον πρὸς πρόληψιν ἀξιοποίνων πράξεων δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν τοιαῦτα μέτρα, μετ' ἀπόφασιν ποινικοῦ δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Εἰς περίπτωσιν κατεπίγοντος, ἢ ἀπόφασιν δύναται νὰ ἐκδοθῆ καὶ μετὰ τὴν λήψιν τοῦ διοικητικοῦ μέτρου, τὸ βραδύτερον δὲ ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, ἄλλως αἴρεται τοῦτο αὐτοδικαίως.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις:

Δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἐν παραγράφῳ 4 ἀπαγόρευσιν ἢ συνεπείᾳ ποινικῆς διώξεως ἀπαγόρευσις τῆς ἐξόδου διὰ πράξεως τοῦ εἰσαγγελέως, ἢ λήψιν μέτρων ἐπιβαλλομένων πρὸς προστασίαν τῆς δημοσίας ὑγείας ἢ τῆς ὑγείας νοσοῦντων ἀτόμων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 6.

1. Οὐδεὶς συλλαμβάνεται, οὐδὲ φυλακίζεται ἄνευ ἡτιολογημένου δικαστικοῦ ἐντάλματος, τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἐπιδιοθῆ κατὰ τὴν στιγμήν τῆς συλλήψεως ἢ προφυλακίσεως. Ἐξαιροῦνται τὰ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἐγκλήματα.

2. Ὁ ἐπ' αὐτοφῶρῳ ἢ δι' ἐντάλματος συλληφθεὶς προσάγεται εἰς τὸν ἀρμόδιον ἀνακριτὴν τὸ βραδύτερον ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὥρων ἀπὸ τῆς συλλήψεως, ἐὰν δὲ ἡ σύλληψις ἐγένετο ἐκτὸς τῆς ἔδρας τοῦ ἀνακριτοῦ, ἐντὸς τοῦ ἀπολύτως ἀναγκαίου πρὸς μεταγωγὴν χρόνου. Ὁ ἀνακριτὴς ὀφείλει, ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προσαγωγῆς, εἴτε νὰ ἀπολύσῃ τὸν συλληφθέντα εἴτε νὰ ἐκδώσῃ κατ' αὐτοῦ ἐνταλμα φυλακίσεως. Αἰτήσῃ τοῦ προσαχθέντος, ἢ ἐν περιπτώσει ἀνωτέρας βίας βεβαιουμένης ἀμέσως δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβουλίου, ἢ προθεσμίᾳ αὕτη παρατείνεται ἐπὶ δύο ἡμέρας.

3. Παρελθούσης ἀπράκτου ἐκατέρας τῶν προθεσμιῶν τούτων, πᾶς δεσμοφύλαξ ἢ ἄλλος ἐπιτετραμμένος τὴν κράτησιν τοῦ συλληφθέντος, εἴτε πολιτικὸς ὑπάλληλος εἴτε στρατιωτικὸς, ὀφείλει ν' ἀπολύσῃ

αὐτὸν παραχρῆμα. Οἱ παραβάται τιμωροῦνται ἐπὶ παρανόμῳ κατακρα-
τήσει, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς ἀνόρθωσιν πάσης ζημίας προσγενομένης
εἰς τὸν παθόντα καὶ εἰς ἱκανοποίησιν αὐτοῦ, λόγῳ ἠθικῆς βλάβης, διὰ
χρηματικῆς ποσοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Νόμος ὀρίζει τὸ ἀνώτατον ὄριον διαρκείας τῆς προφυλακί-
σεως, τὸ ὁποῖον δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ἔτος ἐπὶ κακουργημάτων
καὶ τοὺς ἑξ ἡμῶν ἐπὶ πλημμελημάτων. Ἐπὶ ὄλως ἐξαιρετικῶν περι-
πτώσεων, δύναται τὰ ἀνώτατα ὄρια νὰ παραταθοῦν κατὰ ἑξ καὶ τρεῖς
μῆνας ἀντιστοίχως, δι' ἀποφάσεως τοῦ ἀρμοδίου δικαστικοῦ συμβου-
λίου.

Ἄρθρον 7.

1. Ἐγκλημα δὲν ὑπάρχει, οὐδὲ ποινὴ ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου,
ἰσχύοντος πρὸ τῆς τελέσεως τῆς πράξεως καὶ ὀρίζοντος τὰ στοιχεῖα
ταύτης. Οὐδέποτε ἐπιβάλλεται βαρυτέρα ποινὴ τῆς προβλεπομένης
κατὰ τὴν τέλεσιν πράξεως.

2. Αἱ βάσανοι, οἳαδήποτε σωματικὴ κάκωσις, βλάβη ὑγείας ἢ
ἄσκησις ψυχολογικῆς βίας, ὡς καὶ πᾶσα ἑτέρα προσβολὴ τῆς ἀνθρω-
πίνης ἀξιοπρεπείας ἀπαγορεύονται καὶ τιμωροῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

3. Γενικὴ δήμευσις ἀπαγορεύεται. Θανατικὴ ποινὴ ἐπὶ πολιτικῶν
ἐγκλημάτων, ἐκτὸς τῶν συνθέτων, δὲν ἐπιβάλλεται.

4. Νόμος ὀρίζει τοὺς ὅρους ὑπὸ τοὺς ὁποίους παρέχεται ὑπὸ τοῦ
Κράτους, κατόπιν δικαστικῆς ἀποφάσεως, ἀποζημίωσις εἰς ἀδίκως ἢ
παρανόμως καταδικασθέντας, προφυλακισθέντας ἢ ἄλλως πως στερη-
θέντας τῆς προσωπικῆς τῶν ἐλευθερίας.

Ἄρθρον 8.

Οὐδεὶς ἀφαιρεῖται ἄκων τοῦ παρὰ τοῦ νόμου ὀρισμένου εἰς αὐτὸν
δικαστοῦ.

Δικαστικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἔκτακτα δικαστήρια, ὅφ' οἷονδήποτε
ἄνομα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ συσταθοῦν.

Ἄρθρον 9.

1. Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλον. Ἡ ἰδιωτικὴ καὶ οἰκογε-

νειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστος. Ουδεμία κατ' οίκον έρευνα ενεργείται, εἰ μὴ ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίζει, πάντοτε δὲ παρουσία εκπροσώπων τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας.

2. Οἱ παραβάται τῆς προηγουμένης διατάξεως τιμωροῦνται ἐπὶ παραβίασει τοῦ οἰκιακοῦ ἀσύλου καὶ καταχρήσει ἐξουσίας, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 10.

1. Ἐκαστος ἢ πολλοὶ ὁμοῦ ἔχουν τὸ δικαίωμα, τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ὅπως ἀναφέρονται ἐγγράφως πρὸς τὰς ἀρχάς, ὑποχρεουμένας εἰς ταχεῖαν ἐνέργειαν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν κειμένων διατάξεων καὶ εἰς ἔγγραφον ἠτιολογημένην ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἀναφερόμενον, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου.

2. Μόνον μετὰ τὴν κοινοποίησιν τῆς τελικῆς ἀποφάσεως τῆς ἀρχῆς, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἀπευθύνεται ἡ ἀναφορὰ καὶ κατόπιν ἀδείας ταύτης, ἐπιτρέπεται ἡ δίωξις τοῦ ὑποβαλόντος τὴν ἀναφορὰν διὰ τυχὸν ἐν αὐτῇ ὑπαρχούσας παραβάσεις.

3. Αἴτησις πληροφοριῶν ὑποχρεοῖ τὴν ἀρμοδίαν ἀρχὴν εἰς ἀπάντησιν, ἐφ' ὅσον τοῦτο προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου.

Ἄρθρον 11.

1. Οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὸ δικαίωμα ὅπως συνέρχωνται ἡσύχως καὶ ἀόπλως.

2. Μόνον εἰς τὰς δημοσίας ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται νὰ παρίσταται ἡ ἀστυνομία. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύναται νὰ ἀπαγορευθοῦν δι' ἠτιολογημένης ἀποφάσεως τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς, γενικῶς μὲν ἂν ἐκ τούτων ἐπικεῖται σοβαρὸς κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, εἰς ὀρισμένην δὲ περιοχὴν ἂν ἀπειλεῖται σοβαρὰ διαταραχὴ τῆς κοινωνικοοικονομικῆς ζωῆς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 12.

1. Οἱ Ἕλληνες ἔχουν τὸ δικαίωμα ὅπως συνιστοῦν ἐνώσεις καὶ σωματεῖα μὴ κερδοσκοπικοῦ σκοποῦ, τηροῦντες τοὺς νόμους, οἵτινες

ὁμως οὐδέποτε δύναται νὰ ὑπαγάγουν τὴν ἄσκησιν τοῦ δικαιώματος τούτου εἰς προηγουμένην ἄδειαν.

2. Τὸ σωματεῖον δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ ἔνεκα παραβάσεως τοῦ νόμου ἢ οὐσιώδους διατάξεως τοῦ καταστατικοῦ του, εἰ μὴ μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.

3. Αἱ διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐφαρμόζονται ἀναλόγως καὶ ἐπὶ ἐνώσεων προσώπων μὴ συνιστωσῶν σωματεῖον.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν περιορισμοὶ εἰς τὸ δικαίωμα τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὅπως συνεταιρίζονται. Περιορισμοὶ τοῦ δικαιώματος τούτου δύναται νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ εἰς τοὺς ὑπαλλήλους ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἐπιχειρήσεων.

5. Οἱ πάσης φύσεως γεωργικοὶ καὶ ἀστικοὶ συνεταιρισμοὶ αὐτοδιοικοῦνται κατὰ τοὺς ὅρους τοῦ νόμου καὶ τοῦ καταστατικοῦ των, τελοῦντες ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ ἐποπτείαν τοῦ Κράτους, ὑποχρεωμένου νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν.

6. Ἐπιτρέπεται ἢ διὰ νόμου σύστασις ἀναγκαστικῶν συνεταιρισμῶν ἀποβλεπόντων εἰς ἐκπλήρωσιν σκοπῶν κοινῆς ὠφελείας ἢ δημοσίου ἐνδιαφέροντος ἢ κοινῆς ἐκμεταλλεύσεως γεωργικῶν ἐκτάσεων ἢ ἄλλης πλουτοπαραγωγικῆς πηγῆς, ἐξασφαλιζομένης πάντως τῆς ἴσης μεταχειρίσεως τῶν συμμετεχόντων.

Ἄρθρον 13.

1. Ἡ ἐλευθερία τῆς θρησκευτικῆς συνειδήσεως εἶναι ἀπαραβίαστος. Ἡ ἀπόλαυσις τῶν ἀτομικῶν καὶ πολιτικῶν δικαιωμάτων δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν θρησκευτικῶν ἐκάστου πεποιθήσεων.

2. Πᾶσα γνωστὴ θρησκεία εἶναι ἐλευθέρα καὶ τὰ τῆς λατρείας αὐτῆς τελοῦνται ἀκωλύτως ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν νόμων. Ἡ ἄσκησις τῆς λατρείας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ προσβάλλῃ τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ τὰ χρησιτὰ ἤθη. Ὁ προσηλυτισμὸς ἀπαγορεύεται.

3. Οἱ λειτουργοὶ ὄλων τῶν γνωστῶν θρησκειῶν ὑπόκεινται εἰς τὴν αὐτὴν ἐποπτείαν τῆς Πολιτείας καὶ εἰς τὰς αὐτὰς ἔναντι ταύτης ὑποχρεώσεις, ὡς καὶ οἱ τῆς ἐπικρατοῦσης θρησκείας.

4. Οὐδεὶς δύναται ἔνεκα τῶν θρησκευτικῶν αὐτοῦ πεποιθήσεων νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς ἐκπλήρωσεως τῶν πρὸς τὸ Κράτος ὑποχρεώσεων ἢ

νά ἀρνηθῆ τὴν συμμόρφωσίν του πρὸς τοὺς νόμους.

5. Οὐδεὶς ὄρκος ἐπιβάλλεται ἄνευ νόμου ὀρίζοντος καὶ τὸν τύπον αὐτοῦ.

Ἄρθρον 14.

1. Ἐκαστος δύναται νὰ ἐκφράζη καὶ νὰ διαδίδῃ προφορικῶς, ἐγγράφως καὶ διὰ τοῦ τύπου τοὺς στοχασμούς του, τηρῶν τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.

2. Ὁ τύπος εἶναι ἐλεύθερος. Ἡ λογοκρισία καὶ πᾶν ἄλλο προληπτικὸν μέτρον ἀπαγορεύονται.

3. Ἡ κατάσχεσις ἐφημερίδων καὶ ἄλλων ἐντύπων, εἴτε πρὸ τῆς κυκλοφορίας εἴτε μετ' αὐτήν, ἀπαγορεύεται.

Κατ' ἐξαίρεσιν ἐπιτρέπεται ἡ κατάσχεσις, παραγγελία τοῦ εἰσαγγελέως, μετὰ τὴν κυκλοφορίαν:

α) Ἐνεκα προσβολῆς τῆς χριστιανικῆς καὶ πάσης ἄλλης γνωστῆς θρησκείας.

β) Ἐνεκα προσβολῆς τοῦ προσώπου τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.

γ) Ἐνεκα δημοσιεύματος, τὸ ὁποῖον ἀποκαλύπτει πληροφορίας περὶ τὴν σύνθεσιν, ἐξοπλισμὸν καὶ διάταξιν τῶν ἐνόπλων δυνάμεων ἢ τὴν ὀχύρωσιν τῆς Χώρας, ἢ τὸ ὁποῖον σκοπεῖ εἰς τὴν βιαίαν ἀνατροπὴν τοῦ πολιτεύματος ἢ στρέφεται κατὰ τῆς ἐδαφικῆς ἀκεραιότητος τοῦ Κράτους.

δ) Ἐνεκα ἀσέμνων δημοσιευμάτων προσβαλλόντων καταφανῶς τὴν δημοσίαν αἰδῶ, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένας περιπτώσεις.

4. Εἰς πάσας τὰς περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου ὁ εἰσαγγελέως, ἐντὸς εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν ἀπὸ τῆς κατασχέσεως, ὀφείλει νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὸ δικαστικὸν συμβούλιον καὶ τοῦτο, ἐντὸς ἐτέρων εἴκοσι τεσσάρων ὡρῶν, ν' ἀποφανθῆ περὶ διατηρήσεως ἢ ἄρσεως τῆς κατασχέσεως, ἄλλως ἡ κατάσχεσις αἴρεται αὐτοδικαίως. Τὰ ἔνδικα μέσα τῆς ἐφέσεως καὶ τῆς ἀναιρέσεως ἐπιτρέπονται εἰς τὸν ἐκδότην τῆς κατασχεθείσης ἐφημερίδος ἢ ἄλλου ἐντύπου καὶ εἰς τὸν εἰσαγγελέα.

5. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς διὰ τοῦ τύπου πλήρους ἐπανορθώσεως ἀνακριβῶν δημοσιευμάτων.

6. Τὸ δικαστήριον, μετὰ τρεῖς τοῦλάχιστον καταδίκας ἐντὸς πενταετίας διὰ παράβασιν τῶν ἐν παραγράφῳ 3 προβλεπομένων ἐγκλημάτων, διατάσσει τὴν ὀριστικὴν ἢ προσωρινὴν παῦσιν τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐντύπου καὶ εἰς βαρεῖας περιπτώσεις τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος ὑπὸ τοῦ καταδικασθέντος, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ παῦσις ἢ ἡ ἀπαγόρευσις ἄρχονται ἀφ' ἧς ἡ καταδικαστικὴ ἀπόφασις καταστῆ ἀμετάκλητος.

7. Τὰ ἀδικήματα τοῦ τύπου εἶναι αὐτόφωρα καὶ ἐκδικάζονται ὡς νόμος ὀρίζει.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τὰ προσόντα ἀσκήσεως τοῦ δημοσιογραφικοῦ ἐπαγγέλματος.

9. Νόμος δύναται νὰ προσδιορίσῃ ὅτι τὰ μέσα χρηματοδοτήσεως ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν δεόν νὰ καθίστανται γνωστά.

Ἄρθρον 15.

1. Αἱ προστατευτικαὶ διὰ τὸν τύπον διατάξεις τοῦ προηγουμένου ἄρθρου δὲν ἐφαρμόζονται ἐπὶ τοῦ κινηματογράφου, τῆς φωνογραφίας, τῆς ραδιοφωνίας, τῆς τηλεόρασεως καὶ παντὸς ἄλλου παρεμφεροῦς μέσου μεταδόσεως λόγου ἢ παραστάσεως.

2. Ἡ ραδιοφωνία καὶ ἡ τηλεόρασις τελοῦν ὑπὸ τὸν ἄμεσον ἐλεγχον τοῦ Κράτους, σκοποῦν δὲ εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν καὶ ἐπὶ ἴσοις ὅροις μετάδοσιν πληροφοριῶν καὶ εἰδήσεων, ὡς καὶ προϊόντων τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης, διασφαλιζομένης πάντως τῆς ἐκ τῆς κοινωνικῆς ἀποστολῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῆς Χώρας ἐπιβαλλομένης ποιοτικῆς στάθμης τῶν ἐκπομπῶν.

Ἄρθρον 16.

1. Ἡ τέχνη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ἡ ἔρευνα καὶ ἡ διδασκαλία εἶναι ἐλεύθεραι, ἡ δὲ ἀνάπτυξις καὶ προαγωγή αὐτῶν ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Ἡ ἀκαδημαϊκὴ ἐλευθερία καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς διδασκαλίας δὲν ἀπαλλάσσουν ἀπὸ τοῦ καθήκοντος τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸ Σύνταγμα.

2. Ἡ παιδεία ἀποτελεῖ βασικὴν ἀποστολὴν τοῦ Κράτους, ἔχει δὲ

ὡς σκοπὸν τὴν ἠθικὴν, πνευματικὴν, ἐπαγγελματικὴν καὶ φυσικὴν ἀγωγὴν τῶν Ἑλλήνων, τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς καὶ θρησκευτικῆς συνειδήσεως καὶ τὴν διάπλασιν αὐτῶν ὡς ἐλευθέρων καὶ ὑπευθύνων πολιτῶν.

3. Τὰ ἔτη ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως δὲν δύναται νὰ εἶναι ὀλιγώτερα τῶν ἑννέα.

4. Πάντες οἱ Ἕλληνες ἔχουν δικαίωμα δωρεὰν παιδείας, καθ' ὅλας τὰς βαθμίδας αὐτῆς, εἰς τὰ κρατικὰ ἐκπαιδευτήρια. Τὸ Κράτος ἐνισχύει τοὺς διακρινομένους, ὡς καὶ τοὺς δεομένους ἀρωγῆς ἢ εἰδικῆς προστασίας σπουδαστῶν, ἀναλόγως πρὸς τὰς ἰκανότητας αὐτῶν.

5. Ἡ ἀνωτάτη ἐκπαίδευσις παρέχεται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ ἰδρυμάτων ἀποτελούντων νομικὰ πρόσωπα δημοσίου δικαίου, πλήρως αὐτοδιοικουμένων. Τὰ ἰδρύματα ταῦτα τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους καὶ δικαιοῦνται τῆς οἰκονομικῆς ἐνισχύσεως αὐτοῦ, λειτουργοῦν δὲ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν περὶ ὀργανισμῶν αὐτῶν νόμων. Συγχώνευσις ἢ κατάτμησις ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δύναται νὰ χωρήσῃ καὶ κατὰ παρέκκλισιν πάσης ἀντιθέτου διατάξεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τοὺς φοιτητικοὺς συλλόγους καὶ τὴν εἰς τούτους συμμετοχὴν τῶν σπουδαστῶν.

6. Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων εἶναι δημόσιοι λειτουργοί. Τὸ λοιπὸν διδακτικὸν προσωπικὸν αὐτῶν ἐπιτελεῖ ὡσαύτως δημόσιον λειτούργημα, ὑφ' ἧς προϋποθέσεις νόμος ὀρίζει. Τὰ τῆς καταστάσεως πάντων τούτων καθορίζονται ὑπὸ τῶν ὀργανισμῶν τῶν οἰκείων ἰδρυμάτων.

Οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων δὲν δύναται νὰ παυθοῦν πρὸ τῆς κατὰ νόμον λήξεως τοῦ χρόνου ὑπηρεσίας των εἰ μὴ μόνον ὑπὸ τὰς ἐν ἀρθρῷ 88 παράγραφος 4 οὐσιαστικὰς προϋποθέσεις καὶ κατόπιν ἀποφάσεως συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐξ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Νόμος ὀρίζει τὸ ὄριον τῆς ἡλικίας τῶν καθηγητῶν τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων, μέχρι δὲ τῆς ἐκδόσεως τούτου, οἱ ὑπηρετοῦντες καθηγηταὶ ἀποχωροῦν αὐτοδικαίως ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους, κατὰ τὸ ὅποιον συμπληροῦν τὸ ἐξηκοστὸν ἑβδομον ἔτος τῆς ἡλικίας των.

7. Ἡ ἐπαγγελματικὴ καὶ πᾶσα ἄλλη εἰδικὴ ἐκπαίδευσις παρέχεται ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ διὰ σχολῶν ἀνωτέρας βαθμίδος ἐπὶ χρονικὸν

διάστημα οὐχὶ μείζον τῆς τριετίας, ὡς εἰδικώτερον προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου, ὀρίζοντος καὶ τὰ ἐπαγγελματικὰ δικαιώματα τῶν ἐκ τῶν σχολῶν τούτων ἀποφοιτούντων.

8. Νόμος ὀρίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους χορηγήσεως ἀδείας πρὸς ἴδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐκπαιδευτηρίων μὴ ἀνηκόντων εἰς τὸ Κράτος, τὰ τῆς ἐπ' αὐτῶν ἀσκουμένης ἐποπτείας, ὡς καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ αὐτῶν.

Ἡ σύστασις ἀνωτάτων σχολῶν ὑπὸ ἰδιωτῶν ἀπαγορεύεται.

9. Ὁ ἀθλητισμὸς τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτείαν τοῦ Κράτους.

Τὸ Κράτος ἐπιχορηγεῖ καὶ ἐλέγχει τὰς πάσης φύσεως ἐνώσεις τῶν ἀθλητικῶν σωματείων, ὡς νόμος ὀρίζει. Νόμος ὀρίζει ἐπίσης τὴν σύμφωνον πρὸς τὸν προορισμὸν τῶν ἐπιχορηγουμένων ἐνώσεων διαθέσιν τῶν παρεχομένων ἐκάστοτε ἐνισχύσεων.

Ἄρθρον 17.

1. Ἡ ἰδιοκτησία τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, τὰ ἐξ αὐτῆς ὁμῶς δικαιώματα δὲν δύναται νὰ ἀσκῶνται εἰς βάρος τοῦ γενικοῦ συμφέροντος.

2. Οὐδεὶς στερεῖται τῆς ἰδιοκτεσίας αὐτοῦ, εἰ μὴ διὰ δημοσίαν ἀφέλειαν προσηκόντως ἀποδεδειγμένην, ὅταν καὶ ὅπως ὁ νόμος ὀρίξῃ, πάντοτε δὲ προηγουμένης πλήρους ἀποζημιώσεως, ἀνταποκρινομένης πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἀπαλλοτριουμένου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου συζητήσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως. Ἐπὶ ἀπ' εὐθείας αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ἡ ἀξία κατὰ τὸν χρόνον τῆς περὶ τούτου συζητήσεως ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου.

3. Ἡ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς πράξεως ἀπαλλοτριώσεως καὶ ἔνεκα μόνον ταύτης ἐνδεχομένη μεταβολὴ τῆς ἀξίας τοῦ ἀπαλλοτριουμένου δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν.

4. Ἡ ἀποζημιώσις ὀρίζεται πάντοτε ὑπὸ τῶν πολιτικῶν δικαστηρίων. Αὕτη δύναται καὶ προσωρινῶς νὰ ὀρισθῇ δικαστικῶς, μετ' ἀκρόασιν ἢ πρόσκλησιν τοῦ δικαιούχου, ὅστις δύναται νὰ ὑποχρεωθῇ, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ δικαστηρίου, διὰ τὴν εἴσπραξιν αὐτῆς, εἰς τὴν παροχὴν ἀναλόγου ἐγγυήσεως, καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

Πρὸ τῆς καταβολῆς τῆς ὀριστικῆς ἢ προσωρινῶς ὀρισθείσης ἀποζημιώσεως διατηροῦνται ἀκέραια πάντα τὰ δικαιώματα τοῦ ἰδιοκτῆτου, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς καταλήψεως.

Ἡ ὀρισθεῖσα ἀποζημίωσις καταβάλλεται ὑποχρεωτικῶς τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἐνὸς καὶ ἡμίσεος ἔτους ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς ἀποφάσεως περὶ προσωρινοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἐπὶ ἀπ' εὐθείας δὲ αἰτήσεως περὶ ὀριστικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἀποζημιώσεως, ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως τοῦ δικαστηρίου, ἄλλως ἢ ἀπαλλοτριώσεις αἴρεται αὐτοδικαίως.

Ἡ ἀποζημίωσις, ὡς τοιαύτη, εἰς οὐδένα φόρον, κράτησιν ἢ τέλος ὑπόκειται.

5. Νόμος ὀρίζει τὰς περιπτώσεις ὑποχρεωτικῆς ἱκανοποιήσεως τῶν δικαιούχων διὰ τὴν μέχρι τοῦ χρόνου καταβολῆς τῆς ἀποζημιώσεως ἀπολεσθεῖσαν πρόσοδον ἐκ τοῦ ἀπαλλοτριωθέντος ἀκινήτου.

6. Προκειμένης τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς Χώρας, νόμος δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπὲρ τοῦ δημοσίου ἀπαλλοτριώσιν εὐρυτέρων ζωνῶν, πέραν τῶν ἐκτάσεων τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὴν κατασκευὴν τῶν ἔργων. Ὁ αὐτὸς νόμος καθορίζει τὰς προϋποθέσεις καὶ τοὺς ὅρους τῆς τοιαύτης ἀπαλλοτριώσεως, ὡς καὶ τὰ τῆς διὰ δημοσίους ἢ κοινωφελεῖς ἐν γένει σκοποὺς διαθέσεως ἢ χρησιμοποίησεως τῶν, ἐπὶ πλεόν τῶν ἀναγκαιουσῶν διὰ τὸ ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἔργον, ἀπαλλοτριουμένων ἐκτάσεων.

7. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ ὅτι δι' ἐκτέλεσιν ἔργων προφανοῦς κοινῆς ὠφελείας ὑπὲρ τοῦ δημοσίου, νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ὀργανισμῶν κοινῆς ὠφελείας καὶ δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ἐπιτρέπεται ἢ εἰς τὸ ἐπιβαλλόμενον βάθος διάνοιξις ὑπογείων σπηραίων, ἄνευ ἀποζημιώσεως, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι δὲν θὰ παραβλάπτεται ἢ συνήθης ἐκμετάλλευσίς τοῦ ὑπερκειμένου ἀκινήτου.

Ἄρθρον 18.

1. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἰδιοκτησίας καὶ διαθέσεως τῶν μεταλλείων, ὀρυχείων, σπηλαίων, ἀρχαιολογικῶν χώρων καὶ θησαυρῶν, ἱαματικῶν, ρεόντων καὶ ὑπογείων ὑδάτων καὶ τοῦ ὑπογείου ἐν γένει πλούτου.

2. Διὰ νόμου ρυθμίζονται τὰ τῆς ἰδιοκτησίας, ἐκμεταλλεύσεως καὶ διαχειρίσεως τῶν λιμνοθαλασσῶν καὶ μεγάλων λιμνῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει διαθέσεως τῶν ἐξ ἀποξηράνσεως τούτων προκυπτουσῶν ἐκτάσεων.

3. Εἰδικοί νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῶν ἐπιτάξεων διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν ἐνόπλων δυνάμεων εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως, ἢ πρὸς θεραπείαν ἀμέσου κοινωνικῆς ἀνάγκης, δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν τάξιν ἢ ὑγείαν.

4. Ἐπιτρέπεται, κατὰ τὴν ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου καθοριζομένην διαδικασίαν, ὁ ἀναδασμὸς ἀγροτικῶν ἐκτάσεων πρὸς ἐπωφελεστέραν ἐκμετάλλευσιν τοῦ ἐδάφους, ὡς καὶ ἡ λήψις μέτρων πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ὑπερμέτρου κατατμήσεως ἢ πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἀνασυγκροτήσεως τῆς κατατετημένης μικρᾶς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας.

5. Ἐκτὸς τῶν κατὰ τὰς προηγουμένης παραγράφου περιπτώσεων, δύναται διὰ νόμου νὰ προβλεφθῇ καὶ πᾶσα ἄλλη ἐξ ἰδιαίτερων περιστάσεων ἀπαιτουμένη στέρησις τῆς ἐλευθέρως χρήσεως καὶ καρπώσεως τῆς ἰδιοκτησίας. Νόμος ὀρίζει τὸν ὑπόχρεον καὶ τὴν διαδικασίαν καταβολῆς εἰς τὸν δικαιοῦχον τοῦ ἀνταλλάγματος τῆς χρήσεως ἢ καρπώσεως, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς ὑφισταμένας ἐκάστοτε συνθήκας.

Ἐπιβληθέντα μέτρα κατ' ἐφαρμογὴν τῆς παρούσης παραγράφου αἴρονται εὐθὺς ἅμα ἐκλείβουν οἱ προκαλέσαντες ταῦτα ἰδιαίτεροι λόγοι. Ἐπὶ ἀδικαιολογήτου παρατάσεως τῶν μέτρων ἀποφασίζει περὶ ἄρσεως αὐτῶν, κατὰ κατηγορίας περιπτώσεων, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας, τῇ αἰτήσῃ παντὸς ἔχοντος ἔννομον συμφέρον.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ ρυθμίζονται τὰ τῆς διαθέσεως ἐγκαταλελειμμένων ἐκτάσεων πρὸς ἀξιοποίησιν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας καὶ ἀποκατάστασιν ἀκτημόνων. Διὰ τοῦ αὐτοῦ νόμου ὀρίζονται καὶ τὰ τῆς μερικῆς ἢ ὀλικῆς ἀποζημιώσεως τῶν ἰδιοκτητῶν ἐν περιπτώσει ἐπανεμφανίσως τῶν ἐντὸς εὐλόγου προθεσμίας.

7. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἡ ἀναγκαστικὴ συνιδιοκτησία συνεχομένων ἰδιοκτησιῶν ἀστικῶν περιοχῶν, ἐφ' ὅσον ἡ αὐτοτελὴς ἀνοικοδόμησις τούτων ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τοὺς ἐν τῇ περιοχῇ ταύτῃ ἰσχύοντας ἢ μέλλοντας νὰ ἰσχύσουν ὄρους δομῆσεως.

8. Δὲν ὑπόκεινται εἰς ἀπαλλοτριώσιν ἡ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία τῶν

Σταυροπηγιακῶν Ἱερῶν Μονῶν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας ἐν Χαλκιδικῇ, τῶν Βλατάδων ἐν Θεσσαλονίκη καὶ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν Πάτμῳ ἐξαιρουμένων τῶν μετοχιῶν. Ὁμοίως δὲν ὑπόκειται εἰς ἀπαλλοτριώσιν ἢ ἐν Ἑλλάδι περιουσία τῶν Πατριαρχείων Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ὡς καὶ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Σινᾶ.

Ἄρθρον 19.

Τὸ ἀπόρρητον τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῆς καθ' οἰονδήποτε ἄλλον τρόπον ἐλευθέρως ἀνταποκρίσεως ἢ ἐπικοινωνίας εἶναι ἀπολύτως ἀπαρβίαστον. Νόμος ὀρίζει τὰς ἐγγυήσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ δικαστικὴ ἀρχὴ δὲν δεσμεύεται ἐκ τοῦ ἀπορρήτου διὰ λόγους ἐθνικῆς ἀσφαλείας ἢ πρὸς διακρίβωσιν ἰδιαιτέρως σοβαρῶν ἐγκλημάτων.

Ἄρθρον 20.

1. Ἐκαστος δικαιούται εἰς παροχὴν ἐννόμου προστασίας ὑπὸ τῶν δικαστηρίων καὶ δύναται νὰ ἀναπτύξῃ ἐνώπιον τούτων τὰς ἀπόψεις του περὶ τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων του, ὡς νόμος ὀρίζει.

2. Τὸ δικαίωμα τῆς προηγουμένης ἀκροάσεως τοῦ ἐνδιαφερομένου ἰσχύει καὶ διὰ πᾶσαν διοικητικὴν ἐνέργειαν ἢ μέτρον λαμβανόμενον εἰς βᾶρος τῶν δικαιωμάτων ἢ συμφερόντων αὐτοῦ.

Ἄρθρον 21.

1. Ἡ οἰκογένεια, ὡς θεμέλιον τῆς συντηρήσεως καὶ προαγωγῆς τοῦ ἔθνους, ὡς καὶ ὁ γάμος, ἡ μητρότης καὶ ἡ παιδικὴ ἡλικία τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους.

2. Πολύτεκνοι οἰκογένειαι, ἀνάπηροι πολέμου καὶ εἰρηνικῆς περιόδου, θύματα πολέμου, χῆραι καὶ ὄρφανὰ τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων, ὡς καὶ πάσχοντες ἐξ ἀνιάτου σωματικῆς ἢ πνευματικῆς νόσου δικαιούνται τῆς εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

3. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ὑγείαν τῶν πολιτῶν καὶ λαμβάνει εἰδικὰ μέτρα διὰ τὴν προστασίαν τῆς νεότητος, τοῦ γήρατος, τῆς ἀναπηρίας καὶ διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν ἀπόρων.

4. Ἡ ἀπόκτησις κατοικίας ὑπὸ τῶν στερουμένων ταύτης ἢ ἀνε-

παρκῶς στεγαζομένων ἀποτελεῖ ἀντικείμενον εἰδικῆς φροντίδος τοῦ Κράτους.

Ἄρθρον 22.

1. Ἡ ἐργασία ἀποτελεῖ δικαίωμα καὶ τελεῖ ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, μεριμνῶντος διὰ τὴν δημιουργίαν συνθηκῶν ἀπασχολήσεως πάντων τῶν πολιτῶν καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἐργαζομένου ἀγροτικοῦ καὶ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ.

Πάντες οἱ ἐργαζόμενοι, ἀνεξαρτήτως φύλου ἢ ἄλλης διακρίσεως, δικαιοῦνται ἴσης ἀμοιβῆς δι' ἴσης ἀξίας παρεχομένην ἐργασίαν.

2. Διὰ νόμου καθορίζονται οἱ γενικοὶ ὅροι ἐργασίας, συμπληρούμενοι ὑπὸ τῶν δι' ἐλευθέρων διαπραγματεύσεων συναπτομένων συλλογικῶν συμβάσεων ἐργασίας καί, ἐν ἀποτυχίᾳ τούτων, ὑπὸ τῶν διὰ διαιτησίας τιθεμένων κανόνων.

3. Οἰαδήποτε μορφή ἀναγκαστικῆς ἐργασίας ἀπαγορεύεται.

Εἰδικοὶ νόμοι ρυθμίζουν τὰ τῆς ἐπιτάξεως προσωπικῶν ὑπηρεσιῶν εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἢ πρὸς ἀντιμέτωπισιν ἀναγκῶν τῆς ἀμύνης τῆς Χώρας ἢ ἐπειγούσης κοινωνικῆς ἀνάγκης ἐκ θεομηνίας ἢ δυναμένης νὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον τὴν δημοσίαν ὑγίαν, ὡς καὶ τὰ τῆς προσφορᾶς προσωπικῆς ἐργασίας εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἱκανοποίησιν τοπικῶν ἀναγκῶν.

4. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλισιν τῶν ἐργαζομένων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις

Εἰς τοὺς γενικοὺς ὄρους ἐργασίας περιλαμβάνεται καὶ ὁ προσδιορισμὸς τοῦ τρόπου καὶ ὑποχρέου εἰσπράξεως καὶ ἀποδόσεως πρὸς τὰς συνδικαλιστικὰς ὀργανώσεις τῆς ὑπὸ τῶν οἰκείων καταστατικῶν προβλεπομένης συνδρομῆς τῶν μελῶν αὐτῶν.

Ἄρθρον 23.

1. Τὸ Κράτος λαμβάνει τὰ προσήκοντα μέτρα πρὸς διασφάλισιν τῆς συνδικαλιστικῆς ἐλευθερίας καὶ τὴν ἀκόλυτον ἄσκησιν τῶν συναφῶν πρὸς ταύτην δικαιωμάτων κατὰ πάσης προσβολῆς τούτων ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ νόμου.

2. Ἡ ἀπεργία ἀποτελεῖ δικαίωμα, ἀσκεῖται δὲ ὑπὸ τῶν νομίμως συνεστημένων συνδικαλιστικῶν ὀργανώσεων πρὸς διαφύλαξιν καὶ προαγωγὴν τῶν οἰκονομικῶν καὶ ἐργασιακῶν ἐν γένει συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων.

Ἐπαγορεύεται ἡ ὑφ' οἰανδήποτε μορφήν ἀπεργία εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργοὺς καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς τὰ σώματα ἀσφαλείας. Τὸ δικαίωμα προσφυγῆς εἰς ἀπεργίαν τελεῖ ὑπὸ τοὺς συγκεκριμένους περιορισμοὺς τοῦ ρυθμίζοντος τοῦτο νόμου προκειμένου περὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ τοῦ προσωπικοῦ τῶν πάσης μορφῆς ἐπιχειρήσεων δημοσίου χαρακτῆρος ἢ κοινῆς ὠφελείας, ἢ λειτουργία τῶν ὁποίων ἔχει ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν βασικῶν ἀναγκῶν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Οἱ περιορισμοὶ οὗτοι δὲν δύνανται νὰ ἐξικνουῦνται μέχρι τῆς καταργήσεως τοῦ δικαίωματος τῆς ἀπεργίας ἢ τῆς παρακωλύσεως τῆς νομίμου ἀσκήσεως αὐτοῦ.

Ἄρθρον 24.

1. Ἡ προστασία τοῦ φυσικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ περιβάλλοντος ἀποτελεῖ ὑποχρέωσιν τοῦ Κράτους. Τὸ Κράτος ὑποχρεοῦται νὰ λαμβάνῃ ἰδιαίτερα προληπτικὰ ἢ κατασταλτικὰ μέτρα πρὸς διαφύλαξιν αὐτοῦ. Νόμος καθορίζει τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν προστασίαν τῶν δασῶν καὶ τῶν δασικῶν ἐν γένει ἐκτάσεων. Ἐπαγορεύεται ἡ μεταβολὴ τοῦ προορισμοῦ τῶν δημοσίων δασῶν καὶ τῶν δημοσίων δασικῶν ἐκτάσεων, πλὴν ἂν προέξη διὰ τὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν ἢ ἀγροτικὴ ἐκμετάλλευσιν τούτων ἢ ἄλλη χρῆσις ἐκ δημοσίου συμφέροντος ἐπιβαλλομένη.

2. Ἡ χωροταξικὴ ἀναδιάρθρωσις τῆς Χώρας, ἡ διαμόρφωσις, ἡ ἀνάπτυξις, ἡ πολεοδόμησις καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν πόλεων καὶ τῶν οἰκιστικῶν ἐν γένει περιοχῶν, τελεῖ ὑπὸ τὴν ρυθμιστικὴν ἀρμοδιότητα καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ Κράτους, ἐπὶ τῷ τέλει τῆς ἐξυπηρετήσεως τῆς λειτουργικότητος καὶ ἀναπτύξεως τῶν οἰκισμῶν καὶ τῆς ἐξασφαλίσεως τῶν καλλιτέρων δυνατῶν ὄρων διαβιώσεως.

3. Πρὸς ἀναγνώρισιν περιοχῆς ὡς οἰκιστικῆς, ὡς καὶ διὰ τὴν πολεοδομικὴν ἐνεργοποίησιν αὐτῆς, αἱ περιλαμβανόμεναι ἐν αὐτῇ

ιδιοκτησίαι συμμετέχουν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν διάθεσιν, ἄνευ ἀποζημιώσεως ὑπὸ τοῦ οἰκείου φορέως, τῶν ἀπαραιτήτων ἐκτάσεων πρὸς δημιουργίαν ὁδῶν, πλατειῶν καὶ χώρων ἐν γένει κοινωφελῶν χρήσεων καὶ σκοπῶν, ὡς καὶ εἰς τὰς δαπάνας πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν βασικῶν κοινοχρήστων πολεοδομικῶν ἔργων, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπεται συμμετοχὴ τῶν ιδιοκτητῶν περιοχῆς, χαρακτηριζομένης ὡς οἰκιστικῆς, εἰς τὴν ἐπὶ τῇ βάσει ἐγκεκριμένου σχεδίου ἀξιοποίησιν καὶ γενικὴν διαρρύθμισιν ταύτης, δι' ἀντιπαροχῆς ἴσης ἀξίας ἀκινήτων ἢ τμημάτων κατ' ὄροφον ιδιοκτησίας, ἐκ τῶν τελικῶς καθοριζομένων ὡς οἰκοδομησίμων χώρων ἢ κτιρίων τῆς περιοχῆς ταύτης.

5. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ ἀναμορφώσεως ὑφισταμένων ἤδη οἰκιστικῶν περιοχῶν. Αἱ ἐκ τῆς ἀναμορφώσεως ἐλεύθεραι ἐκτάσεις διατίθενται πρὸς δημιουργίαν κοινοχρήστων χώρων ἢ ἐκποιῶνται πρὸς κάλυψιν τῶν δαπανῶν τῆς πολεοδομικῆς ἀναμορφώσεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Τὰ μνημεῖα καὶ αἱ παραδοσιακαὶ περιοχαὶ καὶ στοιχεῖα τελοῦν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους. Νόμος θέλει ὀρίσει τὰ ἀναγκαῖα πρὸς πραγματοποιίησιν τῆς προστασίας ταύτης περιοριστικὰ τῆς ιδιοκτησίας μέτρα, ὡς καὶ τὸν τρόπον καὶ τὸ εἶδος τῆς ἀποζημιώσεως τῶν ιδιοκτητῶν.

Ἄρθρον 25.

1. Τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ ὡς μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου, τελοῦν ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Κράτους, πάντων τῶν ὀργάνων αὐτοῦ ὑποχρεομένων νὰ διασφαλίζουν τὴν ἀκώλυτον ἄσκησιν αὐτῶν.

2. Ἡ ἀναγνώρισις καὶ προστασία τῶν θεμελιωδῶν καὶ ἀπαγορευτῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου ὑπὸ τῆς Πολιτείας ἀποβλέπει εἰς τὴν πραγματοποιίησιν τῆς κοινωνικῆς προόδου ἐν ἐλευθερίᾳ καὶ δικαιοσύνῃ.

3. Ἡ καταχρηστικὴ ἄσκησις δικαιώματος δὲν ἐπιτρέπεται.

4. Τὸ Κράτος δικαιούται νὰ ἀξιῶνῃ παρ' ὅλων τῶν πολιτῶν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ χρέους τῆς κοινωνικῆς καὶ ἐθνικῆς ἀλληλεγγύης.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΙ
ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ Α΄

ΣΥΝΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἄρθρον 26

1. Ἡ νομοθετικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας.
2. Ἡ ἐκτελεστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τῆς Κυβερνήσεως.
3. Ἡ δικαστικὴ λειτουργία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν δικαστηρίων, αἱ ἀποφάσεις δὲ αὐτῶν ἐκτελοῦνται ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Ἄρθρον 27.

1. Οὐδεμία μεταβολὴ τῶν ὀρίων τῆς Ἐπικρατείας δύναται νὰ γίνῃ ἄνευ νόμου ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.
2. Ἄνευ νόμου, ψηφιζομένου διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δὲν εἶναι δεκτὴ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπικράτειαν ξένη στρατιωτικὴ δύναμις, οὐδὲ δύναται νὰ διαμένῃ ἐν αὐτῇ ἢ νὰ διέλθῃ δι' αὐτῆς.

Ἄρθρον 28.

1. Οἱ γενικῶς παραδεδεγμένοι κανόνες τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὡς καὶ αἱ διεθνεῖς συμβάσεις ἀπὸ τῆς ἐπικυρώσεως αὐτῶν διὰ νόμου καὶ τῆς κατὰ τοὺς ὅρους ἐκάστης τούτων θέσεως αὐτῶν ἐν ἰσχύϊ ἀποτελοῦν ἀναπόσπαστον μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ ἑλληνικοῦ δικαίου, ὑπερισχύουν δὲ πάσης ἀντιθέτου διατάξεως νόμου. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ τῶν διεθνῶν συμβάσεων ἔναντι τῶν ἀλλοδαπῶν τελεῖ πάντοτε ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς ἀμοιβαιότητος.
2. Πρὸς ἐξυπηρέτησιν σπουδαίου ἔθνικοῦ συμφέροντος καὶ προ-

αγωγήν τῆς συνεργασίας μετ' ἄλλων κρατῶν εἶναι δυνατὴ ἢ διὰ συνθήκης ἢ συμφωνίας ἀναγνώρισις ἀρμοδιοτήτων κατὰ τὸ Σύνταγμα εἰς ὄργανα διεθνῶν ὀργανισμῶν. Πρὸς ψήφισιν τοῦ κυροῦντος τὴν συνθήκην ἢ συμφωνίαν νόμου ἀπαιτεῖται πλειοψηφία τῶν τριῶν ἐμπῶν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἡ Ἑλλάς προέρχεται ἐλευθέρως, διὰ νόμου ψηφιζομένου ὑπὸ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, εἰς περιορισμούς εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, ἐφ' ὅσον τοῦτο ὑπαγορεύεται ἐκ σπουδαίου ἐθνικοῦ συμφέροντος, δὲν θίγει τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὰς βάσεις τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, γίνεται δὲ βάσει τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος καὶ ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς ἀμοιβαιότητος.

Ἄρθρον 29.

1. Ἑλληνες πολῖται, ἔχοντες τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ ἰδρῶν ἐλευθέρως καὶ νὰ μετέχουν εἰς πολιτικὰ κόμματα, ἢ ὀργανώσεις καὶ ἢ δρᾶσις τῶν ὁποίων ὀφείλει νὰ ὑπηρετῇ τὴν ἐλευθέραν λειτουργίαν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος.

Πολῖται, μὴ ἀποκτήσαντες ἔτι τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, δύνανται νὰ μετέχουν εἰς τὰ τμήματα νέων τῶν κομμάτων.

2. Νόμος δύνανται νὰ ὀρίξη τὴν οἰκονομικὴν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐνίσχυσιν τῶν κομμάτων καὶ τὴν δημοσιότητα τῶν ἐκλογικῶν δαπανῶν αὐτῶν καὶ τῶν ὑποψηφίων βουλευτῶν.

3. Ἀπαγορεύονται ἀπολύτως αἱ οἰασδῆποτε μορφῆς ἐκδηλώσεις ὑπὲρ πολιτικῶν κομμάτων τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, τῶν στρατιωτικῶν ἐν γένει καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας καὶ τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, ὡς καὶ ἡ ἐνεργὸς ὑπὲρ κόμματος δρᾶσις τῶν ὑπαλλήλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων, ὡς καὶ τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἀνάδειξις τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 30.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἶναι ρυθμιστὴς τοῦ Πολιτεύματος. Ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς Βουλῆς διὰ περίοδον πέντε ἐτῶν, κατὰ τὰ ἐν ἄρθροις 32 καὶ 33 ὀριζόμενα.

2. Τὸ ἀξίωμα τοῦ Προέδρου εἶναι ἀσυμβίβαστον πρὸς οἰονδήποτε ἄλλο ἀξίωμα, θέσιν ἢ ἔργον.

3. Ἡ προεδρική περίοδος ἄρχεται ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Προέδρου.

4. Εἰς περίπτωσιν πολέμου ἢ προεδρική θητεία παρατείνεται μέχρι λήξεως αὐτοῦ.

5. Ἐπανεκλογή τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἄπαξ μόνον ἐπιτρέπεται.

Ἄρθρον 31.

Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἐκλεγῆ ὁ ἀπὸ πενταετίας τοῦλάχιστον καὶ ἐκ πατρὸς τὴν καταγωγὴν Ἑλλλην πολίτης, συμπληρώσας τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ἔχων τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν.

Ἄρθρον 32.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐνεργεῖται διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας καὶ εἰς εἰδικὴν πρὸς τοῦτο συνεδρίασιν, προσκαλουμένην ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

Εἰς περίπτωσιν ὀριστικῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 2 τοῦ ἄρθρου 34 ὀριζόμενα, ὡς καὶ εἰς περίπτωσιν παραιτήσεως, θανά-

του ἢ ἐκπτώσεως αὐτοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἢ πρὸς ἐκλογὴν νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας συνεδρίασις συγκαλεῖται ἐντὸς δέκα τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς προώρου λήξεως τῆς θητείας τοῦ προηγούμενου Προέδρου.

2. Ἡ ἐκλογὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἐνεργεῖται εἰς πᾶσαν περίπτωσιν διὰ πλήρη θητεῖαν.

3. Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκλέγεται ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Εἰς περίπτωσιν μὴ συγκεντρώσεως τῆς πλειοψηφίας ταύτης ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται μετὰ πενθήμερον.

Ἐὰν δὲν ἐπιτευχθῆ οὐδὲ κατὰ τὴν δευτέραν ψηφοφορίαν ἡ καθοριζομένη πλειοψηφία, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι μετὰ πενθήμερον, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν πλειοψηφίαν τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδὲ κατὰ τὴν τρίτην ψηφοφορίαν τῆς μνησθείσης ἠϋξημένης πλειοψηφίας, διαλύεται ἡ Βουλὴ ἐντὸς δεκαήμερου ἀπὸ ταύτης, προκηρυσσομένης ἐκλογῆς πρὸς ἀνάδειξιν νέας Βουλῆς. Τὸ σχετικὸν διάταγμα ὑπογράφεται ὑπὸ μόνου τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ τούτου μὴ ὑπάρχοντος ὑπὸ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτὸν Προέδρου τῆς Βουλῆς.

Ἡ ἐκ τῶν νέων ἐκλογῶν ἀναδεικνυομένη Βουλὴ, εὐθὺς μετὰ τὴν συγκρότησιν αὐτῆς εἰς σῶμα, προβαίνει διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας εἰς τὴν ἐκλογὴν Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Μὴ ἐπιτευχθείσης τῆς μνησθείσης πλειοψηφίας, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἐντὸς πενθημέρου, ἐκλέγεται δὲ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ συγκεντρώσας τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Μὴ ἐπιτευχθείσης οὐδὲ τῆς πλειοψηφίας ταύτης, ἡ ψηφοφορία ἐπαναλαμβάνεται ἅπαξ ἔτι, μετὰ πενθήμερον καὶ μεταξὺ τῶν δύο πλειοψηφούντων προσώπων, θεωρεῖται δὲ ἐκλεγείς ὡς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ὁ σχετικῶς πλειοψηφήσας.

5. Ἐὰν ἡ Βουλὴ εἶναι ἀποῦσα συγκαλεῖται αὐτὴ ἐκτάκτως πρὸς ἐκλογὴν τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 4 ὀριζόμενα.

Ἐὰν ἡ Βουλὴ ἔχη διαλυθῆ καθ' οἰονδήποτε τρόπον, ἡ ἐκλογὴ τοῦ

Προέδρου αναβάλλεται μέχρι συγκροτήσεως εις σώμα της νέας Βουλής και εντός είκοσι τῶν βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ ταύτης, κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 καὶ 4 ὀριζόμενα, τηρουμένων καὶ τῶν ὀρισμῶν τῆς παραγράφου 1 τοῦ ἄρθρου 34.

6. Ἐφ' ὅσον ἢ κατὰ τὰς προηγουμένας παραγράφους ὀριζομένη διαδικασία ἐκλογῆς νέου Προέδρου δὲν ἤθελε περατωθῆ ἐγκαίρως, ὁ διατελὼν Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συνεχίζει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του καὶ μετὰ τὴν λήξιν τῆς θητείας του, μέχρις ἀναδείξεως νέου Προέδρου.

Ἐρμηνευτικὴ δῆλωσις

«Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, παραιτούμενος πρὸ τῆς λήξεως τῆς θητείας του, δὲν δύναται νὰ μετᾶσχη εἰς τὴν ἐπακολουθοῦσαν, συνεπεία τῆς παραιτήσεώς του, ἐκλογὴν».

Ἄρθρον 33.

1. Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς λήξεως τῆς θητείας τοῦ ἀποχωροῦντος Προέδρου, εἰς πάσας δὲ τὰς λοιπὰς περιπτώσεις ἀπὸ τῆς ἐπομένης τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δίδει ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὸν ἀκόλουθον ὄρκον πρὶν ἢ ἀναλάβῃ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του:

«Ὁμνύω εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοουσίου καὶ Ἀδιαιρέτου Τριάδος νὰ φυλάττω τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, νὰ μεριμνῶ διὰ τὴν πιστὴν τήρησιν αὐτῶν, νὰ ὑπερασπίζω τὴν ἐθνικὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Χώρας, νὰ προστατεύω τὰ δικαιώματα καὶ τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ὑπηρετῶ τὸ γενικὸν συμφέρον καὶ τὴν πρόοδον τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ».

3. Νόμος ὀρίζει τὴν πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας καταβλητέαν χορηγίαν καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του ὀργανουμένων ὑπηρεσιῶν.

Ἄρθρον 34.

1. Τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀποδημοῦντα ὑπὲρ τὰς δέκα ἡμέρας, ἐκλείποντα, παραιτούμενον, ἐκπεσόντα ἢ κωλυόμενον ἐξ οἴουδῆποτε λόγου νὰ ἀσκήσῃ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ἀναπληροῖ

προσωρινῶς ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς, μὴ ὑπαρχούσης δὲ ταύτης, ὁ Πρόεδρος τῆς τελευταίας Βουλῆς καὶ τούτου ἀρνούμενου ἢ μὴ ὑπάρχοντος ἡ Κυβέρνησις συλλογικῶς.

Κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπληρώσεως τοῦ Προέδρου δὲν ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ διατάξεις περὶ διαλύσεως τῆς Βουλῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τοῦ ἄρθρου 32 παρ. 4, ὡς καὶ αἱ διατάξεις περὶ παύσεως τῆς Κυβερνήσεως καὶ προσφυγῆς εἰς δημοψήφισμα κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 37 παράγραφος 4 καὶ τοῦ ἄρθρου 44 παράγραφος 2.

2. Παρατεινομένης τῆς ἀδυναμίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας πρὸς ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, συγκαλεῖται ὑποχρεωτικῶς ἡ Βουλὴ καὶ ἂν αὕτη ἔχη διαλυθῆ, ὅπως ἀποφανθῆ διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς, ἂν συντρέχη περίπτωσις ἐκλογῆς νέου Προέδρου. Εἰς οὐδεμίαν περίπτωσιν πάντως ἡ ἐκλογὴ νέου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ καθυστερήσῃ πέραν τῶν ἐξ συνολικῶς μηνῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λόγῳ ἀδυναμίας αὐτοῦ ἀναπληρώσεώς του.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἐξουσίαι καὶ εὐθύνη ἐκ τῶν πράξεων τοῦ Προέδρου

Ἄρθρον 35.

1. Οὐδεμία πρᾶξις τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἰσχύει, οὐδὲ ἐκτελεῖται, ἄνευ τῆς προσυπογραφῆς τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, ὅστις διὰ μόνης τῆς ὑπογραφῆς του καθίσταται ὑπεύθυνος, ὡς καὶ τῆς δημοσιεύσεως αὐτῆς εἰς τὴν Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως.

Ἐν περιπτώσει παύσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ὁ Πρόεδρος αὐτῆς δὲν προσυπογράψῃ τὸ οἰκείον διάταγμα, προσυπογράφεται τοῦτο ὑπὸ τοῦ νέου Πρωθυπουργοῦ.

2. Κατ' ἐξαιρέσιν δὲν χρῆζουν προσυπογραφῆς αἱ ἀκόλουθοι ἀποκλειστικῶς πράξεις.:

α) Ὁ διορισμὸς τοῦ Πρωθυπουργοῦ.

β) Ἡ σύγκλησις τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ὑπὸ τὴν Προεδρίαν αὐτοῦ, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 38 παράγραφος 3 ὀριζόμενα.

γ) Ἡ σύγκλησις τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας.

δ) Ἡ ἀναπομπή ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου κατὰ τὸ ἄρθρον 42 παράγραφος 3.

ε) Αἱ ἐν ἄρθροισι 32 παράγραφος 4, 37 παράγραφος 3, 41 παράγραφοι 1 καὶ 4 καὶ 44 παράγραφος 2 ἀναφερόμεναι ἀρμοδιότητες.

στ) Διαγέλματα ἐκδιδόμενα εἰς ὄλως ἐκτάκτους περιστάσεις κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 44.

ζ) Ὁ διορισμὸς τοῦ προσωπικοῦ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας.

Ἄρθρον 36.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, τηρουμένων ὁπωσδήποτε τῶν ὁρισμῶν τοῦ ἄρθρου 35 παράγραφος 1, ἐκπροσωπεῖ διεθνῶς τὸ Κράτος, κηρύττει πόλεμον, συνομολογεῖ συνθήκας εἰρήνης, συμμαχίας, οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, ἀνακοινώνει δὲ αὐτάς εἰς τὴν Βουλὴν μετὰ τῶν ἀναγκαίων διασαφήσεων, ἅμα τὸ συμφέρον καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ Κράτους τὸ ἐπιτρέπου.

2. Αἱ περὶ ἐμπορίας, ὡς καὶ αἱ περὶ φορολογίας, οἰκονομικῆς συνεργασίας καὶ συμμετοχῆς εἰς διεθνεῖς ὀργανισμοὺς ἢ ἐνώσεις, συνθηκαὶ καὶ ὅσαι ἄλλαι περιέχουν παραχωρήσεις περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἄλλας διατάξεις τοῦ Συντάγματος δὲν δύναται νὰ ὀρισθῇ τι ἄνευ νόμου ἢ ἐπιβαρύνουν ἀτομικῶς τοὺς Ἕλληνας δὲν ἔχουν ἰσχὺν ἄνευ τυπικοῦ νόμου κυροῦντος ταύτας.

3. Μυστικὰ ἄρθρα συνθήκης οὐδέποτε δύναται νὰ ἀνατρέψουν τὰ φανερά.

4. Ἡ κύρωσις διεθνῶν συνθηκῶν δὲν δύναται ν' ἀποτελέσῃ ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφοι 2 καὶ 4.

Ἄρθρον 37.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει τὸν Πρωθυπουργόν, ἐπὶ τῇ προτάσει δὲ αὐτοῦ διορίζει καὶ παύει τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργούς.

2. Πρωθυπουργὸς διορίζεται ὁ ἀρχηγὸς τοῦ διαθέτοντος ἐν τῇ Βουλῇ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐδρῶν κόμματος. Ἄν τὸ κόμμα

δὲν ἔχη ἀρχηγόν, ἢ ἂν ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ δὲν ἐξελέγη βουλευτὴς ἢ δὲν ὑπάρξη ἐκπρόσωπος, ὁ διορισμὸς ἐνεργεῖται μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς κοινοβουλευτικῆς ὁμάδος τοῦ κόμματος ἀνάδειξιν ἀρχηγοῦ αὐτῆς, πραγματοποιουμένην τὸ βραδύτερον ἐντὸς πενημέρου ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἀνακοινώσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας τῆς ἐν τῇ Βουλῇ δυνάμεως τῶν κομμάτων.

3. Ἐὰν οὐδὲν κόμμα διαθέτῃ τὴν ἀπόλυτον πλειοψηφίαν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ ἐδρῶν, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παρέχει ἐντολὴν διερρευνητικὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ σχετικῶς πλειοψηφοῦντος κόμματος πρὸς διακρίβωσιν τῆς δυνατότητος σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀπολαύσεως τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν τῇ προηγουμένη παραγράφῳ ὀριζόμενα.

4. Μὴ ἐπιτυχανομένου τούτου, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ ἀναθέσῃ νέαν διερρευνητικὴν ἐντολὴν εἰς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ δευτέρου εἰς κοινοβουλευτικὴν δύναμιν κόμματος ἢ νὰ διορίσῃ Πρωθυπουργόν, μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου Δημοκρατίας, μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς, δυνάμενον κατὰ τὴν κρίσιν του νὰ τύχῃ ψήφου ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Εἰς τὸν οὕτω προκριθέντα Πρωθυπουργὸν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παράσχη καὶ τὸ δικαίωμα διαλύσεως τῆς Βουλῆς πρὸς διεξαγωγὴν ἐκλογῶν.

Ἄρθρον 38.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τῶν καθηκόντων του τὸν Πρωθυπουργὸν παραιτούμενον, ὡς καὶ ἂν ἡ Κυβέρνησις ἀποδοκιμασθῇ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 84 ὀριζόμενα.

Εἰς τὰς περιπτώσεις ταύτας ἡ ἐντολὴ σχηματισμοῦ Κυβερνήσεως ἀνατίθεται εἰς μέλος τῆς Βουλῆς ὑποχρεούμενον ὅπως ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης κατὰ τὸ ἄρθρον 84, ἢ εἰς μέλος ἢ μὴ τῆς Βουλῆς πρὸς ἄμεσον διάλυσιν αὐτῆς καὶ ἐνέργειαν ἐκλογῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ παύσῃ τὴν Κυβέρνησιν, ἀφοῦ ἀκούσῃ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐφαρμοζομένου περαιτέρω τοῦ β' ἐδαφίου τῆς προηγουμένης παραγράφου.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ἐκτάκτους περιστάσεις δύ-

ναται νά συγκαλεῖ παρ' αὐτῷ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον ὑπὸ τὴν προεδρίαν του.

Ἄρθρον 39.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰδικῶς προβλεπομένας περιπτώσεις, συγκαλεῖ παρ' αὐτῷ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν του τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας. Ὁμοίως συγκαλεῖ τοῦτο καὶ εἰς πᾶσαν ἄλλην σοβαρὰν κατὰ τὴν κρίσιν του ἐθνικὴν περίστασιν.

2. Τὸ Συμβούλιον τῆς Δημοκρατίας ἀπαρτίζεται ἐκ τῶν κατὰ δημοκρατικὸν τρόπον ἐκλεγέντων καὶ διατελεσάντων Προέδρων τῆς Δημοκρατίας, τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀξιωματικῆς ἐν τῇ Βουλῇ Ἀντιπολιτεύσεως, ὡς καὶ τῶν προερχομένων ἐκ τῆς Βουλῆς Πρωθυπουργῶν ἢ διατελεσάντων Πρωθυπουργῶν εἰς Κυβέρνησιν τυχούσαν τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 40.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας συγκαλεῖ τακτικῶς τὴν Βουλὴν ἅπαξ τοῦ ἔτους κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 64 παράγραφος 1 ὀριζόμενα καὶ ἐκτάκτως ὡσάκις κρίνη τοῦτο εὐλογον, κηρύσσει δὲ αὐτοπροσώπως ἢ διὰ τοῦ Πρωθυπουργοῦ τὴν ἐναρξιν καὶ τὴν λήξιν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἅπαξ μόνον δύναται νά ἀναστείλῃ τὰς ἐργασίας τῆς βουλευτικῆς συνόδου εἴτε ἀναβάλλων τὴν ἐναρξιν εἴτε διακόπτων τὴν ἐξακολούθησιν αὐτῶν.

3. Ἡ ἀναστολὴ τῶν ἐργασιῶν δὲν ἐπιτρέπεται νά διαρκέσῃ πλέον τῶν τριάκοντα ἡμερῶν, οὐδὲ νά ἐπαναληφθῇ, κατὰ τὴν αὐτὴν βουλευτικὴν σύνοδον, ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 41.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νά διαλύσῃ τὴν Βουλὴν μετὰ γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἐὰν αὕτη εὐρί-

σκειται ἐν προφανεί δυσαρμονία πρὸς τὸ λαϊκὸν αἴσθημα ἢ ἐὰν ἡ σύνθεσις αὐτῆς δὲν ἐξασφαλίζῃ κυβερνητικὴν σταθερότητα.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν, προτάσει τῆς τυχούσης ψήφου ἐμπιστοσύνης Κυβερνήσεως πρὸς ἀνανέωσιν τῆς λαϊκῆς ἐντολῆς, προκειμένου νὰ ἀντιμετωπισθῇ ἐξαιρετικῆς σημασίας ἐθνικὸν θέμα.

3. Τὸ περὶ διαλύσεως διάταγμα, προσυπογεγραμμένον ἐν τῇ περιπτώσει τῆς προηγουμένης παραγράφου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, πρέπει νὰ διαλαμβάνῃ συγχρόνως τὴν προκήρυξιν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ τὴν σύγκλησιν τῆς νέας Βουλῆς ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

4. Βουλὴ ἐκλεγείσα μετὰ διάλυσιν τῆς προηγουμένης δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῆς περιπτώσεως τῆς καταψηφίσεως παρ' αὐτῆς δύο Κυβερνήσεων. Πρὸ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ διατάγματος ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ζητεῖ τὴν γνώμην τοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας. Ἀποκλείεται ἡ διάλυσις τῆς Βουλῆς δις διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

5. Ἡ Βουλὴ διαλύεται ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ἄρθρου 32 παράγραφος 4.

Ἄρθρον 42.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοὺς ὑπὸ τῆς Βουλῆς ψηφισθέντας νόμους ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἐντὸς τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον προσθεμίας, νὰ ἀναπέμψῃ εἰς τὴν Βουλὴν ψηφισθὲν ὑπ' αὐτῆς νομοσχέδιον, ἐκθέτων καὶ τοὺς λόγους τῆς μὴ κυρώσεως.

3. Πρότασις νόμου ἢ νομοσχέδιον ἀναπεμφθὲν ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας εἰς τὴν Βουλὴν εἰσάγεται εἰς τὴν Ὀλομέλειαν αὐτῆς, ἐὰν δὲ ἐπιψηφισθῇ καὶ αἰθῆς διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, κατὰ τὴν διαδικασίαν τοῦ ἄρθρου 76 παράγραφος 2, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας κυροῖ, ἐκδίδει καὶ δημοσιεύει τοῦτο ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς δευτέρας ἐπιψηφίσεως αὐτοῦ.

Άρθρον 43.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει τὰ ἀναγκαῖα διατάγματα πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, οὐδέποτε δὲ δύναται νὰ ἀναστειλῆ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν οὐδὲ νὰ ἐξαιρέσῃ τινὰ τῆς ἐκτελέσεως αὐτῶν.

2. Ἐπὶ τῇ προτάσει τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐπιτρέπεται ἡ ἐκδοσις κανονιστικῶν διαταγμάτων βάσει εἰδικῆς ἐξουσιοδοτήσεως νόμου καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων ταύτης. Ἐξουσιοδοτήσεις πρὸς ἐκδοσιν κανονιστικῶν πράξεων ὑπὸ ἐτέρων ὀργάνων τῆς διοικήσεως ἐπιτρέπεται προκειμένου περὶ ρυθμίσεως εἰδικωτέρων θεμάτων ἢ θεμάτων τοπικοῦ ἐνδιαφέροντος ἢ τεχνικοῦ λεπτομερειακοῦ χαρακτῆρος.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐκδίδει ὀργανωτικὰ διατάγματα πρὸς ρύθμισιν τῶν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀποκλειστικῶς διάρθρωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ὀργανισμῶν ἀναγομένων θεμάτων, ἀποκλειομένης τῆς δι' αὐτῶν αὐξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ προσωπικοῦ, ὡς καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς βαθμολογικῆς διαρθρώσεως τούτου. Τὰ ὀργανωτικὰ ταῦτα διατάγματα ἐκδίδονται μετὰ γνώμην ἀνωτάτου συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα τοῦλάχιστον τῶν μελῶν τοῦ ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Διὰ νόμων ψηφιζομένων ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δύναται νὰ παρέχεται ἐξουσιοδοτήσεις πρὸς ἐκδοσιν κανονιστικῶν διαταγμάτων διὰ τὴν ρύθμισιν τῶν εἰς αὐτοὺς ἐν γενικῷ πλαισίῳ καθοριζομένων θεμάτων. Διὰ τῶν νόμων τούτων χαράσσονται αἱ γενικαὶ ἀρχαὶ καὶ κατευθύνσεις τῆς ἀκολουθητέας ρυθμίσεως καὶ τίθενται χρονικὰ ὅρια διὰ τὴν χρῆσιν τῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

5. Τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 72 παράγραφος 1 θέματα τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον τῆς κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐξουσιοδοτήσεως.

Άρθρον 44.

1. Εἰς ἐκτάκτους περιπτώσεις ἐξαιρετικῶς ἐπείγουσας καὶ ἀπροβλέπτου ἀνάγκης, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, δύναται νὰ ἐκδίδῃ πράξεις νομοθετικοῦ περιεχομένου. Αὗται ὑποβάλλονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς κύρωσιν κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 72 παράγραφος 1, ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν

ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς των ἢ ἐντὸς τεσσαράκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συγκλήσεως τῆς Βουλῆς εἰς σύνοδον. Ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν εἰς τὴν Βουλὴν ἐντὸς τῶν ἀνωτέρω προθεσμιῶν ἢ δὲν ἐγκριθοῦν ὑπ' αὐτῆς ἐντὸς τριῶν μηνῶν ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς των, ἀποβάλλουν ἐφ' ἐξῆς τὴν ἰσχὺν των.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται διὰ διατάγματος νὰ προκηρύσῃ τὴν διεξαγωγὴν δημοψηφίσματος ἐπὶ κρισίμων ἐθνικῶν θεμάτων.

3. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας εἰς ὄλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις ἀπευθύνει διαγγέλματα, δημοσιευόμενα διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως.

Ἄρθρον 45.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἄρχει τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς Χώρας, τὴν διοίκησιν τῶν ὁποίων ἄσκει ἡ Κυβέρνησις, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἀπονέμει δὲ τοὺς βαθμοὺς εἰς τοὺς ὑπηρετοῦντας εἰς αὐτάς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 46.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας διορίζει καὶ παύει κατὰ νόμον τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένων ἐξαιρέσεων.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπονέμει τὰ κεκανονισμένα παράσημα, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ περὶ αὐτῶν νόμου.

Ἄρθρον 47.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἔχει τὸ δικαίωμα ὅπως, προτάσῃ τοῦ Ἑπουργοῦ Δικαιοσύνης καὶ μετὰ γνώμην συμβουλίου συγκροτουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ δικαστῶν, χαρίζῃ, μετατρέπῃ ἢ μετριάξῃ τὰς παρὰ τῶν δικαστηρίων καταγιγνωσκομένας ποινάς, ὡς καὶ νὰ αἴρῃ τὰς πάσης φύσεως κατὰ νόμον συνεπειὰς καταγνωσθεισῶν καὶ ἐκτιθεισῶν ποινῶν.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας μόνον τῇ συγκαταθέσει τῆς

Βουλῆς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀπονέμη χάριν εἰς Ὑπουργὸν καταδικασθέντα κατὰ τὸ ἄρθρον 86.

3. Ἀμνηστία παρέχεται μόνον ἐπὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

4. Ἀμνηστία ἐπὶ κοινῶν ἐγκλημάτων οὐδὲ διὰ νόμου παρέχεται.

Ἄρθρον 48.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἐν περιπτώσει πολέμου ἢ ἐπιστρατεύσεως ἕνεκεν ἐξωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἐν περιπτώσει δὲ σοβαρᾶς διαταραχῆς ἢ ἐκδήλου ἀπειλῆς κατὰ τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας τοῦ κράτους ἐξ ἐσωτερικῶν κινδύνων, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Πρωθυπουργοῦ, δύναται νὰ ἀναστείλῃ καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν ἢ τμῆμα αὐτῆς, τὴν ἰσχὺν τῶν διατάξεων τῶν ἄρθρων 5 παράγραφος 4, 6, 8, 9, 11 παραγρ. 1 ἕως καὶ 4, 12, 14, 19, 22, 23, 96 παράγραφος 4 καὶ 97 ἢ τινῶν ἐξ αὐτῶν, νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὸν ἐκάστοτε ἰσχύοντα νόμον περὶ καταστάσεως πολιορκίας καὶ νὰ συστήσῃ ἐξαιρετικὰ δικαστήρια. Ὁ νόμος οὗτος δὲν δύναται νὰ τροποποιηθῇ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του.

2. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δύναται, ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ προεδρικοῦ διατάγματος, ὑπὸ τὰς αὐτὰς προϋποθέσεις νὰ λαμβάνῃ προσέτι καὶ πάντα τὰ ἀναγκαῖα νομοθετικῆς ἢ διοικητικῆς φύσεως μέτρα, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως καὶ τὴν ταχυτέραν ἀποκατάστασιν τῆς λειτουργίας τῶν συνταγματικῶν θεσμῶν.

3. Ἡ ἰσχὺς τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 ἐκδιδομένου προεδρικοῦ διατάγματος, ἂν τοῦτο δὲν ἀνακληθῇ δι' ὁμοίου διατάγματος ἐνωρίτερον, αἴρεται αὐτοδικαίως, ἐν περιπτώσει μὲν πολέμου ἀπὸ τῆς λήξεως αὐτοῦ, ἐν πάσῃ δὲ ἄλλῃ περιπτώσει μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεώς του, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ παραταθῇ καὶ πέραν τῶν τριάκοντα ἡμερῶν διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις ταύτης λαμβάνεται διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν αὐτῆς, συμφώνως πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 67.

4. Ἐάν ἡ ἔκδοσις τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος γίνῃ ἐν ἀπουσίᾳ τῆς Βουλῆς, αὕτη συγκαλεῖται καὶ ἂν ἔτι ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς ἢ διελύθη, μέχρι πέρατος τῆς κατὰ τὴν προηγούμενην παράγραφον προθεσμίας, ἵνα ἀποφασίσῃ περὶ τῆς παρατάσεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὡς ἄνω διατάγματος.

5. Ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 1 προεδρικοῦ διατάγματος καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐφαρμογῆς του ἰσχύει αὐτοδικαίως ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 62 βουλευτικῆ ἀσυλία καὶ ἂν ἔτι διελύθη ἡ Βουλὴ ἢ ἔληξεν ἡ περίοδος αὐτῆς.

Κεφάλαιον Τρίτον

Εἰδικαὶ εὐθῦναι τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας

Ἄρθρον 49.

1. Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν εὐθύνεται ὅπωςδῆποτε διὰ πράξεις ἐνεργηθείσας κατὰ τὴν ἐνάσκησιν τῶν καθηκόντων του, εἰ μὴ μόνον δι' ἐσχάτην προδοσίαν ἢ ἐκ προθέσεως παραβίασιν τοῦ Συντάγματος. Διὰ πράξεις μὴ σχετιζομένας πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων του ἢ δίωξις ἀναστέλλεται μέχρι λήξεως τῆς προεδρικῆς θητείας.

2. Ἡ πρότασις περὶ κατηγορίας καὶ παραπομπῆς εἰς δίκην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ὑποβάλλεται εἰς τὴν Βουλὴν ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦλάχιστον τῶν μελῶν αὐτῆς, γίνεται δὲ ἀποδεκτὴ δι' ἀποφάσεως λαμβανομένης κατὰ πλειοψηφίαν τῶν δύο τρίτων τοῦ συνόλου τῶν μελῶν αὐτῆς.

3. Ἐάν ἡ πρότασις γίνῃ ἀποδεκτὴ, ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας παραπέμπεται εἰς τὸ κατὰ τὸ ἄρθρον 86 δικαστήριον, τῶν περὶ τούτου διατάξεων ἐφαρμοζομένων ἀναλόγως καὶ ἐν προκειμένῳ.

4. Ἀπὸ τῆς παραπομπῆς του ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀπέχει τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων του, ἀναπληρούμενος κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 34 ὀριζόμενα, ἀναλαμβάνει δὲ ἐκ νέου ταῦτα ἐφ' ὅσον δὲν ἐξηνηλῆθη ἡ θητεία του ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως ἀπαλλακτικῆς ἀποφάσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 86 δικαστηρίου.

5. Νόμος ψηφιζόμενος ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς ρυθμίζει τὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν διατάξεων τοῦ παρόντος ἄρθρου.

Ἄρθρον 50.

Ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας δὲν ἔχει ἄλλας ἀρμοδιότητας, εἰ μὴ ὅσας ἀπονέμει εἰς αὐτὸν ρητῶς τὸ Σύνταγμα καὶ οἱ πρὸς αὐτὸ συνάδοντες νόμοι.

ΤΜΗΜΑ Γ΄

ΒΟΥΛΗ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Ἀνάδειξις καὶ συγκρότησις τῆς Βουλῆς

Ἄρθρον 51.

1. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν καθορίζεται διὰ νόμου, δὲν δύναται ὅμως νὰ εἶναι κατώτερος τῶν διακοσίων, οὐδὲ ἀνώτερος τῶν τριακοσίων.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Ἔθνος.

3. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται δι' ἀμέσου, καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας, ὑπὸ τῶν ἐχόντων τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν πολιτῶν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ὁ νόμος δὲν δύναται νὰ περιορίσῃ τὸ δικαίωμα τοῦ ἐκλέγειν, εἰ μὴ μόνον λόγῳ μὴ συμπληρώσεως κατωτάτου ὀρίου ἡλικίας ἢ λόγῳ ἀνικανότητος πρὸς δικαιοπραξίαν ἢ συνεπείᾳ ἀμετακλήτου ποινικῆς καταδίκης δι' ὀρισμένα ἐγκλήματα.

4. Αἱ βουλευτικαὶ ἐκλογαὶ διενεργοῦνται ταυτοχρόνως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν.

Νόμος δύναται νὰ ὀρίξῃ τὰ τῆς ἀσκήσεως τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑπὸ τῶν ἐκτὸς τῆς Ἐπικρατείας εὐρισκομένων ἐκλογέων.

5. Ἡ ἄσκησις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος, εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Νόμος ὀρίζει ἐκάστοτε τὰς ἐξαιρέσεις καὶ τὰς ποινικὰς κυρώσεις.

Ἄρθρον 52.

Ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀνόθευτος ἐκδήλωσις τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ὡς ἐκφρασις τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας, τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν πάντων τῶν

λειτουργῶν τῆς Πολιτείας, οἵτινες ὑποχρεοῦνται νὰ διασφαλίζουν ταύτην εἰς πᾶσαν περίπτωσιν. Διὰ νόμου ὀρίζονται αἱ ποινικαὶ κυρώσεις κατὰ τῶν παραβατῶν τῆς διατάξεως ταύτης.

Ἄρθρον 53.

1. Οἱ βουλευταὶ ἐκλέγονται διὰ τέσσαρα συναπτὰ ἔτη, ἀρχόμενα ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῶν γενικῶν ἐκλογῶν. Ἐὰν τῇ λήξει τῆς βουλευτικῆς περιόδου διατάσσεται, διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, προσυπογραφομένου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ἡ διενέργεια γενικῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν ἐντὸς τριάκοντα ἡμερῶν καὶ ἡ σύγκλησις τῆς νέας Βουλῆς εἰς τακτικὴν σύνοδον, ἐντὸς ἐτέρων τριάκοντα ἡμερῶν ἀπὸ τούτων.

2. Βουλευτικὴ ἔδρα, κενωθεῖσα κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς περιόδου, δὲν πληροῦται δι' ἀναπληρωματικῆς ἐκλογῆς, ὅταν τοιαύτη ἀπαιτῆται κατὰ νόμον, ἐφ' ὅσον ὁ ἀριθμὸς τῶν κενῶν ἐδρῶν δὲν ὑπερβαίνει τὸ πέμπτον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Εἰς περίπτωσιν πολέμου παρατείνεται καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν αὐτοῦ, ἡ βουλευτικὴ περίοδος. Ἐὰν ἔχη διαλυθῆ ἡ Βουλὴ, ἀναστέλλεται ἡ διενέργεια ἐκλογῶν μέχρι λήξεως τοῦ πολέμου, ἀνακαλουμένης μέχρι ταύτης αὐτοδικαίως τῆς διαλυθείσης Βουλῆς.

Ἄρθρον 54.

1. Τὸ ἐκλογικὸν σύστημα καὶ αἱ ἐκλογικαὶ περιφέρειαι ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐκάστης ἐκλογικῆς περιφέρειας ὀρίζεται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ νομίμου πληθυσμοῦ τῆς περιφέρειας, ὡς οὗτος προκύπτει ἐκ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς.

3. Μῆρος τῆς Βουλῆς, οὐχὶ μείζον τοῦ ἑνὸς εἰκοστοῦ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, δύναται νὰ ἐκλέγεται ἐνιαίως καθ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν, ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν συνολικὴν ἐν τῇ Ἐπικρατείᾳ ἐκλογικὴν δύναμιν ἐκάστου κόμματος, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κωλύματα καὶ ἀσυμβίβαστα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 55.

1. Ὅπως ἐκλεγῆ τις βουλευτὴς ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι Ἑλληὴν πολίτης, νὰ ἔχη τὴν νόμιμον ἰκανότητα τοῦ ἐκλέγειν καὶ συμπεπληρωμένον τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς.

2. Βουλευτὴς, στερηθεὶς τινὸς τῶν ἀνωτέρω προσόντων, ἐκπίπτει αὐτοδικαίως τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος.

Ἄρθρον 56.

1. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι λειτουργοὶ καὶ ὑπάλληλοι, ἀξίωματικοὶ τῶν ἐνόπλων δυνάμεων καὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δήμαρχοι καὶ πρόεδροι κοινοτήτων καὶ διοικηταὶ ἢ πρόεδροι διοικητικῶν συμβουλίων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίων ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων, συμβολαιογράφοι, φύλακες μεταγραφῶν καὶ ὑποθηκῶν, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθῶν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγῶν βουλευταὶ, ἐὰν δὲν παραιτηθῶν πρὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῶν ὡς ὑποψηφίων. Ἡ παραίτησις συντελεῖται διὰ μόνης τῆς ἐγγράφου ὑποβολῆς αὐτῆς. Ἀποκλείεται ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων στρατιωτικῶν εἰς τὴν ἐνεργὸν ὑπηρεσίαν, ἀπαγορεύεται δὲ ἡ ἐπάνοδος τῶν παραιτουμένων πολιτικῶν ὑπαλλήλων καὶ λειτουργῶν πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους ἀπὸ τῆς παραιτήσεως.

2. Τῶν περιορισμῶν τῆς προηγουμένης παραγράφου ἐξαιροῦνται οἱ καθηγηταὶ τῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων. Νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἀναπληρώσεως αὐτῶν, ἀναστελλομένης τῆς ἀσκήσεως τῶν πρὸς τὴν ιδιότητα τοῦ καθηγητοῦ ἀρμοδιοτήτων τοῦ ἐκλεγέντος, διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου.

3. Ἐμμισθοὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, στρατιωτικοὶ ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἀξίωματικοὶ τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, ὑπάλληλοι νομικῶν ἐν γένει προσώπων δημοσίου δικαίου, διοικηταὶ καὶ ὑπάλληλοι δημοσίων καὶ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων ἢ κοινωφελῶν ἰδρυμάτων, δὲν δύνανται νὰ

ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ εἰς οἰανδήποτε ἐκλογικὴν περιφέρειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπῆρθησαν πλέον τοῦ τριμήνου, κατὰ τὴν πρό τῶν ἐκλογῶν τριετία. Εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς ὑπάγονται καὶ οἱ διατελέσαντες γενικοὶ γραμματεῖς ὑπουργείων κατὰ τὸ τελευταῖον ἐξάμηνον τῆς τετραετοῦς βουλευτικῆς περιόδου. Δὲν ὑπάγονται εἰς τοὺς αὐτοὺς περιορισμοὺς οἱ ὑποψήφιοι βουλευταὶ τῆς Ἐπικρατείας καὶ οἱ κατώτεροι ὑπάλληλοι τῶν κεντρικῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν.

4. Πολιτικοὶ ὑπάλληλοι καὶ στρατιωτικοὶ ἐν γένει, ἔχοντες ἀνελημμένην, κατὰ νόμον, ὑποχρέωσιν παραμονῆς ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἐπὶ ὄρισμένον χρόνον, δὲν δύνανται νὰ ἀνακηρυχθοῦν ὑποψήφιοι, οὐδὲ νὰ ἐκλεγοῦν βουλευταὶ, διαρκούντος τοῦ χρόνου τῆς ὑποχρέωσως αὐτῶν.

Ἄρθρον 57.

1. Τὰ καθήκοντα τοῦ βουλευτοῦ εἶναι ἀσυμβίβαστα πρὸς τὰ ἔργα ἢ τὴν ιδιότητα μέλους τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, διοικητοῦ, γενικοῦ διευθυντοῦ ἢ τῶν ἀναπληρωτῶν αὐτῶν, ἢ ὑπαλλήλου ἐμπορικῆς ἐταιρείας, ἢ ἐπιχειρήσεως ἀπολαυούσης εἰδικῶν προνομίων ἢ κρατικῆς ἐπιχορηγήσεως ἢ τυχούσης παραχωρήσεως δημοσίας ἐπιχειρήσεως.

2. Βουλευταὶ, ἐμπίπτοντες εἰς τὰς διατάξεις τῆς προηγουμένης παραγράφου, ὀφείλουν ἐντὸς ὀκτῶ ἡμερῶν, ἀφ' ἧς καταστῆ ὀριστικῇ ἡ ἐκλογή των, νὰ δηλώσουν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῶν ὡς ἄνω ἔργων. Ἐν παραλείψει τοιαύτης ἐμπροθέσμου δηλώσεως, ἐκπίπτουν αὐτοδικαίως τοῦ ἀξιώματος τοῦ βουλευτοῦ.

3. Βουλευταὶ, ἀποδεχόμενοι οἰονδήποτε τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἢ τῷ παρόντι ἄρθρῳ ἀναφερομένων καθηκόντων ἢ ἔργων, χαρακτηριζομένων ὡς ἀποτελούντων κώλυμα διὰ τὴν ὑποψηφιότητα βουλευτοῦ, ἢ ὡς ἀσυμβιβάστων διὰ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα, ἐκπίπτουν αὐτοδικαίως τούτου.

4. Οἱ βουλευταὶ δὲν δύνανται νὰ ἀναλαμβάνουν προμηθείας, μελέτας, ἢ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων τοῦ Κράτους, τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ἢ δημοσίων, ἢ δημοτικῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐνοικιάσεις δημοσίων ἢ

δημοτικῶν φόρων, οὐδὲ νὰ μισθώνουν ἀκίνητα ἀνήκοντα εἰς τὰ ἄνω ἀναφερόμενα πρόσωπα, ἢ νὰ δέχωνται πάσης μορφῆς παραχωρήσεις ἐπὶ τῶν ἀκινήτων αὐτῶν. Ἡ παράβασις τῶν διατάξεων τῆς παρούσης παραγράφου συνεπάγεται ἔκπτωσιν ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ ἀκυρότητα τῶν πράξεων. Αἱ πράξεις αὗται εἶναι ἄκυροι καὶ ὅταν γίνωνται ὑπὸ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν ἢ ἐπιχειρήσεων, εἰς τὰς ὁποίας ἔργα διευθυντοῦ ἢ διοικητικοῦ ἢ νομικοῦ συμβούλου ἐκτελεῖ βουλευτής, ἢ μετέχει τούτων ὡς ὁμόρρυθμος ἢ ἑτερόρρυθμος ἑταῖρος.

5. Εἰδικὸς νόμος ὀρίζει τὸν τρόπον συνεχίσεως ἢ ἐκχωρήσεως ἢ διαλύσεως συμβάσεων ἐκτελέσεως τῶν ἔργων καὶ μελετῶν περὶ ὧν ἡ παράγραφος 4, ἀνελημμένων ὑπὸ βουλευτοῦ πρὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ἄρθρον 58.

Ἡ ἐξέλεξις καὶ ἐκδίκασις τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν, κατὰ τοῦ κύρους τῶν ὁποίων ἐγείρονται ἐνστάσεις, ἀναφερόμεναι εἴτε εἰς ἐκλογικὰς παραβάσεις περὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, εἴτε εἰς ἔλλειψιν τῶν νομίμων προσόντων, ἀνατίθεται εἰς τὸ κατ' ἄρθρον 100 Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθήκοντα καὶ δικαιώματα τῶν Βουλευτῶν

Ἄρθρον 59.

1. Οἱ βουλευταί, πρὸ τῆς ἀναλήψεως τῶν καθηκόντων αὐτῶν ὀμνῶσιν ἐν τῇ Βουλευτηρίῳ καὶ εἰς δημοσίαν συνεδρίασιν τὸν ἀκόλουθον ὄρκον:

«Ὅμνῶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας καὶ Ὁμοσίου καὶ Ἀδιαίρετου Τριάδος νὰ φυλάττω πίστιν εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ὑπακοὴν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους καὶ νὰ ἐκπληρῶ εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντά μου».

2. Ἀλλόθρησκοι ἢ ἑτερόδοξοι βουλευταὶ δίδουν τὸν αὐτὸν ὄρκον

κατά τὸν τύπον τῆς ἰδίας αὐτῶν θρησκείας, ἢ τοῦ ἰδίου αὐτῶν δόγμα-
τος.

3. Ἀνακηρυσσόμενοι βουλευταὶ ἀπούσης τῆς Βουλῆς δίδουν τὸν
ὄρκον ἐνώπιον τοῦ λειτουργοῦντος Τμήματος αὐτῆς.

Ἄρθρον 60.

1. Οἱ βουλευταὶ ἔχουν ἀπεριόριστον τὸ δικαίωμα τῆς κατὰ συνεί-
δησιν γνώμης καὶ ψήφου.

2. Ἡ ἀπὸ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος παραίτησις εἶναι δικαίωμα
τοῦ βουλευτοῦ, συντελεῖται δὲ ἅμα τῇ ὑποβολῇ ἐγγράφου δηλώσεως
εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς καὶ δὲν ὑπόκειται εἰς ἀνάκλησιν.

Ἄρθρον 61.

1. Ὁ βουλευτὴς δὲν καταδιώκεται, οὐδ' ὀπωσδήποτε ἐξετάζεται,
ἐνεκα γνώμης ἢ ψήφου δοθείσης παρ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν
βουλευτικῶν καθηκόντων.

2. Ὁ βουλευτὴς διώκεται μόνον διὰ συκοφαντικὴν δυσφήμησιν
κατὰ νόμον, μετ' ἄδειαν τῆς Βουλῆς. Ἀρμόδιον διὰ τὴν ἐκδίκασιν
εἶναι τὸ Ἐφετεῖον. Ἡ ἄδεια θεωρεῖται ὡς ὀριστικῶς μὴ παρασχε-
θεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν
ἀπὸ τῆς περιελεύσεως τῆς ἐγκλήσεως εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Βουλῆς.
Ἐν ἀρνήσει χορηγήσεως τῆς ἀδείας ἢ παρελθούσης ἀπράκτου τῆς
προθεσμίας, ἡ πρᾶξις θεωρεῖται ἀνέγκλητος.

Ἡ παράγραφος αὕτη ἔχει ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς προσεχοῦς βουλευ-
τικῆς περιόδου.

3. Ὁ βουλευτὴς δὲν ὑποχρεοῦται εἰς μαρτυρίαν περὶ πληροφο-
ριῶν παρελθουσῶν εἰς αὐτὸν ἢ παρασχεθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ ἀσκή-
σει τῶν καθηκόντων του, οὔτε περὶ τῶν προσώπων τὰ ὅποια ἐνεπι-
στεύθησαν εἰς αὐτὸν τὰς πληροφορίας ἢ εἰς τὰ ὅποια οὗτος παρέσχε
ταύτας.

Ἄρθρον 62.

Διαρκούσης τῆς βουλευτικῆς περιόδου, βουλευτὴς δὲν διώκεται, οὐδὲ

συλλαμβάνεται, φυλακίζεται, οὐδ' ἄλλως πῶς περιορίζεται, ἄνευ ἀδείας τοῦ Σώματος. Ὅμοιως, δὲν διώκεται βουλευτῆς τῆς διαλυθείσης Βουλῆς διὰ πολιτικά ἐγκλήματα, ἀπὸ τῆς διαλύσεως ταύτης μέχρι τῆς ἀνακηρύξεως τῶν βουλευτῶν τῆς νέας Βουλῆς.

Ἡ ἄδεια θεωρεῖται μὴ παρασχειθεῖσα, ἐὰν ἡ Βουλὴ δὲν ἀποφανθῇ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς διαβίβασεως τῆς αἰτήσεως διώξεως τοῦ εἰσαγγελέως εἰς τὸν Πρόεδρον αὐτῆς.

Ἡ τρίμηνος προθεσμία ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν διακοπῶν τῆς Βουλῆς.

Ἄδεια δὲν ἀπαιτεῖται διὰ τὰ ἐπ' αὐτοφῶρῳ κακουργήματα.

Ἄρθρον 63.

1. Οἱ βουλευταὶ δικαιοῦνται ἐκ τοῦ Δημοσίου ἀποζημιώσεως καὶ δαπανῶν, διὰ τὴν ἄσκησιν τοῦ λειτουργήματός των, τὸ ὕψος δὲ ἀμοτέρων καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς.

2. Οἱ βουλευταὶ ἀπολαμβάνουν συγκοινωνιακῆς, ταχυδρομικῆς καὶ τηλεφωνικῆς ἀτελείας, ἢ ἕκτασις τῆς ὁποίας καθορίζεται δι' ἀποφάσεως τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς.

3. Ἐν ἀδικαιολογήτῳ ἀπουσία βουλευτοῦ ἐπὶ πλείονας τῶν πέντε συνεδριάσεων κατὰ μῆνα, κρατεῖται ὑποχρεωτικῶς τὸ τριακοστὸν τῆς μηνιαίας ἀποζημιώσεως, δι' ἐκάστην ἀπουσίαν.

Κεφάλαιον Τέταρτον

Ὅργανωσις καὶ λειτουργία τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 64.

1. Ἡ Βουλὴ συνέρχεται αὐτοδικαίως κατ' ἔτος τὴν πρώτην Δευτέραν τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου εἰς τακτικὴν σύνοδον διὰ τὰ ἐτήσια ἔργα αὐτῆς, ἐκτὸς ἐὰν ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας τὴν συγκαλέσῃ ἐνωρίτερον, συμφώνως τῷ ἄρθρῳ 40.

2. Ἡ διάρκεια τῆς τακτικῆς συνόδου δὲν δύναται νὰ εἶναι βραχύτερα τῶν πέντε μηνῶν, μὴ συνυπολογιζομένου τοῦ χρόνου τῆς κατὰ τὸ ἄρθρον 40 ἀναστολῆς.

Ἡ τακτικὴ σύνοδος παρατείνεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς ἐγκρίσεως τοῦ προϋπολογισμοῦ, κατὰ τὸ ἄρθρον 79, ἢ τῆς ψηφίσεως τοῦ, κατὰ τὸ αὐτὸ ἄρθρον, εἰδικοῦ νόμου.

Ἄρθρον 65.

1. Ἡ Βουλὴ ὀρίζει τὸν τρόπον τῆς ἐλευθέρας καὶ δημοκρατικῆς λειτουργίας αὐτῆς διὰ Κανονισμοῦ, ψηφιζομένου ἐν Ὁλομελείᾳ κατὰ τὸ ἄρθρον 76 καὶ δημοσιευομένου διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως, παραγγελία τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ ἐκλέγει ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς τὸν Πρόεδρον καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ Προεδρείου, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα.

3. Ὁ Πρόεδρος καὶ οἱ Ἀντιπρόεδροι ἐκλέγονται κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστης βουλευτικῆς περιόδου.

Ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται ἐπὶ τῶν κατὰ τὴν διανομομένην πρώτην σύνοδον τῆς Ἐ' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς ἐκλεγέντων Προέδρου καὶ Ἀντιπροέδρων.

Ἡ Βουλὴ προτάσει πενήκοντα βουλευτῶν δύναται νὰ ἐκφράσῃ μομφὴν εἰς βάρος τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἢ μέλους τοῦ Προεδρείου, συνεπαγομένην τὴν λήξιν τῆς θητείας αὐτοῦ.

4. Ὁ Πρόεδρος τῆς Βουλῆς διευθύνει τὰς ἐργασίας τοῦ Σώματος, μεριμνᾷ διὰ τὴν διασφάλισιν τῆς ἀκωλύτου διεξαγωγῆς τῶν ἐργασιῶν του, διὰ τὴν κατοχύρωσιν τῆς ἐλευθέρας γνώμης καὶ ἐκφράσεως τῶν βουλευτῶν καὶ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, δυνάμενος νὰ λάβῃ καὶ πειθαρχικὰ μέτρα κατὰ παντὸς παρεκτρεπομένου βουλευτοῦ, κατὰ τὰ διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ὀριζόμενα.

5. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ συσταθῇ παρὰ τῇ Βουλῇ ἐπισημονικὴ ὑπηρεσία πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ νομοθετικοῦ αὐτῆς ἔργου.

6. Ὁ Κανονισμὸς καθορίζει τὴν ὀργάνωσιν τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς Βουλῆς ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Προέδρου καὶ πάντα τὰ ἀφορῶντα τὸ προσωπικὸν αὐτῆς. Αἱ πράξεις τοῦ Προέδρου, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὴν πρόσληψιν καὶ τὴν ὑπηρεσιακὴν κατάστασιν τοῦ προσωπικοῦ τῆς Βουλῆς, ὑπόκεινται εἰς προσφυγὴν ἢ αἴτησιν ἀκυρώσεως ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Άρθρον 66.

1. Ἡ Βουλὴ συνεδριάζει δημοσίᾳ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, δύναται ὅμως νὰ διασκεφθῆ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν, κατ' αἴτησιν τῆς Κυβερνήσεως ἢ δέκα πέντε βουλευτῶν, ἐὰν τοῦτο ἀποφασισθῆ ἐν μυστικῇ συνεδριάσει, κατὰ πλειοψηφίαν. Μετὰ ταῦτα ἀποφασίζει ἐὰν πρέπει νὰ ἐπαναληφθῆ ἡ συζήτησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει.

2. Οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ ἔχουν ἐλευθέραν εἴσοδον εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς καὶ ἀκούονται ὡσάκις ζητήσουν τὸν λόγον.

3. Ἡ Βουλὴ καὶ αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δύναται νὰ αἰτήσωνται τὴν παρουσίαν τοῦ ἀρμοδίου ἐπὶ συζητουμένων ὑπ' αὐτῶν θεμάτων Ὑπουργοῦ, ἢ Ὑφυπουργοῦ.

Αἱ κοινοβουλευτικαὶ ἐπιτροπαὶ δικαιοῦνται νὰ καλοῦν, διὰ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ, οἰονδήποτε δημόσιον λειτουργὸν θεωροῦν χρήσιμον διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν.

Άρθρον 67.

Ἡ Βουλὴ δὲν δύναται ν' ἀποφασίσῃ ἄνευ τῆς ἀπόλυτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων μελῶν, ἤτις ὅμως οὐδέποτε δύναται νὰ εἶναι μικρότερα τοῦ ἐνὸς τετάρτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Ἐν περιπτώσει ἰσοψηφίας ἐπαναλαμβάνεται ἡ ψηφοφορία, μετὰ νέαν δὲ ἰσοψηφίαν, ἡ πρότασις ἀπορρίπτεται.

Άρθρον 68.

1. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης τακτικῆς συνόδου κοινοβουλευτικὰς ἐπιτροπὰς ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς πρὸς ἐπεξεργασίαν καὶ ἐξέτασιν τῶν ὑποβαλλομένων νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων, τῶν ὑπαγομένων εἰς τὴν Ὀλομέλειαν καὶ τὰ Τμήματα αὐτῆς.

2. Ἡ Βουλὴ συνιστᾷ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἐξεταστικὰς ἐπιτροπὰς, δι' ἀποφάσεώς της λαμβανομένης διὰ πλειοψηφίας τῶν δύο πέμπτων τοῦ συνόλου τῶν βουλευτῶν, προτάσει τοῦ ἐνὸς πέμπτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Πρὸς σύστασιν ἐξεταστικῶν ἐπιτροπῶν ἐπὶ ζητημάτων ἀναγομέ-

νων εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐθνικὴν ἄμυναν, ἀπαιτεῖται ἀπόφασις τῆς Βουλῆς λαμβανομένη διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

Τὰ τῆς συγκροτήσεως καὶ λειτουργίας τῶν ἐπιτροπῶν τούτων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς.

3. Αἱ κοινοβουλευτικαὶ καὶ ἐξεταστικαὶ ἐπιτροπαὶ ὡς καὶ τὰ κατὰ τὰ ἄρθρα 70 καὶ 71 Τμήματα τῆς Βουλῆς συνιστῶνται κατ' ἀναλογίαν τῆς δυνάμεως τῶν κομμάτων, τῶν ομάδων καὶ τῶν ἀνεξαρτήτων, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

Ἄρθρον 69.

Οὐδεὶς ἐμφανίζεται αὐτόκλητος, ἐνώπιον τῆς Βουλῆς διὰ νὰ ἀναφέρῃ τι προφορικῶς ἢ ἐγγράφως. Αἱ ἀναφοραὶ παρουσιάζονται διὰ τινος βουλευτοῦ, ἢ παραδίδονται εἰς τὸν Πρόεδρον. Ἡ Βουλὴ ἔχει δικαίωμα ν' ἀποστέλλῃ τὰς ἀπευθυνομένας πρὸς αὐτὴν ἀναφορὰς εἰς τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς, οἱ ὅποιοι ὑποχρεοῦνται νὰ δίδουν διευκρινίσεις, ὡσάκις ζητηθοῦν.

Ἄρθρον 70.

1. Ἡ Βουλὴ ἀσκεῖ τὸ νομοθετικὸν ἔργον αὐτῆς ἐν Ὁλομελείᾳ.

2. Ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς προβλέπει τὴν ἄσκησιν τοῦ δι' αὐτοῦ καθοριζομένου νομοθετικοῦ ἔργου καὶ εἰς Τμήματα, οὐχὶ πλείονα τῶν δύο, ὑπὸ τοὺς ἐν ἄρθρῳ 72 περιορισμούς. Ἡ σύστασις καὶ ἡ λειτουργία τῶν Τμημάτων ἀποφασίζεται ἐκάστοτε ὑπὸ τῆς Βουλῆς εἰς τὴν ἀρχὴν ἐκάστης συνόδου, διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς ὀρίζεται, ἐπίσης, ἡ μεταξὺ τῶν Τμημάτων κατανομὴ τῆς ἀρμοδιότητος αὐτῶν κατὰ ὑπουργεῖα.

4. Ἐφ' ὅσον δὲν ὀρίζεται ἄλλως, αἱ περὶ Βουλῆς διατάξεις τοῦ Συντάγματος ἰσχύουν καὶ διὰ τὴν ἐν Ὁλομελείᾳ καὶ διὰ τὴν κατὰ Τμήματα λειτουργίαν αὐτῆς.

5. Πρὸς λήψιν ἀποφάσεως τῶν Τμημάτων ἢ ἀπαιτουμένη πλειοψηφία δὲν δύναται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν δύο πέμπτων τοῦ ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν τῶν Τμημάτων.

6. Ὁ κοινοβουλευτικὸς ἔλεγχος ἀσκεῖται ὑπὸ τῆς Βουλῆς ἐν Ὁλομελείᾳ δις τοῦλάχιστον τῆς ἐβδομάδος, ὡς ὁ Κανονισμὸς τῆς Βουλῆς ὀρίζει.

Ἄρθρον 71.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διακοπῆς τῶν ἐργασιῶν τῆς Βουλῆς, τὸ νομοθετικὸν ἔργον αὐτῆς, ἐξαιρέσει τῶν νομοθετημάτων ἀρμοδιότητος τῆς Ὁλομελείας κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 72 ὀριζόμενα, ἐπιτελεῖται ὑπὸ Τμήματος αὐτῆς, συγκροτουμένου καὶ λειτουργοῦντος κατὰ τὰ ἐν ἄρθροις 68 παράγραφος 3 καὶ 70 ὀριζόμενα.

Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ δύναται νὰ προβλεφθῇ ἡ ἐπεξεργασία τῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων ὑπὸ κοινοβουλευτικῆς ἐπιτροπῆς ἐκ τῶν μελῶν τοῦ αὐτοῦ Τμήματος.

Ἄρθρον 72.

1. Ἐν Ὁλομελείᾳ τῆς Βουλῆς συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὁ Κανονισμὸς αὐτῆς, νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων περὶ ἐκλογῆς βουλευτῶν, περὶ τῶν ἐν ἄρθροις, 3, 13, 27, 28 καὶ 36 παράγραφος 1 θεμάτων, περὶ τῆς ἀσκήσεως καὶ προστασίας τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων, περὶ τῆς λειτουργίας τῶν πολιτικῶν κομμάτων, περὶ παροχῆς νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως κατὰ τὸ ἄρθρον 43 παράγραφος 4, περὶ εὐθύνης τῶν ὑπουργῶν, περὶ καταστάσεως πολιορκίας, περὶ τῆς χορηγίας τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας καὶ περὶ τῆς αὐθεντικῆς ἐρμηνείας τῶν νόμων κατὰ ἐν ἄρθρῳ 77, ὡς καὶ παντὸς ἐτέρου θέματος, ἀναγομένου εἰς τὴν Ὁλομέλειαν τῆς Βουλῆς, κατὰ εἰδικὴν πρόβλεψιν τοῦ Συντάγματος, ἢ διὰ τὴν ρύθμισιν τοῦ ὁποίου ἀπαιτεῖται εἰδικὴ πλειοψηφία.

Ἐν Ὁλομελείᾳ τῆς Βουλῆς ψηφίζεται ἐπίσης ὁ προϋπολογισμὸς καὶ ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ Κράτους καὶ τῆς Βουλῆς.

2. Ἡ κατ' ἀρχήν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον συζήτησις καὶ ψήφισις πάντων τῶν λοιπῶν νομοσχεδίων ἢ προτάσεων νόμων, δύναται νὰ ἀνατεθῇ εἰς Τμήμα τῆς Βουλῆς, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 70 ὀριζόμενα.

3. Τὸ ἐπιλαμβανόμενον τῆς ψηφίσεως νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου Τμήμα ἀποφαίνεται ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀρμοδιότητος αὐτοῦ,

δικαιούμενον νὰ παραπέμψη οἰανδήποτε περὶ αὐτῆς ἀμφισβήτησιν εἰς τὴν Ὀλομέλειαν τῆς Βουλῆς, δι' ἀποφάσεως λαμβανομένης διὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτοῦ. Ἡ ἀπόφασις τῆς Ὀλομελείας δεσμεύει τὰ Τμήματα.

4. Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ εἰσαγάγῃ πρὸς συζήτησιν καὶ ψήφισιν νομοσχέδιον μείζονος σημασίας ἀντὶ τῶν Τμημάτων εἰς τὴν Ὀλομέλειαν.

5. Ἡ Ὀλομέλεια τῆς Βουλῆς δύναται νὰ ζητήσῃ δι' ἀποφάσεως αὐτῆς λαμβανομένης δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, τὴν παρ' αὐτῆς συζήτησιν καὶ κατ' ἀρχήν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον ψήφισιν ἐκκρεμοὺς ἐνώπιον Τμήματος νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου.

Κεφάλαιον Πέμπτον

Νομοθετικὴ λειτουργία τῆς Βουλῆς

Ἄρθρον 73.

1. Τὸ δικαίωμα προτάσεως νόμων ἀνήκει εἰς τὴν Βουλὴν καὶ τὴν Κυβέρνησιν.

2. Νομοσχέδια, ἀναφερόμενα ὅπωςδήποτε εἰς τὴν ἀπονομὴν συντάξεως καὶ τὰς προϋποθέσεις ταύτης, ὑποβάλλονται μόνον ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν, μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, προκειμένου δὲ περὶ συντάξεων βαρυνουσῶν τὸν προϋπολογισμὸν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν. Τὰ νομοσχέδια περὶ συντάξεων πρέπει νὰ εἶναι εἰδικά, μὴ ἐπιτρεπομένης ἐπὶ ποινῇ ἀκυρότητος τῆς ἀναγραφῆς διατάξεων περὶ συντάξεων εἰς νόμους σκοποῦντας τὴν ρύθμισιν ἄλλων θεμάτων.

3. Οὐδεμία πρότασις νόμου ἢ τροπολογία ἢ προσθήκη εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν προέρχεται ἐκ τῆς Βουλῆς, ἐφ' ὅσον συνεπάγεται εἰς βάρος τοῦ Δημοσίου, τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, δαπάνας ἢ ἐλάττωσιν

ἐσόδων, ἢ τῆς περιουσίας αὐτῶν, πρὸς μισθοσοσίαν ἢ σύνταξιν, ἢ ἐν γένει ὄφελος προσώπου.

4. Εἶναι ὅμως παραδεκτὴ τροπολογία ἢ προσθήκη ὑποβαλλομένη ὑπὸ ἀρχηγοῦ κόμματος ἢ ἐκπροσώπου ὁμάδος κατὰ τὰ ἐν παραγράφῳ 3 τοῦ ἄρθρου 74 ὀριζόμενα, προκειμένου περὶ νομοσχεδίων ἀναφερομένων εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν ὀργανισμῶν δημοσίου ἐνδιαφέροντος, εἰς τὴν ὑπηρεσιακὴν ἐν γένει κατάστασιν τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων, τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῶν ὀργάνων τῶν σωμάτων ἀσφαλείας, τῶν ὑπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς καὶ δημοσίων ἐν γένει ἐπιχειρήσεων.

5. Νομοσχέδιον δι' οὗ ἐπιβάλλονται τοπικοὶ ἢ εἰδικοί φόροι, ἢ οἰασδήποτε φύσεως βάρη ὑπὲρ ὀργανισμῶν, ἢ νομικῶν προσώπων δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου, δεόν νὰ προσυπογράφεται καὶ ὑπὸ τῶν Ἑπουργῶν Συντονισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 74.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου συνοδεύεται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ αἰτιολογικῆς ἐκθέσεως, πρὸ δὲ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Βουλὴν, Ὁλομέλειαν ἢ Τμήματα, δύναται νὰ παραπεμφθῆ πρὸς νομοτεχνικὴν ἐπεξεργασίαν εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 5 τοῦ ἄρθρου 65 ἐπιστημονικὴν ὑπηρεσίαν ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς, ὡς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

2. Τὰ εἰς τὴν Βουλὴν κατατιθέμενα νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων παραπέμπονται εἰς τὴν οἰκείαν κοινοβουλευτικὴν ἐπιτροπὴν. Ὑποβληθεῖσης τῆς ἐκθέσεως, ἢ παρελθούσης ἀπράκτου τῆς ταχθείσης προθεσμίας πρὸς ὑποβολὴν ταύτης, εἰσάγονται εἰς τὴν Βουλὴν πρὸς συζήτησιν μετὰ παρέλευσιν τριῶν ἔκτοτε ἡμερῶν, πλην ἂν ἔχουν χαρακτηρισθῆ ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ἑπουργοῦ ὡς ἐπείγοντος χαρακτήρος. Ἡ συζήτησις ἀρχεται μετὰ προφορικὴν εἰσήγησιν τοῦ ἀρμοδίου Ἑπουργοῦ καὶ τῶν εἰσηγητῶν τῆς ἐπιτροπῆς.

3. Τροπολογίαὶ βουλευτῶν ἐπὶ νομοσχεδίων καὶ προτάσεων νόμων τῆς ἀρμοδιότητος τῆς Ὁλομελείας ἢ τῶν Τμημάτων τῆς Βουλῆς δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν ὑποβληθοῦν μέχρι καὶ τῆς προτεραιίας τῆς ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τῆς συζητήσεως, ἐκτὸς ἐὰν εἰς

τὴν συζήτησιν αὐτῶν συγκατατίθεται καὶ ἡ Κυβέρνησις.

4. Δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν τροποποίησιν διατάξεως νόμου, ἐὰν δὲν ἔχη καταχωρισθῆ εἰς μὲν τὴν αἰτιολογικὴν ἔκθεσιν ὀλόκληρον τὸ κείμενον τῆς τροποποιουμένης διατάξεως, εἰς δὲ τὸ κείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως, ὀλόκληρος ἢ νέα διάταξις, ὡς διαμορφοῦται διὰ τῆς τροποποιήσεως.

5. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, περιέχουσα διατάξεις ἀσχετοὺς πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον αὐτῶν, δὲν εἰσάγονται πρὸς συζήτησιν.

Οὐδεμία προσθήκη ἢ τροπολογία εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἂν δὲν σχετίζεται πρὸς τὸ κύριον ἀντικείμενον τοῦ νομοσχεδίου ἢ τῆς προτάσεως.

Ἐν ἀμφισβητήσει ἀποφαίνεται ἡ Βουλὴ.

6. Ἄπαξ τοῦ μηνός, εἰς προσδιοριστέαν ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἡμέραν, ἐγγράφονται εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν κατὰ προτεραιότητα καὶ συζητοῦνται ἐκκρεμεῖς προτάσεις νόμων.

Ἄρθρον 75.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου, συνεπαγόμενα ἐπιβάρυνσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐφ' ὅσον μὲν ὑποβάλλεται ὑπὸ Ὑπουργῶν, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν, ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ ἐκθέσεως τοῦ Γενικοῦ Λογιστηρίου τοῦ Κράτους, καθοριζούσης τὴν δαπάνην, ἐφ' ὅσον δὲ ὑποβάλλεται ὑπὸ βουλευτῶν, διαβιβάζεται πρὸ πάσης συζητήσεως εἰς τὸ Γενικὸν Λογιστήριον τοῦ Κράτους, ὑποχρεούμενον νὰ ὑποβάλλῃ σχετικὴν ἔκθεσιν ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν. Παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ πρότασις νόμου εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

2. Τὸ αὐτὸ ἰσχύει καὶ διὰ τὰς τροπολογίας, ἐφ' ὅσον ζητηθῆ τοῦτο ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Ὑπουργῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην τὸ Γενικὸν Λογιστήριον ὑποχρεοῦται νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τὴν Βουλὴν τὴν ἔκθεσίν του ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Μόνον παρερχομένης ἀπράκτου τῆς προθεσμίας ταύτης, ἢ συζήτησις χωρεῖ καὶ ἄνευ ἐκθέσεως.

3. Νομοσχέδιον, συνεπαγόμενον δαπάνην ἢ ἐλάττωσιν ἐσόδων, δὲν εἰσάγεται πρὸς συζήτησιν ἐὰν δὲν συνοδεύεται ὑπὸ εἰδικῆς ἐκθέ-

σεως περί τοῦ τρόπου καλύψεώς των, ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τοῦ ἁρμοδίου Ὑπουργοῦ καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν.

Ἄρθρον 76.

1. Πᾶν νομοσχέδιον καὶ πᾶσα πρότασις νόμου εἰσαγομένη ἐνώπιον τῆς Ὀλομελείας ἢ τῶν Τμημάτων συζητεῖται καὶ ψηφίζεται ἐφ' ἅπαξ, κατ' ἀρχήν, κατ' ἄρθρον καὶ εἰς τὸ σύνολον.

2. Κατ' ἐξαιρέσιν νομοσχέδια καὶ προτάσεις νόμων συζητοῦνται καὶ ψηφίζονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς δις καὶ εἰς δύο διαφόρους συνεδριάσεις, ἀπεχούσας ἀλλήλων δύο τοῦλάχιστον ἡμέρας, κατ' ἀρχήν μὲν καὶ κατ' ἄρθρον κατὰ τὴν πρώτην συζήτησιν, κατ' ἄρθρον δὲ καὶ εἰς τὸ σύνολον κατὰ τὴν δευτέραν, ἐὰν ζητηθῇ τοῦτο μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς κατ' ἀρχήν συζητήσεως, ὑπὸ τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

3. Ἐὰν κατὰ τὴν συζήτησιν ἐγένοντο δεκταὶ τροπολογίαι, ἢ ψήφισις τοῦ συνόλου ἀναβάλλεται ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἀπὸ τῆς διανομῆς τοῦ τροποποιηθέντος νομοσχεδίου ἢ προτάσεως νόμου.

4. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, χαρακτηριζόμενον ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ὡς κατεπείγον, εἰσάγεται πρὸς ψήφισιν μετὰ περιορισμένην συζήτησιν, εἰς ἣν μετέχουν, πλὴν τῶν οἰκείων εἰσηγητῶν, ὁ Πρωθυπουργὸς ἢ ὁ ἁρμόδιος Ὑπουργός, οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν ἐν τῇ Βουλῇ κομμάτων καὶ ἀνὰ εἰς ἑκπρόσωπος τούτων. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς δύναται νὰ περιορισθῇ ἡ διάρκεια τῶν ὁμιλιῶν καὶ ὁ χρόνος συζήτησεως.

5. Ἡ Κυβέρνησις δύναται νὰ ζητήσῃ ὅπως νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου ἰδιαίτερας σημασίας ἢ ἐπείγοντος χαρακτῆρος, συζητηθῇ εἰς ὄρισμένον ἀριθμὸν συνεδριάσεων, οὐχὶ μείζονα τῶν τριῶν. Ἡ Βουλὴ δύναται νὰ παρατείνῃ τὴν συζήτησιν ἐπὶ δύο εἰσέτι συνεδριάσεις, προτάσει τοῦ ἐνὸς δεκάτου τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν. Διὰ τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς καθορίζεται ἡ διάρκεια ἐκάστης ὁμιλίας.

6. Ἡ ἐπιψήφισις δικαστικῶν ἢ διοικητικῶν κωδίκων, συνταχθέντων ὑπὸ εἰδικῶν ἐπιτροπῶν, αἱ ὁποῖα συνεστήθησαν δι' εἰδικῶν νόμων, δύναται νὰ γίνῃ ἐν Ὀλομελείᾳ τῆς Βουλῆς δι' ἰδιαίτερου νόμου, κυροῦντος ἐν ὄλω τούτους.

7. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον δύναται νὰ γίνῃ κωδικοποιήσις ὑφι-

σταμένων διατάξεων δι' ἀπλῆς ταξινομήσεως αὐτῶν ἢ ἐν ὄλῳ ἐπανα-
φορὰ καταργηθέντων νόμων, πλὴν τῶν φορολογικῶν.

8. Νομοσχέδιον ἢ πρότασις νόμου, ἀποκρουσθεῖσα ὑπὸ τῆς
Ὁλομελείας τῆς Βουλῆς ἢ Τμήματος αὐτῆς, δὲν εἰσάγεται ἐκ νέου εἰς
τὴν αὐτὴν σύνοδον, οὐδὲ εἰς τὸ μετὰ τὴν λήξιν αὐτῆς λειτουργοῦν
Τμήμα.

Ἄρθρον 77.

1. Ἡ ἀθεντικὴ ἐρμηνεία τῶν νόμων ἀνήκει εἰς τὴν νομοθετικὴν
λειτουργίαν.

2. Νόμος μὴ πράγματι ἐρμηνευτικὸς ἔχει ἰσχὺν μόνον ἀπὸ τῆς
δημοσιεύσεως αὐτοῦ.

Κεφάλαιον Ἑκτον

Φορολογία καὶ δημοσιονομικὴ διαχείρισις

Ἄρθρον 78.

1. Οὐδεὶς φόρος ἐπιβάλλεται οὐδ' εἰσπράττεται ἄνευ τυπικοῦ νό-
μου, καθορίζοντος τὸ ὑποκείμενον τῆς φορολογίας καὶ τὸ εἰσόδημα,
τὸ εἶδος τῆς περιουσίας, τὰς δαπάνας καὶ τὰς συναλλαγὰς ἢ τὰς κατη-
γορίας τούτων, εἰς τὰ ὁποίας ἀναφέρεται ὁ φόρος.

2. Φόρος ἢ ἄλλο οἰονδήποτε οἰκονομικὸν βᾶρος δὲν δύναται νὰ
ἐπιβληθῇ διὰ νόμου ἀναδρομικῆς ἰσχύος, ἐκτεινομένης πέραν τοῦ
προηγούμενου τῆς ἐπιβολῆς τοῦ φόρου οἰκονομικοῦ ἔτους.

3. Ἐξαιρετικῶς ἐπὶ ἐπιβολῆς ἢ ἀυξήσεως εἰσαγωγικοῦ ἢ ἐξαγω-
γικοῦ δασμοῦ ἢ φόρου καταναλώσεως, ἐπιτρέπεται ἡ εἰσπραξις αὐτῶν
ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς καταθέσεως εἰς τὴν Βουλὴν τοῦ περὶ αὐτῶν νομο-
σχεδίου ὑπὸ τὸν ὄρον τῆς δημοσιεύσεως τοῦ νόμου ἐντὸς τῆς κατὰ τὸ
ἄρθρον 42 παράγρ. 1 προθεσμίας, πάντως δὲ τὸ βραδύτερον ἐντὸς δέκα
ἡμερῶν ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς συνόδου.

4. Τὸ ἀντικείμενον τῆς φορολογίας, ὁ φορολογικὸς συντελεστής,
αἱ ἀπὸ τῆς φορολογίας ἀπαλλαγαὶ ἢ ἐξαιρέσεις καὶ ἡ ἀπονομὴ συντά-

ξεων δὲν δύναται νὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον νομοθετικῆς ἐξουσιοδοτήσεως.

Δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἀπαγόρευσιν ὁ καθορισμὸς διὰ νόμου τοῦ τρόπου βεβαιώσεως τῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὀργανισμῶν εἰς τὴν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἐκτελέσεως δημοσίων ἔργων προκαλουμένην αὐτόματον ὑπερτίμησιν τῆς παρακειμένης ἰδιωτικῆς ἀκινήτου ἰδιοκτησίας.

5. Κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιτρέπεται ἢ κατ' ἐξουσιοδότησιν νόμων πλαισίων ἐπιβολῆ ἐξισωτικῶν ἢ ἀντισταθμιστικῶν εἰσφορῶν ἢ δασμῶν, ὡς καὶ ἡ λήψις οἰκονομικῶν μέτρων, ἐν τῷ πλαισίῳ τῶν διεθνῶν σχέσεων τῆς Χώρας, πρὸς οἰκονομικοὺς ὀργανισμοὺς ἢ μέτρων ἀποβλεπόντων εἰς τὴν διασφάλισιν τῆς συναλλαγματικῆς θέσεως τῆς Χώρας.

Ἄρθρον 79.

1. Ἡ Βουλὴ ψηφίζει κατὰ τὴν τακτικὴν ἐτησίαν σύνοδον αὐτῆς τὸν προϋπολογισμὸν τῶν ἐσόδων καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ Κράτους διὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

2. Πάντα τὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδα τοῦ Κράτους πρέπει ν' ἀναγράφωνται εἰς τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμὸν καὶ τὸν ἀπολογισμὸν.

3. Ὁ προϋπολογισμὸς εἰσάγεται εἰς τὴν Βουλὴν διὰ τοῦ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν Ὑπουργοῦ ἕνα τοῦλάχιστον μῆνα πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους, ψηφίζεται δὲ κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὀριζόμενα, διὰ τοῦ ὁποίου καὶ διασφαλίζεται τὸ δικαίωμα ἐκφράσεως τῶν ἀντιλήψεων ὄλων τῶν ἐν τῇ Βουλῇ πολιτικῶν μερίδων.

4. Ἐὰν καθίσταται ἀνέφικτος δι' οἰονδήποτε λόγον ἢ διοικήσεως τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ προϋπολογισμοῦ, ἐνεργεῖται αὕτη βᾶσει ἐιδικοῦ ἐκάστοτε νόμου.

5. Ἐὰν δὲν καθίσταται δυνατὴ, λόγῳ λήξεως τῆς περιόδου τῆς Βουλῆς, ἡ ψηφίσις τοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ τοῦ κατὰ τὴν προηγουμένην παράγραφον ἐιδικοῦ νόμου, παρατείνεται ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἢ ἰσχὺς τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ λήξαντος ἢ λήγοντος οἰκονομικοῦ ἔτους, διὰ διατάγματος ἐκδιδομένου προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

6. Διὰ νόμου δύναται νὰ καθιερωθῇ ἡ σύνταξις προϋπολογισμοῦ διετοῦς χρήσεως.

7. Ἐντὸς ἔτους τὸ βραδύτερον ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ οἰκονομικοῦ ἔτους κατατίθεται εἰς τὴν Βουλὴν ὁ ἀπολογισμὸς, ὡς καὶ ὁ γενικὸς ἰσολογισμὸς τοῦ Κράτους, οἱ ὅποιοι ἐξετάζονται ὑπὸ εἰδικῆς ἐπιτροπῆς βουλευτῶν καὶ κυροῦνται ὑπὸ τῆς Βουλῆς κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ὀριζόμενα.

8. Τὰ προγράμματα οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἀναπτύξεως ἐγκρίνονται ὑπὸ τῆς Ὀλομελείας τῆς Βουλῆς, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 80.

1. Μισθός, σύνταξις, χορηγία ἢ ἀμοιβή οὔτε ἐγγράφεται εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους, οὔτε παρέχεται ἄνευ ὀργανικοῦ ἢ ἄλλου εἰδικοῦ νόμου.

2. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς κοπῆς ἢ ἐκδόσεως νομίσματος.

ΤΜΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

Συγκρότησις καὶ ἀποστολὴ τῆς Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 81.

1. Τὴν Κυβέρνησιν ἀποτελεῖ τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, συγκείμενον ἐκ τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τῶν Ὑπουργῶν. Διὰ νόμου ὀρίζονται τὰ τῆς συνθέσεως καὶ λειτουργίας τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου. Διὰ διατάγματος, προκαλουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως, δύναται νὰ διορισθοῦν εἰς ἢ πλείονες ἐκ τῶν Ὑπουργῶν Ἀντιπρόεδροι τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου.

Νόμος ρυθμίζει τὴν θέσιν τῶν ἀναπληρωτῶν καὶ τῶν ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργῶν, τῶν Ὑφυπουργῶν, οἱ ὅποιοι δύνανται νὰ ἀποτελοῦν μέλη τῆς Κυβερνήσεως, ὡς καὶ τῶν μονίμων ὑπηρεσιακῶν Ὑφυπουργῶν.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῆ μέλος τῆς Κυβερνήσεως, ἢ Ὑφυ-

πουργός, εάν δέν συγκεντρώνη τὰ κατὰ τὸ ἄρθρον 55 ὀριζόμενα διὰ τὸν βουλευτὴν προσόντα.

3. Οἰαδήποτε ἐπαγγελματικὴ δραστηριότης τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, τῶν Ὑφυπουργῶν καὶ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς, ἀναστέλλεται κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀσκήσεως τῶν καθηκόντων των.

4. Νόμος δύναται νὰ καθιερώνη τὸ ἀσυμβίβαστον τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ Ὑφυπουργοῦ καὶ πρὸς ἕτερα ἔργα.

5. Ἐν ἐλλείψει Ἀντιπροέδρου ὁ Πρωθυπουργός, ὡσάκις παρίσταται ἀνάγκη, ὀρίζει ἐκ τῶν Ὑπουργῶν προσωρινὸν ἀναπληρωτὴν του.

Ἄρθρον 82.

1. Ἡ Κυβέρνησις καθορίζει καὶ κατευθύνει τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Χώρας, συμφώνως πρὸς τοὺς ὀρισμοὺς τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων.

2. Ὁ Πρωθυπουργός ἐξασφαλίζει τὴν ἐνότητα τῆς Κυβερνήσεως καὶ κατευθύνει τὰς ἐνεργείας αὐτῆς καὶ τῶν δημοσίων ἐν γένει ὑπηρεσιῶν πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς, ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν νόμων.

Ἄρθρον 83.

1. Ἐκαστος τῶν Ὑπουργῶν ἀσκεῖ τὰς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας ἀρμοδιότητας. Οἱ ἄνευ χαρτοφυλακίου Ὑπουργοὶ ἀσκοῦν ὡσας ἀρμοδιότητας ἀναθέτει εἰς αὐτοὺς ὁ Πρωθυπουργός δι' ἀποφάσεώς του.

2. Οἱ Ὑφυπουργοὶ ἀσκοῦν τὰς διὰ κοινῆς ἀποφάσεως τοῦ Πρωθυπουργοῦ καὶ τοῦ οἰκείου Ὑπουργοῦ ἀνατιθεμένας εἰς αὐτοὺς ἀρμοδιότητας.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Σχέσεις Βουλῆς καὶ Κυβερνήσεως

Ἄρθρον 84.

1. Ἡ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ ἀπολαύη τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς

Βουλῆς. Ἐντὸς δεκαπενθημέρου ἀπὸ τῆς ὀρκωμοσίας τοῦ Πρωθυπουργοῦ, ἡ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται νὰ ζητήσῃ ψήφον ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς καὶ δύναται νὰ πράττῃ τοῦτο ὁποτεδήποτε ἄλλοτε. Ἐὰν κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῆς Κυβερνήσεως ἔχουν διακοπῇ αἱ ἐργασίαι τῆς Βουλῆς, καλεῖται αὕτη ἐντὸς δέκα πέντε ἡμερῶν ὅπως ἀποφανθῇ ἐπὶ τῆς προτάσεως ἐμπιστοσύνης.

2. Ἡ Βουλή δύναται δι' ἀποφάσεώς της νὰ ἀποσύρῃ τὴν ἐμπιστοσύνην της ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἢ μέλος αὐτῆς. Πρότασις περὶ δυσπιστίας δὲν δύναται νὰ ὑποβληθῇ, εἰ μὴ μετὰ πάροδον ἑξαμήνου ἀπὸ τῆς παρὰ τῆς Βουλῆς ἀπορρίψεως προτάσεως δυσπιστίας.

Ἡ πρότασις δυσπιστίας πρέπει νὰ εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τοῦ ἑνὸς ἔκτου τοῦλάχιστον τῶν βουλευτῶν καὶ νὰ περιλαμβάνῃ σαφῶς τὰ θέματα ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ διεξαχθῇ ἡ συζήτησις.

3. Κατ' ἐξαιρέσιν δύναται νὰ ὑποβληθῇ πρότασις περὶ δυσπιστίας καὶ πρὸ τῆς παρόδου ἑξαμήνου, ἐὰν εἶναι ὑπογεγραμμένη ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

4. Ἡ συζήτησις ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ἀρχεται μετὰ δύο ἡμέρας ἀπὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς σχετικῆς προτάσεως, πλὴν ἂν ἡ Κυβέρνησις, ἐπὶ προτάσεως δυσπιστίας, ζητήσῃ τὴν ἄμεσον ἑναρξιν, δὲν δύναται δὲ νὰ παραταθῇ πέραν τῶν τριῶν ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἑναρξέως αὐτῆς.

5. Ἡ ἐπὶ προτάσεως ἐμπιστοσύνης ἢ δυσπιστίας ψηφοφορία διεξάγεται εὐθὺς μετὰ τὸ πέραν τῆς συζητήσεως, δύναται ὅμως νὰ ἀναβληθῇ ἐπὶ τεσσαράκοντα ὀκτῶ ὥρας, ἐὰν ζητήσῃ τοῦτο ἡ Κυβέρνησις.

6. Πρότασις περὶ ἐμπιστοσύνης δὲν δύναται νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἂν δὲν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τῶν παρόντων βουλευτῶν, ἢ ὁποία ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἶναι κατωτέρα τῶν δύο πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ αὐτῶν. Πρότασις περὶ δυσπιστίας γίνεταί δεκτὴ μόνον ἂν ἐγκριθῇ παρὰ τῆς ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν.

7. Κατὰ τὴν ψηφοφορίαν ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω προτάσεων ψηφίζουν οἱ Ὑπουργοὶ καὶ Ὑφυπουργοὶ μέλη τῆς Βουλῆς.

Ἄρθρον 85.

Τὰ μέλη τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, ὡς καὶ οἱ Ὑφυπουργοὶ

είναι συλλογικῶς υπεύθυνοι διὰ τὴν γενικὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἕκαστος δὲ ἐξ αὐτῶν διὰ τὰς πράξεις ἢ παραλείψεις τῆς ἀρμοδιότητός του, κατὰ τὰς διατάξεις τῶν περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμων. Οὐδέποτε ἔγγραφος ἢ προφορικὴ ἐντολὴ τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀπαλλάσσει τοὺς Ὑπουργοὺς καὶ Ὑφυπουργοὺς τῆς εὐθύνης τῶν.

Ἄρθρον 86.

1. Ἡ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατηγορῇ τοὺς διατελοῦντας ἢ διατελέσαντας μέλη Κυβερνήσεως καὶ τοὺς Ὑφυπουργοὺς, κατὰ τοὺς περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν νόμους, ἐνώπιον τοῦ ἐπὶ τούτῳ Δικαστηρίου, τὸ ὁποῖον, προεδρευόμενον ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Ἀρείου Πάγου, συγκροτεῖται ἐκ δώδεκα δικαστῶν, κληρουμένων ὑπὸ τοῦ Προέδρου τῆς Βουλῆς ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει ἐξ ἀπάντων τῶν πρὸ τῆς κατηγορίας διωρισμένων Ἀρεοπαγιτῶν καὶ Προέδρων Ἐφετῶν, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

2. Δίωξις, ἀνάκρισις ἢ προανάκρισις κατὰ τῶν ἐν παραγράφῳ 1 προσώπων διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις τελεσθείσας ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν καθηκόντων τῶν, δὲν ἐπιτρέπεται ἄνευ προηγουμένης περὶ τούτου ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς.

Ἐὰν κατὰ τὴν διεξαγωγὴν διοικητικῆς ἐξετάσεως προκύψουν στοιχεῖα δυνάμενα νὰ θεμελιώσουν εὐθύνην μέλους Κυβερνήσεως ἢ Ὑφυπουργοῦ, κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ νόμου περὶ εὐθύνης Ὑπουργῶν, οἱ ἐνεργήσαντες αὐτὴν διαβιβάζουν ταῦτα μετὰ τὸ πέρας τῆς διοικητικῆς ἐξετάσεως διὰ τοῦ ἀρμοδίου εἰσαγγελέως εἰς τὴν Βουλὴν.

Μόνῃ ἢ Βουλὴ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀναπέμψῃ τὴν ποινικὴν δίωξιν.

3. Μὴ περατωθείσης τῆς διαδικασίας ἐπὶ προτάσεως κατὰ Ὑπουργοῦ ἢ Ὑφυπουργοῦ δι' οἷονδήποτε λόγον, περιλαμβανομένου καὶ τοῦ τῆς παραγραφῆς, ἡ Βουλὴ δύναται, αἰτήσει τοῦ κατηγορηθέντος, δι' ἀποφάσεώς της νὰ συστήσῃ εἰδικὴν ἐπιτροπὴν ἐκ βουλευτῶν καὶ ἀνωτάτων δικαστικῶν λειτουργῶν, πρὸς ἔλεγχον τῆς κατηγορίας, ὧς ὁ Κανονισμὸς ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Ε΄
ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Κεφάλαιον Πρώτον

Δικαστικοί λειτουργοί και υπάλληλοι

Άρθρον 87.

1. Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται ὑπὸ δικαστηρίων συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν ἀπολαυόντων λειτουργικῆς καὶ προσωπικῆς ἀνεξαρτησίας.

2. Οἱ δικασταὶ κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων τῶν ὑπόκεινται μόνον εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους, ἐν οὐδεμιᾷ δὲ περιπτώσει ὑποχρεοῦνται νὰ συμμορφοῦνται πρὸς διατάξεις τιθεμένας κατὰ κατάλυσιν τοῦ Συντάγματος.

3. Ἡ ἐπιθεώρησις τῶν τακτικῶν δικαστῶν ἐνεργεῖται ὑπὸ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν δικαστῶν, ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ Εἰσαγγελέως καὶ τῶν Ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, τῶν δὲ εἰσαγγελέων ὑπὸ ἀρεοπαγιδῶν καὶ ἀνωτέρων κατὰ βαθμὸν εἰσαγγελέων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Άρθρον 88.

1. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ διορίζονται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ὀρίζοντος τὰ προσόντα καὶ τὴν διαδικασίαν ἐπιλογῆς τῶν, εἶναι δὲ ἰσόβιοι.

2. Αἱ ἀποδοχαὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν εἶναι ἀνάλογοι πρὸς τὸ λειτούργημα αὐτῶν. Τὰ τῆς βαθμολογικῆς καὶ μισθολογικῆς ἐξελίξεως, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, καθορίζονται δι' εἰδικῶν νόμων.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἐκπαιδευτικὴ καὶ δοκιμαστικὴ περίοδος τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν πρὸ τοῦ, ὡς τακτικῶν, διορισμοῦ τῶν, διαρκείας μέχρι τριῶν ἐτῶν. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δύναται οὗτοι νὰ ἀσκοῦν καὶ καθήκοντα τακτικοῦ δικαστοῦ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ δύναται νὰ παυθοῦν μόνον κατόπιν

δικαστικής απόφασεως, ἔνεκα ποινικῆς καταδίκης ἢ ἔνεκα βαρέος πειθαρχικοῦ παραπτώματος ἢ νόσου ἢ ἀναπηρίας ἢ ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει καὶ τηρουμένων τῶν διατάξεων τῶν παραγράφων 2 καὶ 3 τοῦ ἄρθρου 93.

5. Οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ μέχρι καὶ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἐφέτου ἢ ἀντεισαγγελέως ἐφετῶν καὶ τούτοις ἀντιστοίχων ἀποχωροῦν ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἐξηκοστοῦ πέμπτου ἔτους τῆς ἡλικίας των, πάντες δὲ οἱ ἐπὶ ἀνωτέρω τῶν ὡς ἄνω βαθμῶν, ἢ τῶν τούτοις ἀντιστοίχων, ἀποχωροῦν ὑποχρεωτικῶς τῆς ὑπηρεσίας ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἐξηκοστοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς διατάξεως ταύτης εἰς πᾶσαν περίπτωσιν ὡς ἡμέρα συμπληρώσεως τοῦ ὡς ἄνω ὀρίου θεωρεῖται ἡ 30ῆ Ἰουνίου τοῦ ἔτους τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ δικαστικοῦ λειτουργοῦ.

6. Μετάταξις δικαστικῶν λειτουργῶν ἀπαγορεύεται. Κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιτρέπεται μετάταξις τακτικῶν δικαστῶν πρὸς πλήρωσιν θέσεων ἀντεισαγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ μέχρι τοῦ ἡμίσεος αὐτῶν, ὡς καὶ μεταξὺ παρέδρων παρὰ πρωτοδικαῖς καὶ παρέδρων παρ' εἰσαγγελίαις, τῇ αἰτήσῃ τῶν μετατασσομένων, ὡς νόμος ὀρίζει.

7. Εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Συντάγματος εἰδικῶς προβλεπόμενα δικαστήρια ἢ συμβούλια, εἰς ἃ μετέχουν μέλη τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου, προεδρεύει ὁ ἐκ τῶν μελῶν τούτων ἀρχαιότερος εἰς τὸν βαθμὸν.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις:

Κατὰ τὴν ἀληθῆ ἔννοιαν τοῦ ἄρθρου 88 ἐπιτρέπεται ὁ διορισμὸς εἰς θέσεις παρέδρων καὶ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου κατὰ τὰ διὰ νόμου ὀριζόμενα.

Ἄρθρον 89.

1. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δικαστικοὺς λειτουργοὺς ἡ παροχὴ πάσης ἄλλης ἐμμίσθου ὑπηρεσίας, ὡς καὶ ἡ ἄσκησις οἰουδήποτε ἐπαγέλματος.

2. Κατ' ἐξαιρέσιν ἐπιτρέπεται ἡ ἐκλογή δικαστικῶν λειτουργῶν ὡς μελῶν τῆς Ἀκαδημίας ἢ ὡς καθηγητῶν ἢ ὑφηγητῶν ἀνωτάτων σχολῶν, ὡς καὶ ἡ συμμετοχὴ αὐτῶν εἰς εἰδικὰ διοικητικὰ δικαστήρια καὶ εἰς συμβούλια ἢ ἐπιτροπὰς, πλὴν τῶν διοικητικῶν συμβουλίων ἐπιχειρήσεων καὶ ἐμπορικῶν ἐταιρειῶν.

3. Ἐπίσης ἐπιτρέπεται ἡ ἀνάθεσις εἰς δικαστικούς λειτουργούς διοικητικῶν καθηκόντων, εἴτε παραλλήλως πρὸς τὴν ἄσκησιν τῶν κυρίων αὐτῶν καθηκόντων εἴτε ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Ἀπαγορεύεται εἰς τοὺς δικαστικούς λειτουργοὺς ἡ συμμετοχὴ εἰς τὴν Κυβέρνησιν.

5. Ἐπιτρέπεται ἡ συγκρότησις ἐνώσεως δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 90.

1. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου μετὰ προηγουμένην ἀπόφασιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου. Τοῦτο συγκροτεῖται ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου καὶ μελῶν τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου ὀριζομένων διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων διετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν παρ' αὐτῷ ὡς νόμος ὀρίζει. Τοῦ ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου τῆς πολιτικῆς καὶ ποινικῆς δικαιοσύνης μετέχει καὶ ὁ Εἰσαγγελεὺς τοῦ Ἀρείου Πάγου τοῦ δὲ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ὁ παρ' αὐτῷ Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἐπικρατείας.

2. Διὰ τὰς κρίσεις πρὸς προαγωγὴν εἰς τὰς θέσεις τῶν συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, ἀρεοπαγιτῶν, ἀντισταγγελέων τοῦ Ἀρείου Πάγου, προέδρων ἐφετῶν, εἰσαγγελέων ἐφετῶν καὶ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, τὸ κατὰ τὴν παράγραφον 1 συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ ἡῤξημένην σύνθεσιν, ὡς νόμος ὀρίζει. Ἡ διάταξις τοῦ τελευταίου ἐδαφίου τῆς παραγράφου 1 ἔχει ἐφαρμογὴν καὶ ἐν προκειμένῳ.

3. Ἄν ὁ Ὑπουργὸς διαφωνῇ πρὸς τὴν κρίσιν ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, δύναται νὰ παραπέμψῃ τὸ κριθὲν ζήτημα εἰς τὴν ὀλομέλειαν τοῦ οἰκείου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει. Δικαίωμα προσφυγῆς εἰς τὴν ὀλομέλειαν ἔχει καὶ ὁ παραλειφθεὶς δικαστικὸς λειτουργός, ὑπὸ τὰς ἐν τῷ νόμῳ ὀριζομένας προϋποθέσεις.

4. Αἱ ἀποφάσεις τῆς ὀλομελείας ἐπὶ τοῦ παραπεμφθέντος αὐτῆ ζητήματος, ὡς καὶ αἱ ἀποφάσεις ἀνωτάτου δικαστικοῦ συμβουλίου, πρὸς τὰς ὁποίας δὲν διεφώνησεν ὁ Ὑπουργός, εἶναι ὑποχρεωτικαὶ δι' αὐτόν.

5. Αί προαγωγαί εἰς τὰς θέσεις τοῦ προέδρου καὶ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐνεργοῦνται διὰ προεδρικοῦ διατάγματος, ἐκδιδομένου τῇ προτάσει τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ ἀντιστοίχου ἀνωτάτου δικαστηρίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἡ προαγωγή εἰς τὴν θέσιν τοῦ εἰσαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου ἐνεργεῖται δι' ὁμοίου διατάγματος, κατ' ἐπιλογὴν μεταξὺ τῶν μελῶν τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τῶν παρ' αὐτῷ ἀντεισαγγελέων.

6. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου ἀποφάσεις ἢ πράξεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 91.

1. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν δικαστικῶν λειτουργῶν, ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ ἀεροπαγίτου ἢ ἀντεισαγγελέως τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἀνωτέρου, ἢ τῶν τούτοις ἀντιστοίχων ἀσκεῖται ὑπὸ ἀνωτάτου πειθαρχικοῦ συμβουλίου, ὡς νόμος ὀρίζει.

Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει ὁ Ὑπουργὸς Δικαιοσύνης.

2. Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον συγκροτεῖται ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ, ἐκ δύο ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας, δύο ἀντιπροέδρων τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ ἀεροπαγιτῶν, δύο ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων ἢ συμβούλων τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὡς μελῶν. Τὰ μέλη τοῦ Συμβουλίου ὀρίζονται διὰ κληρώσεως μεταξὺ τῶν ἐχόντων τριετὴ τοῦλάχιστον ὑπηρεσίαν εἰς τὸ οἰκείον ἀνώτατον δικαστήριον ἢ εἰς νομικὴν σχολὴν, ἀποκλείονται δὲ ἐκάστοτε τῆς συνθέσεως αὐτοῦ τὰ μέλη τὰ ἀνήκοντα εἰς τὸ δικαστήριον, ἐπὶ ἐνεργείας μέλους, εἰσαγγελέως ἢ ἐπιτρόπου τοῦ ὁποίου καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ Συμβούλιον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ πειθαρχικῆς διώξεως κατὰ μελῶν τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου προεδρεύει ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Ἡ πειθαρχικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν λοιπῶν δικαστικῶν λειτουργῶν

ἀσκειται εἰς πρῶτον καὶ εἰς δεύτερον βαθμὸν ὑπὸ συμβουλίων συγκροτουμένων ἐκ τακτικῶν δικαστῶν διὰ κληρώσεως, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα. Τὴν πειθαρχικὴν ἀγωγὴν ἐγείρει καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης.

4. Αἱ κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος ἄρθρου πειθαρχικαὶ ἀποφάσεις δὲν ὑπόκεινται εἰς προσβολὴν ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 92.

1. Οἱ ὑπάλληλοι τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν εἶναι μόνιμοι. Οὗτοι δύνανται νὰ παυθοῦν μόνον δυνάμει δικαστικῆς ἀποφάσεως ἔνεκα ποινικῆς καταδίκης, ἢ δι' ἀποφάσεως δικαστικοῦ συμβουλίου ἔνεκα βαρέος πειθαρχικοῦ παραπτώματος, νόσου ἢ ἀναπηρίας ἢ ὑπηρεσιακῆς ἀνεπαρκείας, βεβαιουμένων καθ' ὃν τρόπον νόμος ὀρίζει.

2. Τὰ προσόντα τῶν ὑπαλλήλων τῆς γραμματείας πάντων τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν εἰσαγγελιῶν, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐν γένει καταστάσεως αὐτῶν, ὀρίζονται διὰ νόμου.

3. Αἱ προαγωγαί, τοποθετήσεις, μεταθέσεις, ἀποσπάσεις καὶ μετατάξεις τῶν δικαστικῶν ὑπαλλήλων ἐνεργοῦνται μετὰ σύμφωνον γνώμην δικαστικῶν συμβουλίων, ἢ πειθαρχικῆ δὲ ἐπ' αὐτῶν ἐξουσία ἀσκεῖται ὑπὸ τῶν ἱεραρχικῶς προϊσταμένων αὐτῶν δικαστῶν ἢ εἰσαγγελέων ἢ ἐπιτρόπων, ὡς καὶ ὑπὸ δικαστικῶν συμβουλίων, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενα.

Κατὰ τῶν περὶ προαγωγῆς, ὡς καὶ τῶν πειθαρχικῶν ἀποφάσεων τῶν δικαστικῶν συμβουλίων, ἐπιτρέπεται προσφυγὴ, ὡς νόμος ὀρίζει.

4. Οἱ συμβολαιογράφοι, οἱ φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν καὶ οἱ διευθύνται τῶν κτηματολογικῶν γραφείων εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ σχετικαὶ ὑπηρεσίαι καὶ θέσεις. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἀνάλογον ἐφαρμογὴν καὶ ἐπ' αὐτῶν.

5. Οἱ συμβολαιογράφοι καὶ οἱ ἄμισθοι φύλακες ὑποθηκῶν καὶ μεταγραφῶν ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας ὑποχρεωτικῶς ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας των, οἱ δὲ λοιποὶ ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένου ὀρίου.

Ὁργάνωσις καὶ δικαιοδοσία τῶν δικαστηρίων.

Ἄρθρον 93.

1. Τὰ δικαστήρια διακρίνονται εἰς διοικητικά, πολιτικά καὶ ποινικά, ὀργανοῦνται δὲ δι' εἰδικῶν νόμων.
2. Αἱ συνεδριάσεις παντὸς δικαστηρίου εἶναι δημόσιαι, ἐκτὸς ἐὰν δι' ἀποφάσεως τούτου κριθῆ ὅτι ἡ δημοσιότης πρόκειται νὰ εἶναι ἐπιβλαβὴς εἰς τὰ χρηστά ἤθη ἢ ὅτι συντρέχουν εἰδικοί λόγοι πρὸς προστασίαν τοῦ ἰδιωτικοῦ ἢ οἰκογενειακοῦ βίου τῶν διαδίκων.
3. Πᾶσα δικαστικὴ ἀπόφασις πρέπει νὰ εἶναι εἰδικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἠτιολογημένη, ἀπαγγέλλεται δὲ ἐν δημοσίᾳ συνεδριάσει. Ἡ γνώμη τῆς μειοψηφίας δημοσιεύεται ὑποχρεωτικῶς. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς εἰς τὰ πρακτικά καταχωρίσεως ἐνδεχομένης μειοψηφίας καὶ τοὺς ὅρους καὶ προϋποθέσεις δημοσιότητος ταύτης.
4. Τὰ δικαστήρια ὑποχρεοῦνται ὅπως μὴ ἐφαρμόζουν νόμον, τὸ περιεχόμενον τοῦ ὁποίου ἀντίκειται πρὸς τὸ Σύνταγμα.

Ἄρθρον 94.

1. Ἡ ἐκδίκασις τῶν διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας ἀνήκει εἰς τὰ ὑφιστάμενα τακτικά διοικητικά δικαστήρια. Ἐκ τῶν ὡς ἄνω διαφορῶν αἱ μὴ ὑπαχθεῖσαι εἰσέτι εἰς τὰ δικαστήρια ταῦτα, δεόν νὰ ὑπαχθῶν ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῶν, ἐντὸς πέντε ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, τῆς προθεσμίας ταύτης δυναμένης νὰ παρατείνεται διὰ νόμου.
2. Μέχρι τῆς ὑπαγωγῆς εἰς τὰ τακτικά διοικητικά δικαστήρια καὶ τῶν λοιπῶν οὐσιαστικῶν διοικητικῶν διαφορῶν, εἴτε ἐν τῷ συνόλῳ εἴτε κατὰ κατηγορίας, αὐτὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ὑπάγονται εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια, πλὴν ἐκείνων διὰ τὰς ὁποίας εἰδικοί νόμοι συνέστησαν εἰδικὰ διοικητικά δικαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα τηροῦνται αἱ διατάξεις τῶν παραγράφων 2 ἕως 4 τοῦ ἄρθρου 93.
3. Εἰς τὰ πολιτικά δικαστήρια ὑπάγονται πᾶσαι αἱ ἰδιωτικαὶ διαφοραί, ὡς καὶ αἱ διὰ νόμου ἀνατιθέμεναι εἰς ταῦτα ὑποθέσεις ἐκουσίας δικαιοδοσίας.
4. Εἰς τὰ πολιτικά ἢ διοικητικά δικαστήρια δύναται νὰ ἀνατεθῆ

καὶ πᾶσα ἄλλη ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζομένη διοικητικῆς φύσεως ἀρμοδιότης.

Ἑρμηνευτικὴ δῆλωσις.

Ὡς τακτικὰ διοικητικὰ δικαστήρια νοοῦνται μόνον τὰ συσταθέντα διὰ τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 3845/1958 τακτικὰ φορολογικὰ δικαστήρια.

Ἄρθρον 95.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ἡ κατ' αἴτησιν ἀκύρωσις τῶν ἐκτελεστῶν πράξεων τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας ἢ παράβασιν νόμου.

β) Ἡ κατ' αἴτησιν ἀναίρεσις τῶν τελεσιδικίων ἀποφάσεων τῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, δι' ὑπέρβασιν ἐξουσίας, ἢ παράβασιν νόμου.

γ) Ἡ ἐκδίκασις τῶν κατὰ τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς νόμους ὑποβαλλομένων εἰς αὐτὸ διοικητικῶν διαφορῶν οὐσίας.

δ) Ἡ ἐπεξεργασία πάντων τῶν κανονιστικοῦ χαρακτῆρος διαταγμάτων.

2. Κατὰ τὴν ἄσκησιν τῶν ὑπὸ στοιχ. δ' τῆς προηγουμένης παραγράφου ἀρμοδιοτήτων δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 93 παράγραφοι 2 καὶ 3.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθῇ ἡ ἐκδίκασις κατηγοριῶν ὑποθέσεων τῆς ἀκυρωτικῆς ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας εἰς ἄλλου βαθμοῦ διοικητικὰ τακτικὰ δικαστήρια, ἐπιφυλασσομένης πάντως τῆς εἰς τελευταῖον βαθμὸν ἀρμοδιότητος τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

4. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ρυθμίζονται καὶ ἄσκονται ὡς εἰδικώτερον νόμος ὀρίζει.

5. Ἡ διοίκησις ἔχει ὑποχρέωσιν συμμορφώσεως πρὸς τὰς ἀκυρωτικὰς ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας. Ἡ παράβασις τῆς ὑποχρέωσεως ταύτης δημιουργεῖ εὐθύνην διὰ πᾶν ὑπαίτιον ὄργανον, ὃς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 96.

1. Εἰς τὰ τακτικὰ ποινικὰ δικαστήρια ἀνήκει ὁ κολασμὸς τῶν

έγκλημάτων και ή λήψις πάντων τών κατά τούς ποινικούς νόμους μέτρων.

2. Δύναται διά νόμου: α) νά άνατεθή και εις άρχάς άσκούσας άστυνομικά καθήκοντα ή έκδίκασις άστυνομικών παραβάσεων τιμωρουμένων διά προστίμου, β) νά άνατεθή εις άρχάς άγροτικής άσφαλείας ή έκδίκασις τών περι τούς άγρους πταισμάτων και τών έξ αυτών άπορρευσών ιδιωτικών διαφορών.

Είς άμφοτέρας τās περιπτώσεις αί έκδιδόμεναι άποφάσεις υπόκεινται εις έφεσιν ένώπιον του άρμοδίου τακτικού δικαστηρίου, έχουσαν άνασταλτικήν δύναμιν.

3. Είδικοί νόμοι όρίζουν τά περι δικαστηρίων άνηλικών, έφ' ών έπιτρέπεται νά μη έχουν έφαρμογήν αί διατάξεις τών άρθρων 93 παράγραφος 2 και 97. Αί άποφάσεις τών δικαστηρίων τούτων δύναται νά άπαγγέλλωνται κεκλεισμένων τών θυρών.

4. Είδικοί νόμοι όρίζουν:

α) Τά περι στρατοδικείων, ναυτοδικείων και άεροδικείων εις τήν άρμοδιότητα τών όποιών δέν δύναται νά ύπαχθούν ιδιόττα.

β) Τά περι δικαστηρίου λειών.

5. Τά υπό στοιχείον α' τής προηγούμενης παραγράφου δικαστήρια συγκροτούνται κατά πλειοψηφίαν έκ μελών του δικαστικού σώματος τών ένόπλων δυνάμεων, περιβαλλομένων υπό τών κατά τδ άρθρον 87 παρ. 1 του παρόντος έγγυήσεων λειτουργικής και προσωπικής άνεξαρτησίας. Διά τās συνεδριάσεις και άποφάσεις τών δικαστηρίων τούτων έφαρμόζονται αί διατάξεις τών παραγράφων 2 έως 4 του άρθρου 93. Τά τής έφαρμογής τών διατάξεων τής παρούσης παραγράφου, ως και ό χρόνος ένάρξεως τής ισχύος αυτών, όρίζονται διά νόμου.

Άρθρον 97.

1. Τά κακουργήματα και τά πολιτικά έγκλήματα δικάζονται υπό μικτών όρκωτών δικαστηρίων, συγκροτουμένων έκ τακτικών δικαστών και ένόρκων, ως νόμος όρίζει. Αί άποφάσεις τών δικαστηρίων τούτων υπόκεινται εις τά υπό του νόμου όριζόμενα ένδικα μέσα.

2. Κακουργήματα και πολιτικά έγκλήματα, ύπαχθέντα μέχρι τής ισχύος του παρόντος διά συντακτικών πράξεων, ψηφισμάτων και ειδικών νόμων, εις τήν δικαιοδοσίαν τών έφετείων, εξακολουθούν νά δι-

κάζονται ὑπ' αὐτῶν, ἐφ' ὅσον νόμος δὲν ὑπαγάγη ταῦτα εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν μικτῶν ὄρκωτῶν δικαστηρίων.

Διὰ νόμου δύναται νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν αὐτῶν ἐφετείων καὶ ἕτερα κακουργήματα.

3. Τὰ διὰ τοῦ τύπου διαπραττόμενα ἐγκλήματα παντὸς βαθμοῦ ὑπάγονται εἰς τὰ τακτικὰ ποινικὰ δικάστηρια, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 98.

1. Εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἀνήκουν ἰδίως:

α) Ὁ ἔλεγχος τῶν δαπανῶν τοῦ κράτους, ὡς καὶ τῶν δι' εἰδικῶν νόμων εἰς τὸν ἔλεγχον αὐτοῦ ὑπαγομένων ἐκάστοτε ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

β) Ἡ ἔκθεσις πρὸς τὴν Βουλὴν ἐπὶ τοῦ ἀπολογισμοῦ καὶ ἰσολογισμοῦ τοῦ Κράτους.

γ) Ἡ γνωμοδότησις ἐπὶ τῶν νόμων περὶ συντάξεων ἢ ἀναγνωρίσεως ὑπηρεσίας διὰ τὴν παροχὴν δικαιώματος συντάξεως κατὰ τὸ ἄρθρον 73 παράγραφος 2, ὡς καὶ ἐπὶ παντὸς ἐτέρου θέματος ὀριζομένου ὑπὸ τοῦ νόμου.

δ) Ὁ ἔλεγχος τῶν λογαριασμῶν τῶν δημοσίων ὑπολόγων καὶ τῶν ἐν ἐδαφίῳ α' ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

ε) Ἡ ἐκδίκασις ἐνδίκων μέσων ἐπὶ διαφορῶν ἐξ ἀπονομῆς συντάξεων, ὡς καὶ ἐκ τοῦ ἐλέγχου τῶν λογαριασμῶν ἐν γένει.

στ) Ἡ ἐκδίκασις ὑποθέσεων ἀναφερομένων εἰς τὴν εὐθύνην τῶν δημοσίων πολιτικῶν ἢ στρατιωτικῶν ὑπαλλήλων, ὡς καὶ τῶν ὑπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, διὰ πᾶσαν ἐκ δόλου ἢ ἀμελείας ἐπελθοῦσαν εἰς τὸ Κράτος ἢ εἰς τοὺς ἀνωτέρω ὀργανισμοὺς καὶ νομικὰ πρόσωπα ζημίαν.

2. Αἱ ἀρμοδιότητες τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ρυθμίζονται καὶ ἀσκοῦνται, ὡς νόμος ὀρίζει.

Κατὰ τὰς ὑπὸ στοιχεῖα α' ἕως δ' περιπτώσεις τῆς προηγουμένης παραγράφου δὲν ἐφαρμόζονται αἱ διατάξεις τοῦ ἄρθρου 93 παράγραφοι 2 καὶ 3.

3. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου ἐπὶ τῶν ἐν τῇ παρα-

γράφω 1 υποθέσεων, δέν υπόκεινται εἰς τόν ἔλεγχον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας.

Ἄρθρον 99.

1. Ἀγωγαὶ κακοδικίας κατὰ δικαστικῶν λειτουργῶν δικάζονται, ὡς νόμος ὀρίζει, ὑπὸ εἰδικοῦ δικαστηρίου, συγκροτουμένου ὑπὸ τοῦ Προέδρου τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς Προέδρου αὐτοῦ καὶ ἐξ ἑνὸς συμβούλου τῆς Ἐπικρατείας, ἑνὸς ἀεροπαγίτου, ἑνὸς συμβούλου τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, δύο τακτικῶν καθηγητῶν νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας καὶ δύο δικηγόρων ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου τῶν δικηγόρων, ὡς μελῶν, ὀριζομένων διὰ κληρώσεως.

2. Ἐκ τῶν μελῶν τοῦ εἰδικοῦ δικαστηρίου ἐξαιρεῖται ἐκάστοτε τὸ ἀνήκον εἰς τὸ σῶμα ἢ τὸν κλάδον τῆς δικαιοσύνης, ἐπὶ ἐνεργείας ἢ παραλείψεως λειτουργῶν τοῦ ὁποίου καλεῖται νὰ ἀποφανθῇ τὸ δικαστήριον. Ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀγωγῆς κακοδικίας κατὰ μέλους τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ λειτουργῶν τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων, τοῦ ὡς ἄνω εἰδικοῦ δικαστηρίου προεδρεῖται ὁ Πρόεδρος τοῦ Ἀρείου Πάγου.

3. Πρὸς ἔγερσιν ἀγωγῆς κακοδικίας οὐδεμία ἀπαιτεῖται ἄδεια.

Ἄρθρον 100.

1. Συνιστᾶται Ἀνώτατον Εἰδικὸν Δικαστήριον εἰς τὸ ὁποῖον ὑπάγονται:

α) Ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τὸ ἄρθρον 58.

β) Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος, ἐνεργουμένου κατὰ τὸ ἄρθρον 44 παράγραφος 2.

γ) Ἡ κρίσις περὶ τῶν ἀσυμβιβάστων ἢ τῆς ἐκπτώσεως βουλευτοῦ κατὰ τὰ ἄρθρα 55 παράγραφος 2 καὶ 57.

δ) Ἡ ἄρσις τῶν συγκρούσεων μεταξὺ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν ἢ μεταξὺ τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας καὶ τῶν τακτικῶν διοικητικῶν δικαστηρίων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν ἀστικῶν καὶ ποινικῶν δικαστηρίων ἀφ' ἑτέρου ἢ τέλος μεταξὺ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου καὶ τῶν λοιπῶν δικαστηρίων.

ε) Ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς οὐσιαστικῆς ἀντισυντα-

γματικότητος ἢ τῆς ἐννοίας διατάξεων τυπικοῦ νόμου, ἐὰν ἐξεδόθησαν περὶ αὐτῶν ἀντίθετοι ἀποφάσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου ἢ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου.

στ) Ἡ ἄρσις τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ τὸν χαρακτηρισμὸν κανόνων τοῦ διεθνoῦς δικαίου ὡς γενικῶς παραδεδεγμένων, κατὰ τὴν παράγραφον 1 τοῦ ἄρθρου 28.

2. Τὸ κατὰ τὴν προηγούμενην παράγραφον δικαστήριον συγκροτεῖται ἐκ τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ τοῦ Ἐλεγκτικοῦ Συνεδρίου, ἐκ τεσσάρων συμβούλων τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐκ τεσσάρων ἀρεοπαγιτῶν, ὀριζομένων ἀνά διετίαν διὰ κληρώσεως, ὡς μελῶν. Τοῦ δικαστηρίου τούτου προεδρεύει ὁ ἀρχαιότερος τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας ἢ τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Εἰς τὰς περιπτώσεις δ' καὶ ε' τῆς προηγούμενης παραγράφου μετέχουν τῆς συνθέσεως τοῦ δικαστηρίου καὶ δύο τακτικοὶ καθηγηταὶ νομικῶν μαθημάτων τῶν νομικῶν σχολῶν τῶν πανεπιστημίων τῆς Χώρας, ὀριζόμενοι διὰ κληρώσεως.

3. Ἡ ὀργάνωσις καὶ λειτουργία τοῦ δικαστηρίου, τὰ τοῦ ὀρισμοῦ, ἀναπληρώσεως καὶ ἐπικουρίας τῶν μελῶν αὐτοῦ, ὡς καὶ τὰ τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ διαδικασίας ὀρίζονται δι' εἰδικοῦ νόμου.

4. Αἱ ἀποφάσεις τοῦ δικαστηρίου εἶναι ἀμετάκλητοι.

Διάταξις νόμου κηρυσσομένη ὡς ἀντισυνταγματικὴ εἶναι ἀνίσχυρος ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς περὶ τούτου ἀποφάσεως ἢ ἀπὸ τοῦ ὑπὸ τῆς ἀποφάσεως ὀριζομένου χρόνου.

ΤΜΗΜΑ ΣΤ'

ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Κεφάλαιον Πρῶτον

ἹΟργάνωσις τῆς διοικήσεως

ἹΑρθρον 101.

1. ἹΗ διοικήσις τοῦ Κράτους ὀργανοῦται κατὰ τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα.

2. Ἡ διοικητικὴ διαίρεσις τῆς Χώρας διαμορφοῦται βάσει τῶν γεωοικονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ συγκοινωνιακῶν συνθηκῶν.

3. Τὰ περιφερειακὰ κρατικὰ ὄργανα ἔχουν γενικὴν ἀποφασιστικὴν ἀρμοδιότητα ἐπὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς περιφέρειας των, αἱ δὲ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι, πλὴν εἰδικῶν ἀρμοδιοτήτων, τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν, τὸν συντονισμόν καὶ τὸν ἐλεγχον τῶν περιφερειακῶν ὀργάνων, ὡς νόμος ὀρίζει.

Ἄρθρον 102.

1. Ἡ διοίκησις τῶν τοπικῶν ὑποθέσεων ἀνήκει εἰς τοὺς ὀργανισμοὺς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, τῶν ὁποίων τὴν πρώτην βαθμίδα ἀποτελοῦν οἱ δήμοι καὶ αἱ κοινότητες. Αἱ λοιπαὶ βαθμίδες ὀρίζονται διὰ νόμου.

2. Οἱ ὀργανισμοὶ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἀπολαύουν διοικητικῆς αὐτοτελείας. Αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν ἐκλέγονται διὰ καθολικῆς καὶ μυστικῆς ψηφοφορίας.

3. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλέπωνται ἀναγκαστικοὶ ἢ ἐκούσιοι σύνδεσμοι ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργων ἢ παροχὴν ὑπηρεσιῶν, διοικούμενοι ὑπὸ συμβουλίου ἐξ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων ἐκάστου δήμου ἢ κοινότητος, λαμβανομένων κατ' ἀναλογίαν τοῦ πληθυσμοῦ τούτων.

4. Διὰ νόμου δύναται νὰ προβλεφθῇ ἢ εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως δευτέρας βαθμίδος συμμετοχὴ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων τοπικῶν ἐπαγγελματικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ πνευματικῶν ὀργανώσεων καὶ τῆς κρατικῆς διοικήσεως μέχρι τοῦ ἐνὸς τρίτου τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν.

5. Τὸ Κράτος ἀσκεῖ ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν ὀργανισμῶν τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, μὴ ἐμποδίζουσαν τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν ἐλευθέραν δρᾶσιν αὐτῶν. Αἱ πειθαρχικαὶ ποιναὶ ἀργίας καὶ ἀπολύσεως ἐκ τοῦ ἀξιώματος τῶν αἰρετῶν ὀργάνων τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἐξαιρέσει τῶν περιπτώσεων τῶν συνεπαγομένων αὐτοδικαίαν ἔκπτωσιν, ἀπαγγέλλονται μόνον μετὰ σύμφωνον γνώμην συμβουλίου ἀποτελουμένου κατὰ πλειοψηφίαν ἐκ τακτικῶν δικαστῶν.

6. Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν ἀναγκαιῶν πόρων, πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτο-

διοικήσεως. Νόμος ὀρίζει τὰ τῆς ἀποδόσεως καὶ κατανομῆς μεταξὺ τῶν ὡς ἄνω ὀργανισμῶν τῶν ὑπὲρ αὐτῶν καθοριζομένων καὶ ὑπὸ τοῦ Κράτους εἰσπραττομένων φόρων ἢ τελῶν.

Κεφάλαιον Δεύτερον

Ἑπηρεσιακὴ κατάστασις τῶν ὀργάνων τῆς διοικήσεως

Ἄρθρον 103.

1. Οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι ἐκτελεσταὶ τῆς θελήσεως τοῦ Κράτους καὶ ὑπηρετοῦν τὸν λαόν, ὀφείλοντες πίστιν εἰς τὸ Σύνταγμα καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὴν Πατρίδα. Τὰ προσόντα καὶ ὁ τρόπος τοῦ διορισμοῦ τούτων καθορίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου.

2. Οὐδεὶς δύναται νὰ διορισθῇ ὑπάλληλος εἰς μὴ νενομοθετημένην ὀργανικὴν θέσιν. Ἐξαιρέσεις δύναται νὰ προβλέπωνται ὑπὸ εἰδικοῦ νόμου πρὸς κάλυψιν ἀπροβλέπτων καὶ ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου δι' ὀρισμένην χρονικὴν περίοδον, ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου.

3. Ὀργανικαὶ θέσεις εἰδικοῦ ἐπιστημονικοῦ, ὡς καὶ τεχνικοῦ ἢ βοηθητικοῦ προσωπικοῦ, δύναται νὰ πληροῦνται διὰ προσωπικοῦ προσλαμβανομένου ἐπὶ σχέσει ἰδιωτικοῦ δικαίου. Νόμος ὀρίζει τοὺς ὀρους τῆς προσλήψεως, ὡς καὶ τὰς εἰδικωτέρας ἐγγυήσεις, ὑφ' ἃς τελεῖ τὸ προσλαμβανόμενον προσωπικόν.

4. Οἱ κατέχοντες ὀργανικὰς θέσεις δημόσιοι ὑπάλληλοι εἶναι μόνιμοι, ἐφ' ὅσον ὑφίστανται αἱ θέσεις αὗται. Οὗτοι ἐξελίσσονται μισθολογικῶς κατὰ τοὺς ὀρους τοῦ νόμου, πλην δὲ τῶν περιπτώσεων τῆς ἀποχωρήσεως λόγῳ ὀρίου ἡλικίας καὶ τῆς παύσεως συνετελεστικῆς ἀποφάσεως, δὲν δύναται νὰ μετατεθοῦν ἄνευ γνωμοδοτήσεως, οὐδὲ νὰ ὑποβιβασθοῦν ἢ παυθοῦν ἄνευ ἀποφάσεως ὑπηρεσιακοῦ συμβουλίου, ἀποτελουμένου κατὰ τὰ δύο τρίτα αὐτοῦ τοῦλάχιστον ἐκ μόνιμων δημοσίων ὑπαλλήλων.

Κατὰ τῶν ἀποφάσεων τῶν συμβουλίων τούτων χωρεῖ προσφυγὴ ἐνώπιον τοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐπικρατείας, ὡς νόμος ὀρίζει.

5. Τῆς μονιμότητος δύναται νὰ ἐξαιροῦνται, διὰ νόμου, ἀνώτατοι

διοικητικοί υπάλληλοι τῶν ἐκτὸς τῆς υπαλληλικῆς ἱεραρχίας θέσεων, οἱ ἀπ' εὐθείας διοριζόμενοι ἐπὶ πρεσβευτικῶ βαθμῶ, οἱ υπάλληλοι τῆς Προεδρίας τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν γραφείων τοῦ Πρωθυπουργοῦ, τῶν Ὑπουργῶν καὶ Ὑφυπουργῶν.

6. Αἱ διατάξεις τῶν προηγουμένων παραγράφων ἔχουν ἐφαρμογὴν καὶ ἐπὶ τῶν υπαλλήλων τῆς Βουλῆς, διεπομένων ἐξ ὁλοκλήρου κατὰ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς, ὡς καὶ ἐπὶ τῶν υπαλλήλων τῶν ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ λοιπῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Ἄρθρον 104.

1. Οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐν τῷ προηγουμένῳ ἄρθρῳ υπαλλήλων δύναται νὰ διορισθῆ εἰς ἐτέραν θέσιν δημοσίας ὑπηρεσίας ἢ ὀργανισμοῦ τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως ἢ ἐτέρου νομικοῦ προσώπου δημοσίου δικαίου ἢ δημοσίας ἐπιχειρήσεως ἢ ὀργανισμοῦ κοινῆς ὠφελείας. Κατ' ἐξαίρεσιν δύναται νὰ ἐπιτραπῆ ὁ διορισμὸς καὶ εἰς δευτέραν θέσιν ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικοῦ νόμου, τηρουμένων τῶν διατάξεων τῆς ἐπομένης παραγράφου.

2. Αἱ πάσης φύσεως πρόσθετοι ἀποδοχαὶ ἢ ἀπολαυαὶ τῶν κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον υπαλλήλων δὲν δύναται νὰ εἶναι κατὰ μῆνα ἀνώτεροι τοῦ συνόλου τῶν ἀποδοχῶν τῆς ὀργανικῆς αὐτῶν θέσεως.

3. Οὐδεμία προηγουμένη ἄδεια ἀπαιτεῖται πρὸς εἰσαγωγὴν εἰς δίκην δημοσίων υπαλλήλων, ὡς καὶ υπαλλήλων ὀργανισμῶν τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, ἢ ἄλλων νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου.

Κεφάλαιον Τρίτον

Καθεστὼς τοῦ Ἁγίου Ὁρους

Ἄρθρον 105.

1. Ἡ χερσόνησος τοῦ Ἁθῶ ἀπὸ τῆς Μεγάλης Βίγλας καὶ ἐξῆς, ἀποτελοῦσα τὴν περιοχὴν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, εἶναι κατὰ τὸ ἀρχαῖον τούτου προνομιακὸν καθεστὼς αὐτοδιοικητὸν τμήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τοῦ ὁποῖου ἡ κυριαρχία παραμένει ἄθικτος ἐπ' αὐτοῦ. Ἐξ

ἀπόψεως πνευματικῆς τὸ Ἅγιον Ὅρος διατελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον δικαιοδοσίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Ὅλοι οἱ μονάζοντες εἰς αὐτὸ ἀποκτοῦν, ἄνευ ἄλλης διατυπώσεως, τὴν ἑλληνικὴν ἰθαγένειαν, ἅμα τῇ προσλήψει αὐτῶν ὡς δοκίμων ἢ μοναχῶν.

2. Τὸ Ἅγιον Ὅρος διοικεῖται, κατὰ τὸ καθεστῶς αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν εἴκοσι Ἱερῶν Μονῶν του, μεταξύ τῶν ὁποίων εἶναι κατανεμημένη ὀλόκληρος ἡ χερσόνησος τοῦ Ἄθω, τὸ ἔδαφος τῆς ὁποίας εἶναι ἀναπαλλοτρίωτον.

Ἡ διοίκησις αὐτοῦ ἀσκεῖται δι' ἀντιπροσώπων τῶν Ἱερῶν Μονῶν, ἀποτελούντων τὴν Ἱερὰν Κοινότητα. Οὐδεμία ἀπολύτως ἐπιτρέπεται μεταβολὴ τοῦ διοικητικοῦ συστήματος ἢ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, οὐδὲ τῆς ἱεραρχικῆς τάξεως καὶ τῆς θέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ ὑποτελεῖ τῶν ἐξαρτήματα. Ἀπαγορεύεται ἡ ἐν αὐτῷ ἐγκαταβίωσις ἑτεροδόξων ἢ σχισματικῶν.

3. Ὁ λεπτομερῆς καθορισμὸς τῶν ἁγιορειτικῶν καθεστώτων καὶ τοῦ τρόπου τῆς λειτουργίας αὐτῶν γίνεται διὰ τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τὸ ὁποῖον, συμπράττοντος τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Κράτους, συντάσσουν μὲν καὶ ψηφίζουν αἱ εἴκοσιν Ἱεραὶ Μοναί, ἐπικυρώνουν δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ ἡ Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων.

4. Ἡ ἀκριβὴς τήρησις τῶν ἁγιορειτικῶν καθεστώτων τελεῖ, ὡς πρὸς μὲν τὸ πνευματικὸν μέρος, ὑπὸ τὴν ἀνωτάτην ἐποπτεῖαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὡς πρὸς δὲ τὸ διοικητικόν, ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει ἀποκλειστικῶς καὶ ἡ διαφύλαξις τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.

5. Αἱ ἀνωτέρω ἐξουσίαι τοῦ Κράτους ἀσκοῦνται διὰ διοικητοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα καθορίζονται διὰ νόμου.

Διὰ νόμου ἐπίσης καθορίζονται ἡ ὑπὸ τῶν μοναστηριακῶν ἀρχῶν καὶ τῆς Ἱερᾶς Κοινότητος ἀσκουμένη δικαστικὴ ἐξουσία, ὡς καὶ τὰ τελωνειακὰ καὶ φορολογικὰ πλεονεκτήματα τοῦ Ἁγίου Ὁρους.

ΕΙΔΙΚΑΙ ΤΕΛΙΚΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ
ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

ΤΜΗΜΑ Α'

ΕΙΔΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Άρθρον 106.

1. Πρὸς ἐδραίωσιν τῆς κοινωνικῆς εἰρήνης καὶ προστασίαν τοῦ γενικοῦ συμφέροντος, τὸ Κράτος προγραμματίζει καὶ συντονίζει τὴν οἰκονομικὴν δραστηριότητα ἐν τῇ Χώρα, ἐπιδιώκων τὴν ἐξασφάλισιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ὄλων τῶν τομέων τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας. Λαμβάνει τὰ ἐπιβαλλόμενα μέτρα πρὸς ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἐκ τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τῶν ὑπογείων ἢ ὑποθαλασσίων κοιτασμάτων καὶ πρὸς προώθησιν τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως καὶ προαγωγὴν ἰδίᾳ τῆς οἰκονομίας τῶν ὄρειων, νησιωτικῶν καὶ παραμεθόριων περιοχῶν.

2. Ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομικὴ πρωτοβουλία δὲν ἐπιτρέπεται νὰ ἀναπτύσσεται εἰς βάρος τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ἀξιοπρεπειας, ἢ ἐπὶ βλάβῃ τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας.

3. Ἐπιφυλασσομένης τῆς ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 107 παρεχομένης προστασίας, ὡς πρὸς τὴν ἐπανεξαγωγὴν κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, δύναται διὰ νόμου νὰ ρυθμίζωνται τὰ τῆς ἐξαγορᾶς ἐπιχειρήσεων ἢ ἀναγκαστικῆς εἰς ταύτας συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ κέκτηνται χαρακτῆρα μονοπωλίου ἢ ἔχουν ζωτικὴν σημασίαν διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν πηγῶν τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου ἢ ἔχουν ὡς κύριον σκοπὸν τὴν παροχὴν ὑπηρεσιῶν πρὸς τὸ κοινωνικὸν σύνολον.

4. Τὸ τίμημα τῆς ἐξαγορᾶς ἢ τὸ ἀντάλλαγμα τῆς ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους ἢ ἄλλων δημοσίων φορέων, καθορίζεται ἀπαραιτήτως δικαστικῶς, πρέπει δὲ νὰ εἶναι πλήρες, ἀνταποκρινόμενον πρὸς τὴν ἀξίαν τῆς ἐξαγοραζομένης ἐπιχειρήσεως, ἢ τῆς εἰς ταύτην συμμετοχῆς.

5. Μέτοχος, ἐταῖρος ἢ κύριος ἐπιχειρήσεως, τῆς ὁποίας ὁ ἔλεγχ-

χος περιέρχεται εις τὸ Κράτος ἢ εἰς ὑπ' αὐτοῦ ἐλεγχόμενον φορέα συνεπεία ἀναγκαστικῆς συμμετοχῆς κατὰ τὴν παράγραφον 3, δικαιούται νὰ ζητήσῃ τὴν ἐξαγορὰν τῆς συμμετοχῆς του εἰς τὴν ἐπιχείρησιν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Νόμος δύναται νὰ ὀρίσῃ τὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὴν δαπάνην τοῦ Δημοσίου τῶν ὀφελουμένων ἐκ τῆς ἐκτελέσεως ἔργων κοινῆς ὠφελείας ἢ γενικωτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χώρας.

Ἑρμηνευτικὴ δήλωσις:

Εἰς τὴν κατὰ τὴν παράγραφον 4 ἄξίαν δὲν περιλαμβάνεται ἡ ὀφειλομένη εἰς τὸν μονοπωλιακόν, τυχόν, χαρακτήρα τῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἄρθρον 107.

1. Ἡ πρὸ τῆς 21 Ἀπριλίου 1967 ἠδξήμενης τυπικῆς ἰσχύος νομοθεσία προστασίας κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, διατηρεῖ τὴν ἦν ἐκέκτητο ἠδξήμενὴν τυπικὴν ἰσχύν, ἐφαρμοζομένη καὶ ἐπὶ τῶν ἐφεξῆς εἰσαγομένων κεφαλαίων.

Τὴν αὐτὴν ἰσχύν κέκτηνται καὶ αἱ διατάξεις τῶν κεφαλαίων Α' ἕως καὶ Δ' τοῦ τμήματος Α' τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 27/75 νόμου «περὶ φορολογίας πλοίων, ἐπιβολῆς εἰσφορᾶς πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς ἐμπορικῆς ναυτιλίας, ἐγκαταστάσεως ἀλλοδαπῶν ναυτιλιακῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ρυθμίσεως συναφῶν θεμάτων».

2. Νόμος, ἐφ' ἅπαξ ἐκδιδόμενος, ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος, ὀρίζει τοὺς ὅρους καὶ τὴν διαδικασίαν ἀναθεωρήσεως ἢ λύσεως τοῦ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ νομοθετικοῦ διατάγματος 2687/1953, ἀπὸ 21 Ἀπριλίου 1967 μέχρις 23 Ἰουλίου 1974 ἐκδοθεισῶν ὑφ' οἷον δῆποτε τύπον ἐγκριτικῶν διοικητικῶν πράξεων ἢ συναφθεισῶν συμβάσεων περὶ ἐπενδύσεων κεφαλαίων ἐξωτερικοῦ, ἐξαιρέσει τῶν ἀφορῶσων εἰς τὴν νηολόγησιν πλοίων ὑπὸ ἐλληνικὴν σημαίαν.

Ἄρθρον 108.

Τὸ Κράτος μεριμνᾷ διὰ τὴν ζωὴν τοῦ ἀποδήμου ἐλληνισμοῦ καὶ τὴν διατήρησιν τῶν δεσμῶν του μὲ τὴν μητέρα Πατρίδα. Ἐπίσης

μεριμνᾷ διὰ τὴν παιδείαν καὶ τὴν κοινωνικὴν καὶ ἐπαγγελματικὴν προαγωγὴν τῶν ἐκτὸς τῆς ἐπικρατείας ἐργαζομένων Ἑλλήνων.

Ἄρθρον 109.

1. Δὲν ἐπιτρέπεται ἡ μεταβολὴ τοῦ περιεχομένου ἢ τῶν ὄρων διαθήκης, κωδικέλλου ἢ δωρεᾶς κατὰ τὰς διατάξεις αὐτῆς ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου ἢ ὑπὲρ κοινωφελοῦς σκοποῦ.

2. Ἐξαιρετικῶς ἐπιτρέπεται ἡ ἐπωφελεστέρα ἀξιοποίησις ἢ διάθεσις τοῦ καταλειφθέντος ἢ δωρηθέντος ὑπὲρ τοῦ αὐτοῦ ἢ ἄλλου κοινωφελοῦς σκοποῦ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ δωρητοῦ ἢ τοῦ διαθέτου καθοριζομένην περιοχὴν ἢ εἰς τὴν εὐρυτέραν ταύτης περιφέρειαν, ὅταν διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως βεβαιουταὶ ὅτι ἡ θέλησις τοῦ διαθέτου ἢ τοῦ δωρητοῦ δὲν δύναται νὰ πραγματοποιηθῇ ἐξ οἴουδῆποτε λόγου, καθ' ὀλοκληρίαν ἢ κατὰ τὸ μείζον τοῦ περιεχομένου ταύτης, ὡς καὶ ἂν δύναται νὰ ἰκανοποιηθῇ πληρέστερον διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐκμεταλλεύσεως, ὡς νόμος ὀρίζει.

ΤΜΗΜΑ Β'

ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ

Ἄρθρον 110.

1. Αἱ διατάξεις τοῦ Συντάγματος ὑπόκεινται εἰς ἀναθεώρησιν, ἐξαιρέσει τῶν καθοριζουσῶν τὴν βάσιν καὶ τὴν μορφήν τοῦ πολιτεύματος ὡς Προεδρευομένης Κοινοβουλευτικῆς Δημοκρατίας, ὡς καὶ τῶν τοιούτων τῶν ἄρθρων 2 παράγραφος 1, 4 παράγραφοι 1,4 καὶ 7,5 παράγραφοι 1 καὶ 3, 13 παράγραφος 1 καὶ 26.

2. Ἡ ἀνάγκη τῆς ἀναθεωρήσεως τοῦ Συντάγματος διαπιστοῦται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς, λαμβανομένης κατόπιν προτάσεως πενήκοντα τοῦλάχιστον βουλευτῶν, διὰ πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὄλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς, εἰς δύο ψηφοφορίας ἀφισταμένας ἀλλήλων κατὰ ἓνα τοῦλάχιστον μῆνα. Διὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης καθορίζονται εἰδικῶς αἱ ἀναθεωρητέαι διατάξεις.

3. Ἀποφασισθείσης τῆς ἀναθεώρησης ὑπὸ τῆς Βουλῆς, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς ἀποφασίζει ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων, δι' ἀπολύτου πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

4. Ἐὰν πρότασις περὶ ἀναθεώρησης τοῦ Συντάγματος ἔτυχε τῆς πλειοψηφίας τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν βουλευτῶν, οὐχὶ ὁμως καὶ τῆς κατὰ τὴν παράγραφον 2 πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τούτων, ἡ ἐπομένη Βουλὴ κατὰ τὴν πρώτην σύνοδον αὐτῆς δύναται νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων διὰ τῆς πλειοψηφίας τῶν τριῶν πέμπτων τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν μελῶν αὐτῆς.

5. Πᾶσα ψηφιζομένη ἀναθεώρησις διατάξεων τοῦ Συντάγματος δημοσιεύεται διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐπιψηφίσεως αὐτῆς ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τίθεται δὲ ἐν ἰσχύϊ δι' εἰδικοῦ ταύτης ψηφίσματος.

6. Δὲν ἐπιτρέπεται ἀναθεώρησις τοῦ Συντάγματος πρὸ τῆς παρόδου πενταετίας ἀπὸ τῆς περατώσεως τῆς προηγουμένης.

ΤΜΗΜΑ Γ΄.

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

Ἄρθρον 111.

1. Πᾶσα διάταξις νόμου ἢ διοικητικῆς πράξεως κανονιστικοῦ χαρακτῆρος, ἀντικειμένη εἰς τὸ Σύνταγμα, καταργεῖται ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

2. Συντακτικαὶ πράξεις, ἐκδοθεῖσαι ἀπὸ τῆς 24ης Ἰουλίου 1974 μέχρι τῆς συγκλήσεως τῆς Ε΄ Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς, ὡς καὶ Ψηφίσματα ταύτης, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν καὶ κατὰ τὰς ἀντιτιθεμένας πρὸς τὸ Σύνταγμα διατάξεις αὐτῶν, ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καταργεῖται ἡ διάταξις τοῦ ἄρθρου 8 τῆς 3ης συντακτικῆς πράξεως ἀπὸ 3/9/1974, ὡς πρὸς τὸ ὄριον ἡλικίας ἀποχωρήσεως τῶν καθηγητῶν ἀνωτάτων ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων.

Διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ: α) τὸ ἄρθρον 2 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 700 τῆς 9/9 Ὀκτωβρίου 1974 προεδρικοῦ διατάγματος «περὶ μερικῆς ἐπαναφορᾶς

έν ισχύϊ τῶν ἄρθρων 5,6,8,10,12,14,95 καὶ 97 τοῦ Συντάγματος καὶ ἄρσεως τοῦ νόμου περὶ καταστάσεως πολιορκίας» καὶ β) τὸ ν.δ. ὑπ' ἀριθ. 167 τῆς 16/16 Νοεμβρίου 1974 «περὶ χορηγήσεως τοῦ ἐνδίκου μέσου τῆς ἐφέσεως κατὰ τῶν ἀποφάσεων τοῦ στρατιωτικοῦ δικαστηρίου», ἐπιτρεπομένης τῆς διὰ νόμου τροποποιήσεως ἢ καταργήσεως αὐτῶν.

4. Τὸ ψήφισμα τῆς 16/29 Ἀπριλίου 1952 διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἐπὶ ἑξ μῆνας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος. Ἐντὸς τῆς προθεσμίας ταύτης ἐπιτρέπεται ἢ διὰ νόμου τροποποιήσις, συμπλήρωσις ἢ κατάργησις τῶν ἐν παραγράφῳ 1 τοῦ ἄρθρου 3 τοῦ ἀνωτέρω ψηφίσματος ἀναφερομένων συντακτικῶν πράξεων καὶ ψηφισμάτων ἢ ἢ διατήρησις τινῶν ἐκ τούτων, ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τῆς προθεσμίας ταύτης, ὑπὸ τὸν περιορισμὸν ὅτι αἱ τροποποιούμεναι, συμπληρούμεναι ἢ διατηρούμεναι ἐν ισχύϊ διατάξεις δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀντίθετοι πρὸς τὸ παρὸν Σύνταγμα.

5. Ἑλληνες στερηθέντες, μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ παρόντος, καθ' οἷονδήποτε τρόπον τῆς ἰθαγενείας των, ἀνακτοῦν ταύτην κατόπιν κρίσεως ὑπὸ ἐιδικῶν ἐπιτροπῶν ἐκ δικαστικῶν λειτουργῶν, ὡς νόμος ὀρίζει.

6. Διατηρεῖται ἐν ισχύϊ ἢ διάταξις τοῦ ἄρθρου 19 τοῦ ν.δ. 3370/1955 «περὶ κυρώσεως τοῦ Κώδικος Ἑλληνικῆς Ἰθαγενείας» μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς της.

Ἄρθρον 112.

1. Ἐπὶ θεμάτων, πρὸς ρύθμισιν τῶν ὁποίων προβλέπεται ρητῶς ὑπὸ διατάξεων τοῦ παρόντος Συντάγματος ἢ ἐκδόσις νόμου, οἱ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος αὐτοῦ ὑφιστάμενοι κατὰ περίπτωσιν νόμοι ἢ διοικητικαὶ πράξεις κανονιστικοῦ χαρακτῆρος, ἐξαίρεισι τῶν ἀντικειμένων εἰς τὰς διατάξεις τοῦ Συντάγματος, ἐξακολουθοῦν νὰ ἰσχύουν μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ κατὰ περίπτωσιν νόμου.

2. Αἱ διατάξεις τῶν ἄρθρων 109 παράγραφος 2 καὶ 79 παράγραφος 8 τίθενται εἰς ἐφαρμογὴν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπὸ ἐκάστης τούτων ἐιδικῶς προβλεπομένου νόμου, ἐκδιδομένου τὸ βραδύτερον μέχρι τέλους τοῦ ἔτους 1976. Μέχρις ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 109 προβλεπομένου νόμου ἐξακολουθεῖ

έφαρμοζομένη ή κατά τήν έναρξιν ισχύος του Συντάγματος ύφιστα-
μένη συνταγματική και νομοθετική ρύθμισις.

3. Κατά τήν έννοιαν τής από 5 'Οκτωβρίου 1974 συντακτικής
πράξεως, διατηρουμένης έν ισχύϊ, ή άναστολή έκτελέσεως των καθη-
κόντων των καθηγητών από τής έκλογής αυτών ώς βουλευτών, καθ'
όλην τήν παρούσαν βουλευτικήν περίοδον δέν έκτείνεται εις τήν δι-
δασκαλίαν, έρευναν, συγγραφικήν έργασίαν και έπιστημονικήν άπα-
σχόλησιν εις τά έργαστήρια και τά σπουδαστήρια των οικείων σχο-
λών, άποκλειομένης τής συμμετοχής τούτων εις τήν διοίκησιν των
σχολών και εις τήν έκλογήν του διδακτικού έν γένει προσωπικού ή
τήν εξέτασιν των σπουδαστών.

4. 'Η έφαρμογή τής παραγράφου 3 του άρθρου 16 περι έτών ύπο-
χρεωτικής φοιτήσεως θά ολοκληρωθή επί τή βάσει νόμου έντός πεν-
ταετίας από τής έναρξεως τής ισχύος του παρόντος.

Άρθρον 113.

'Ο Κανονισμός τής Βουλής, ώς και τά εις αυτόν αναφερόμενα
ψηφίσματα και οί νόμοι περι τής λειτουργίας τής Βουλής, εξακολου-
θοϋν ισχύοντες μέχρι τής έναρξεως τής ισχύος του νέου Κανονισμού
τής Βουλής, έξαιρέσει των άντικειμένων εις όρισμούς του Συντάγμα-
τος.

Προκειμένου περι τής λειτουργίας των κατά τά άρθρα 70 και 71
του Συντάγματος Τμημάτων τής Βουλής έχουν συμπληρωματικήν
έφαρμογήν αί διατάξεις του τελευταίου Κανονισμού των εργασιών τής
Ειδικής Νομοθετικής Έπιτροπής του άρθρου 35 του Συντάγματος τής
1ης 'Ιανουαρίου 1952, κατά τά έν άρθρω 3 του υπό στοιχ. Α΄ ψηφίσμα-
τος τής 24.12.1974 ειδικότερον όριζόμενα. Μέχρι τής έναρξεως τής
ισχύος του νέου Κανονισμού τής Βουλής, ή Έπιτροπή του άρθρου 71
του Συντάγματος συγκροτείται έξ έξήκοντα τακτικών μελών και τριά-
κοντα άναπληρωματικών, έπιλεγομένων υπό του Προέδρου τής Βου-
λής, έξ όλων των κομμάτων και ομάδων και κατ' άναλογίαν τής δυνά-
μεως αυτών. Έγειρομένης άμφισβητήσεως μέχρι τής δημοσιεύσεως
του νέου Κανονισμού περι των εφαρμοστέων έκάστοτε διατάξεων
άποφαίνεται ή 'Ολομέλεια ή τó Τμήμα τής Βουλής, εις τήν λειτουρ-
γίαν του όποιου προεκλήθη τó ζήτημα.

Άρθρον 114.

1. Ἡ ἐκλογή τοῦ πρώτου Προέδρου τῆς Δημοκρατίας δέον νὰ πραγματοποιηθῆ τὸ βραδύτερον ἐντὸς διμήνου ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ Συντάγματος εἰς εἰδικὴν συνεδρίασιν τῆς Βουλῆς, προσκαλουμένης πρὸ πέντε τοῦλάχιστον ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς, τηρουμένων ἀναλόγως τῶν ὀρισμῶν τοῦ Κανονισμοῦ τῆς Βουλῆς περὶ ἐκλογῆς τοῦ Προέδρου αὐτῆς.

Ὁ ἐκλεγόμενος Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀναλαμβάνει τὴν ἄσκησιν τῶν καθηκόντων αὐτοῦ ἀπὸ τῆς δόσεως τοῦ ὄρκου του, ἐντὸς πέντε τὸ βραδύτερον ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ.

Ὁ κατὰ τὸ ἄρθρον 49 παράγραφος 5 νόμος περὶ ρυθμίσεως τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν εὐθύνην τοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας θεμάτων ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1975.

Μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ κατὰ τὴν παράγραφον 3 τοῦ ἄρθρου 33 νόμου τὰ ἐν αὐτῇ θέματα διέπονται ὑπὸ τῶν διατάξεων τῶν ἀφορωσῶν εἰς τὸν προσωρινὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας.

2. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος καὶ μέχρι τῆς ὑπὸ τοῦ ὀριστικοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας ἀναλήψεως τῆς ἀσκῆσεως τῶν καθηκόντων του, ὁ προσωρινὸς Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας ἀσκεῖ τὰς διὰ τοῦ Συντάγματος ἀναγνωριζόμενας εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας ἀρμοδιότητας, ὑπὸ τοὺς ἐν ἄρθρῳ 2 τοῦ ὑπὸ στοιχ. Β' ἀπὸ 24.12.1974 ψηφίσματος τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς περιορισμούς.

Άρθρον 115.

1. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν ἄρθρῳ 86 παράγραφος 1 προβλεπομένου νόμου, ἔχουν ἐφαρμογὴν αἱ κείμεναι διατάξεις περὶ διώξεως, ἀνακρίσεως καὶ ἐκδικάσεως τῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 49 παράγραφος 1 καὶ 85 πράξεων καὶ παραλείψεων.

2. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 100 προβλεπόμενος νόμος δέον νὰ ἐκδοθῆ τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος. Μέχρι τῆς ἐκδόσεως τούτου καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας τοῦ συνιστωμένου Ἀνωτάτου Εἰδικοῦ Δικαστηρίου:

α) Αἱ ἀμφισβητήσεις, περὶ ὧν ἡ παράγραφος 2 τοῦ ἄρθρου 55 καὶ τὸ ἄρθρον 57 ἐπιλύονται δι' ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὰς ἐπὶ

προσωπικῶν θεμάτων διατάξεις τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς.

β) Ὁ ἔλεγχος τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων δημοψηφίσματος ἐνεργουμένου κατ' ἄρθρον 44 παράγραφος 2 ὡς καὶ ἡ ἐκδίκασις ἐνστάσεων κατὰ τοῦ κύρους καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν κατὰ τὸ ἄρθρον 58 ἀσκεῖται ὑπὸ τοῦ κατ' ἄρθρον 73 τοῦ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος Εἰδικοῦ Δικαστηρίου, ἐφαρμοζομένης τῆς διαδικασίας τῶν ἄρθρων 116 ἐπομ. τοῦ Π.Δ. 650/1974.

γ) Ἡ ἄρσις τῶν ἐν ἄρθρῳ 100 παράγραφος 1 ἐδάφ. δ' συγκρούσεων ὑπάγεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ κατὰ τὸ ἄρθρον 65 τοῦ ἀπὸ 1ης Ἰανουαρίου 1952 Συντάγματος, Δικαστηρίου Συγκρούσεως Καθηκόντων, διατηρουμένων προσωρινῶς ἐν ἰσχύϊ καὶ τῶν νόμων περὶ τῆς ὀργανώσεως, λειτουργίας καὶ διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τούτου.

3. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἄρθρου 99 προβλεπομένου νόμου, αἱ ἀγωγαὶ κακοδικίας ἐκδικάζονται κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 110 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ὀριζόμενα ὑπὸ τοῦ προβλεπομένου δι' αὐτοῦ δικαστηρίου καὶ κατὰ τὴν ἐν ἰσχύϊ διαδικασίαν κατὰ τὸν χρόνον δημοσιεύσεως τοῦ παρόντος Συντάγματος.

4. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ νόμου τοῦ προβλεπομένου ὑπὸ τῆς παραγράφου 3 τοῦ ἄρθρου 87 ὡς καὶ μέχρι τῆς συγκροτήσεως τῶν ὑπὸ τῶν ἄρθρων 90 παράγραφοι 1 καὶ 2 καὶ 91 προβλεπομένων δικαστικῶν καὶ πειθαρχικῶν συμβουλίων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος ὑφιστάμεναι σχετικαὶ διατάξεις. Οἱ περὶ τῶν ὡς ἄνω θεμάτων νόμοι δέον ὅπως ἐκδοθοῦν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος.

5. Μέχρι τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τῶν ἐν ἄρθρῳ 92 ἀναφερομένων νόμων, ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι αἱ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος Συντάγματος ὑφιστάμεναι διατάξεις. Οἱ νόμοι οὗτοι δέον ὅπως ἐκδοθοῦν τὸ βραδύτερον ἐντὸς ἔτους ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

6. Ὁ ἐν ἄρθρῳ 57 παράγραφος 5 εἰδικὸς νόμος δέον νὰ ἐκδοθῆ ἐντὸς ἑξαμήνου ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως ἰσχύος τοῦ Συντάγματος.

Ἄρθρον 116.

1. Ὑφιστάμεναι διατάξεις ἀντιβαίνουσαι εἰς τὸ ἄρθρον 4 παρά-

γραφος 2 παραμένουν ἐν ἰσχύϊ μέχρι τῆς διὰ νόμου καταργήσεώς των, τὸ βραδύτερον δὲ μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1982.

2. Ἀποκλίσεις ἐκ τῶν ὁρισμῶν τῆς παραγράφου 2 τοῦ ἄρθρου 4 ἐπιτρέπονται μόνον δι' ἀποχρῶντας λόγους εἰς τὰς εἰδικῶς ὑπὸ τοῦ νόμου ὀριζόμενας περιπτώσεις.

3. Κανενιστικαὶ ὑπουργικαὶ ἀποφάσεις, ὡς καὶ διατάξεις συλλογικῶν συμβάσεων ἢ διαιτητικῶν ἀποφάσεων περὶ ρυθμίσεως ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, ἀντιβαίνουν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 22 παράγραφος 1 ἐξακολουθοῦν ἰσχύουσαι μέχρι τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν, συντελουμένης τὸ βραδύτερον ἐντὸς τριετίας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ παρόντος.

Ἄρθρον 117.

1. Οἱ κατ' ἐφαρμογὴν τοῦ ἄρθρου 104 τοῦ Συντάγματος τῆς 1ης Ἰανουαρίου 1952 ἐκδοθέντες μέχρι τῆς 21.4.67 νόμοι θεωροῦνται ὡς μὴ ἀντικείμενοι εἰς τὸ παρὸν Σύνταγμα καὶ διατηροῦνται ἐν ἰσχύϊ.

2. Ἐπιτρέπεται ἡ κατὰ παρέκκλισιν τοῦ ἄρθρου 17 νομοθετικὴ ρύθμισις καὶ διάλυσις ὑφισταμένων εἰσέτι ἀγροληψιῶν καὶ ἐτέρων ἐδαφικῶν βαρῶν, ἢ ἐξαγορὰ τῆς ψιλῆς κυριότητος ὑπὸ ἐμφυτευτῶν ἐμφυτευτικῶν κτημάτων, ὡς καὶ ἡ κατάργησις καὶ ρύθμισις ἰδιορρυθμῶν ἐμπραγμάτων σχέσεων.

3. Δημόσια ἢ ἰδιωτικὰ δάση ἢ δασικαὶ ἐκτάσεις καταστραφεῖσαι ἢ καταστρεφόμεναι ἐκ πυρκαϊᾶς ἢ ἄλλως πῶς ἀποψιλωθεῖσαι ἢ ἀποψιλούμεναι, δὲν ἀποβάλλουν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὸν ὄν ἐκέκτηντο πρὸ τῆς καταστροφῆς των χαρακτηῖρα καὶ κηρύσσονται ὑποχρεωτικῶς ἀναδασωτέαι, ἀποκλειομένης τῆς διαθέσεως τούτων δι' ἕτερον προορισμόν.

4. Ἡ ἀναγκαστικὴ ἀπαλλοτριώσις δασῶν ἢ δασικῶν ἐκτάσεων ἀνηκουσῶν εἰς φυσικὰ ἢ νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου δικαίου, ἐπιτρέπεται μόνον ὑπὲρ τοῦ Δημοσίου, κατὰ τὰ ἐν ἄρθρῳ 17 ὀριζόμενα, διὰ λόγους δημοσίας ὠφελείας, διατηρουμένης πάντως ἀμεταβλήτου τῆς μορφῆς αὐτῶν ὡς δασικῆς.

5. Αἱ μέχρι τῆς προσαρμογῆς τῶν κειμένων περὶ ἀναγκαστικῶν ἀπαλλοτριώσεων νόμων πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος κηρυχθεῖσαι ἢ κηρυχθησόμεναι ἀναγκαστικαὶ ἀπαλλοτριώσεις διέπονται ὑπὸ τῶν

κατά τὸν χρόνον τῆς κηρύξεως τῶν ἰσχυουσῶν διατάξεων.

6. Αἱ παράγραφοι 3 καὶ 5 τοῦ ἄρθρου 24 ἐφαρμόζονται ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῆς ἰσχύος τῶν ἐν αὐταῖς προβλεπομένων νόμων ἀναγνωριζομένων ἢ ἀναμορφουμένων οἰκιστικῶν περιοχῶν.

Ἄρθρον 118.

1. Ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος οἱ δικαστικοὶ λειτουργοὶ ἀπὸ τοῦ βαθμοῦ τοῦ προέδρου ἢ εἰσαγγελέως ἐφετῶν καὶ ἀνωτέρων, ἢ τούτοις ἀντιστοίχου, ἀποχωροῦν τῆς ὑπηρεσίας, ὡς μέχρι τοῦδε, ἅμα τῇ συμπληρώσει τοῦ ἑβδομηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν, τοῦ ὀρίου τούτου μειουμένου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1977 κατὰ ἓν ἔτος ἐτησίως μέχρι τοῦ ἑξήκοστοῦ ἑβδόμου ἔτους.

2. Ἀνώτατοι δικαστικοὶ λειτουργοί, μὴ τελούντες, ἐν ὑπηρεσίᾳ κατὰ τὴν ἐναρξιν τῆς ἰσχύος τῆς ἀπὸ 4/5 Σεπτεμβρίου 1974 συντακτικῆς πράξεως «περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς τάξεως καὶ εὐρυθμίας ἐν τῇ Δικαιοσύνῃ» ὑποβιβασθέντες δὲ βάσει αὐτῆς, λόγῳ τοῦ χρόνου πραγματοποιήσεως τῆς προαγωγῆς αὐτῶν, καὶ καθ' ὧν δὲν ἠσκήθη ἢ κατὰ τὸ ἄρθρον 6 τῆς αὐτῆς συντακτικῆς πράξεως πειθαρχικὴ δίωξις, παραπέμπονται ὑποχρεωτικῶς ὑπὸ τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργοῦ ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς ἰσχύος τοῦ Συντάγματος εἰς τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον.

Τὸ Ἀνώτατον Πειθαρχικὸν Συμβούλιον ἀποφαίνεται ἂν αἱ συνθήκαι τῆς προαγωγῆς ἐμείωσαν τὸ κῦρος καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ὑπηρεσιακὴν θέσιν τοῦ προαχθέντος, ἀποφαίνεται δὲ ὀριστικῶς περὶ τῆς ἀνακτήσεως ἢ μὴ τοῦ αὐτομάτως ἀπολεσθέντος βαθμοῦ καὶ τῶν πρὸς τὸν βαθμὸν συναπτομένων δικαιωμάτων, ἀποκλειομένης τῆς ἀπολύψεως ἀναδρομικῶς διαφορᾶς ἀποδοχῶν ἢ συντάξεως.

Ἡ ἀπόφασις ἐκδίδεται ὑποχρεωτικῶς ἐντὸς τριμήνου ἀπὸ τῆς παραπομπῆς.

Οἱ ἐν ζωῇ κατὰ βαθμὸν στενώτεροι συγγενεῖς τοῦ ὑποβιβασθέντος καὶ ἀποβιώσαντος δικαστικοῦ δύνανται νὰ ἀσκήσουν ὅλα τὰ εἰς τοὺς δικαζομένους ἀναγνωριζόμενα δικαιώματα ἐνώπιον τοῦ Ἀνωτάτου Πειθαρχικοῦ Συμβουλίου.

3. Μέχρις ἐκδόσεως τοῦ κατ' ἄρθρον 101 παρ. 3 νόμου, ἐξακολουθοῦν ἐφαρμοζόμεναι αἱ περὶ κατανομῆς ἀρμοδιοτήτων μεταξύ κεν-

τρικῶν καὶ περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν ἰσχύουσαι διατάξεις. Αἱ διατάξεις αὗται δύναται νὰ τροποποιῶνται διὰ μεταφορᾶς εἰδικῶν ἁρμοδιοτήτων ἐκ τῶν κεντρικῶν εἰς τὰς περιφερειακὰς ὑπηρεσίας.

Ἄρθρον 119.

1. Διὰ νόμου δύναται νὰ ἀρθῇ τὸ καθ' οἷονδήποτε τρόπον ἰσχύσαν ἀπαράδεκτον τῆς ἀσκήσεως αἰτήσεως ἀκυρώσεως κατὰ πράξεων ἐκδοθειῶν ἀπὸ 21ης Ἀπριλίου 1967 μέχρι τῆς 23ης Ἰουλίου 1974 εἴτε εἶχεν ἀσκηθῆ τοιαύτη αἴτησις εἴτε μὴ, ἀποκλειομένης πάντως τῆς ἀναδρομικῆς χορηγήσεως ἀποδοχῶν εἰς τυχὸν δικαιωθησομένους ἐκ τοῦ ἐνδίκου τούτου μέσου.

2. Οἱ δυνάμει νόμου αὐτοδικαίως ἀποκαθιστάμενοι εἰς ἄς δημοσίας θέσεις ἐκέκτηντο στρατιωτικοὶ ἢ δημόσιοι ὑπάλληλοι, ἐφ' ὅσον ἤδη ἀπέκτησαν τὴν ἰδιότητα τοῦ βουλευτοῦ, δύναται ἐντὸς ὀκταημέρου προθεσμίας νὰ δηλώσουν ἐπιλογὴν μεταξὺ τοῦ βουλευτικοῦ ἀξιώματος καὶ τῆς δημοσίας αὐτῶν θέσεως.

ΤΜΗΜΑ Δ'

ΑΚΡΟΤΕΛΕΥΤΙΟΣ ΔΙΑΤΑΞΙΣ

Ἄρθρον 120.

1. Τὸ παρὸν Σύνταγμα, ψηφισθὲν ὑπὸ τῆς Ε' Ἀναθεωρητικῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων, ὑπογράφεται ὑπὸ τοῦ Προέδρου αὐτῆς καὶ δημοσιεύεται ὑπὸ τοῦ προσωρινοῦ Προέδρου τῆς Δημοκρατίας διὰ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως διὰ διατάγματος προσυπογραφόμενου ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τίθεται δὲ εἰς ἰσχὺν ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης Ἰουνίου 1975.

2. Ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ Σύνταγμα καὶ τοὺς συνάδοντας πρὸς αὐτὸ νόμους καὶ ἡ ἀφοσίωσις πρὸς τὴν Πατρίδα καὶ τὴν Δημοκρατίαν συνιστοῦν θεμελιώδη ὑποχρέωσις πάντων τῶν Ἑλλήνων.

3. Ὁ καθ' οἷονδήποτε τρόπον σφετερισμὸς τῆς λαϊκῆς κυριαρχίας καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀπορρεουσῶν ἐξουσιῶν διώκεται ἅμα τῇ ἀπο-

καταστάσει τῆς νομίμου ἐξουσίας, ἀφ' ἧς ἄρχεται καὶ ἡ παραγραφή τοῦ ἐγκλήματος.

4. Ἡ τήρησις τοῦ Συντάγματος ἐπαφίεται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Ἑλλήνων, δικαιουμένων καὶ ὑποχρεουμένων εἰς τὴν διὰ παντὸς μέσου ἀντίστασιν κατὰ οἴουδῆποτε ἐπιχειροῦντος τὴν βίαιαν κατάλυσιν αὐτοῦ.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ
ΚΩΝΣΤ. Ε. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Β. Τὸ Ἡμέτερον Ὑπουργικὸν Συμβούλιον θέλει προσυπογράψει καὶ δημοσιεύσει τὸ παρὸν, ἐπιτιθεμένης τῆς Μεγάλης τοῦ Κράτους Σφραγίδος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ
ΜΙΧΑΗΛ ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
Ο ΠΡΩΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΡΑΜΑΝΛΗΣ
ΤΑ ΜΕΛΗ

ΠΑΝΑΓ. ΠΑΠΑΛΗΓΟΥΡΑΣ, ΙΩΑΝ. ΜΠΟΥΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΡΑΛΛΗΣ, ΔΗΜ. ΜΠΙΤΣΙΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΟΠΟΥΛΟΣ, ΚΩΝΣΤ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ, ΣΟΛΩΝ ΓΚΙΚΙΑΣ, ΚΩΝΣΤ. ΤΡΥΠΑΝΗΣ, ΕΥΑΓΓ. ΔΕΒΛΕΤΟΓΛΟΥ, ΙΠΠΟΚΡ. ΙΟΥΡΔΑΝΟΓΛΟΥ, ΚΩΝΣΤ. ΚΟΝΟΦΑΓΟΣ, ΙΩΑΝ. ΒΑΡΒΙΤΣΙΩΤΗΣ, ΚΩΝΣΤ. ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, ΧΡΗΣΤΟΦ. ΣΤΡΑΤΟΣ, ΓΕΩΡΓ. ΒΟΓΙΑΤΖΗΣ, ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΔΟΓΓΟΝΑΣ, ΝΙΚΟΛ. ΜΑΡΤΗΣ.

Ἐθεωρήθη καὶ ἐτέθη ἡ μεγάλη τοῦ Κράτους σφραγίς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 9 Ἰουνίου 1975
Ο ΕΠΙ ΤΗΣ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ

II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Τὴν 10ην Δεκεμβρίου 1948, ἡ Γενικὴ Συνέλευσις τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν, συνελθοῦσα εἰς τοὺς Παρισίους, ἐψήφισε τὴν ὑπὸ τὸν ὡς ἄνω τίτλον Διακήρυξιν. Αὕτη περιλαμβάνει 30 ἄρθρα ὡς ἑξῆς :

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις,

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀξιοπρεπείας, τῆς συμφυοῦς εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας καὶ τῶν ἴσων καὶ ἀναπαλλοτριώτων δικαιωμάτων αὐτῶν, ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης ἐν τῷ κόσμῳ.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ παραγνώρισις καὶ ἡ περιφρόνησις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὠδήγησαν εἰς πράξεις βαρβαρότητος, τὰς ὁποίας, ἐντόνως, ἀποκρούει ἡ συνείδησις τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ὅτι ἡ ἔλευσις ἐνὸς κόσμου, ὅπου τὰ ἀνθρώπινα ὄντα ἔθὰ εἶναι ἐλεύθερα νὰ ὀμιλοῦν καὶ νὰ πιστεύουν, ἀπληλλαγμένα ἀπὸ τὸν τρόπον καὶ ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα, διεκηρύχθη ὡς ἡ ἀνωτάτη ἐπιδίωξις τοῦ ἀνθρώπου.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἶναι οὐσιῶδες, ὅπως τὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου προστατεύονται διὰ πολιτεύματος Δικαίου, ἐπὶ σκοπῷ, ὥστε νὰ μὴ εἶναι ἀναγκασμένος ὁ ἄνθρωπος ἐν ὑστάτη λύσει, πρὸς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς τυραννίας καὶ κατὰ τῆς καταπιέσεως.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἶναι οὐσιῶδες νὰ ἐνθαρρυνθῇ ἡ ἀνάπτυξις φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν Ἐθνῶν.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰς τὸν Χάρτην οἱ λαοὶ τῶν Ἑνωμένων Ἐθνῶν διεκήρυξαν ἐκ νέου τὴν πίστην αὐτῶν εἰς τὰ θεμελιώδη δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ἀξίαν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, εἰς τὴν ἰσότητα τῶν δικαιωμάτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ ὅτι διεδήλωσαν, ὅτι εἶναι ἀποφασισμένοι νὰ εὐνοήσουν

τήν κοινωνικήν πρόοδον και νά εγκαθιδρύσουν καλύτερας συνθήκας ζωῆς, ὑπό καθεστῶς μεγαλυτέρας ἐλευθερίας.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὰ Κράτη - Μέλη, ἀνέλαβον τήν ὑποχρέωσιν νά ἐξασφαλίσουν, ἐν συνεργασία μετὰ τοῦ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, τὸν παγκόσμιον καὶ πραγματικὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν.

Λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν, ὅτι μία κοινὴ καὶ ὁμόφωνος ἀντίληψις τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τούτων εἶναι ὑψίστης σημασίας διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν πλήρως τῆς ὑποχρέωσης ταύτης.

Δ ι α κ η ρ ὄ σ σ ε ι

Τὴν παροῦσαν Οἰκουμενικὴν Διακήρυξιν τῶν Δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, ὡς τὸ κοινὸν ἰδανικὸν τὸ ἐπιδιωκτέον ὑπὸ ὄλων τῶν λαῶν καὶ ὄλων τῶν Ἐθνῶν, ἐπὶ τῷ σκοπῷ, ὅπως ὅλα τὰ ἄτομα καὶ ὅλα τὰ ὄργανα τῆς κοινωνίας, ἔχοντα τὴν διακήρυξιν ταύτην, διαρκῶς ὑπ' ὄψιν, προσπαθῶσι, διὰ τῆς διδασκαλίας καὶ παιδείας, νά ἀναπτύσσωσι τὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τούτων καὶ νά ἐξασφαλίζωσι διὰ μέτρων προοδευτικῶν, εἰς ἐθνικὴν καὶ διεθνή κλίμακα, τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν, τὴν παγκόσμιον καὶ ἀποτελεσματικὴν, τόσον μετὰ τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν τούτων τῶν Κρατῶν - Μελῶν, ὅσον καὶ τῶν πληθυσμῶν τῶν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τῶν Ἐδαφῶν.

Ἄρθρον 1.— Ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα γεννῶνται ἐλεύθερα καὶ ἴσα εἰς ἀξιοπρέπειαν καὶ εἰς δικαιώματα. Εἶναι πεπροικισμένα μὲ λογικὴν καὶ συνείδησιν καὶ ὑποχρεοῦνται νά συμπεριφέρονται πρὸς ἄλληλα ἐν πνεύματι ἀδελφοσύνης.

Ἄρθρον 2.— Ἐκαστος δύναται νά διεκδικῇ ὅλα τὰ δικαιώματα καὶ ὅλας τὰς ἐλευθερίας τὰς διακηρυσσομένας εἰς τὴν παροῦσαν Διακήρυξιν, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως, εἰδικῶς φυλῆς, χρώματος, φύλου, γλώσσης, θρησκείας, πολιτικῆς γνώμης ἢ πάσης ἄλλης γνώμης, καταγωγῆς ἐθνικῆς ἢ κοινωνικῆς, περιουσίας, γεννήσεως ἢ πάσης ἄλλης καταστάσεως.

Ἐπὶ πλέον οὐδεμία διάκρισις θά γίνεται, στηριζομένη ἐπὶ τοῦ πολιτικοῦ καθεστώτος, τοῦ νομικοῦ ἢ τοῦ διεθνοῦς τῆς χώρας ἢ τοῦ ἐδάφους, εἰς τὰ ὁποῖα ἀνήκει ἐν πρόσωπον, ἀδιαφόρως, ἂν ἡ χώρα ἢ τὸ

έδαφος τούτο είναι ανεξάρτητα, υπό κηδεμονίαν, ὄχι αὐτόνομα ἢ ὑπαγόμενα εἰς οἰονδήποτε περιορισμὸν τῆς κυριαρχίας των.

Ἄρθρον 3.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ζωὴν, εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ εἰς τὴν ἀσφάλειαν τοῦ προσώπου του.

Ἄρθρον 4.— Οὐδεὶς θὰ κρατῆται εἰς δουλείαν, οὔτε εἰς δουλοπαροικίαν. Ἡ δουλεία καὶ ἡ δουλεμπορία ἀπαγορεύονται ὑφ' ὅλας τὰς μορφάς.

Ἄρθρον 5.— Οὐδεὶς θὰ ὑποβάλλεται εἰς βασανιστήρια, οὔτε εἰς ποινὰς καὶ μεταχειρίσεις σκληράς, ἀπανθρώπου καὶ ταπεινωτικάς.

Ἄρθρον 6.— Ἐκαστος ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἀναγνώρισιν τῆς νομικῆς του προσωπικότητος εἰς πάντα τόπον.

Ἄρθρον 7.— Πάντες εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ Νόμου καὶ ἔχουν δικαίωμα ἄνευ διακρίσεως εἰς ἴσην προστασίαν τοῦ νόμου. Πάντες ἔχουν δικαίωμα εἰς ἴσην προστασίαν ἐναντίον πάσης διακρίσεως, ἢ ὅποια θὰ παρεβίαζε τὴν παροῦσαν Διακήρυξιν καὶ ἐναντίον πάσης προσκλήσεως πρὸς διάκρισιν τοιαύτην.

Ἄρθρον 8.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς προσφυγὴν πραγματικὴν ἐνώπιον τῶν ἀρμοδίων ἐθνικῶν δικαστηρίων ἐναντίον τῶν πράξεων, τῶν παραβιαζουσῶν τὰ θεμελιώδη δικαιώματα, τὰ ὅποια ἀνεγνώρισθησαν εἰς αὐτὸ διὰ τοῦ Συντάγματος ἢ διὰ τοῦ Νόμου.

Ἄρθρον 9.— Οὐδεὶς δύναται αὐθαιρέτως νὰ φυλακισθῆ νὰ κρατηθῆ ἢ νὰ ἐξορισθῆ.

Ἄρθρον 10.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα, ἐν πλήρει ἰσότητι, ὅπως ἢ ὑπόθεσις του δικασθῆ δικαίως καὶ δημοσίᾳ, ὑπὸ ἀνεξαρτήτου καὶ ἀμερολήπτου δικαστηρίου, τὸ ὅποῖον θὰ ἀποφασίσῃ, εἴτε ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεών του, εἴτε ἐπὶ τοῦ βασίμου πάσης ἐναντίον του κατηγορίας, ποινικῆς φύσεως.

Ἄρθρον 11.— Πᾶν πρόσωπον κατηγορούμενον δι' ἀδίκημα, τεκμαίρεται ἄθῶον, μέχρι τῆς νομίμου ἀποδείξεως τῆς ἐνοχῆς του, ἐν δίκῃ δημοσίᾳ, καθ' ἣν θὰ ἐξασφαλισθῶσιν εἰς αὐτὸ πᾶσαι αἱ ἀναγκαῖαι ἐγγυήσεις διὰ τὴν ὑπεράσπισίν του.

Οὐδεὶς δύναται νὰ καταδικασθῆ διὰ πράξεις ἢ παραλείψεις, αἱ ὅποιαι, ὅτε διεπράχθησαν δὲν ἀπετέλουν ἀδίκημα, συμφώνως πρὸς τὸ ἐθνικὸν ἢ διεθνὲς δίκαιον. Οὔτε καὶ ἐπιβάλλεται ποινὴ βαρυτέρα ἀπὸ ἐκείνην, ἢ ὅποια ἐπεβάλλετο, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς διαπράξεως τοῦ ἀδικήματος.

Άρθρον 12.— Ούδεις θά εἶναι τὸ ἀντικείμενον αὐθαιρέτων ἐπεμβάσεων εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ζωὴν του, εἰς τὴν οἰκογένειάν του, εἰς τὴν κατοικίαν του, ἢ εἰς τὴν ἀλληλογραφίαν του, οὔτε προσβολῶν κατὰ τῆς τιμῆς του καὶ τῆς φήμης του. Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν προστασίαν τοῦ νόμου κατὰ τοιούτων προσβολῶν.

Άρθρον 13.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κυκλοφορῇ ἐλευθέρως καὶ νὰ ἐκλέγῃ τὴν διαμονὴν του εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἑνὸς Κράτους.

2) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκαταλείπῃ πᾶσαν χώραν, περιλαμβανομένης καὶ τῆς ἰδικῆς του, καὶ νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὴν χώραν του.

Άρθρον 14.— 1) Ἐνώπιον τοῦ διωγμοῦ, πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ἄσυλον καὶ νὰ ἀπολαύσῃ τοῦ ἀσύλου εἰς ἄλλας χώρας.

2) Ἐπίκλησις τοῦ δικαιώματος τούτου δὲν δύναται νὰ γίνῃ εἰς τὴν περίπτωσιν διώξεων, ἐρειδομένων ἐπὶ ἐγκλήματος κοινοῦ δικαίου (ποινικοῦ) ἢ ἐπὶ ἐνεργειῶν ἀντιθέτων εἰς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Άρθρον 15.— 1) Πᾶν ἄτομον ἔχει δικαίωμα εἰς μίαν ἰθαγένειαν.

2) Οὔδεις δύναται νὰ στερηθῇ τῆς ἰθαγενείας του οὔτε νὰ στερηθῇ τοῦ δικαιώματος νὰ ἀλλάξῃ ἰθαγένειαν.

Άρθρον 16.— 1) Ἄμα τῇ συμπληρώσει ἡλικίας γάμου, ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνή, ἄνευ οὐδενὸς περιορισμοῦ, ὡς πρὸς τὴν φυλὴν, τὴν ἰθαγένειαν, ἢ τὴν θρησκείαν, ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ συνέρχωνται εἰς γάμον καὶ νὰ ἰδρύνουν (δημιουργοῦν) οἰκογένειαν. Ἐχουν ἴσα δικαιώματα ἔναντι τοῦ γάμου καὶ κατὰ τὴν διάλυσίν του.

2) Ὁ γάμος δὲν δύναται νὰ συναφθῇ, εἰμὴ τῇ ἐλευθερίᾳ καὶ πλήρει συναινέσει τῶν μελλόντων συζύγων.

3) Ἡ οἰκογένεια εἶναι τὸ φυσικὸν καὶ θεμελιῶδες στοιχεῖον τῆς Κοινωνίας καὶ ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν προστασίαν τῆς Κοινωνίας καὶ τοῦ Κράτους.

Άρθρον 17.— 1) Πᾶν πρόσωπον, μόνον ἢ ἐν ὀμάδι, ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἰδιοκτησίαν.

2) Οὔδεις δύναται νὰ στερηθῇ αὐθαιρέτως τῆς ἰδιοκτησίας του.

Άρθρον 18.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν σκέψεως, συνειδήσεως καὶ θρησκείας. Τὸ δικαίωμα τοῦτο ἐπάγεται τὴν

ἐλευθερίαν ἀλλαγῆς θρησκείας ἢ πεποιθήσεως, ὡς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐκδηλώσεως τῆς θρησκείας ἢ τῶν πεποιθήσεών του, μεμονωμένως ἢ συλλογικῶς, τόσον δημοσίᾳ, ὅσον καὶ κατ' ἰδίαν, διὰ τῆς διδασκαλίας, τῆς ἀσκήσεως τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, τῆς λατρείας καὶ τῆς τελέσεως τῶν λειτουργιῶν.

Ἄρθρον 19.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν γνώμης καὶ ἐκφράσεως, τοῦθ' ὅπερ συνεπάγεται τὸ δικαίωμα νὰ μὴ ἐνοχλῆται διὰ τὰς γνώμας του καὶ τὸ δικαίωμα νὰ ζητῆ, λαμβάνῃ καὶ διαδίδῃ ἀνεξαρτήτως συνόρων, τὰς πληροφορίες καὶ τὰς ἰδέας, δι' οἰουδήποτε μέσου ἐκφράσεως.

Ἄρθρον 20.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνέρχεσθαι εἰρηνικῶς.

2) Οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποχρεωθῆ ὅπως ἀποτελέσῃ μέλος ἐνὸς Συνεταιρισμοῦ.

Ἄρθρον 21.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχῃ εἰς τὴν διεύθυνσιν τῶν δημοσίων ὑποθέσεων τῆς χώρας του, εἴτε ἀπ' εὐθείας, εἴτε διὰ μέσου ἀντιπροσώπων, ἐλευθέρως ἐκλεγομένων.

2) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα νὰ γίνεται δεκτόν, ἐπὶ ἴσοις ὅροις, εἰς τὰς δημοσίας λειτουργίας τῆς χώρας του.

3) Ἡ θέλησις τοῦ λαοῦ εἶναι ἡ βάση τῆς ἐξουσίας τῶν Δημοσίων ἀρχῶν. Ἡ θέλησις αὕτη, ὀφείλει νὰ ἐκδηλοῦται διὰ τιμίων ἐκλογῶν, αἵτινες δέον νὰ διεξάγονται, περιοδικῶς, δι' ἴσης καθολικῆς ψήφου καὶ διὰ ψηφοφορίας μυστικῆς, ἢ κατὰ διαδικασίαν ἀντίστοιχον, ἐξασφαλίζουσιν τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψηφοφορίας.

Ἄρθρον 22.— Πᾶν πρόσωπον, ὡς μέλος τῆς Κοινωνίας, ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν Κοινωνικὴν Ἀσφάλειαν. Δικαιοῦται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἱκανοποίησιν τῶν οἰκονομικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν δικαιομάτων (πολιτιστικῶν, μορφωτικῶν), τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὴν ἀξιοπρέπειάν του καὶ διὰ τὴν ἐλευθέραν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός του, διὰ μέσου τῆς ἐθνικῆς προσπαθείας καὶ τῆς διεθνoῦς συνεργασίας, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῆς ὀργανώσεως καὶ τῶν πόρων ἐκάστης χώρας.

Ἄρθρον 23.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐργασίαν, εἰς τὴν ἐλευθέραν ἐκλογὴν τῆς ἐργασίας του, εἰς ὄρους ἐργασίας δικαίους καὶ ἱκανοποιητικούς καὶ εἰς τὴν προστασίαν κατὰ τῆς ἀνεργίας.

2) Πάντες ἔχουν δικαίωμα, ἄνευ οὐδεμιᾶς διακρίσεως, εἰς ἴσον μισθὸν δι' ἴσην ἐργασίαν.

3) Πᾶς, ὅστις ἐργάζεται, ἔχει δικαίωμα εἰς ἀμοιβὴν δικαίαν καὶ ἱκανοποιητικὴν, ἐξασφαλίζουσαν εἰς αὐτόν, ὡς καὶ εἰς τὴν οἰκογένειάν του, διαβίωσιν σύμφωνον πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην ἀξιοπρέπειαν καὶ συμπληρουμένην, ἐφ' ὅσον συντρέχει περίπτωσις, δι' ὄλων τῶν ἄλλων μέσων κοινωνικῆς προστασίας.

4) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ἰδρῦῃ μετ' ἄλλων συνδικᾶτα καὶ νὰ προσχωρῇ εἰς συνδικᾶτα διὰ τὴν προάσπισιν τῶν συμφερόντων του.

Ἄρθρον 24.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα εἰς τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν ἀναψυχὴν καὶ κυρίως εἰς περιορισμὸν εὐλογον τῆς διάρκειας τῆς ἐργασίας καὶ εἰς περιοδικὰς ἀδείας μετ' ἀποδοχῶν.

Ἄρθρον 25.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς ἐπίπεδον ζωῆς ἐπαρκὲς διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν υἰγιάν του, τὴν εὐημερίαν ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας του, κυρίως τὴν διατροφήν, τὴν ἔνδυσιν, τὴν κατοικίαν, τὴν ἰατρικὴν περίθαλψιν, ὡς καὶ τὰς ἀναγκαίας Κοινωνικὰς ὑπηρεσίας. Ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἀσφάλειαν, ἐν περιπτώσει ἀνεργίας, ἀσθενείας, ἀναπηρίας, χηρείας, γήρατος, ἢ εἰς ἄλλας περιπτώσεις ἀπωλείας τῶν μέσων συντηρήσεώς του, συνεπείᾳ περιστάσεων ἀνεξαρτήτως τῆς θελήσεώς του.

Ἄρθρον 26.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Ἡ Ἐκπαίδευσις δέον νὰ παρέχεται δωρεάν, τουλάχιστον ὅσον ἀφορᾷ τὴν στοιχειώδη καὶ θεμελιώδη διδασκαλίαν. Ἡ στοιχειώδης διδασκαλία εἶναι ὑποχρεωτικὴ. Ἡ τεχνικὴ καὶ ἐπαγγελματικὴ διδασκαλία δέον νὰ γενικευθῇ. Ἡ εἰσαγωγή εἰς τὰς ἀνωτέρας σπουδὰς δέον νὰ γενικευθῇ καὶ δέον νὰ εἶναι ἀνοικτὴ, ἐν πλήρει ἰσότητι, εἰς ὅλους, ἀναλόγως τῆς ἀξίας τῶν.

2) Ἡ Ἐκπαίδευσις δέον νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ σεβασμοῦ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν θεμελιωδῶν ἐλευθεριῶν. Δέον αὕτη νὰ προάγῃ τὴν κατανόησιν, τὴν ἀνοχὴν καὶ τὴν φιλίαν, μεταξὺ ὄλων τῶν ἐθνῶν καὶ ὄλων τῶν ομάδων, φυλετικῶν ἢ θρησκευτικῶν, ὡς καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς εἰρήνης.

3) Οἱ γονεῖς ἔχουν, κατὰ προτεραιότητα, τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέ-

γουν τὸ εἶδος τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἢ ὅποια θὰ δοθῆ εἰς τὰ τέκνα των.

Ἄρθρον 27.— 1) Πᾶν πρόσωπον ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μετέχη ἐλευθέρως εἰς τὴν πολιτιστικὴν ζωὴν τῆς Κοινότητος, νὰ ἀπολαμβάνῃ τῶν τεχνῶν καὶ νὰ συμμετέχη εἰς ἐπιστημονικὴν πρόοδον καὶ εἰς τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα προκύπτουν ἀπ' αὐτὴν.

2) Ἐκαστος ἔχει δικαίωμα εἰς τὴν προστασίαν τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν ὑλικῶν συμφερόντων, τὰ ὁποῖα ἀπορρέουν ἐκ πάσης παραγωγῆς, ἐπιστημονικῆς, φιλολογικῆς ἢ καλλιτεχνικῆς, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ συγγραφεύς.

Ἄρθρον 28.— Πᾶν πρόσωπον ἔχει δικαίωμα εἰς τὸ νὰ βασιλεύῃ ἐπὶ τοῦ Κοινωνικοῦ πεδίου καὶ ἐπὶ τοῦ διεθνοῦς πεδίου, μία τάξις τοιαύτη, ὥστε τὰ δικαιώματα καὶ αἱ ἐλευθερίαι, τὰ διακηρυσσόμενα εἰς τὴν παρούσαν Διακήρυξιν, νὰ δύνανται νὰ εὗρωσι πλήρη πραγμάτων.

Ἄρθρον 29.— 1) Τὸ ἄτομον ἔχει καθήκοντα ἀπέναντι τῆς Κοινωνίας (Κοινότητος) ἐντὸς τῆς ὁποίας, μόνης, εἶναι δυνατὴ ἡ ἐλευθέρη καὶ πλήρης ἀνάπτυξις τῆς προσωπικότητός του.

2) Ἐν τῇ ἀσκήσει τῶν δικαιωμάτων του καὶ ἐν τῇ ἀπολαύσει τῶν ἐλευθεριῶν του ἕκαστος δὲν ὑποβάλλεται εἰμὴ εἰς τοὺς περιορισμούς, τοὺς θεσπιζόμενους ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀποκλειστικῶς, ἐπὶ τῷ τέλει νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀναγνώρισιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τοῦ ἄλλου καὶ ἐπὶ τῷ σκοπῷ, νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς δικαίας ἀξιώσεις τῆς Ἠθικῆς, τῆς Δημοσίας Τάξεως καὶ τῆς γενικῆς εὐημερίας, ἐντὸς Δημοκρατικῆς Κοινωνίας.

3) Τὰ δικαιώματα ταῦτα καὶ αἱ ἐλευθερίαι δὲν θὰ δύνανται, ἐν οὐδεμίᾳ περιπτώσει, νὰ ἀσκηθῶσι ἀντιθέτως πρὸς τοὺς σκοποὺς καὶ τὰς ἀρχὰς τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Ἄρθρον 30.— Οὐδεμία διάταξις τῆς παρούσης Διακηρύξεως δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ, ὡς ἐπαγομένη δι' ἓν Κράτος, μίαν ὁμάδα, ἢ ἐν ἄτομον οἷονδῆποτε δικαίωμα, ὅπως ἐπιδόθῃ εἰς δραστηριότητα, ἢ ὅπως ἐκτελέσῃ πράξεις, σκοπούσας εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν δικαιωμάτων καὶ ἐλευθεριῶν τὰ ὁποῖα ἀναγνωρίζονται ἐν αὐτῇ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
----------------	---

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ

1. Η ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ Ή Ο ΔΗΜΟΣ ΜΑΣ	
α) Γεωγραφικά	7
β) Δημογραφικά	8
γ) Ιστορικά	9
2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ Ή ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	
α) Όρισμός και στοιχεία της Κοινότητας ή του Δήμου	9
β) Προϋποθέσεις για την αναγνώριση Κοινότητας ή Δήμου	10
γ) Διοικητικά όργανα της Κοινότητας ή του Δήμου	11
δ) Έκλογή των διοικητικών και των άλλων οργάνων της Κοινότητας ή του Δήμου	12
ε) Αρμοδιότητες των κοινοτικών και δημοτικών οργάνων	13
3. ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ Ή ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	
α) Ή ύδρευση	15
β) Ή προστασία της υγείας	16
γ) Οι δρόμοι	16
δ) Άλλα κοινοτικά ή δημοτικά έργα	17
ε) Κοινοτικές ή δημοτικές επιχειρήσεις	17
στ) Κοινοτικά και δημοτικά ιδρύματα	17
4. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΥ	17
5. Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ	19

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: Ο ΝΟΜΟΣ

1. Ο ΝΟΜΟΣ ΚΑΙ Η ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΟΠΟΥ ΖΟΥΜΕ	
α) Γεωγραφικά	22
β) Δημογραφικά	23
γ) Ιστορικά	23
2. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	
α) Έννοια του Νομού	24
β) Ο Νομάρχης	24
γ) Το Νομαρχιακό Συμβούλιο	26
3. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ	
α) Εκπαιδευτικές	26
β) Γεωργικές	27
γ) Οικονομικές	27
δ) Υπηρεσίες Δημοσίων Έργων	28
ε) Υπηρεσίες απασχολήσεως	28
στ) Άλλες διοικητικές υπηρεσίες	28

4. Η ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	29
ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ, ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ	
1. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ, ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	32
2. ΜΕΣΑ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ	34
3. ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΓΙΕΙΝΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΣΦΑΛΙΣΕΙΣ	37
4. ΟΙ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	
α) Οί στατιστικές ύπηρεσίες και ή λειτουργία τους	39
β) Ή χρησιμότητα τής στατιστικής	41
5. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	
α) Σωματεία	42
β) Τά επιμελητήρια	43
γ) Οί συνεταιρισμοί	44
6. Η ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΗ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ	45

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Γενικά	48
β) Τά δικαιώματα και οί ύποχρεώσεις του πολίτη	51
γ) Ή ανθρώπινη αξιοπρέπεια	53
δ) Ή δικαιοσύνη	55
ε) Ή άλληλεγγύη	56
στ) Ή αξιοπρέπεια τής εργασίας	58
ζ) Τά καθήκοντα του ανθρώπου πρὸς τήν οικογένεια και τήν οικογενειακή ζώη	59
η) Ή σεβασμός τής ιδιωτικής και τής δημοσίας περιουσίας	63
θ) Τά καθήκοντα πρὸς τήν Πατρίδα	65
ι) Τὸ δικαίωμα μορφώσεως	69
2. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΤΑΘΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Ή κλασσική ἀρχαιότητα	71
β) Ή νόμος του Καρόλου Β' τής Ἀγγλίας γιά τήν προσωπική ασφάλεια τῶν πολιτῶν	73
γ) Ή ἀμερικανική διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων του ανθρώπου (1776)	73
δ) Ή διακήρυξη τῶν δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη τής Γαλλικής Ἐπαναστάσεως (1789)	76
ε) Ή Οἰκουμενική Διακήρυξη τῶν Δικαιωμάτων του ανθρώπου	78
3. ΑΣΚΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ	
α) Πολιτική ἐλευθερία	80
β) Ἀτομικές ἐλευθερίες	81
γ) Κοινωνική ἐλευθερία	84
δ) Ή ἰσότητα	84
4. ΣΤΕΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ. ΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΩΤΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ	84

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: Η ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ
ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ

1. ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ	Σελίς
α) Όρισμός και στοιχεία της Πολιτείας	88
β) Πολίτευμα και είδη πολιτευμάτων	91
γ) Το Σύνταγμα	93
2. ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	
α) Προσωρινό πολίτευμα της Ελλάδος (1822)	98
β) Ο Νόμος της Επιδαύρου (1823)	99
γ) Το πολιτικό Σύνταγμα της Ελλάδος (1827)	99
δ) Το ήγεμονικό Σύνταγμα (1832)	100
ε) Σύνταγμα του 1844	101
στ) Σύνταγμα του 1864/1911	101
ζ) Τα Συντάγματα του 1927 και 1952	102
η) Το δικτατορικό Σύνταγμα του 1968/1973	104
3. ΤΟ ΣΗΜΕΡΙΝΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΓΑΝΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
α) Εισαγωγή του Συντάγματος και περιεχόμενα αυτού	105
β) Νέες χαρακτηριστικές διατάξεις του Συντάγματος	106
γ) Τα όργανα των τριών εξουσιών του Κράτους	106
Α'. Όργανα της Εκτελεστικής εξουσίας	
1. ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	107
2. Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	109
Β'. Όργανα της Νομοθετικής εξουσίας	
Η ΒΟΥΛΗ	110
Γ'. Όργανα της Δικαστικής εξουσίας	
ΤΑ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΑ	114

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

1. ΓΕΝΙΚΑ	125
2. Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ (ΟΗΕ)	125
3. ΟΙ ΛΟΙΠΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ	129
4. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ	131
5. Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ (ΕΟΚ)	132

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΚΕΙΜΕΝΑ

I. ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ	135
II. ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΔΙΑΚΗΡΥΞΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ	214

ΕΚΔΟΣΙΣ Α', 1975 (ΙΧ) – ΑΝΤΙΤΥΠΑ 130.000 – ΣΥΜΒΑΣΙΣ 2635/8-9-75

ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: ΠΕΙΡΑΪΚΗ ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΑ Ε.Π.Ε.

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής